

Miklós-Molnár Marianna:

A helyi önkormányzatok addicionalitásának biztosítása

Pénzügyi Számvitel Tanszék

témavezető: Dr. Lukács János, Csc

© Miklós-Molnár Marianna

**Budapesti Corvinus Egyetem
Gazdálkodástani Doktori Program**

Miklós-Molnár Marianna:

**A helyi önkormányzatok addicionalitásának
biztosítása**

Ph.D. értekezés

**Budapest
2012.**

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés – a kutatás határai és célja	8
2. A regionális politika elemei, hatása	12
2.1. Regionális politika az Európai Unióban	12
2.1.1. Történeti áttekintés	12
2.1.2. Reformlépések a regionális politikában	13
2.1.3. Alapelvek és célrendszer az Európai Unió regionális politikájában	16
2.2. A regionális politika eszköztára	21
2.2.1. Községi kezdeményezések, Kohéziós Alap, Strukturális Alapok	22
2.2.2. A 2000-2006 közötti programozási periódus forrás elosztásának alapelvei	24
2.2.3. A régiók mint beavatkozási területek	25
2.2.4. A strukturális politika jelene	26
2.2.5. Kritikák az eszköztárban	28
2.3. A támogatások hatásának mérhetősége	28
2.3.1. Mérhetőségi anomáliák	28
2.3.2. Hatásvizsgálat és elemzési lehetőségek	30
2.3.3. A nemzetközi fejlesztési segélyektől az európai támogatásokig	34
2.3.4. A támogatások hatásának mérése: a módszertani keretek kialakulása	39
2.3.5. A makrogazdasági mutatók változása Magyarországon 2004 és 2008 között	45
2.3.6. Módszerek értékelése, alkalmazhatósága, lehetőségek	49
2.4. Az addicionalitási szempontok érvényesülése más tagállamokban	50
2.4.1. Önkormányzatok lehetőségei európai uniós támogatás felhasználására	50
3. Magyarország az Európai Unióban	54
3.1. A magyarországi intézményrendszer a 2004-2006-os programozási periódusban	55
3.1.1. Programozás és Nemzeti Fejlesztési Terv	55
3.1.2. A megvalósítás intézményrendszere 2004-2006 között	56
3.2. A Strukturális Alapokból finanszírozott operatív programok pénzügyi lebonyolításának folyamatai	58
3.2.1. Finanszírozási kapcsolatok a tagállamon belül	58
3.2.2. Elszámolás az Európai Bizottsággal	59
3.2.3. Költségvetési kapcsolatok a támogatások igénybevételekor Magyarország és az Európai Unió között	60
4. Magyarországi helyi önkormányzatok mozgástere és az addicionalitás biztosítása	62
4.1. Az önkormányzatiság kialakulása Magyarországon	62
4.1.1. Helyi Önkormányzatok Európai Chartája	62
4.1.2. A rendszerváltást követő időszak	63
4.2. Az önkormányzatok finanszírozási háttere	65
4.2.1. Elméleti megközelítések a helyi adókra vonatkozóan	65
4.2.2. Magyarországi önkormányzatok gazdálkodása 1991-2000 között	67
4.2.3. Magyarországi önkormányzatok gazdálkodása 2000-2006 között	70
4.2.3.1. Az európai uniós csatlakozás kapujában	71
4.3. Eladósodási folyamatok	74
4.3.1. Forrásbevonás lehetőségei	74
4.3.2. Forrásbevonás és annak szabályozása Magyarországon	77
4.3.3. Hitelfelvétel értékelése és kockázatai	79
4.3.4. Az önkormányzati forrásszabályozással szemben megfogalmazott kritikák	83
4.3.5. A szabályozó környezet változása napjainkban	86
4.4. Az addicionalitási szempontok érvényesülése más tagállamokban	88

4.5. A beszámolási rendszer kritikája és számviteli elszámolások az európai uniós támogatások folyamatában	90
4.5.1. Kritikák az önkormányzatok beszámolóinak információtartalmáról	90
4.5.2. Szavazati egység elmélet	92
4.6. Az európai uniós támogatások számviteli elszámolása	95
4.6.1. A támogatások nyilvántartása eredményszemléletű megközelítésben	96
4.6.2. A támogatások nyilvántartása módosított teljesítés szemléletben	97
4.7. Az önkormányzatok mint kedvezményezettek számviteli elszámolása	100
5. Hipotézisek megfogalmazása és a kutatás empirikus megalapozása	103
5.1. Az empirikus kutatás lehatárolása	103
5.2. A hipotézisek megfogalmazása	104
6. A kutatás módszertana és a hipotézisek tesztelése	107
6.1. A kutatás empirikus megalapozása	107
6.1.1. Az adathalmaz eredete és az adatgyűjtés módja	108
6.1.2. Az adathalmaz feltáró elemzése	112
6.2. A hipotézisek tesztelése	114
6.2.1. A H1 hipotézis tesztelése	114
6.2.2. A H2 hipotézis tesztelése	119
6.2.3. A H3 hipotézis tesztelése	123
6.2.4. A H4 hipotézis tesztelése	135
6.2.5. A H5 hipotézis tesztelése	141
Összegzés, következtetések, további kutatási irányok	147
Felhasznált irodalom	157
Mellékletek	172
1. számú melléklet: A regionális politika célkitűzései	173
2. számú melléklet: A tagállamoknak támogatást nyújtó alapok (2000-2006 programozási periódus)	174
3. számú melléklet: Térkép az 1. célkitűzés szerint támogatható és átmeneti támogatásban részesülő régiókról	175
4. számú melléklet: A Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006) operatív programjai	176
5. számú melléklet: Strukturális Alapokból támogatott operatív programok magyarországi intézményrendszere 2004-2006	178
6. számú melléklet: Kifizetési folyamatok Strukturális Alapokból megvalósuló projektek esetében	179
7. számú melléklet: A hipotézisekben szereplő fogalmak operacionalizálása	181
8. számú melléklet: Könyvviteli mérlegek és költségvetési jelentések szerkezete	183
9. a) számú melléklet: A Központi Statisztikai Hivatal honlapjától letöltött adatok köre	194
9. b) számú melléklet: A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség EMIR NFT adatbázisának kutatás szempontjából releváns változói	195
10. számú melléklet: Az adatbázis feltárásához kapcsolódó adatok	196
11. számú melléklet: A H2 hipotézis tesztelésének eredményei	214
12. számú melléklet: A H3 hipotézis tesztelésének eredményei	234
13. számú melléklet: A H3.1 hipotézis tesztelésének eredményei	267
14. számú melléklet: A H4 hipotézis tesztelésének eredményei	311
15. számú melléklet: A H5 hipotézis tesztelésének eredményei	332

Ábrajegyzék

<i>1. számú ábra a regionális politika elveinek magyarországi viszonyairól</i>	<i>19</i>
<i>2. számú ábra az egy főre jutó GDP változásáról 2004-2008 között, régióként</i>	<i>46</i>
<i>3. számú ábra az egy főre jutó GDP százalékos növekedéséről, bázisévnek tekintve 2004-et</i>	<i>47</i>
<i>4. számú ábra a munkanélküliségi ráta változásáról 2004-2008 között, régióként</i>	<i>49</i>
<i>5. számú ábra az elszámolás és átutalás igénylés folyamatáról</i>	<i>59</i>
<i>6. számú ábra a kifizetési folyamatokról Strukturális Alapokból megvalósuló projektek esetében</i>	<i>179</i>

1. Bevezetés – a kutatás határai és célja

Magyarország európai uniós csatlakozásától számítva több mint hét év telt el, ami a támogatások igénybevétele szempontjából két programozási periódust jelent. Bár a 2004-2006 közötti időszakban felhasznált források nagysága töredéke a jelenlegi, 2007-2013-as időszakban felhasználhatónak, mégis az első programozási periódus meghatározó volt hazánk számára. Egyrészt tudástranszfernek tekinthető a tanulmányidőszakként értelmezhető három év, másrészt pedig a források felhasználásával számos projekt valósult meg.

A támogatások felhasználásának értékelésére egy sor elméleti modell született – elsősorban az Európai Bizottság nyomására –, amelyek mind *ex ante*, mind *ex post* értelemben mérik, illetve mérhetik a támogatások hasznát, és ezáltal a fejlettségbeli különbségek mérséklődését, vagy éppen a további leszakadást. (White 1992), (Nagy 2008), (Kengyel 2003), (Dall'erba 2005), (Santos 2008), (Tatar 2010) A gyakorlatban használatos GDP és munkanélküliségi ráta mutatókon jelentősen továbblépő modellek nemcsak elméletben, hanem konkrét ország-példákon keresztül igazolták, hogy a támogatások folyósításának ellenére a fejlettségbeli különbségek egy-egy újonnan csatlakozó ország régiói között nem csökkennek, hanem nőnek. (Trón 2008), (Valentinyi 1995)

Az alkalmazott modellek többsége makroszintű megközelítést alkalmaz. Kevés módszer építkezik lentől felfelé, hiszen a megvalósítás programszerkezete miatt a projektszintű elemzés meglehetősen összetett. Ugyanakkor egy mikroszintű megközelítés nem feltétlenül vezet el közvetlen módon azokhoz – az évtizedek óta alkalmazott – mutatókhoz, amelyek egy-egy régió fejlettségi szintjének megítélésére szolgálnak, és ezáltal a források szétosztásakor kulcsfontosságú szerepet töltenek be.

Az Európai Unióhoz 2004-ben és azt követően csatlakozott tagállamok – köztük Magyarország – esetében a fejlettségbeli különbségek csökkentésének egyik lehetséges eszköze a regionális politika által nyújtott eszköztár egészének hatékony felhasználása. A gazdasági fejlődés előmozdítása érdekében nem elegendő, ha a programokat alaposan megtervezik, ugyanilyen alaposságra van szükség azok végrehajtásakor és eredményeinek értékelésekor is. Mikro megközelítésben ez alatt azt érthetjük, hogy a nemes projektcél és

a támogatói szándék mellett a potenciális kedvezményezettnek megfelelő erőforrásokkal kell rendelkeznie.

A kutatás középpontjában az európai uniós támogatások felhasználása és az addicionalitás alapelve közötti összefüggések állnak. Több szempontú, kitekintő jellegű elméleti megközelítéssel értekezésemben azt vizsgálom, hogy a támogatások felhasználása, a megvalósításhoz szükséges önerő, valamint a hitelfelvétel és eladósodás között milyen összefüggések körvonalazódhatnak.

A dolgozat tehát multidiszciplináris jellegű, mivel váltakoznak benne a regionális politikai, a gazdaságpolitikai és a számviteli megközelítésű gondolatok, amelynek szükségszerű következménye az, hogy nem lehet mindhárom megközelítés külön-külön, önmagában véve teljes. A dolgozat írásakor arra törekedtem, hogy egy-egy fejezetben belül a mondanivaló koherens legyen, és követhető módon épüljön fel.

Az európai uniós támogatások önmagukban nem értelmezhetők. Egyrészt minden tagállam gyakorlata más és más, másrészt a kedvezményezettek köre meghatározó a támogatások felhasználása szempontjából. Az addicionalitás alapelve értelmében a helyi szint aktív hozzájárulása – mind a tervezési folyamatokban, mind pénzügyi értelemben – alapfeltétele annak, hogy az adott terület, illetve pályázó a támogatás jogosultjává váljon. Az addicionalitásnak tehát érvényesülnie kell mind kormányzati, mind pedig helyi szinten, melyek között kapocsként a dolgozat fókuszaként tárgyalt helyi önkormányzatok állnak.

Az addicionalitás vizsgálatához azonban meg kellett határoznom egy olyan mikroszintű elemzési egységet, amely a kutatás elméleti és gyakorlati része szempontjából is jól értelmezhető. Kiemelt célom, hogy az eredmények empirikus módon megfelelően, statisztikai értelemben stabilan alátámasztottak legyenek. Ehhez egyrészt olyan elemzési egységek választására törekedtem, amelyekkel kapcsolatosan számos kritika fogalmazódott meg a szakirodalomban, másrészt olyan számviteli adatok is rendelkezésre állnak, amelyek megbízhatók, mások által már ellenőrzöttek. Mivel az önkormányzatokat egyfajta kapocsnak tekintem az addicionalitás szempontjából, a választásom a magyarországi helyi önkormányzatokra esett.

A dolgozat bőséges elméleti felvezetőjét elsődlegesen nem a hipotézisekhez vezető út bemutatásának tekintem, hanem önálló – elsősorban szakirodalmi feldolgozásra épülő –

kutatásom integráns részének. Arra törekedtem, hogy a dolgozat multidiszciplináris jellegének megtartása, és az egyes fejezetek tartalmának éles elkülönítése mellett logikus levezetéssel jussak el a hipotézisek megfogalmazásáig.

Az elméleti megalapozás egyik fő irányát az európai uniós támogatások felhasználásának módja képezi. Ennek megismerése érdekében indokoltnak tartok egy mélyebb, átfogó elméleti felvezetést egyrészt a regionális politika eszközrendszerének bemutatása, másrészt a támogatások hatásai mérhetőségének ismertetése, harmadrészt pedig a Magyarországon kialakított támogatási rendszer felvázolása érdekében. (2. fejezet)

A hazai támogatási rendszer átfogó, ugyanakkor leíró jellegű bemutatása (3. fejezet) két fő célt szolgál: egyfelől bemutatja azokat a szervezeti és pénzügyi kapcsolatokat, amelyek a támogatások által okozott hatások közötti logikai összefüggéseket világítják meg, másrészt pedig megalapozzák a támogatások folyósításának kezelését érintő dilemmákat a támogató és a támogatott szempontjából.

A kép az önkormányzatokat tagláló fejezetben (4. fejezet) közel sem lehet teljes: bár a fiskális föderalizmus meglehetősen szerteágazó elméletének tárgyalása, illetve a pénzügyi autonómia és hatékonyság kérdéseinek taglálása beleillene a gondolatmenetbe, mégsem részletezem azokat, mivel a támogatások hatását nem a centralizáció-decentralizáció és a hatalom koncentrációja szempontjából elemzem, hanem az addicionalitás biztosítására fókuszálok. Fentiekkel összefüggésben az önkormányzatiság tárgyalásakor hasonlóan nehéz megtartani az egyensúlyt az egyes önkormányzati szintek között, ugyanis a kérdés tárgyalása jóval túlmutat a dolgozat keretein, az önkéntes szerveződésektől a regionális önkormányzatok koncepciója, valamint a regionális térszerkezeti alternatívák felé vinné az elméleti megalapozást, ami bár – mind hazai, mind nemzetközi – szakirodalmát tekintve jól kutatható elméleti téma, de a kutatás tervezett empirikus elemeitől meglehetősen messze áll.

Az önkormányzatok esetében az addicionalitás elvének érvényesülése csak a jogi- és gazdasági környezetük összefüggéseinek ismeretében értelmezhető. Az önkormányzatok gazdálkodását többféle megközelítésből elemző bőséges szakirodalomból azokat emeltem ki, amelyek akár érintőlegesen is, de tárgyalják az addicionalitással kapcsolatos kételyeket, illetve az eladósodási folyamatok hátterét. Bár az önkormányzatok finanszírozásával kapcsolatosan számos kritika megfogalmazódott (Pitti 2005), (Kassó

2006a), (Romhányi 2007), ezek közül is azokra helyezem a hangsúlyt, amelyek a kutatás empirikus részével összekapcsolhatók, annak keretében értelmezhetők. A disszertációban rövidem elemzem gazdálkodásukat, forrásszerkezetüket, ezen belül is a hitelfelvételt mint az addicionalitás követelménye teljesítésének egyik lehetséges, ugyanakkor napjainkban vitatott témáját.

A kapcsolódó nemzetközi kitekintés bemutatásával feltérképezem, hogy az addicionalitás biztosítása milyen terheket ró a gazdaság szereplőire más tagállamok esetében.

Az egyes hipotézisek összegző, csokorban történő bemutatását (5. fejezet) elsősorban az indokolja, hogy az elméleti szakirodalomban bemutatottak alapján az egyes hipotézisek több tudományterületet érintenek, egymáshoz szorosan kapcsolódnak, ezért azok külön-külön történő taglalása mind elméleti, mind empirikus értelemben – a dolgozatban felesleges ismétlődésekhez, redundanciához vezetne.

A kutatás elméleti megalapozásához és az empirikus vizsgálatok lefolytatásához (6. fejezet) sokat segített a doktori tanulmányok korábbi szakaszában készített többváltozós adatelemzési feladat, amelynek előkészítéséhez még 2006-ben megismerhettem azokat az adatbázisokat, amelyek összekapcsolása az empirikus elemzés alapjául szolgálhat. Olyan adatbázisként tekintettem akkor a – többek által meglehetősen erősen kritizált (Kopányi, Vigvári 2003), (Kassó 2006b), (Vigvári 2009b) – önkormányzati beszámolókból felépített adatállományra, mint egy feltáratlan, ugyanakkor kincseket rejtő szigetre. Bár kezdeti próbálkozásaim a jelenlegi kutatás szempontjából is hasznosnak bizonyultak, elméleti alapok nélkül nem jelentett többet, mint egyszerű szárnypróbálgatást, ezért a kutatásom módszerét induktív → deduktív → induktív irányba tereltem.

Kutatáshoz hasonló példát a külföldi szakirodalomban – vélhetően az európai uniós támogatások felhasználásában, az önkormányzatiságban és a hitelfelvételi szabályokban, valamint azok együttesében rejlő eltérések miatt – nagyon keveset találtam. Ennek ellenére valamennyi fejezet elméleti felvezetésénél igyekeztem felvázolni a nemzetközi tapasztalatokat még akkor is, ha azok csak érintőlegesen kapcsolódnak a témához. A kutatást időbeliségében a Nemzeti Fejlesztési Tervre, vagyis a 2004-2006 közötti időszakra szűkítettem. Ennek oka elsősorban az, hogy ezen programozási periódushoz kapcsolódó statisztikai adatok, beszámolók már rendelkezésre állnak.

2. A regionális politika elemei, hatása

2.1. Regionális politika az Európai Unióban

2.1.1. Történeti áttekintés

Az európai regionális politika kezdeti szakasza a Római Szerződésre (1957) nyúlik vissza, amelynek Preambulumában megjelenik a különböző régiók között meglévő különbségek, és a hátrányos helyzetű régiók elmaradottságának csökkentése¹, valamint az, hogy az integráció hátrányos következményei ellen intézkedéseket kell tenni. A fejlődésbeli eltérések ugyanis gátolják az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő szabad áramlását, és ezáltal korlátozzák a belső piacot.

Európa területi adottságainak és az egyes országok eltérő történelmének, kultúrájának következtében a gazdasági viszonyok eltérően alakultak az egyes térségekben, azonban az Európai Gazdasági Közösség tagállamaiban a regionális politika² iránti igény 1975 és 1988 között kezdett megfogalmazódni, ugyanis addig a tagállamok közel azonos fejlettségi szinten álltak, és meglehetősen nagy kohéziós képességgel bírtak. A hetvenes évektől kezdve növekvő mértékben jutott szerephez a közösség gazdasági és szociális kohézióját szolgáló regionális támogatási rendszer. (Illés 2002) A kevésbé fejlett és szerkezetváltozáson keresztülmenő régiók növekedési potenciáljának kiaknázása a tagállamok közös érdeke, hiszen ezek a régiók alapozhatják meg az európai gazdaság gyorsabb növekedését. (Kengyel 2007a)

Dánia, Írország és az Egyesült Királyság 1973-as csatlakozását követően, 1975-ben hozták létre az Európai Regionális Fejlesztési Alapot, amelynek célja a források átcsoportosítása volt a gazdagabb régiók felől a szegényebb régiók felé, különösen infrastrukturális beruházások megvalósításával. A program első évtizedét a nemzeti kvóták meghatározása tette ki, míg a tagállamok – összhangban a szubszidiaritás elvével – országon belül érvényesítették a regionális politika elveit. (Kende, Szűcs 2002) Az Európai Közösségek Tanácsa 1979-ben létrehozta a közösségi finanszírozási programok rendszerét, és ún. programszerződések keretében a hanyatló ipari térségek és a határmenti régiók fejlesztésére a nemzeti kvótákon felül támogatást biztosított.

¹ A közös regionális politika ugyanakkor nem szerepelt a Római Szerződésben. (Kende, Szűcs 2002)

² A regionális politika már korábban, 1967-ben intézményi szintre emelkedett, amikor önálló főigazgatóságot hoztak létre a regionális politika kezelésére.

Előrelépést jelentett a szabályozásban, hogy 1984-ben meghatározták a közösségi támogathatóság kritériumait, általánossá tették a fejlesztési programok elkészítésének kötelezettségét, valamint növelték a programok átláthatóságát, a nemzeti kvóták terhére. (Szegvári 2002)

2.1.2. Reformlépések a regionális politikában

A bővítés, a mediterrán államok felvételének eredményeként a fejlett országokban a „hajtóerő túlzott területi koncentrációja indult meg”, míg a perifériák, az agrárnépesség növekedése, a munkanélküliek arányának emelkedése és az elmaradott térségben élők számának megduplázódása problémát jelentett a fejlett országoknak (Szörényiné Kukorelli 2000), és a jólét mértékének a különbsége is erősen polarizálódott, ugyanis a gazdasági teljesítőképesség elmaradottsága fejletlenebb térségekkel társult. A gazdasági és a szociális különbségek az egyes régiókban a jövedelemtermelő-képességben és a munkaerő-foglalkoztatási lehetőségek eltérésében testesültek meg, amely önálló területfejlesztési politika kialakítását tette szükségessé. (Szegvári 2002)

A gazdasági integráció önmagában nem lehetséges, az egyes területek közötti egyenlőtlenségeket mint negatív jelenségeket mérsékelni, kezelni kell. Az egyenlőtlenségek kezelése olyan aktív eszközök biztosításával lehetséges, amelyekkel a jóléti nyereségek szétteríthetők, hiszen az integráció előnyei nem minden régióban jelentkeznek azonos mértékben, így aktív eszközök nélkül „a fejlődés még inkább az EU központi régióiban koncentrálódik.” (Kengyel 2003)

Az európai integráció bővülésének korai szakaszaiban – az 1970-es évektől, amikor az integráció határain belül Írországgal megjelentek az első, az átlagosnál jóval alacsonyabb fejlettségű területek – a tapasztalat a konvergencia automatikus működésére engedett következtetni: az EU-15 esetén még úgy tűnt, hogy a különböző területek gazdasági fejlettsége – legalábbis az integráción belül – valóban valamely közös egyensúlyi állapot felé tart (Beugelsdijk, Eijffinger 2005); (Churski 2008).

A regionális politika fejlődésében mérföldkönek és egyben reformnak tekinthető az Európai Egységes Okmány (1986), amely célként határozta meg a régiók közötti egyenlőtlenségek, a legkedvezőtlenebb helyzetű régiók lemaradásának csökkentését, és önálló politikaként nevezte meg a regionális politikát. Ennek eszközeként egyrészt a tagállamok gazdaságpolitikájának összehangolását, másrészt a Strukturális Alapok

létrehozását jelölték meg. Az Európai Egységes Okmány szerint az Európai Regionális Fejlesztési Alap rendeltetése, hogy „elősegítse a Közösségen belüli legjelentősebb regionális egyenlőtlenségek orvoslását a fejlődésben lemaradt térségek fejlesztésében és strukturális alkalmazkodásában, valamint a hanyatló ipari térségek átalakításában való részvétel útján”. (Európai Egységes Okmány, 130c. cikk) A regionális politika reformjának keretében célként fogalmazódott meg olyan eszközök alkalmazása, amelyekkel – hosszú távú programok megvalósításán keresztül – tényleges gazdasági hatásokat lehet elérni, és partnerkapcsolatokat lehet kiépíteni egyes régiók, tagállamok között.

Az 1988-as reform eredményeként növelték a regionális politika jelentőségét, megemelték a rendelkezésre álló pénzügyi forrásokat, a projekt-finanszírozással szemben előtérbe került a programozás, valamint az addicionalitás, a decentralizáció és a partnerség elve. (Szegvári 2002) Ezzel lehetővé vált a legkedvezőtlenebb helyzetű régiók koncentrált, összehangolt, programozott fejlesztése, támogatása, melyet tovább erősített az is, hogy a tervezhetőség érdekében időszakokat, ún. programozási periódusokat³ (költségvetési tervezési időszak) határoztak meg, melyekben kijelölésre kerültek a fejlesztési prioritások, a rendelkezésre álló források összege, valamint azok felhasználásának módja is. Az Európai Szociális Alap is a regionális politika eszközei közé került, ugyanis a munkaerő fejlesztésével kapcsolatos támogatások befolyásolják a regionális fejlettségi különbségek alakulását. (Kengyel 2007a)

A regionális politika fejlődésének második főbb állomása a Maastrichti Szerződés (1992), amely Preambulumában megfogalmazta a megerősített kohéziónak és a környezetvédelemnek a keretében a gazdasági és társadalmi fejlődést, és célként tűzte ki a gazdasági és társadalmi kohézió megerősítését, ezzel előkészítette a Kohéziós Alap megteremtését. (Kende, Szűcs 2002)

A 2000-2006 közötti programozási periódusra felkészüléskor, valamint a kelet-közép-európai országok csatlakozási tárgyalásainak előkészítésekor az 1999-ben elfogadott *Agenda 2000* program tekinthető a regionális politika harmadik reformjának, amelynek előkészítésekor a nettó befizető és a nettó kedvezményezett tagállamok eltérő álláspontot képviseltek. Míg a nettó befizető tagállamok a kiadások stabilizálására törekedtek, addig a nettó kedvezményezettek a legmagasabb támogatást nyújtó év (1999)

³ 1988-1993; 1994-1999; 2000-2006; 2007-2013

támogatásait kívánták alapul venni a költségvetési keretek meghatározása során. Az Agenda 2000 legfőbb eredménye, hogy újraszabályozta a regionális politika alapelveit, a Strukturális Alapok és a Kohéziós Alap működését, valamint létrehozta az ISPA és a SAPARD előcsatlakozási eszközöket. A koncentráció elvének érvényesülése érdekében a támogatandó célok számát háromra szűkítették, és az Európai Unió keleti bővítése miatt bevezették a támogatási jogosultságukat elveszítő régiók átmeneti támogatásának intézményét. (Iván 2001) Fentiekén túl meghatározásra került a 2000-2006 közötti programozási periódus költségvetése is.

A dokumentum a gazdasági-társadalmi kohézió célkitűzéseit fogalmazza meg, azonban a koncentráció elvének megfelelően csökkentette a támogatásban részesülő térségek típusait⁴, és megkövetelte a tagállamoktól a nemzeti támogatás-politika irányelveinek összhangba hozását a közösségi regionális politika szempontjaival, figyelemmel az addicionalitás elvére.

Míg a 2000-2006 programozási periódust megelőzően a tagállamok a fejlesztési programok meghatározásában és a végrehajtás irányításában ágazati szempontokat vettek figyelembe, centralizált elosztási politikát alkalmaztak és a regionális hatóságok szerepe elenyésző volt, addig a fentiek a 2000-2006 közötti időszakban ellentétes irányba mozdultak. (Horváth 2001) A globális teljesítőképesség növelése és a regionális különbségek csökkentése érdekében már a 2000-2006 közötti programozás periódus előkészítésekor megfogalmazódott a régiók felelősségén nyugvó szubszidiaritás, és a régiók saját erőforrásainak hasznosítása mint kiemelt cél.

A kelet-közép-európai országok csatlakozásával a jóléti transzferek jelentős mértékben a keleti tagállamok felé mozdultak, vagyis a keleti bővítéssel a regionális politika újra nagy változáson ment keresztül, „valószínűsíthető, hogy a kohézió koncepciója 2007 és 2013 között érvényesül a legnagyobb mértékben” (Marján 2009), azonban a hatásai még nem értékelhetők. Az újonnan csatlakozott tagállamok kevésbé fejlett régióiban rejlő gazdasági potenciál kiaknázása nagy kihívást jelent az Európai Unió és egyben a regionális politika számára. (Kengyel 2008)

⁴ A korábbi hat helyett három célkitűzés maradt. A kieső három célkitűzés bemutatásától eltekintek, mivel Magyarország akkor még nem volt tagja az Európai Uniónak. Lásd (Szörényiné Kukorelli 2000)

Az Európai Unió keleti irányú bővítésével a leggazdagabb és legszegényebb régiók közötti jövedelemkülönbségek a csatlakozást megelőző 2,6-szoros értékről 4,4-szeresre nőttek, amely mutató Románia és Bulgária 2007-es csatlakozásával 5,3-szeres értékre emelkedett. A keleti irányú bővítést követően még erőteljesebb az igény a regionális szinten jelentkező kimagasló fejlettségi különbségek csökkentésére, és a gyorsabb gazdasági növekedés feltételeinek megteremtésére. (Kengyel 2007a) (Musyck és Reid, 2007)

A 2007-2013-as programozási periódus azért meghatározó, mert a versenyképességet befolyásoló tényezőket ebben a periódusban úgy kell alakítani, hogy a kevésbé fejlett régiók társadalmi és gazdasági szerkezetének átalakulása mellett a tőkevonzó képességük megnőjön, a vállalkozási kedv megélénküljön, ezáltal legyen biztosítva a lehetőség a hosszú távon érvényesülő fejlődési potenciál kiaknázásának, valamint a gazdasági növekedés gyorsabb beindításának. (Barca 2009)

A regionális politika a legösszetettebb szakpolitika, ugyanis aktívan szolgál számos más politikát, és fejlődése az európai integráció elmélyülésével párhuzamba állítható (Marján 2009), ugyanakkor a fejlődési perspektívák száma behatárolt. A pénzügyi szolidaritás hosszabb távon fennmaradhat, illetve háttérbe is szorulhat, azonban az Európai Unió tagállamaiban nem mutatkozik hajlandóság az uniós finanszírozás növelésére, ami számos kérdést – többek között a támogatások regionális szintről országok szintjére emelését – megnyit a regionális politika körében. (Szemplér 2007)

2.1.3. Alapelvek és célrendszer az Európai Unió regionális politikájában

A regionális támogatásokkal kapcsolatos alapkövetelmény, hogy támogatás csak a hátrányos helyzetű térségekben adható, melyek fő célkitűzése a régiók fejlesztése, elsősorban beruházások megvalósításához, illetve munkahelyek teremtéséhez. A támogatások felhasználásának alapelvei egymással kölcsönösen összefüggő rendszert alkotnak.

A szubszidiaritás és a transzparencia az Európai Unió egészének működésére vonatkozó alapelvek. A *transzparencia* megköveteli, hogy a programozási folyamat átlátható, a döntések szempontrendszere világos legyen, illetve – szűkebb értelemben – a támogatások ellenőrizhetők legyenek. (Kengyel 2007a)

A *szubszidiaritás* alapelve szerint az Európai Unió a közösségi strukturális politika eszközeivel nyújt támogatást, vagyis a kedvezményezettek önállósággal és felelősséggel rendelkeznek. A támogatásokat olyan célok elérésére kell használni, amelyek saját forrásból nem valósíthatók meg, továbbá a támogatások kiegészítő jellegűek, vagyis nem helyettesítik a nemzeti, regionális, helyi fejlesztéseket. (Szegvári 2002)

A Maastrichti Szerződés (1992) értelmében a Közösség csak akkor és abban a mértékben avatkozik be, „*amennyiben a tervezett intézkedés célkitűzéseit a tagállamok nem tudják kellően megvalósítani*”.

A szubszidiaritás alapelve szoros összefüggésben van a *decentralizáció* alapelvével, ami szerint a helyi, illetve területi döntéshozók eszközrendszerének megerősítésére kell törekedni, azonban azoknál a területeknél, amelyeknél a helyi vagy a regionális szint nem kellően hatékony a megvalósításban, integrációs funkció jelenik meg. A hatáskörök decentralizációjának⁵ megfelelő mértéke az a szint (helyi, regionális, nemzeti), ahol az önrendelkezés még – vagy közvetlenül vagy választott képviselők útján – hatékonyan megvalósul.

A szubszidiaritás és a decentralizáció alapelvével is összefügg a *partnerség*, ami a programok előkészítésében, végrehajtásában és ellenőrzésében részt vevők együttműködésére utal, vagyis kifejezi azt, hogy a területi politika többszereplős, a területfejlesztési ügyek nem rögzíthetők kizárólagos állami feladatként, és csak a partnerség elvének tiszteletben tartásával kialakított, az érdekelték által közösen kidolgozott területi, kistérségi és regionális fejlesztési célkitűzések támogathatók. (Gyulai 2000) A partnerség tehát szükségszerűen megköveteli a *nyilvánosság és részvétel* elvének biztosítását, hiszen egyrészt a területfejlesztési döntések meghozatalához a helyi-regionális-központi szint közötti folyamatos párbeszéd szükséges, másrészt a nyilvánosság erősítésével nagyobb társadalmi támogatottság érhető el. (Szegvári 2002), (Pálné Kovács 2004) in (Horváth et al. 2004)

Az alapelvek mellett a támogatási programok kialakításában meghatározó szerepe van egyes, az eljárásmódokkal és a finanszírozással kapcsolatos követelményeknek is, amelyekhez kapcsolódó elvek szoros összefüggésben vannak az alapelvekkel. A *koordináció és kooperáció* a közigazgatás szervezésében meghatározó, ugyanis annak

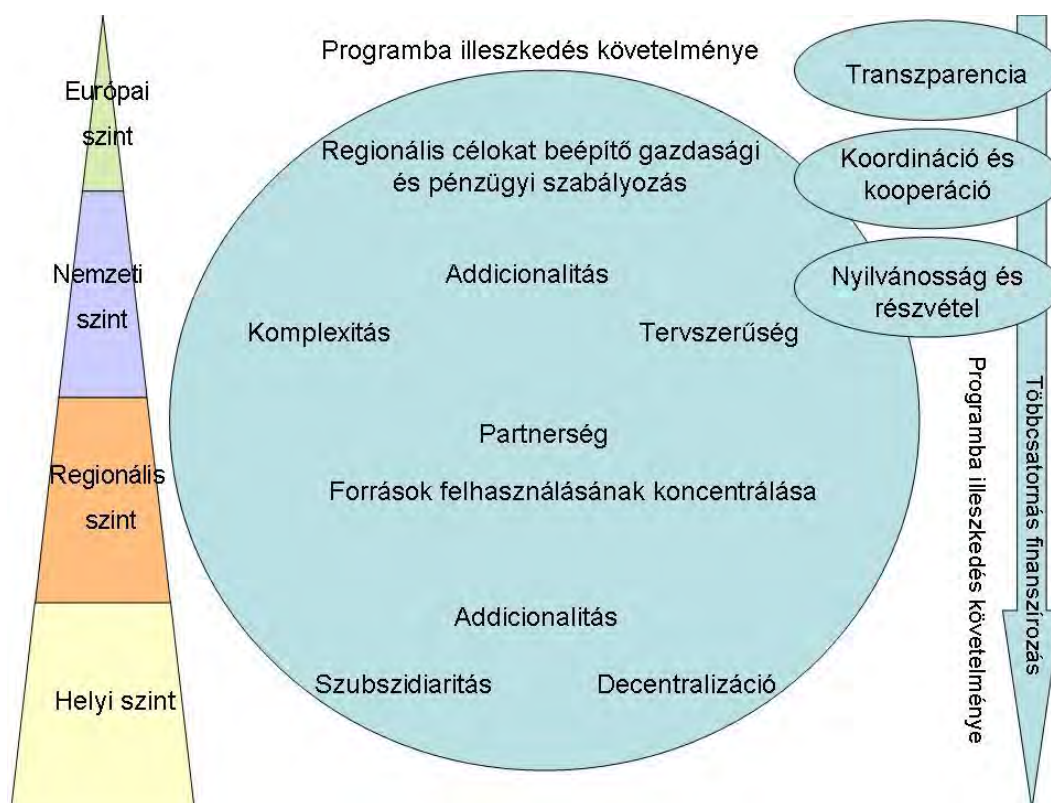
⁵ Értsd döntések meghozatala és végrehajtása.

hatékonysága jelentősen befolyásolhatja az érintett szereplők tevékenységét mind a helyi, mind a regionális, mind a nemzeti szinten, hatással van a források elosztására, valamint arra, hogy a területfejlesztés összehangolt módon működjön más szakpolitikákkal. A *komplexitás és tervszerűség* követelménye értelmében a regionális politika beépül az állami eszköztárba, azonban annak sikeréhez biztosítani kell a területi szempontok érvényesülését az ágazati döntések meghozatalában és a gazdaságpolitikában, ami megköveteli a *regionális célokat beépítő gazdasági pénzügyi szabályozásokat*. A tervszerűség hozzájárul ahhoz, hogy az eredmények értékelésével a célkitűzéseket és az eszközrendszert módosítani lehet, egyfajta iterációként értelmezve annak érdekében, hogy a támogatások hatása növelhető, az adott térség fejlesztési programjához, céljaihoz illeszkedő legyen. A *programba illeszkedés* követelménye szerint szükséges, hogy a beruházás egy térség programjában szerepeljen, vagy abba illeszkedjen, ugyanis a komplexitás és tervszerűség követelménye szerint azok a fejlesztési programok támogatandók, amelyek komplex módon hatnak egy-egy terület fejlődésére, vagyis az egyes projektek finanszírozása helyett a hosszabb távú, a fejlődést jobban segítő célkitűzések és prioritások kerülnek a középpontba. A programok tervezése során a tagállamok a helyzetleírással együtt meghatározzák az elérendő célokat, megtervezik a finanszírozás, a végrehajtás és az értékelés módját és időszakát, vagyis a programozás a tagállam és az Európa Unió többéves együttműködésén alapul. A regionális programozásban kifejeződnek az integráció lényeges pontjai, vagyis a tervezhetőség, a költségvetési egyensúly, a rászorultság és a programfinanszírozás. (Fáyné Péter 2002)

A *források felhasználásának koncentrálása és decentralizálásának követelménye* szerint a szubszidiaritás elvével összhangban elsődlegesen helyi szinten kell a célokat meghatározni, és a hozzájuk kapcsolódó forrásokat elosztani, ugyanakkor a hatékonyság miatt célszerű a forrásokat közösen kialakított prioritások mentén, a leginkább rászoruló régiókra összpontosítani, koncentrálni. A *többcsatornás finanszírozás követelménye* szerint a közösségi támogatásokat összehangoltan kell biztosítani, azonban egyidejűleg több csatornán keresztül is lehet folyósítani. Eszerint a tagállamon belül egyidejűleg bevonhatók a nemzeti, a regionális és a helyi források – beleértve az önkormányzati forrásokat is –, valamint a vállalkozói tőke és az üzleti hitelek, míg az Európai Unió a közösségi támogatást egyidejűleg több alapból is juttathatja. Az *addicionalitás* követelménye a szubszidiaritással együtt értelmezendő: a helyi források bevonásával – vagyis Magyarországon az önerő követelményének teljesítésével – biztosítható, hogy

érvényesüljön a hozzájárulás elve, vagyis az, hogy a támogatások kiegészítésként szolgálnak egy-egy projekt, illetve fejlesztési program megvalósításához. Ezzel a kormányzat biztosítja a támogatást, ugyanakkor a helyi és regionális területfejlesztési programokat nem kizárólag központi költségvetésből fedezi. „A beruházások megalapozottságát, a helyi adottságokkal és szükségletekkel való összhangot az biztosíthatja, ha a támogatások a helyi erőforrások bevonására épülnek.” A közösségi és a tagállami fejlesztési tevékenységek együttes eredményeként értelmezhető az Európai Unió regionális politikája, ami miatt az addicionalitás kiemelt elvnek tekinthető. (Szegevári 2002), (Udvari 2010) Az addicionalitás ugyanakkor egyfajta katalizátorszerepként is értelmezhető: eszerint a közösségi támogatás a tagállami szerepvállalást egészíti ki és ezáltal csökkenti a fejlesztések időhorizontját. (Kende, Szűcs 2002)

Az alapelvek, valamint az eljárásmodokkal és a finanszírozással kapcsolatos követelmények egymással kölcsönhatásban vannak, azonban azok viszonyai tagállamonként – az adott ország közigazgatási helyzetének függvényében – változnak. A fenti elvek magyarországi kapcsolatainak – egy lehetséges értelmezését – a következő ábra szemlélteti.



1. számú ábra a regionális politika elveinek magyarországi viszonyairól (saját készítésű ábra)

A regionális fejlettségbeli különbségek nemcsak az egyes országok között, hanem egyes országokon belül is jelentősek, ezért a cél a térségek közötti különbségek csökkentése mind egy-egy tagállamon belül, mind a tagállamok között.

A regionális politika a helyi fejlesztési potenciál kiaknázásával, gazdaságilag releváns beruházásokkal – beleértve az infrastruktúra fejlesztését is – foglalkozik.⁶ Fő célkitűzése a térségi versenyképesség erősítése, ami egyrészt a térségi innovációra, másrészt a térségi felzárkóztatásra épül. Célja a regionális különbségek enyhítése, a strukturális problémákkal küzdő területek felzárkóztatása, valamint a nemzeti politikák támogatása és koordinálása (Szegvári 2002), ami egyrészt az Egységes Európai Okmányból, másrészt a Maastrichti Szerződésből következik. Az egységes piac előnyeinek kiaknázásához elengedhetetlen a „szerkezetváltási nehézségekkel” küzdő térségek versenyképességének tudatos javítása, ugyanis a fejlettségbeli különbségek csökkentését nem lehet kizárólag a piaci erőkre építeni. (Kengyel 2008)

A gazdasági fejlődés javításának érdekében „fejleszteni kell az infrastruktúrát, emelni kell a munkaerő képzettségi szintjét, ösztönözni kell a vállalkozó kedvet.” (Kengyel 2003) A strukturális politika „az egyes célkitűzések összehangolt és hatékony megvalósítására törekszik az elmaradott térségekben” (Szegvári 2002), célja tehát az elmaradott régiók infrastruktúrájának, a helyi gazdaság diverzifikálásának, a munkaerő képzettségének, valamint a különböző gazdasági ágazatok termelékenységének fejlesztése.

A kelet-közép-európai országok csatlakozásával a regionális különbségek szükségszerűen növekednek, a korábbi kedvezményezett országok jogosultsága a támogatásokra csökken, ezért kevesebb forrást használhatnak. Ennek eredményeként az Európai Unió Agenda 2000 című dokumentumában első számú prioritásként a szociális és gazdasági kohéziót jelölte meg. (Horváth 2001) A regionális politika célkitűzéseit a dolgozat 1. sz. melléklete mutatja be.

⁶ Bár dolgozatom tárgya szempontjából elsődlegesen a regionális politika releváns a közösségi politikák közül, tekintettel az Európai Szociális Alappal való szoros kapcsolatára, meg kell említenünk az európai szociális politikát is. A szociális politika elsődleges célja a munkanélküliség elleni küzdelem, a szakmai képességek fejlesztése, valamint munkahelyek és az esélyegyenlőség megteremtése; a fejlesztési potenciál kiaknázása érdekében szorosan összekapcsolódik a regionális politikával.

2.2. A regionális politika eszköztára

A regionális politika eszköztára sokrétű. Dolgozatom terjedelmi korlátaira tekintettel elsődlegesen csak azokat az eszközöket és időszakokat emelem ki, amelyek a kutatás szempontjából meghatározóak.

Az Európai Unió a támogatásoktól a gazdasági és szociális kohézió erősödését várja. A támogatások valamennyi programozási periódusban három fő területre koncentráálódtak: emberi erőforrások fejlesztésére, vállalkozásoknak nyújtott támogatásokra, illetve infrastrukturális fejlesztésekre. Ezek eredményeként „csökken a munkanélküliség, emelkedik a jövedelem, javulnak az életkörülmények”, vagyis csökken a fejlettségi szintbeli különbség⁷. A képzettségi szint javítása közvetlenül és közvetetten is hatással van a vállalkozásokra: egyrészt fellendül az oktatás piaca, másrészt pedig a képzettebb munkaerő által javul a versenyhelyzet és csökken a munkanélküliség. Az infrastruktúra fejlesztésének hatása szintén közvetlenül és közvetetten is jelentkezik: egyrészt érinti a helyi vállalkozókat, másrészt pedig hozzájárul a termelési költségek csökkentéséhez, illetve bizonyos termelést korlátozó tényezőket megszüntet. Összességében tehát az infrastrukturális beruházásokkal javul a gazdasági környezet, ami növeli a régió vonzerejét. (Kengyel 2003)

A regionális politika elsődleges célja a gazdasági növekedés elősegítése, nem a jövedelem újraelosztása, tehát nem szociális transzferek és nem európai szintű jövedelem-újraelosztás, hanem gazdasági növekedést elősegítő források szolgálnak a regionális politika eszközeként. A versenyképesség erősítésével és a gazdasági növekedéssel a fejlettségi különbségek mérséklődnek, hiszen az aktív regionális politika alkalmazásával kezelhetők az erőforrás-allokációból fakadó egyenlőtlenségek, az integrációból származó előnyök valamennyi régió számára érzékelhetővé válnak, az integráció elmélyül és hosszabb távon csökkenthetők az állami támogatások. (Kengyel 2008)

A regionális politika megköveteli, hogy a tagállamok többéves programokat készítsenek. Ezzel előtérbe kerülnek az integrált fejlesztéspolitikák, elmélyül a stratégiai tervezés, fejlődnek az értékelési módszerek, hiszen az Európai Unió alapkövetelményként fogalmazza meg az előrehaladás folyamatos monitoringját, és a programok előzetes, közbenső és utólagos értékelését is. A regionális politika nem mérhető hatása, hogy bár a

⁷ Ezt a kijelentést jó néhány szerző vitatja, amelynek részletiről a dolgozat következő fejezete szól.

fejlesztéspolitikák tartalma eltérő, vagyis ország-specifikus, azonban az azonos, tagállamokkal szembeni elvárás miatt a megközelítés módja és az időbeliség – a programozási periódusok ciklikussága miatt – az egyes tagállamok között azonos, ami előremutató az európai integráció tekintetében egy hasonló elvek mentén gondolkodó szakembergárda kialakulása szempontjából. Másrészt – például egy-egy határon átnyúló program miatt – megerősödik az együttműködés az egyes tagállamok, illetve régiók között. A partnerség fejlődésével javul a fejlesztéspolitika átláthatósága, elmélyül a kooperáció és koordináció, ami hatással van a nemzeti fejlesztéspolitikák európaizálására. A programok többéves tervezése pénzügyi szempontból is előremutató, hiszen a kiszámíthatóság stabilitást visz a megvalósítás folyamatába, amelynek pozitív hatása van a finanszírozás tervezhetőségére is. (Kengyel 2008)

A regionális politika forrásai három csoportba oszthatók: a Kohéziós Alapra, a Strukturális Alapokra, valamint a közösségi kezdeményezésekre, melyek közül a dolgozat – figyelemmel a vizsgált időszakra is – a Strukturális Alapokra fókuszál.

2.2.1. Községi kezdeményezések, Kohéziós Alap, Strukturális Alapok

Közösségi kezdeményezések

A támogatási alapot 1988-ban hozták létre, amely a nemzeti programok egyidejű végrehajtása mellett hasonló problémákkal küzdő – pl. határmenti – régiók célzott támogatását biztosította. A 2000-2006 közötti programozási periódusban a közösségi kezdeményezések olyan célokat szolgáltak, amelyek nemzetek közötti feladatokat oldottak meg. (Szegvári 2002) A Községi Kezdeményezések céljai a 2000-2006 közötti programozási periódusban a korábbiakhoz képest csökkentek, négy területre koncentráálódtak a következők szerint: a határon átnyúló, transznacionális és interregionális együttműködések (INTERREG III.), a rurális fejlesztési célok megvalósítását (LEADER), a munkaerőpiacra jutás elősegítését (EQUAL), valamint a válságba került városok újjáélesztését (URBAN) támogatták. (Horváth 2001)

Kohéziós Alap mint a regionális politika eszköze

A Kohéziós Alapot a regionális politika második reformját követően, a Maastrichti Szerződés alapján hozták létre a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése és előmozdítása, a régiók közötti egyenlőtlenség csökkentése, valamint a legkedvezőtlenebb

helyzetű régiók – vagyis 1993-ban Görögország, Spanyolország, Portugália és Írország – lemaradásának mérséklése céljából.

A Kohéziós Alap⁸ illeszkedik a strukturális politika céljaihoz és eszköztárához (Szegvári 2002), azonban a támogathatóság feltételét nem az egyes régiók mutatószámai adják, hanem a tagállam egészének jövedelemtermelő-képessége. A Kohéziós Alap – speciális módon, projektszinten – a környezetvédelem és a transz-európai közlekedésinfrastruktúra-hálózatok⁹ területén megvalósuló beruházásokhoz, 10 millió euró feletti nagyprojektekhez nyújt pénzügyi támogatást azokban a tagállamokban, amelyekben az egy főre jutó bruttó nemzeti termék a közösségi átlag 90%-ánál kevesebb. A projekteknek jelentős hatással kell lenniük a környezetvédelem területén, illetve a transzeurópai közlekedés-infrastruktúra hálózatok fejlesztésében. További követelmény, hogy a támogatások felhasználása összhangban legyen a közösségi politikákkal, azonban a támogatás mértéke összességében nem haladhatja meg a tagállam GDP-jének 10%-át. (Kende, Szűcs 2002)

A Kohéziós Alapból támogatott projektek az infrastruktúra fejlesztésével járultak hozzá a területfejlesztés fellendítéséhez, valamint a centrum-periféria közötti kapcsolatok erősítéséhez. (Szegvári 2002)

Strukturális Alapok

A Strukturális Alapok célja az elmaradott régiók infrastruktúrájának, a helyi gazdaság diverzifikálásának, a munkaerő képzettségének, valamint a különböző gazdasági ágazatok termelékenységének fejlesztése.

„Az európai szociális politika támogatására az Európai Szociális Alap már 1960-ban létrejött”, melyet 1962-ben az Európai Mezőgazdasági Tanácsadási és Garanciaalap követett, majd 1975-ben létrejött az Európai Regionális Fejlesztési Alap. Az *Agenda 2000* szerint az Európai Unió költségvetésének több mint egyharmadát a Strukturális Alapok keretében kell felhasználni. (Szegvári 2002)

Az *Agenda 2000* céljaival összhangban az Európai Bizottság célja a 2000-2006 közötti programozási periódusban az volt, hogy a tagállamokat és a régiókat érintő kohéziós

⁸ A Kohéziós Alap szabályozása a 2007-2013-as programozási periódustól bekerült a közös szabályozási keretbe, és ezzel a projektszintű tervezés programszintűvé vált.

⁹ A környezetvédelmi és a közlekedési projektek esetében a legmagasabb az átlagos megtérülési idő.

politika, valamint a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése a korábbinál hangsúlyosabban jelenjen meg. A forrásokat azokra a területekre¹⁰ kellett koncentrálni, melyek esetében az európai uniós fellépés hatékonyabb volt, mint a tagállami, és így a beruházásokkal szinergikus hatások voltak elérhetők. A fejletlenebb és fejlettebb régiókban nemcsak a támogatás mértéke, hanem a felhasználási célok is eltérőek voltak. A gazdagabb területeken a támogatások a versenyképességet segítő területekre (pl. kutatás-fejlesztés, oktatás), az elmaradottabb térségekben pedig többnyire az infrastruktúra-fejlesztésre koncentrálódtak. (Miklós-Molnár 2006a-d) A 2000-2006-os programozási időszakban a tagállamok által igénybe vehető támogatást nyújtó alapokat a dolgozat 2. számú melléklete mutatja be.

A Strukturális Alapok esetében az európai uniós szabályozás¹¹ elsősorban a keretelveket határozta meg, míg a konkrét lebonyolítási szabályok megalkotása és betartatása tagállami hatáskör volt. Az alapok támogatásainak igénybe vételéhez valamennyi tagállam egy nemzeti fejlesztési terv keretében határozta meg a fejlesztési célokat, valamint felállította azt az intézményrendszert, amely a célok megvalósítását – mind stratégiai szempontból, mind operatív szinten – menedzselni tudja.

2.2.2. A 2000-2006 közötti programozási periódus forrás elosztásának alapelvei

Az Európai Unió regionális politikája egyrészt összehangolja az egyes közösségi politikákat, másrészt követi a nemzeti támogatások rendszerét a versenypolitikai elvek betartása érdekében, és pénzügyi ösztönzőket kínál a tagállamoknak a fejlesztések megvalósítása érdekében. (Szegevári 2002)

Az Európai Bizottság a támogatáspolitikai szabályainak megalkotásakor alapelveként kezelte, hogy regionális támogatásokat indokolt esetben a legkedvezőtlenebb helyzetű térségeknek, koncentrált módon nyújtson az Európai Unió, összhangban az *Agenda 2000*-ben foglaltakkal és a koncentráció elvével. Ezen alapelvek alapján születtek meg azok az objektív szabályok, amelyek – elsődlegesen statisztikai mutatószámok alapján – meghatározzák a támogatásra jogosult területek körét és a célkitűzéseket az 1. sz. mellékletben bemutatottak szerint (Kende, Szűcs 2002).

¹⁰ Például közlekedés fejlesztés, energiagazdálkodás, vidékfejlesztés.

¹¹ 1260/1999/EK tanácsi rendelet, 438/2001/EK és 448/2001/EK bizottsági rendeletek.

A célkitűzések koncentrációja lehetővé teszi, hogy egy-egy beavatkozási területen magasabb források mozgósításával, összehangoltabb tervezéssel és programozással, koncentráltabban lehessen elérni a fejlesztési célokat, azonban az eredmények mérhetősége a nemzetközi szakirodalom alapján is vita tárgya.¹² Az eredmények mérhetősége Magyarországon még meglehetősen nehézkes. Ennek oka egyrészt az, hogy a 2004-2006-os programozási periódusban hazánk csak korlátozottan részesült támogatásban a csatlakozás 2004. május 1-jei időpontja miatt, másrészt a programok megvalósítása és a támogatások kifizetése 2009-ig elhúzódott, harmadrészt pedig azért, mert az ún. eredmény- és hatásindikátorok méréséhez évek¹³ szükségesek.

2.2.3. A régiók mint beavatkozási területek

Az EUROSTAT által kidolgozott Területi Statisztikai Nomenklatúra Rendszer (továbbiakban NUTS) alkalmas a regionális gazdasági kapacitások statisztikai vizsgálatára. A NUTS I-III regionális, míg a NUTS IV-V lokális szint, melyek jellemzően a lakosság száma, illetve a földrajzi elhelyezkedés alapján kerülnek meghatározásra. A NUTS rendszer kialakítása a kialakult közigazgatási struktúra figyelembe vételével az egyes tagállamok feladata, melynek célja – a statisztikai adatgyűjtés és elemzés megkönnyítésén túl – a regionális támogatások rendszerének kidolgozásakor a célterületek meghatározása. A regionális támogatások folyósításának alapjául a NUTS II régiók szolgálnak, amelyek az Európai Unió egészét tekintve eltérő közigazgatási-közhatalmi funkciókkal rendelkeznek. A tagállamok kizárólag normatív területeket határolhatnak le régióként, amelyek azonban nem szükségszerűen közigazgatási-területi egységek, lehetnek kizárólag tervezési-statisztikai egységek is. A NUTS II nagyrégiók a „gazdaság-fejlesztés, az innováció, a foglalkoztatáspolitikai, az infrastruktúra-fejlesztés, a környezetvédelem állami feladatainak megvalósítási terepei és a területi versenyképesség megvalósításának eszközei is”, emellett pedig egyben elszámolási, forrás-szerző kategóriák. (Szegevári 2002)

Az Európai Unióban a regionális szintnek (értem ez alatt a NUTS II egységeket) tehát három fő funkciója van. Egyrészt statisztikai egységként szolgál a regionális szintű különbségek méréséhez, és ezáltal meghatározó része a támogathatóság követelményeinek megítélésének, másrészt segíti a regionális szintű különbségek

¹² Ennek taglalása a következő, 2.3. fejezet tárgya.

¹³ Például a talajvíz szennyezettségének csökkenésének mérése más eredményt ad a beruházás megvalósítását követő első héten, első évben és harmadik évben.

mérséklését, a leszakadó régiók felzárkóztatását és a versenyképesség javítását, harmadrészt pedig biztosítja a központi és helyi szint közötti kapcsolatteremtést, a feladatok közötti közvetítést és a szolgáltatások megszervezését. (Szegevári 2002)

A NUTS rendszer kialakítása az egyes tagállamok felelőssége, így Magyarország is saját hatáskörében rendelkezett – még 1998-ban – a tervezési-statisztikai egységek kialakításáról.¹⁴ Mivel Magyarországon önkormányzati régiók nem működnek a helyi önkormányzatok önállósága miatt, adminisztratív régióként a megyék vehetők figyelembe, míg a NUTS II régiók elsődlegesen tervezési-statisztikai egységként funkcionálnak, önálló közhatalmi funkciókkal, gazdálkodási autonómiával nem rendelkeznek. A régiók lehatárolása Magyarországon normatív módon, vagyis a meglévő területi-közigazgatási berendezkedésnek megfelelően történt, nem pedig a természetföldrajzi adottság, vagyis az analitikus lehatárolás mentén.

A régiók mint statisztikai-tervezési egységek egyben forrás-szerző kategóriák és támogatási célterületek. Míg a Strukturális Alapok a NUTS 2 szintű egységeket, vagyis a régiókat támogatják, addig a Közösségi kezdeményezések esetében a NUTS 3 szintű régiók, vagyis a megyék is figyelembe vehetők mint speciális régiók, illetve ipari-szerkezeti átalakítási térségek és vidéki (rurális) térségek.

2.2.4. A strukturális politika jelene

A 2007-2013-as költségvetési időszakra vonatkozóan az Európai Bizottság céljai kissé megváltoztak. A jelenlegi programozási periódusban különös hangsúlyt kap a belső piac hatékony működése, a természeti értékek megőrzése, a környezetvédelem és élelmiszerbiztonság szempontjai, az illegális migráció és szervezett bűnözés elleni harc, valamint az Európai Unió tagállamainak egységes külső megjelenése és fellépése a harmadik országokkal való kapcsolatokban.

A jelenlegi programozási periódusban a célkitűzések megváltoztak, területük kibővült, és a korábban alkalmazott projektfinanszírozás helyett a programok megvalósítása került előtérbe, amely a magyar intézményrendszerben is változásokat okozott. Az új

¹⁴ Eszerint NUTS1: Közép-Magyarország, Dunántúl, Alföld és Észak; NUTS2: 7 tervezési-statisztikai régió, amelyek a megyéket, mint közigazgatási egységeket csoportosítják (Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld); NUTS3: 19 megye és a főváros; NUTS4: kistérségek; NUTS5: települési önkormányzatok.

szabályozási környezet¹⁵ a tagállamoknak nagyobb szabadságot nyújt a támogatások felhasználásának tekintetében, viszont a kevésbé kötött, alapelveken nyugvó szabályrendszer miatt a tagállami felelősség megnőtt.

A regionális politikai támogatások felhasználására a jelenlegi programozási periódusban három prioritást határoztak meg. A *vonzóképeség* megteremtéséhez szükséges az infrastrukturális háttér fejlesztése, amely egyrészt a közlekedési infrastruktúra kiegyensúlyozott megoszlását – vagyis a transzeurópai közlekedési hálózat fejlesztését –, másrészt a gazdasági növekedés hosszú fenntarthatósága érdekében a környezeti (jellemzően hulladék- és szennyvíz-gazdálkodási) infrastruktúrát, harmadrészt az energiahatékonyság fejlesztését és a megújuló energiaforrások támogatását jelenti. A gazdaság elmozdítása a tudásalapú tevékenységek irányába, valamint a nemzeti és regionális kutatás-fejlesztési tevékenység elősegítése és a vállalkozások innovációs képességének előmozdítása a *tudás és innováció* prioritáshoz kapcsolódik. Ennek keretében támogatható a kutatási infrastruktúra fejlesztése, a kutatási együttműködések előmozdítása, az e-kormányzat és az e-egészségügy fejlesztése. A *több és jobb munkahely* prioritása az emberi erőforrás fejlesztésére, a munkavállalók alkalmazkodóképességének javítására, az aktív munkaerő-piaci politikák megvalósítására, az oktatási és képzési rendszerek reformjára, valamint az egészségfejlesztésre és a betegségmegelőzésre irányulnak. A regionális politika területi dimenziójában cél a városi térségekben a vállalkozási szellem, míg a vidéki térségekben a gazdasági megújulás, valamint az idegenforgalmi szektorhoz kapcsolódó fejlesztések támogatása. (Kengyel 2007b)

A 2007-2013-as programozási periódus fő kihívása a 2004-ben és 2007-ben csatlakozott új tagállamok jövedelemszintbeli különbségeinek csökkentése. A támogatások mértéke egy tagállam esetében sem haladhatja meg a GDP 4%-át, viszont minden tagállam a fejlettségi szintjének megfelelő arányú¹⁶ támogathatósági plafonra számíthat, ami az újonnan csatlakozott országoknak kedvez, hiszen a kedvezményezett országok számára a támogatások jelentős forrásokat képviselnek és a felzárkóztatásban számottevők. A kibővült Európai Unióban 2007-től megkétszereződtek a jövedelmi különbségek a csatlakozás előtti időszakhoz képest, ugyanakkor a 2007-2013-as programozási periódusban mégsem emelkednek ezzel arányosan a regionális politika kiadásai, azok aránya az unió bruttó nemzeti jövedelméhez viszonyítva csökkenni fog. Ez a szolidaritás

¹⁵ 1083/2006/EK Tanácsi Rendelet, illetve 1828/2006/EK Bizottsági rendelet.

¹⁶ Sávós módon meghatározott.

alacsony fokának tekinthető, különösen úgy, hogy a transzferek jelentős része visszaáramlik a nettó befizető tagállamokba. (Kengyel 2007a)

2.2.5. Kritikák az eszköztárban

Az Európai Unió regionális politikájával kapcsolatosan megfogalmazódó kritikák három fő csoportra tagolhatók. Tisztán *politikai kritikaként* értelmezhető a nettó befizető tagállamok álláspontja, amelyek költségvetési okokból kérdőjelezik meg a kohéziós politika létét. Számos tanulmány (Churski 2008), (Santos 2008) vizsgálta a regionális politika *hatékonyságát*, azonban meglehetősen eltérő eredmények körvonalazódnak ki.

A kritika harmadik típusa elsősorban a bonyolult célrendszerre, a transzparencia, az *átláthatóság és a flexibilitás hiányára* összpontosul. A szakmai kritikák (Santos 2008). között megfogalmazódik, hogy a támogatások nem azokba a régiókba irányulnak, ahol a befektetések megtérülése a legmagasabb, illetve a régió belüli redisztribúció aránya magasabb, mint a régiók közötti redisztribúcióé.

A kutatások eredményei abban megegyeznek, hogy az egyes tagállamok közötti fejlettségi különbségek csökkentek, azonban egyes tanulmányok szerint a tagállamokon belül a régiók közötti különbségek nőttek, és rövid- és középtávon kedvezőtlen fejlődési időszakok is megfigyelhetők. (Kengyel 2007a) A csatlakozás időpontjában erősebb gazdasági potenciállal rendelkező régiók hatékonyabban használták fel a támogatásokat, mint a kevésbé fejlett régiók, így nehezen mutatható ki a regionális politika növekedésre gyakorolt hatása. (Marján 2009)

2.3. A támogatások hatásának mérhetősége

2.3.1. Mérhetőségi anomáliák

Az előző fejezetekben szemléltettem az európai integráció korai szakaszaitól kezdve jelen lévő törekvést a Közösségek¹⁷ tagállamai közötti, illetve az azokon belüli regionális fejlettségi különbségek felszámolására, illetve rövid áttekintést nyújtottam a regionális politika folyamatosan fejlődő eszköztáráról. Az integráció előrehaladtával – akár a

¹⁷ Amikor az integráció korai szakaszairól beszélünk, az „Európai Közösségek”, „Közösségek”, illetve az „EK” megjelölést és az „európai integráció” összefoglaló elnevezést egymás szinonimájaként használjuk a későbbi Európai Unió elődjére utalva.

tagállamok számának gyarapodását, akár az integráció mind mélyebb szintű megvalósítását értjük ez alatt –, a kérdés egyre sürgetőbb és kényesebb témájává vált az EK politikai agendájának. (Barca 2009) Ha a fent említett előrehaladást az első lehetőség szerint értelmezzük, akkor azért, mert az évtizedek során az átlagtól egyre különbözőbb fejlettségű régiók kerültek kívülről a Közösségek tagjai közé. Ha a másik értelmezést használjuk, akkor pedig azért, mert az integráció mélyebb szintjei¹⁸ a regionális különbségek minőségi átértékelését vonták maguk után (Churski 2008), (Balassa 1961) in: (Palánkai 2004).

Az európai kohéziós elképzeléseknek a regionális politika eszközén keresztül tervezett megvalósítása tehát fokozatosan felértékelődött, és máig kiemelt hangsúllyal szerepel az Európai Unió politikai napirendjén éppúgy, mint költségvetésében, amelynek majdnem egyharmadát a regionális politika eszközeinek csak egy részét (noha tetemes hányadát) jelentő Strukturális Alapok teszik ki (Santos 2008).

Régi közösségi politikáról lévén szó, az integráció kezdeti időszaka mellett már több költségvetési ciklus tapasztalatai is rendelkezésünkre állnak, a regionális politika – és az ennek legnagyobb részét képező Strukturális Alapok – értékelését azonban nagyban megnehezíti, hogy nemcsak az integráció szintje és a tagállamok száma változott viszonylag gyorsan az elmúlt néhány – de különösen az utolsó – évtized során, hanem a politika eszközei, és az azok mérésére alkalmazott módszerek is folyamatosan finomodnak.

Az Európai Unió 1999-2006-os költségvetési ciklusába 2004-ben bekapcsolódó, ekkor csatlakozó tíz tagállam – köztük Magyarország – számára a Strukturális Alapokból rendelkezésre álló források felhasználásának tanulmányozása vette kezdetét. A programozási periódus lezárultával nemcsak az új tagállamok kormányai, hanem a támogatások rendszerének többi szereplője is – az Európai Bizottság, a támogatások felhasználására felállított nemzeti intézményrendszer és a kedvezményezettek (legyenek azok költségvetési szervek vagy a magánszféra képviselői) – levonhatják a szükséges következtetéseket. (Sapir 2003) in: (Lóránd 2009)

¹⁸ A vámuniót követő közös piac, majd gazdasági és egyes területeken esetlegesen megvalósuló politikai unió.

A 2004-2006-os programozási periódus ugyanakkor nemcsak az ekkor csatlakozó országok, hanem a korábbi uniós tagállamok (EU-15) és az uniós politika formálói, a különböző uniós intézmények számára is komoly tanulságokat hordoz, hiszen a 2004-ben és az utána csatlakozó tagállamokkal radikálisan átrendeződött a regionális támogatások tagállamok közötti megoszlása és ezzel együtt a jövedelem térbeli eloszlása. Az új tagállamoknak gyakorlatilag minden régiója a Strukturális Alapok több mint kétharmadát kitevő, a „legfejletlenebb régiók felzárkóztatását” célzó 1. célkitűzés¹⁹ alá tartozik (Churski 2008), (Dall'erba 2007), (Dall'erba 2005).

A média, illetve a nemzeti gazdaságpolitika kritikusai részéről gyakran elhangzó panasz – nevezetesen, hogy a kevésbé hatékony intézményrendszer és rossz gazdaságpolitika eredményeképpen Magyarország abszorpciós képessége jóval alulmúlja a támogatás elvileg elérhető mértékét, nemcsak egyetlen tényezőre szűkíti az eredmények értékelését, hanem még e tényezőt is felszínesen vizsgálja (Banai 2010).

A dolgozat következő fejezetében a teljesség igénye nélkül körképet nyújtok a támogatások hatásának mérésére kialakított és alkalmazott számos módszer széles eszköztárából, az előnyök és hátrányok mérlegelése mellett kiemelve az értékelő esetleges személyes céljainak való megfelelést is. A támogatások hatékonyságának és hatásosságának mérése ugyanis az eddigi tapasztalatok szerint nemcsak a szereplők szándékai és várakozásai, hanem az eredmények tekintetében is módszerenként eltérő következtetésre vezet.

2.3.2. Hatásvizsgálat és elemzési lehetőségek

A következő fejezetek elsődleges célja nem a módszerek fejlődésének kronologikus áttekintése, hanem az eszköztár számunkra releváns elemeinek összehasonlító értékelésével azt szeretném mérlegelni, hogy a jelenleg használatban lévő módszertanok közötti mely különbségek vezetnek a különböző eredményekre és ennek folyamánaképpen szerteágazó következtetésekre. Emellett értékelést is végzek: a különböző módszerek előnyeinek és hátrányainak értékelésével, a valóságban tapasztalt eredményeket az előre jelzettekkel összevetve körvonalazom, hogy a kutatás céljaihoz melyik módszer áll a legközelebb, melyik feleltethető meg leginkább.

¹⁹ A regionális politika 1988-as reformját követően a politika fő irányvonalait hat célkitűzés mentén fektették le. Ezek közül az 1. célkitűzés tette ki a strukturális alapok költségvetésének 68%-át. E célkitűzés alá sorolták azokat a régiókat, amelyekben a vásárló erő paritáson számolt egy főre jutó GDP értéke nem érte el a közösségi átlag 75%-át (Dall'erba 2005).

Mindenekelőtt meg kell határozni, hogy pontosan mit nevezünk a strukturális támogatások hatásának, mi az a mutató, amit a kutatás során, a Magyarországon a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében 2004 és 2006 között igénybe vett támogatások tekintetében vizsgálni szeretnénk.

A *hatékonyság*²⁰ az uniós terminológiában szintén használatos abszorpció fogalmával rokon. A rendelkezésre álló keret arányában azt mutatja meg, mekkora összeg került felhasználásra az adott szinten (az adott tagállam, egy operatív program viszonylatában vagy akár egyetlen projekt szintjén). A támogatások felhasználásának értelmezését árnyalhatjuk a lehívott, lekötött és esetlegesen visszafizetett összegek közötti különbségtétellel, de ez sem változtat a tényen, hogy a pusztán a hatékonyságot alapul vevő vizsgálat nem értékeli, hogy a támogatásokat értelmes célra, az elérhető legnagyobb hozzáadott érték szem előtt tartásával hasznosították-e (Nagy 2008).

A *hatásosság vagy eredményesség*²¹ ezzel szemben jóval összetettebb vizsgálati szempontrendszerrel takar, amelybe beleértjük a támogatás felhasználásának értékelését is. Talán a fogalom komplexitása, egyes figyelembe vett szempontok értékelésének nehézségei okozzák, hogy a hatásosság mérésére már jóval több módszer áll rendelkezésünkre, amelyek akár jelentős mértékben eltérő eredményre vezethetnek. A mérhetőség feltétele miatt a hatásosság mérésére gyakran olyan módszereket alkalmaznak, amelyek a támogatás hatására keletkező hozzáadott értéket vagy – programok vagy tagállamok szintjén – a GDP hozzáadott növekedését veszik alapul (Nagy 2008).

A szakirodalomban hatásvizsgálatként vagy hatáselemzésként egyértelműen ez utóbbi változó vizsgálatát értjük valamilyen módszerrel. A hatásvizsgálat célja, hogy előzetesen becsült vagy utólag tapasztalt tényekre alapozva értékelje egy-egy társadalom- vagy gazdaságpolitikai beavatkozás eredményét, visszajelzéssel szolgálva ezzel az adott beavatkozásban érintettek számára, esetleges további lépések megalapozását célozva.

Ennek eléréshez a hatáselemzés az adott beavatkozás és a bekövetkezett változások közötti oksági kapcsolatok létét és erősségét vizsgálja (Futó 2009).

²⁰ Az angol nyelvű irodalomban használt efficiency fogalom megfelelője.

²¹ Angolul effectiveness.

A szerteágazó hatásvizsgálati elméletek és módszerek közös pontjai után kutatva Bradley és szerzőtársai négy szakaszra tagolják az egyes módszerek alkalmazását (Bradley, Untiedt 2007). Mindenekelőtt behatóan tanulmányozni kell a kohéziós politika célterületeinek számító 1. célkitűzés alá eső régiók jellemzőit. Ezt követően áttekinthetjük az alapok felhasználása tematikus és pénzügyi tervezésének folyamatát, és a beruházások típusai (infrastruktúra, humán erőforrás, K+F, stb.) szerint csoportosíthatjuk a forrásokat. Az elméleti és megfigyelt háttér ismeretében fel kell állítanunk az alkalmazni kívánt módszertant²². Végül az eredmények ismeretében – gyakran valamilyen kontrollcsoport vagy egyéb viszonyítási alap meghatározásával – le kell vonnunk a szükséges következtetéseket. (Bradley, Untiedt 2007)

Vegyük sorra azokat az alapvető szempontokat, amelyek a hatásvizsgálat egyes típusait – a vizsgálat időpontja és a vizsgált változók jellege szerint – megkülönböztetik.

Kezdjük az időbeliség aspektusával. Attól függően, hogy a támogatások felhasználásához képest előzetesen, a folyamat közben vagy a programok lezárulta után kívánjuk elvégezni elemzésünket, beszélhetünk *ex ante* (előzetes), *mid term* (a programozási időszak közben végzett) és *ex post* (utólagos) vizsgálatról. A különbség nemcsak a tapasztalati adatok elérhetőségében, hanem elsősorban a következtetések alkalmazhatóságában – és alkalmazásában – áll. Nagy hiba lenne összehasonlítani egy, a programok hatásának *ex ante* becslésére használt modell által adott eredményeket – még ha azok a programozási időszak elején minden szereplő szempontjából hasznos kiinduló adatokat szolgáltatottak is –, és egy *ex post* hatásvizsgálati módszert, amely tapasztalati adatok alapján ad értékelést. (Trón 2008) A dolgozatban bemutatott kutatás az annak alapjául szolgáló – főleg számviteli jellegű – adatok természeténél fogva *ex post* jellegű, ezt az eredmények értékelésekor is figyelembe veszem.

A különböző vizsgálati módszereket abból a szempontból is csoportosíthatjuk, hogy milyen mutatókkal dolgoznak: a legáltalánosabban elterjedtek a makro mutatókat (például a GDP valamely nominális vagy reálértékben vett értékét, növekedési ütemét, a reálbérrel, reálkamattal vagy a munkanélküliség alakulásával kapcsolatos indikátorokat) mérő eljárások. Nagy előnyük, hogy a makro mutatók könnyen számszerűsíthetők és matematikai értelemben jól kezelhetők, ezért az ökonometriai módszereket alkalmazó eljárások (modellek és különböző tanulmányok) alapját képezik. Ugyanakkor, a makro

²² Bradley és szerzőtársai makromodellek alkalmazását javasolják (Bradley, Untiedt 2007).

módszerek legtöbbje a vizsgált egységek tekintetében nem megy lejjebb az egyes államok szintjénél (*top-down* megközelítés), emiatt nehézségekbe ütközik alkalmazásuk olyankor, amikor például nem az egyes uniós tagállamok, hanem kisebb egységek – régiók, kistérségek vagy akár önkormányzatok – közötti konvergenciát vizsgálunk.

Erre a problémára keresnek – és kínálnak – megoldási alternatívát azok az egyre szélesebb körben elterjedt módszerek, amelyek mikro szintről – például az önkormányzatok vagy más kedvezményezett oldaláról, régiók vagy még kisebb területi egységek szintjéről – veszik a módszer alapját képező mutatókat (*bottom-up* megközelítés). Ezek a módszerek kiválóan alkalmasak arra, hogy egy szereplő – például kedvezményezett – támogatás-felhasználással kapcsolatos döntéseit vizsgáljuk, számszerű következtetések tekintetében azonban problematikusak lehetnek, ahogy erről az alábbiakban még szót ejtünk. (Banai 2010), (Bradley et al. 2005), (Trón 2008) A mikro megközelítést alkalmazó vizsgálatokat már csak azért is meg kell különböztetni a makro elemzésektől, mert a nemzetközi gyakorlatban nem ritkán áll elő az a helyzet, hogy míg a makro hatások tekintetében a vizsgálatok negatív eredményt mutatnak – vagyis a támogatás nem éri el kitűzött célját –, addig mikro szinten pozitív eredményeket figyelhetünk meg (White 1992).

A mikro megközelítésekkel kapcsolatosan megfogalmazható egyik kritika, hogy ha azok pozitív eredményeket mutatnak, akkor nem szükségszerű, hogy a makro típusú megközelítések eredményei is kedvezőek legyenek. Mivel az Európai Bizottság az elemzései és értékelései során jellemzően makro megközelítést alkalmaz, a kutatás elméleti megalapozása során nem találkoztam olyan – Magyarországot érintő – mikro jellegű kutatással, amely az önkormányzatok nézőpontjából világította volna meg az elemzési lehetőségeket. Jelen dolgozatban a *bottom-up* megközelítést, annak is egyfajta szűkítő, magyar helyi önkormányzatokra korlátozódó értelmezését alkalmazom, figyelemmel a kutatás rendelkezésére álló adatok jellegére is.

A módszerek csoportosításánál további szempont lehet, hogy a módszerrel a támogatások felhasználásának valamely kereslet-oldali aspektusát, vagy a kínálati oldalt kívánjuk vizsgálni. Ezen a ponton a vizsgálati módszer választása ismét attól is függhet, hogy a folyamatok mely szereplőjének az oldaláról közelítjük meg a támogatások felhasználásának kérdését: az Európai Bizottságot mint a donoroldal megtestesítőjét a kínálati, a támogatások kedvezményezettjeit ugyanakkor a keresleti oldalhoz sorolhatjuk

(Nagy 2008). A keresleti és kínálati hatások az időbeliség tekintetében is elválnak: a támogatás rövid távú kereslet-oldali hatása általában a projekt megvalósítása során azonnal észlelhető, egyes kínálat-oldali hatások ezzel szemben a projektek befejezését követően is fennállnak – legalábbis az Európai Bizottság szándéka szerint ezt biztosítaná a fenntarthatóság kötelező szem előtt tartását az egyes projektek megvalósításánál. (Bradley, Untiedt 2007)

A dolgozat következő fejezeteiben bemutatásra kerül az európai uniós támogatások hatásosságának vizsgálatára rendelkezésre álló eszköztár elméleti háttér, majd annak a gyakorlatban alkalmazott elemei – a fent ismertetett szempontok szerint.

2.3.3. A nemzetközi fejlesztési segélyektől az európai támogatásokig

Az európai támogatások klasszikus megközelítése a donor oldalon szereplő intézményekhez köthető, amelyek megtestesítője gyakran az Európai Bizottság. A támogatásokat – és ezeken belül is a kutatás tárgyát képező Strukturális Alapokat – ebből a szemszögből úgy is értékelhetjük, mint a regionális konvergencia és a gazdasági növekedés kettős célkitűzésének eszközét (Cappelen et al. 2003), (Dall'erba 2005), (Santos 2008). A gazdasági növekedés biztosítása mellett az Európai Bizottság elsődleges célja tehát a régiók közötti különbségek csökkentése. Ez a két jelenség – a növekedés és a konvergencia – azonban a gyakorlatban ritkán jár együtt, olyannyira, hogy egyes szerzők egyenesen hibának tartják a kettő együttes, ugyanazon eszközön keresztül megvalósítandó feltevését (Santos 2008).

A következőkben röviden áttekintjük a gazdasági növekedés és a konvergencia feltevését megalapozó legfontosabb elméleteket, a fejlődés-gazdaságtani gyökerektől indulva egészen a modern, endogén növekedésemélet és új gazdaságföldrajz talaján álló kritikáig.

A regionális támogatások elméleti alapjainak megértéshez vissza kell nyúlni a közösségi regionális politikánál valamivel nagyobb múltra visszatekintő *növekedési elméletek*hez, amelyek a nemzetközi segélyezés gyakorlatába is beépültek, és amelyek zöme az egy főre eső GDP-t vagy annak növekedését veszi alapmutatónak. Az egyes, egymást követő elméletek felfűzhetők egy világos fejlődési vonal mentén, ahol az egyszerűbb elméleti modelleket jellemzően felváltották azok, amelyek segítségével jobban – ha teljes körűen nem is – magyarázhatók a valóságban tapasztalt jelenségek. A megjelenő legújabb

elméletek a korábbiak feltevésével szakítva már az automatikus konvergencia létét is megkérdőjelezzik, és ilyen módon közelebb állnak a gyakorlatban tapasztalt jelenségekhez, viszont igen súlyos kérdéseket vetnek fel az uniós regionális politika alapfeltevéseinek vonatkozásában. (Valentinyi 1995).

Ha kiindulópontot keresünk a különböző növekedés-elméletek újdonságainak áttekintéséhez, akkor rövid úton a növekedés elméletek atyjának számító, az előző század első felében két szerző, az angol Roy Forbes Harrod és az orosz-amerikai Evsey David Domar által publikált modellhez jutunk. A modell legegyszerűbb formája szerint a növekedést „palacknyakként”²³ korlátozó egyetlen tényező a tőke, illetve a tőkebefektetések szűkössége. A neoklasszikus közgazdaságtan keretein belül mozgó többi szerző ezt a modellt egészítette ki valamely tényezővel Ezt tették például Chenery és szerzőtársai, amikor a tőke (a megtakarítások) szűkösségéhez külkereskedelmi szempontokat adva megalkották a „kettős hiány”-ról²⁴ szóló elméletüket. (White 1992); (Chenery, Bruno 1962) in: (White 1992) *A neoklasszikus növekedéselmélet* – amelyet a Harrod-Domar modell legismertebb továbbfejlesztője, az amerikai Robert Solow nevével szokás fémjelezni – alapvető jellemzője, hogy a gazdaság hosszú távú növekedését exogén, az egyes modelleken kívülről meghatározott változóként kezelik, továbbá a feltételezés, hogy a gazdasági növekedés a fejlettség egy pontján mintegy automatikusan be fog következni (Rostow 1960).

Éppen ezt a fenti két feltevést – miszerint a gazdasági növekedés exogén és automatikus – érte a legtöbb kritika az 1980-as évektől kezdve. Az ekkor napvilágot látó *endogén növekedéselmélet* – ahogy a neve is mutatja – már nem tekinti adottságnak a gazdasági növekedést, és tekintetbe vesz egy sor politikai és egyéb befolyásoló tényezőt. (Dall'erba 2005), (Romer 2007) Ezeknek az újabb modelleknek nagy előnye, hogy alkalmasabbak a valóságban empirikus módon tapasztalt folyamatok magyarázatára, ugyanakkor jóval bonyolultabb, esetenként a mikro- és makro megközelítést integráló modellekkel számolnak. (Valentinyi 1995)

A fejlődés és felzárkózás mozgatórugójaként Kengyel ún. endogén és exogén fejlődést különböztet meg. Az exogén fejlődés külső tényezők hatására jön létre²⁵, azonban csak

²³ Az angol közgazdasági nyelvben használatos *bottleneck*, illetve *bottleneck effect* kifejezések magyar megfelelője.

²⁴ *dual gap theory*, ld. (White 1992)

²⁵ Mint például technológiai transzfer, vagy jól képzett munkaerő.

akkor tekinthető tartósnak, ha annak ok okozati láncolata teljes, vagyis az exogén tényezők hatására generálódik.²⁶ Az endogén fejlődést ezzel szemben belső okok kényszerítik ki: „az erős gazdasági alapoknak köszönhetően spontán módon alakul ki”, vagyis az endogén fejlődés önfenntartóvá válhat. Humán erőforrás- és az egyidejű infrastruktúra-fejlesztés „multiplikátor hatásokon keresztül fokozzák a keresletet és javítják a termelékenységét is.” (Kengyel 2003) Ezzel összefüggésben megfogalmazható ennek ellentettje is: vagyis a gazdaságszerkezeti okokon kívül a területi egyenlőtlenségek alakulásában a termelékenységi és foglalkoztatási tényezők játszanak szerepet. A támogatások eredményeként az adott régió felzárkózik, csökkennek a jövedelmi különbségek az egyes régiók között, így az „integrált európai gazdaság versenyképességének erősítését a struktúrapolitikai alapelvek folyamatos fenntartásával párhuzamosan kell megoldani.” (Horváth 2001)

A növekedés előmozdítása mellett gyakran a nemzetközi segélyezési politikában is, az európai uniós regionális politikában pedig egyértelműen a konvergencia támogatása áll a törekvések középpontjában. Automatikus-e a szegényebb régiók felzárkózása a gazdagabb területekhez? Milyen eszközökkel lehet előmozdítani a regionális fejlettségi különbségek csökkenését? Ilyen és hasonló kérdések mozgatják a *konvergencia-elméletek* kutatását. (Dall'erba 2005)

A konvergencia-modellek neoklasszikus értelmezésen alapulnak. Közös jellemzőjük a feltételezés, hogy az országok²⁷ fejlettsége közeledik egymáshoz vagy – feltételes konvergencia esetén – valamely más viszonyítási ponthoz. Hogy pontosan mi az a mutató, ami közeledést mutat, illetve mihez képest, abban már különbségeket találunk az egyes elméletek között. (Ligeti 2002). A XX. század második felétől európai körökben is igen nagy népszerűsége számot tartó *β-konvergenciaelmélet* arra a megnyugtató feltevésre épül, hogy az alacsonyabb fejlettségi szintről induló régiók a gyorsabb növekedés révén előbb-utóbb utolérik a magasabb fejlettségi szinten lévőket.

A *β-konvergencia* feltételezésén túllépve a *σ-konvergenciaelmélet* értelmezésében a konvergencia nem pusztán a növekedési ütem közeledése formájában, hanem az abszolút fejlettségi szinteken valósulhat meg. A közgazdasági modell nyelvére lefordítva a

²⁶ Vagyis letelepülő vállalkozások folyamatosan megújítják a régió vonzerejét és ezzel újabb fejlődést generálnak.

²⁷ Általában ezt tekintik a vizsgálat alapegységének.

konvergencia azt jelenti, hogy az egyes területek – akár országcsoporthoz vagy régiók – fejlettségi mutatóinak szórása csökken (Dall'erna 2005), (Nemes Nagy 2004), (Ligeti 2002).

Népszerűsége miatt méltán megemlíthető elmélet még a *feltételes konvergencia elmélete*, amely szerint az egyes országok nem egymáshoz, hanem saját hosszú távú egyensúlyi állapotukhoz konvergálnak, eleget téve ezzel a β -konvergencia feltételeinek (Ligeti 2002).

A kérdés azonban az, hogy a fentiekben felvázolt elméleteket alátámasztják-e az elmúlt évtizedek világgazdasági történései? Vegyünk egy releváns példát. Az Európai Unióhoz 2004-ben csatlakozott tagállamok esetében megfigyelt trend a fent vázolt feltevésektől eltérő mintát mutat – és ennek következtében a strukturális támogatások értékelésére korábban felállított szempontrendszer radikális átalakítását vonja maga után. Itt az a jelenség figyelhető ugyanis meg, hogy miután a támogatásokra való jogosultság megítélését továbbra is a fejlettségi szint²⁸ uniós átlaghoz való arányától teszik függővé, a teljes Európai Unió szintjén az újonnan csatlakozó tagállamok leggazdagabb régiói is az unió szegényebb területeiként szerepelnek, és így jogosultak strukturális támogatásra. Abban az esetben, amikor egy országon belül a gazdagabb és szegényebb régiók – vagy ennél is kisebb közigazgatási egységek, például önkormányzatok – ugyanolyan jogosultságokkal pályázhatnak támogatásra, a gazdagabbak előnyben vannak a szegényebbekkel szemben, különösen, ha figyelembe vesszük az addicionalitás alapelvét, amelyhez a szükséges forrásokat a gazdagabb egységek könnyebben előteremtik, mint a rosszabb helyzetben lévők (Churski 2008). Azokról a tényezőkről nem is beszélve, amelyek az anyagi források mellett mind a gazdagabb és nagyobb önkormányzatok előnyét erősítik: itt áll rendelkezésre a szükséges humán erőforrás, információ, kapcsolatok és lobbiképesség (Tatar 2010). Fenti gondolatmenetek szűkített értelmű, kizárólag helyi önkormányzatokra vonatkozó leképezése egyes hipotézisem alapja, miszerint az önkormányzatok bizonyos paraméterei (területi elhelyezkedés, méret, forrásszerkezete) összefüggnek azzal, hogy mekkora támogatás használhatnak fel.

A fentiek, illetve a konvergencia gyakorlati megvalósulásának nehézségeire utaló egyéb tények számos kritikust arra a következtetésre vezettek, hogy a Strukturális Alapok jelenleg használatos formájukban nem váltják be a konvergencia tekintetében hozzájuk

²⁸ Értsd ennek mutatószámaként az egy főre jutó GDP-t.

fűzött reményeket, és a politika eszközeinek esetleges átalakítása, vagy akár a célkitűzések átértékelése indokolt lehet (Santos 2008). A régiók közötti területi egyenlőtlenségek a konvergencia kezdeti szakaszaiban szükségszerűen növekednek, és csak az egyes államok felzárkózását követően kerülhet sor azok felszámolására (Williamson-hipotézis) (Cappelen et al. 2003), (MNB 2006) in: (Lóránd 2009)

A fent kifejtett probléma végig azon a feltevésen alapszik, hogy a konvergencia automatikusan bekövetkező jelenség, amely csupán felgyorsul egy esetleges tőkeinjekció (pl. strukturális támogatás) hatására, de léte megkérdőjelezhetetlen. A konvergencia elméletek különböző válfajainak előretörésével párhuzamosan megjelenő kritikus hangok szerint azonban ez a feltételezés nem állja meg a helyét (Dall'erba 2005). A kritikusok zöme a gyakorlati tapasztalatokra hivatkozva azt hangsúlyozza, hogy a régiók felzárkóztatása korántsem ilyen egyszerű, és különösen nem automatikusan bekövetkező változás. A valóságban észlelt folyamatok számos olyan jelenséget foglalnak magukba, mint egyes régiók tartósan szegény volta vagy a térségi gazdasági klaszterek²⁹ létezése (Sölvell et al, 2003) (Dall'erba 2005); (Porter 1996) in: (Nagy 2007). A neoklasszikus konvergencia-elméletek látszólag elégtelenek ezeknek a gyakorlatban megfigyelhető jelenségeknek a magyarázatára. Az európai regionális politika első néhány évtizedének tapasztalatai sem azt támasztják alá, hogy a strukturális támogatások hatása a kezdetben legfejletlenebb régiók esetében a legnagyobb (Trón 2008), (Dall'erba 2007).

A neoklasszikus konvergencia elméletek kritikusai gyakran egészen különböző kiindulási alapokra építve – például az endogén növekedés elméletéből eredeztetve vagy az új gazdaságföldrajz eszköztárát használva – és különböző érvekkel támadják a konvergenciát propagáló szerzőket. (Dall'erba 2005), (Valentinyi 1995) A biztos közös pont az, hogy vitatják azt a feltételezést, miszerint az egyes országok³⁰ fejlettségének üteme vagy szintje automatikusan közeledne egymáshoz. Elméleteik gyakran különböző fejlődés-gazdaságtani gyökerekre épülnek, és az elmúlt évtizedek valóságban tapasztalt jelenségeinek vagy trendjeinek magyarázatára irányulnak (Dall'erba 2005). Ezek között találjuk a konvergencia-klubok kialakulásának elméletét vagy a centrum-periféria modellt (Durlauf, Johnson 1995) in: (Dall'erba 2005), (Krugman 1991) in: (Dall'erba 2005). Az alternatív elméletek közül a regionális politika tekintetében különös relevanciával bír az

²⁹ Ezt a kifejezést használja a szakirodalom arra a jelenségre, amely szerint a gazdag régiók más gazdag régiókkal, a szegények pedig a többi szegénnyel alkotnak közös halmazt, elsősorban gazdaságföldrajzi értelemben.

³⁰ Országcsoportok vagy területi egységek.

endogén növekedésemélet és új gazdaságföldrajz, amely két elmélet társítására több módszer keretein belül is kísérletet tesznek, ahogy ezt dolgozatom következő fejezetében bemutatom (Dall'erba 2007), (Valentinyi 1995).

Első látásra ezek a kritikai konstrukciók valóban alkalmasabbnak tűnnek az európai helyzet értékelésére is (Dall'erba 2005). Még ezek is túlzott egyszerűsítésekkel számolnak azonban, például a tekintetben, hogy a régiókat egymástól elszigetelt térségként kezelik, amelyek fejlettségi szintjét általában valamilyen külső vagy belső források függvényében változó, növekedési vagy jövedelmi mutatóként értelmezik.

Ezt a túlzott leegyszerűsítést igyekeznek kezelni az elmúlt időszakban folyamatos változáson keresztülment hatásvizsgálati módszerek, amelyek fő célkitűzése, hogy a régiók egymásra hatásának és egyéb tényezők figyelembe vételével realisabb képet mutatsanak a fejlesztési támogatások hatásáról, akár azon az áron is, hogy ennek következtében az elméleti modell vagy módszer matematikailag jóval összetettebbé válik. Ilyen módszerekkel dolgoznak az új gazdaságföldrajzon nyugvó, a dolgozat következő részeiben bemutatott térstatisztikai módszerek vagy a különböző ökonometria tanulmányok (Dall'erba 2005), (Trón 2008).

2.3.4. A támogatások hatásának mérése: a módszertani keretek kialakulása

A nemzetközi szakirodalomban eltérő vélemények élnek az uniós strukturális politika két fő célkitűzése, a gazdasági növekedés és a konvergencia kapcsán: különösen az utóbbival kapcsolatban alakult ki heves vita a közelmúlt politikusai és a gazdasági szakemberei között. Ezért is van kiemelt jelentősége a támogatások hatását vizsgáló módszereknek. Választ adnak az alapkérdésre: vajon helyes célkitűzés-e a növekedés és konvergencia párhuzamosa megvalósítása; jó irányba halad-e az uniós regionális politika? (Santos 2008) (Barca 2009)

Az uniós regionális politika kiinduló szakaszában elsősorban a meglévő, különböző nemzetközi szervezetek vagy az Amerikai Egyesült Államok gazdaságpolitikusi által kidolgozott, a nemzetközi segélyezési gyakorlatban, illetve az Egyesült Államok belső regionális politikájában alkalmazott elméleti kereteket és módszertant alkalmazták az európai regionális politikára is (Sasaki 2006), (Sasaki 2007). Hamar nyilvánvalóvá vált azonban, hogy a speciálisan az Európai Unióra jellemző – alább felsorolt – sajátosságok miatt a Strukturális Alapokból társfinanszírozott támogatás lényeges jellemzőiben

különbözik a klasszikus nemzetközi segélyektől, ami speciális vizsgálati módszerek kialakítását és azok elméleti megalapozását teszik indokolttá.

A nemzetközi fejlesztési segélyek hatásának vizsgálatára kialakított kereteket nem lehet változatlan formában alkalmazni az uniós regionális fejlesztési politikára. Ennek oka részben abban keresendő, hogy míg a klasszikus értelemben vett fejlesztési segélyek általában szociális transzferekre vagy fogyasztási céllal is felhasználhatóak, és ilyen értelemben a jövedelmek regionális, országos vagy akár globális szintű újraelosztását szolgálják, addig az uniós támogatások – azok közül is elsősorban a Strukturális Alapokból igénybe vehető közösségi hozzájárulás – egyértelműen a gazdasági növekedés elősegítését célozzák. A Strukturális Alapok támogatásainak célja a gazdaság hosszú távú kínálati potenciáljának növelése (Nagy 2008).

A másik fontos különbség a támogatás felhasználásának feltételeiben rejlik. A Strukturális Alapokból rendelkezésre álló támogatás tekintetében ugyanis az Európai Unió nem egyszerűen úgy viselkedik, mint egy segélyt adó donor állam a nemzetközi gyakorlatban. Az uniós támogatások felhasználásának számos támogatás- és programspecifikus feltétele³¹ van, kezdve mindjárt az addicionalitás követelményén, amely eleve szűkíti a potenciális kedvezményezettek körét. Ebből adódóan legalább alapvető szinten működőképes, a támogatások felhasználást irányító és ellenőrző intézményrendszer hiányában egyetlen tagállam sem lenne képes a támogatás felhasználására (Beugelsdijk, Eijffinger 2005), (Tatar 2010), (White 1992).

A hatásvizsgálatra alkalmazott módszerek tekintetében az elméleti alaphoz hasonlóan a nemzetközi segélyezési gyakorlat jelenti a kiindulási pontot. A legtöbb nagy segélyező szervezetnek – gondoljunk a Világbankra, az OECD-re vagy az EuropeAid Együttműködési Hivatalra – saját módszertana áll rendelkezésre a globálisan nyújtott segélyek hatásának vizsgálatára (Nagy 2008), amely eszközökből sok az európai támogatások esetében is alkalmazható. Ugyanakkor az elméleti alapok felállításához hasonlóan itt is igaz, hogy sok a szűkítő tényező, ami miatt az európai támogatásokat csak szigorú feltételek kikötésével tekinthetjük a nemzetközi segélyek speciális változatának.

³¹ Lásd még a dolgozat 2. 2. fejezetét!

A hatásvizsgálati módszereket több szerző többféleképpen csoportosította (Bradley et al. 2005), (Trón 2008). A dolgozat céljának megfelelően az alábbiakban az előző fejezetben bemutatott szempontok mentén veszem sorra és értékelem az egyes módszereket.

Az európai uniós támogatások hatásának mérésére a legszélesebb körben alkalmazott eszközt a különböző – ökonometriai alapokon álló vagy egyszerűbb feltevésekkel dolgozó – *modellek* jelentik. Ezek nagy előnye, hogy számszerűsíthető eredményekre, és ezek alapján messzemenő következtetésekre vezetnek, illetve, hogy nem korlátozzák a vizsgálatot kizárólag a fejezet elején említett szemszögek egyikére: ötvözhetik akár a mikro- és makro-, akár a keresleti és kínálati oldal mérésére szolgáló módszereket (Bradley et al. 2005). A strukturális támogatások hatásának mérésére alkalmazott modellekre³² általánosan jellemző, hogy – ha nem is egyforma módszertan alapján, de – valamilyen módon, általában egy-egy másutt exogénnek tekintett változó endogénkénti figyelembevételén keresztül számításba veszik a *tovagyűrűző hatásokat*³³ és a különböző externáliákat. Módszertani szempontból ehhez általában valamilyen ökonometriai számítást használnak (Dall'erba 2005), (Trón 2008) (Cooke 2009).

A modellszimulációk különösen jól használhatók a támogatások hatásainak *ex ante* becslésére, ezért az Európai Bizottság is előszeretettel alkalmazza őket valamely közösségi politika hatásainak előzetes felmérésére. A 2007-2013-as programozási periódusban a kohéziós politikai eszközök hatásának mérésére az Európai Bizottság három, különböző intézmények által fejlesztett modellt is megrendelt: a QUEST II, az ECOMOD és a HERMIN modelleket (Bradley, Untiedt 2007).

Az Európai Bizottság által alkalmazott modellek közös vonása, hogy neoklasszikus gyökerekkel rendelkeznek, és általában kis nyitott gazdaságokkal számolnak, mint ami a legtöbb 1. célkitűzés alá tartozó ország. Mivel azonban a figyelembe vett változók és a mérésükre alkalmazott módszertan minden modell esetén speciális, az egyes modellek gyakran többé-kevésbé különböző eredményekre vezetnek, különösen a tovagűrűző hatások és externáliák hatásának becslése tekintetében, ennek megfelelően leginkább a hosszú távú kínálati hatások értékelése tér el (Bradley et al. 2005), (Bradley, Untiedt 2007). A legtöbb *ex ante* becslésre alkalmazott modell makromegközelítést alkalmaz,

³² Különösen a makromodellekre.

³³ Angolul spill-over effects.

és – a megrendelő szándékának megfelelően – sok esetben a legalább középtávú kínálati hatások vizsgálatára helyezi a hangsúlyt.

Azok a hatásvizsgálati módszerek, amelyek a támogatások hatásainak *ex post* feltérképezését és értékelését tűzik ki célul, bizonyos szempontból könnyebb helyzetben vannak, mint az *ex ante* modellek, hiszen itt nem kell találgatásokba és becslésekbe bocsátkozni. A tapasztalati adatok rendelkezésre állnak, a feladat „pusztán” annyi, hogy azokat értékelve levonjuk az egyedi esetre vonatkozó vagy általános következtetéseket. Már a hatások pontos meghatározása sem könnyű feladat, hiszen feltételként magában foglalja a „mi lett volna támogatás nélkül” szcenárió meghatározását. Az ezt követő mérlegelés és a következtetések levonása pedig gyakran különösen komplikált.

A Strukturális Alapokból származó támogatás hatásának utólagos bemutatására alkalmazott egyik legegyszerűbb módszer az *esettanulmány* (Trón 2008). Ilyenek tömegével állnak rendelkezésre, minden 2004-ben vagy azóta csatlakozó EU-tagállam, de a regionális politika korábbi fő kedvezményezettjei – Görögország, Írország, Portugália és Spanyolország – esetében is (Banai 2010), (Barry, Bradley, Hannan 2001), (Churski 2008), (Tatar 2010). Az esettanulmányok beható elemzést nyújtanak egy-egy konkrét példán keresztül, ezért sok esetben jó kiindulópontul szolgálnak egy-egy jelenség megismeréséhez.

Jellegükből adódóan azonban legtöbbször megállnak a jelenségek bemutatásának és elemzésének szintjén, sem az értékelés számszerűsítése, sem a modellalkotás nem jellemző rájuk (Trón 2008). Az általános felfogás éppen ezért az, hogy az esettanulmányokból csak korlátozott relevanciájú következtetések vonhatók le, ezért gyakran azt javasolják, hogy csak kiindulópontul, vagy egy komplex modell részeként alkalmazzuk őket (Nagy 2008). Tekintettel azonban arra, hogy a támogatások felhasználása különféle közpolitikai eszközök komplex rendszerének keretében történik, és az egyedi projektektől kezdve az egyes intézkedéseken és prioritásokon át az operatív programokig sok szinten zajlik, az sem meglepő, hogy a hatások mérésére sem találunk egyszerű megoldást (Bradley, Untiedt 2007). Ha a követelményeket nem adjuk alább annál, hogy a Strukturális Alapok hatásait vizsgáló eszközünk komplex rendszerben tájékozódjon, ugyanakkor számszerűsíthető és összehasonlítható eredményeket produkáljon, akkor nagy valószínűséggel valamely *ökonometriai modell* vagy *tanulmány* mellett tesszük majd le a voksunkat. Tekintsünk most át néhány ilyen eszközt, a makro

módszerektől a – kutatás szempontjából inkább releváns – mikro megközelítést alkalmazó eszközök irányába haladva.

Az ökonometriai módszerek alkalmazásának lehetősége azért is érdekes, mert erős matematikai alapokon álló eredményeik nem ritkán szembe mennek a Strukturális Alapok felhasználása mögött álló politikai akarat által sugallt érvekkel – és a 2.3.2. és 2.3.3. fejezetben bemutatott általános elméletek kritikáit igazolják. A regionális politika célkitűzéseinek ismeretében első olvasatra meglepő lehet például az a következtetés, hogy a Strukturális Alapok infrastrukturális beruházásokra fordított részének legnagyobb nyertesei nem a legfejletlenebb régiók – hanem az 1. célkitűzés alá tartozó országok gazdagabb régiói (Trón 2008), (Dall'erba 2007).

Más szóval az országon belül, például régiók viszonylatában a β -konvergencia nem működik, ahogy ezt a Williamson-hipotézis is feltételezi (Cappelen et al. 2003), (Lóránd 2009). Ilyen és hasonló következtetések miatt az ökonometriai módszerek az alternatív – neoklasszikussal szembemenő – gazdasági elméleteket látszanak igazolni –, amelyek viszont nagymértékben építenek az ökonometriai eszköztárra. A fenti megközelítés illusztrálása céljából a makromutatók elemzésén keresztül a 2.3.5. fejezetben a magyarországi régiók példáján mutatom be a kritika létjogosultságát.

A többek között a térstatisztika eszköztárából forrásozó módszerekkel végzett tanulmányok egyik legnagyobb hozadéka, hogy szakítanak azzal a felfogással, hogy a vizsgálat egységét – legyen az állam, régió vagy kisebb területi egység – egymástól független entitásként kezelik, és figyelembe veszik, hogy a régiók térbeli közelségüknek megfelelően hatnak egymásra³⁴. (Cappelen et al. 2003), (Dall'erba 2005) (Cooke 2009) Így lehetővé teszik a hatások vizsgálatát az egyes országokon belül például régiók szintjén, ugyanakkor alkalmat adnak arra, hogy gazdasági ágazatokra lebontva értékeljük a támogatások hatását, mérlegeljük, hogy mely operatív programok és tematikus elemek hatása a legelőnyösebb a kedvezményezett országok számára (infrastruktúra-fejlesztés helyett például érdemes lenne a humánerőforrás képzésére helyezni a hangsúlyt stb.). (Dall'erba 2007)

³⁴ ezt a területi egységek között, mind társadalmi, mind gazdasági jelenségek tekintetében fennálló autokorrelációt nevezi Nemes Nagy József magyarul szomszédsági hasonulásnak (Nemes Nagy 2007)

A 2007-2013-as uniós költségvetési periódus hatáselemzésére Magyarországon is kidolgozásra került a fenti alapokon – elsősorban az új gazdaságföldrajz feltevésein – nyugvó ún. *Geographic Macro and Regional* (GMR) modell. A modell különböző rövid és hosszú távú egyensúlyi helyzetek leírásának rendszerével dolgozik, elsősorban a különböző – *input, output* – piacokon fennálló kereslet és kínálat egyezőségéből kiindulva, régiók és gazdasági szektorok szerinti bontásban. (Járosi et al. 2009)

A fent bemutatott gondolatmenet és modellek hibája, hogy elsősorban makromutatókat vizsgáló módszerek esetében működnek, és gyakran *ex ante* becslésre alkalmazhatóak (mint a fent említett magyarországi GMR-modell). Ha a strukturális támogatásoknak a 2004-2006-os periódusban az önkormányzatokra kifejtett hatását szeretnénk értékelni, akkor elemzésünkhöz alkalmasabb lenne egy mikro megközelítést alkalmazó módszer, amely lehetőséget nyújt az egyes kedvezményezettek és a rendszer egyéb szereplői részéről meghozott döntések hatásainak utólagos összegzésére.

Áthidaló lehetőség az is, ha valamilyen, makro- és mikroelemeket integráló megközelítést használunk. (Bradley et al. 2005) in: (Trón 2008)

A fenti gyengeségek tudatában számos kísérlet történt már a negatív tulajdonságok kiküszöbölésére: elsősorban a módszertan lehetséges fejlesztési útjait, a statisztika és ökonometria eszköztárának a mikro megközelítésre való alkalmazását kutatják. Ennek eredményeképpen már lehetséges a hatások számszerűsíthető, ökonometriai elemzése.

Az elemzés során az egyik sarkalatos kérdés a „mi lett volna strukturális támogatás nélkül?” – kérdés megválaszolása. Erre kínál megoldást a *párosítás*³⁵ módszere, amelynek gyakorlati alkalmazását Magyarországon az NFT Gazdasági Versenyképesség Operatív Programjának példáján Béres Attila 2008-as hatástanulmánya mutatta be (Béres 2008). A párosítás módszere két csoport egyidejű vizsgálatán alapul: az egyik vizsgált csoport tagjai lehetnek például a strukturális támogatások kedvezményezettjei³⁶, a másik, ún. kontrollcsoport pedig állhat olyan egyedekből, amelyek nem részesültek támogatásban. A hatásvizsgálat során a támogatásban részesült egyedek helyzetét hasonlítjuk össze a támogatásban nem részesültekével. A nehézséget az jelenti, hogy az egyedszintű összehasonlításhoz párokat, ún. statisztikai ikreket kell találnunk az egyedek

³⁵ Angolul: *matching* vagy pontos szóhasználattal *propensity score matching*.

³⁶ Vagy ezen belül azok az önkormányzatok, amelyek az NFT keretében 2004 és 2006 között strukturális támogatásban részesültek.

között: olyanokat, amelyeknek egyik tagja a célcsoportba, másik tagja a kontrollcsoportba tartozik, miközben lehetőség szerint minél több egyéb tulajdonságban³⁷ megegyeznek (Béres 2008); (Nagy 2006).

A statisztikai ikerpárok vizsgálatának módszerét árnyalhatja az ökonometriában alkalmazott *különbségek különbsége*³⁸ módszer, amelynek használatával a vizsgált célcsoportunkat nemcsak egy kontrollcsoporthoz, hanem a célcsoport egyedeinek a támogatás igénybevételét megelőző állapotához is hasonlítjuk (Béres 2008).

2.3.5. A makrogazdasági mutatók változása Magyarországon 2004 és 2008 között

Az előző fejezetekben bemutattam a regionális politika mögött álló célkitűzések elérésére felállított eszközöket, és említést tettem a módszerek kritikusairól is, akik szerint a jelenleg alkalmazott eszközök nem, vagy csak részben alkalmasak a regionális politikai célok elérésére (Trón 2008), (Dall'erba 2007), (Cappelen et al. 2003), (Lóránd 2009). Ezen aggályok illusztrálására végeztem egy rövid elemzést a 2004-2008-as időszakra vonatkozóan a regionális politikai eszközök magyarországi hatásáról, makrogazdasági mutatókon keresztül.

A 2004-2006-os programozási periódus elszámolhatósági időszakának véghatárideje 2008. december 31-e volt, ezért a regionális politika eszköztárában mérésre leggyakrabban használt egy főre jutó GDP és munkanélküliségi adatok elemzésekor a 2004-2008-as időszakot vizsgálom. Az egy főre jutó GDP Magyarországon a vizsgált időszakban a következők szerint alakult:

GDP/fő (eFt)						
Területi egység	2004	2005	2006	2007	2008	Különbség (2008-2004)
Közép-Magyarország	3291	3563	3924	4182	4424	+1133
Nyugat-Dunántúl	2139	2157	2353	2455	2594	+455
Közép-Dunántúl	1948	2041	2121	2319	2398	+450
Dél-Dunántúl	1462	1508	1587	1711	1825	+363
Dél-Alföld	1430	1476	1559	1652	1783	+353
Észak-Magyarország	1358	1429	1501	1599	1643	+285
Észak-Alföld	1343	1383	1483	1572	1657	+314

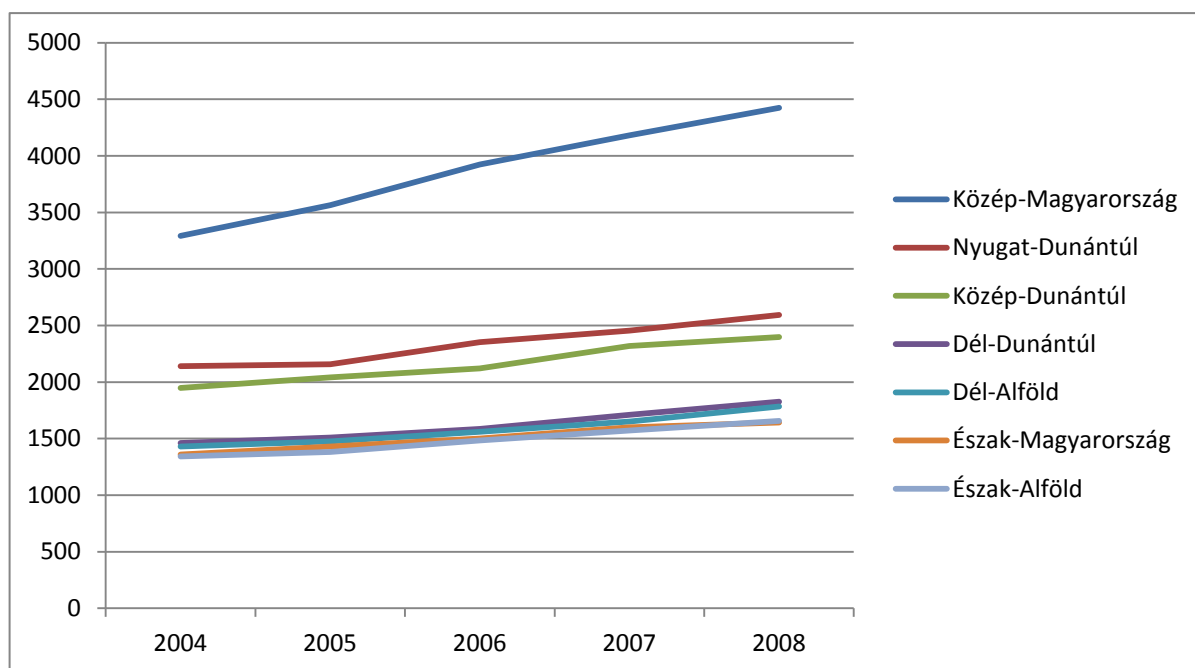
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (www.ksh.hu, letöltési idő: 2012. július 7.)

³⁷ Pl. földrajzi elhelyezkedés, méret, vagyoni helyzet, vagy vállalatok esetén ágazat. Minél többet feltételként alkalmazunk, annál kevesebb olyan párt találunk, amely megfelel a kikötéseinknek.

³⁸ Angolul: *difference in differences*.

Az egy főre jutó GDP értékének vizsgálatakor arra a következtetésre juthatunk, hogy valamennyi régió esetében nőtt az egy főre jutó GDP, azonban a programozási periódus kezdetén a legmagasabb egy főre jutó GDP-vel rendelkező régió (Közép-Magyarországi régió) esetén a növekedés kimagasló.

Megállapítható továbbá, hogy minél magasabb volt a régió egy főre jutó GDP-je a programozási periódus kezdetén, annál nagyobb egy főre jutó GDP növekményt tudott elérni. Ez alól kizárólag Észak-Alföld és Észak-Magyarország jelent kivételt, ahol ugyanis a kedvezőbb helyzetből induló Észak-Magyarország egy főre jutó GDP növekménye kevesebb lett, mint a kedvezőtlenebb helyzetű Észak-Alföldé. Összességében arra a következtetésre juthatunk, hogy a programozási periódus kezdetén kedvezőbb helyzetben lévő régiók tovább tudták növelni előnyüket, így a fejlettségbeli olló tovább nyílt.



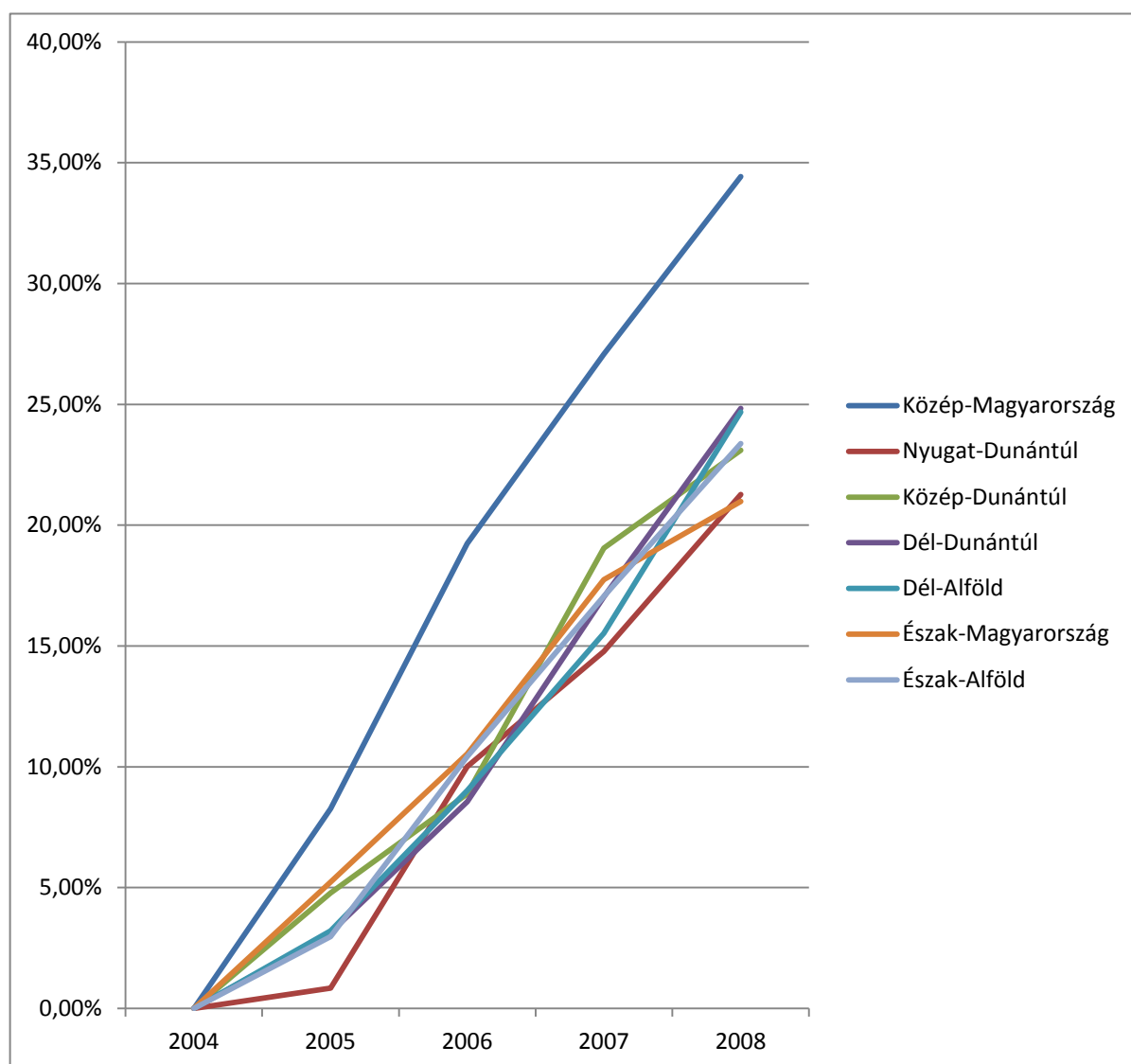
2. számú ábra: Az egy főre jutó GDP változása 2004-2008 között, régióként (saját készítésű ábra KSH adatok alapján)

A fenti képet árnyalhatja, ha nem az egy főre jutó GDP-t vesszük figyelembe, hanem annak százalékos mértékben vett változását, bázisévnek tekintve 2004-et. Ekkor a következőkre juthatunk:

GDP/fő százalékos növekedése (bázisév 2004)

Területi egység	2005	2006	2007	2008
Közép-Magyarország	8,26%	19,23%	27,07%	34,43%
Nyugat-Dunántúl	0,84%	10,00%	14,77%	21,27%
Közép-Dunántúl	4,77%	8,88%	19,05%	23,10%
Dél-Dunántúl	3,15%	8,55%	17,03%	24,83%
Dél-Alföld	3,22%	9,02%	15,52%	24,69%
Észak-Magyarország	5,23%	10,53%	17,75%	20,99%
Észak-Alföld	2,98%	10,42%	17,05%	23,38%

Forrás: saját számítás KSH adatok alapján



3. számú ábra: Az egy főre jutó GDP százalékos növekedése, bázisévnek tekintve 2004-et (saját készítésű ábra KSH adatok alapján)

A fenti ábrából azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a legfejlettebb régió (Közép-Magyarország) messze a legmagasabb növekedést érte el, és a másik hat régió

fejlődésének mértéke meg sem közelítette azt. A fejlődésbeli különbségek tehát Közép-Magyarország és a másik hat régió vonatkozásában nem csökkentek, hanem nőttek.

Ha elemzésünk hatóköréből kizárjuk Közép-Magyarországot, akkor arra a következtetésre juthatunk, hogy a másik hat régió esetében az egy főre jutó GDP százalékos változása kiegyensúlyozottabb növekedést és kisebb szórást mutat, tehát ennek a hat régióknak a vonatkozásában a fejlettségbeli különbségek kis mértékben ugyan, de csökkentek.

Ezt támasztja alá az is, hogy Nyugat-Dunántúli³⁹ fejlődése nemcsak hogy kiugrónak nem tekinthető, hanem a legkisebb mértékű fejlődést mutató régiók egyike.

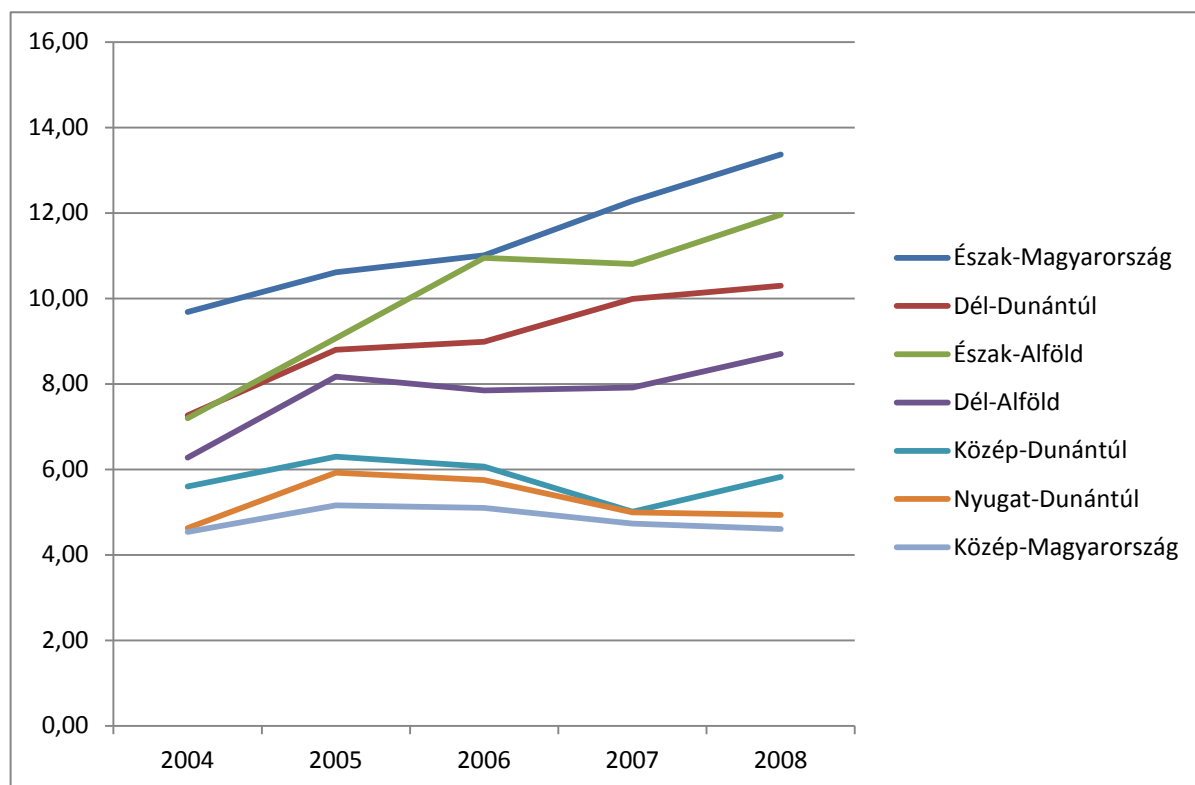
Az egy főre jutó GDP mellett célszerű megvizsgálni a regionális politika tárgyalásakor használt másik makrogazdasági mutatót, a munkanélküliségi rátát is. A munkanélküliség adatait a következő táblázat foglalja össze:

Munkanélküliségi ráta, %						
Területi egység	2004	2005	2006	2007	2008	Különbség (2008-2004)
Észak-Magyarország	9,68	10,61	11,01	12,28	13,37	3,69
Dél-Dunántúl	7,27	8,80	8,99	9,99	10,30	3,03
Észak-Alföld	7,20	9,07	10,95	10,81	11,96	4,76
Dél-Alföld	6,27	8,17	7,85	7,92	8,70	2,43
Közép-Dunántúl	5,60	6,30	6,06	5,01	5,82	0,23
Nyugat-Dunántúl	4,63	5,93	5,75	4,99	4,93	0,31
Közép-Magyarország	4,54	5,16	5,10	4,74	4,61	0,07

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal (www.ksh.hu, letöltési idő: 2012. július 7.)

A munkanélküliségi ráta vizsgálatokor – sajnálatosan – arra a következtetésre juthatunk, hogy valamennyi régió esetében nőtt annak mértéke a vizsgált időszakban. A munkanélküliség nagysága szerint sorba rendezve a régiókat egy helyen mutatkozik (Észak-Alföld) különbség a 2004 és 2008-as adatok között. A munkanélküliség növekedésének mértékében kiugrónak rossznak tekinthető Észak-Alföld helyzete, míg ebből a szempontból legkedvezőbb helyzetű régióknak Közép-Magyarország és Nyugat-Dunántúl tekinthetők. A munkanélküliség 2004 és 2008 közötti változását régiók szerinti bontásban a következő ábra szemlélteti.

³⁹ az egy főre jutó GDP tekintetében a második legfejlettebb régió



4. számú ábra: A munkanélküliségi ráta változása 2004-2008 között, régióként (saját készítésű ábra KSH adatok alapján)

2.3.6. Módszerek értékelése, alkalmazhatósága, lehetőségek

Az eredmények értékelése és a következtetések levonása a hatásvizsgálatnak talán a legnehezebb szakasza. Mikro megközelítést alkalmazó vizsgálatoknál a releváns kérdés az lehet, hogy vajon strukturális támogatás nélkül a kedvezményezett a projektnek vagy fejlesztésnek mekkora részét valósította volna meg? Az erre a kérdésre kapott válaszok fényében három esetet különböztetünk meg:

- előfordulhat, hogy a fejlesztés valamilyen regionális vagy helyi fejlesztési terv részeként így is, úgy is megvalósult volna valamilyen állami vagy privát forrásból (teljes helyettesítés esete);
- a fejlesztés egy részét a kedvezményezett saját forrásból⁴⁰ is megvalósította volna (részleges helyettesítés);
- a strukturális támogatás nélkül a fejlesztésből semmi nem valósult volna meg (zéró helyettesítés). (Bradley, Untiedt 2007); (Lóránd 2009)

⁴⁰ Saját forrás alatt ebben az esetben a kedvezményezett (pl. önkormányzat) részére a strukturális alapokon felül elérhető bármilyen helyi vagy állami költségvetési, illetve a magánszektorból származó forrást értünk.

Magyarországi projektek viszonylatában a legtöbbször a harmadik eset a releváns, mivel a nemzeti fejlesztési politika gyakorlatilag kizárólag az európai uniós forrásokra, a közösségi támogatás hazai társfinanszírozásból történő kiegészítésére épül (Nagy 2006).

Tekintettel arra, hogy kutatás tárgyát kizárólag a 2004-2006-os programozási időszakban, Magyarországon, önkormányzatok által igénybe vett, Strukturális Alapokból finanszírozott támogatások képezik, a támogatások hatásának mérését is abból a szemszögből értékeljük, hogy mennyire alkalmasak az általunk vizsgálni kívánt mutatók mérésére.

A megelőző fejezetek során fokozatosan haladtunk a dolgozatunk tárgyát kivizsgáló kutatás céljainak megfelelő módszerek felé. Így jutottunk a következtetésre, hogy céljainknak leginkább egy olyan módszer felelne meg, amely alkalmat nyit a Strukturális Alapok hatásainak utólagos mikro szintű elemzésére, lehetőség szerint értékelve az önkormányzatok vagyonszerkezetében mutatkozó eredményeket.

Az elméleti felvezetést követően – a kutatás hatókörére fókuszálva és annak valamennyi összetevőjének megértése érdekében – a részletesen, gyakorlatorientált szemléletben bemutatásra kerülnek azok a 2004-2006-os programozási periódusban Magyarországon alkalmazott folyamatok, amelyek a támogatási rendszer alapjait adják. Mielőtt azonban erre rátérnénk, tegyünk egy kitekintést az EU többi tagállamába – másutt hogyan érvényesülnek az addicionalitás dolgozatomban vizsgált szempontjai.

2.4. Az addicionalitási szempontok érvényesülése más tagállamokban

2.4.1. Önkormányzatok lehetőségei európai uniós támogatás felhasználására

Különböző intézményeinek politikáján keresztül az Európai Unió számos módon hatással van a tagállamok önkormányzatainak⁴¹ helyzetére. E befolyás egyik legkézzelfoghatóbb és legközvetlenebb – a dolgozat korábbi fejezeteiben már részletesen bemutatott – formája, amikor az egyes helyi önkormányzatok strukturális támogatásban részesülnek. (Fleurke 2007) Az önkormányzatok európai uniós támogatás-felhasználási lehetőségei

⁴¹ A 2.4. és 4.4. fejezet egészében önkormányzatok kifejezés alatt az Európai Unió területén lévő helyi önkormányzatokat értem.

tekintetében csakúgy, mint a tényleges felhasználást tekintve azonban Európa-szerte rendkívül eltérő mintákat figyelhetünk meg.

Ez önmagában nem meglepő, hiszen a támogatások felhasználását számos – az önkormányzatok szempontjából kívülről adottnak tekinthető – tényező határozza meg. A következőkben kísérletet teszek arra, hogy e tényezők közül kiemeljem a legfontosabb, a magyarországi helyi önkormányzatok szempontjából is releváns elemeket.

Visszaulva a dolgozat 2.3 fejezetében említett jelenségre, miszerint a strukturális támogatásokra való rászorultságot regionális alapon ítélik meg, a támogatások döntő hányadát felölélő 1. célkitűzésből csak azok a régiók, illetve az azokban fekvő önkormányzatok részesülhetnek, amelyek GDP-je relatíve alacsony, vagyis nem haladja meg az uniós átlag meghatározott hányadát. Ennek következtében a régi⁴² tagállamokban, például Hollandiában egy önkormányzat aligha számolhat európai uniós támogatással fejlesztési tervének összeállításakor. (De Rooij 2002). A másik végletet az újonnan csatlakozott közép-kelet-európai államok jelentik, ahol, mint Észtországból vagy Magyarországon az állam közel teljes területét az 1. célkitűzés alá eső régiók alkotják.⁴³ (Churski 2008; Dall'erna 2005) Ezekben az országokban aztán nem ritkán találkozunk azzal a jelenséggel, hogy az ország fejlesztési terve gyakorlatilag megegyezik az európai uniós támogatások felhasználására felállított koncepcióval, melynek oka azonban nem kizárólag gazdaságpolitikai döntésekben keresendő – arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy az állam saját, fejlesztésre szánt forrásait sok esetben kimeríti a társfinanszírozás feltételének való megfelelés. (Tatar 2010)

A másik oldalról nézve ugyanakkor, a Strukturális Alapok pozitív hatása is éppen ezekben az országokban érzékelhető a legkézzelfoghatóbb módon. A szubnacionális közintézmények által megvalósított közvetlen befektetések Közép- és Kelet-Európában az ezredfordulót követő évtizedben gyors – évi átlag 8,1 százalékos – növekedést produkáltak, ennek oka pedig nem kis részben az uniós támogatásokból származó erőteljes tőkeinjekciónak köszönhető. A térség államaiban az európai uniós támogatások mérhető fellendítő hatást⁴⁴ fejtenek ki. (DEXIA 2011) A 2000-2006-os programozási

⁴² Régi tagállamok alatt az Európai Unióhoz 2004-nél korábban, új tagállamok alatt pedig 2004-ben, vagy azt követően csatlakozott országokat értek.

⁴³ A 3. számú mellékletben szereplő térkép az 1. célkitűzés szerint támogatható és átmeneti támogatásban részesülő régiókat mutatja be.

⁴⁴ Angolul leverage effect.

időszakot megelőzően hasonló tapasztalatokban volt részük az Európai Unió akkor szegényebbnek számító régióinak, amelyek a kelet-európai bővítés következtében a támogathatóság megszűnését élik meg, ahogy arra a dolgozat 2.2. fejezetében már utaltam.

Ezek a területek a folyamat fájdalmas következményekkel, és az egész európai uniós tagság negatív aspektusainak felülkereskedésével, az euroszeptikus nézetek előretörésével jár a közvéleményben. (Kinnunen 2004; Fleurke 2007)

A fentiekből az is következik, hogy míg Nyugat-Európában a kohéziós politika rendeltetésének megfelelően kizárólag a legrosszabb gazdasági-szociális helyzetben lévő önkormányzatok juthatnak európai uniós támogatáshoz, addig Közép- és Kelet-Európában a támogatások felhasználásával megvalósuló fejlesztéseket csak a „módosabb”, jobb erőforrásokkal rendelkező önkormányzatok engedhetik meg maguknak, – akik képesek az addicionalitás mint alapelv követelményének biztosítására, vagyis a társfinanszírozás előteremtésére – míg a legkomolyabb társadalmi-gazdasági problémákkal küszködők kohéziós források nélkül maradnak. (De Rooij 2002; Tatar 2010)

A fent említett jelenségek mellett természetesen a nemzeti politikai, gazdasági és jogi-szabályozási közeg szintén kulcsfontosságú szerepet tölt be az önkormányzatok támogatás-felvételénél. A vonatkozó nemzeti szabályozás alapvetően meghatározza az önkormányzatok döntési lehetőségeit. A kelet-európai országokra – köztük Magyarországra – általában a nyugat-európainál centralizáltabb területi berendezkedés jellemző, nemcsak a települési önkormányzatok, de a többi szubnacionális szereplő is korlátozott jogkörökkel bír. (Salamun 2007; Tabără 2010; Tatar 2010)

Ha az európai uniós és nemzeti politikai- gazdasági-szabályozási környezet meg is engedné egy önkormányzat számára a támogatás igénybevételét, akkor sem biztos, hogy az önkormányzat lehetőségei lehetővé teszik, hogy azt ténylegesen lehívja. A kedvezményezettek abszorpciós kapacitásával foglalkozó tanulmányok bemutatják a támogatások tényleges felhasználásának útjában álló akadályokat. Önkormányzati kedvezményezettekre értelmezve ezeket a tényezőket, alapvetően két csoportot állíthatunk fel: az egyik a pénzügyi források szűkössége köré épül, vagyis amikor egy önkormányzat költségvetéséből nem telik az uniós projektek megvalósításához szükséges

önrészre; a másik pedig alapvetően az önkormányzatoknál lévő adminisztratív kapacitás hiányához köthető. (Például, ha egy önkormányzatnál nem áll rendelkezésre a támogatás felhasználásához szükséges személyzet, technikai, illetve szakmai tudás vagy tapasztalat.) Utóbbi az Európai Unió történetében viszonylag új keletű probléma, ugyanis a kelet-európai bővítést megelőzően a szükséges humán-erőforrás és adminisztratív kapacitás rendelkezésre állása az akkori tagállamok esetében nem volt kérdés.

A fentiekből az a következtetés is levonható, hogy az önkormányzatok esélyei egyazon országon belül sem egyformák. (Oplotnik 2007) Az európai uniós támogatások hatását vizsgáló számos tanulmány foglalkozik azzal, hogy pontosan mely tényezők növelhetik a támogatásoknak a kedvezményezett önkormányzatokra kifejtett hatását. Ezeknek közös konklúziója, hogy – a támogathatóság alapvető kritériuma mellett, amelyet a fentiekkel összhangban a régió fejlettségi szintje határoz meg – az önkormányzat mérete (a hozzá tartozó lakosság nagysága) a legfontosabb befolyásoló tényező: egy önkormányzat annál jobb erőforrások felett rendelkezik, minél nagyobb a hozzá tartozó lakosság. A nagyobb önkormányzatoknál általában rendelkezésre állnak a támogatás-felhasználáshoz szükséges kapacitások: a humán erőforrás, valamint a technikai és szakmai tudás, vállalkozói készség és anyagi javak csakúgy, mint a szintén nélkülözhetetlen kapcsolatok és információk, melynek következtében az európai uniós támogatások felvételénél a legjobb erőforrásokkal, vagyis pénzügyi, illetve adminisztratív kapacitással rendelkező önkormányzatok vannak előnyben. (De Rooij 2002; Tatar 2010)

3. Magyarország az Európai Unióban

A dolgozat jelen fejezetének elsődleges célja az, hogy a magyarországi támogatási rendszer alapjainak bemutatásával és az intézményrendszer szereplőinek meghatározásával a pénzügyi folyamatok áttekinthetővé váljanak, továbbá értelmezhető legyen a támogatások hatásának értékelése az intézményrendszer egyes szereplőinek esetében. A kevésbé tudományos elemek bemutatása nélkül az egyes hipotézisek közötti kapcsolat csak korlátozottan értelmezhető, ezért jelen – elsődlegesen leíró – rész célja a folyamatok egymásra épülésének bemutatása.⁴⁵ A fejezet megírásakor nagyban támaszkodtam a témában született, korábbi publikációimra.

Az Európai Unió regionális politikájának céljai és a hazai regionális politika célja – a támogatások igénybe vétele érdekében – szükségszerűen összhangban állnak. Magyarország a 2004-2006 közötti időszakban összesen 2,8 milliárd euró regionális támogatás felhasználására volt jogosult, ami a GDP 1,2%-át tette ki, ez abszolút értékben és GDP, illetve lakosságarányosan is alacsonyabb – közel 1/3 – volt, mint a regionális politika korábbi fő haszonélvezőinek (Görögország, Portugália) nyújtott támogatás. A relatív alacsony támogatottsági szint elfogadható, ugyanis mind intézményi, mind finanszírozási szempontból ez tekinthető felkészülésnek a 2007-2013-as programozási periódusra, amikor Magyarország 22,4 milliárd euró felhasználására jogosult. (Kengyel 2007b)

A támogatások felhasználásához és az intézményrendszer kialakításához szükséges elsődleges jogforrást a Strukturális Alapok esetében az Európai Unió rendeletei⁴⁶ adják. Tanácsi rendeletek az igénybe vétel feltételeit, a támogatható intézkedések körét szabályozzák, míg a Bizottsági rendeletek a programok végrehajtásának rendjét, az irányítási és ellenőrzési rendszerrel szemben támasztott követelményeket, a pénzügyi ellenőrzés, valamint a kiadások igazolásának rendjét, és az értékelés és a tájékoztatás általános szabályait határozzák meg.

Az európai uniós jogforrások – mint keretszabályok – mellett a támogatások felhasználásának módját, az intézményrendszer felépítését, valamint a lebonyolításban

⁴⁵ Mivel a dolgozatnak nem témája a 2007-2013-as programozási periódus értékelése, így az intézmények és folyamatok bemutatása kizárólag 2004-2006-os időszakra korlátozódik.

⁴⁶ 1260/1999/EK Tanácsi rendelet, 438/2001/EK Bizottsági rendelet, 448/2001/EK Bizottság rendelet.

részt vevő szervezetek feladat- és felelősségi körét tagállami hatáskörben szükséges szabályozni.⁴⁷

3.1. A magyarországi intézményrendszer a 2004-2006-os programozási periódusban

3.1.1. Programozás és Nemzeti Fejlesztési Terv

A 2004-2006-os programozási periódusban az 1. célkitűzés⁴⁸ által érintett régiókra Közösségi Támogatási Keretet, a 2. és 3. célkitűzés alapján támogatott régiókra ún. Egységes Programozási Dokumentumot kellett készíteni a tagállamoknak. Mivel Magyarország egy főre jutó GDP-je egyik régióban sem érte el az Európai Unió átlagának 75%-át, így az ország teljes területe az 1. célkitűzés alá tartozott. A Közösségi Támogatási Keret, amely az Európai Unió és a tagállam közötti pénzügyi kötelezettségvállalás is – a Nemzeti Fejlesztési Terv alapján – az Európai Bizottság és Magyarország közötti tárgyalással került elfogadásra. (Kengyel 2007a)

A Nemzeti Fejlesztési Terv a tagállam fejlesztési célkitűzéseit és prioritásait tartalmazó nemzeti stratégiai dokumentum. Magyarország esetében az átfogó ex ante értékelést, makrogazdasági és szektoronkénti elemzést tartalmazott, bemutatta a stratégia és a prioritások közötti koherenciát és főbb pénzügyi adatokat, valamint rövid leírást tartalmazott az egyes operatív programokról, illetve a megvalósítás tervezett folyamatairól. (Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2007b)

A Nemzeti Fejlesztési Terv elkészítése nélkül a Strukturális Alapok támogatásaihoz nem lehetett hozzájutni, ezért annak elkészítése alapvető fontosságú feladat volt. (Kengyel 2007b) A Nemzeti Fejlesztési Terv stratégiai célja az életminőség javítása és az Európai Unió átlagától való lemaradás csökkentése, ami három specifikus részcélon⁴⁹ – versenyképes gazdaság, humán-erőforrás fejlesztése és foglalkoztatás növelése, a természeti erőforrások megóvása és a környezet védelme – keresztül valósulhat meg.

⁴⁷ Magyarországon a 360/2004. (XII. 26.) Korm. rendelet adta a szabályozás alapján a kutatás által érintett időszakban.

⁴⁸ Lásd még a dolgozat 2.2. fejezetét!

⁴⁹ A részcélok négy prioritást foglalnak magukban: a termelőszektor versenyképességének javítását, a foglalkoztatás növelését és az emberi erőforrások fejlesztését, a megfelelőbb infrastruktúra és a tisztább környezetet, valamint a regionális és helyi potenciál erősítését. Utolsó, nem szakmai prioritásként megjelenik a technikai segítségnyújtás, ami a támogatások maximális felhasználását célozza.

A stratégiai célok és a prioritások megvalósítása érdekében a Nemzeti Fejlesztési Tervben öt operatív program⁵⁰ került megnevezésre, amelyek ugyan több prioritáshoz is kapcsolódtak, de jellemzően egy prioritás céljaira specializálódtak. A négy ágazati operatív program mellett a regionális operatív program céljai erősebben kötődtek a térségi fejlesztéshez, azonban az is az ország teljes területére vonatkozott. (Kengyel 2007b) Minden operatív programon belül – a különféle területek fejlettségét és a felzárkóztatási szempontokat figyelembe véve – prioritásokat, intézkedéseket és alintézkedéseket⁵¹ határoztak meg, melyekhez a 2004-2006-os programozási ciklusra vonatkozóan költségkereteket rendeltek.

3.1.2. A megvalósítás intézményrendszere 2004-2006 között

A dolgozatban a Strukturális Alapok intézményrendszerét mutatom be tekintettel arra, hogy a kutatás empirikus része a Strukturális Alapokból nyújtott támogatásra irányul. A Nemzeti Fejlesztési Terv végrehajtása érdekében felállított intézményrendszert, valamint a szervezetek közötti kapcsolati- és függőségi rendszert a dolgozat 5. számú mellékletében szereplő ábrák szemléltetik.

Közösségi Támogatási Keret Irányító Hatóság

A stratégiai, irányítási jellegű feladatok felelőse a Strukturális Alapok felhasználásának tekintetében a Nemzeti Fejlesztési Hivatalban felállított *Közösségi Támogatási Keret Irányító Hatóság* volt, amelynek átfogó, teljes felelőssége volt a Nemzeti Fejlesztési Terv végrehajtása tekintetében, valamennyi operatív programmal összefüggésben. A szervezeti egység feladatai kiemelkedtek a többi irányító hatóság feladatai közül, ugyanis ez a szervezet volt felelős a támogatások menedzselő intézményrendszer kialakításáért, fejlesztéséért, folyamatos működtetésért. Mivel a 2004-2006-os időszak a támogatások felhasználásának tekintetében – mind az intézményrendszer felkészülése, mind pénzügyi szempontból – egyfajta tanulmányi időszaknak tekinthető (Pitti 2005), (Kengyel 2007b), így kiemelkedő jelentőséggel bírt a nemzeti szabályozások kialakításában és a kapcsolattartásban az Európai Bizottság illetékes főigazgatóságaival.

A támogatások felhasználásának alapvető követelménye, hogy a tagállam – statisztikai és pénzügyi – adatszolgáltatási kötelezettségeinek az Európai Bizottság felé eleget tudjon

⁵⁰ Az operatív programokra vonatkozó alapvető adatokat a 4. számú melléklet tartalmazza.

⁵¹ A pályázatok kiírása alintézkedésenként történik.

tenni. Az adatszolgáltatási kötelezettség teljesítése, az adatok naprakészségének biztosítása, a monitoring tevékenység előremozdítása, valamint a támogatások menedzsmentje elősegítésének érdekében már a csatlakozás előkészítése során megkezdődött az Egységes Monitoring Információs Rendszer (EMIR) kifejlesztése, amelynek adattartalma a kutatás empirikus részének alapját képezi, ugyanis szerepel benne valamennyi pénzügyi adat a nyújtott támogatásokra vonatkozóan.

Monitoring Bizottság

Az Irányító Hatóság – az európai uniós jognak megfelelően – a teljes szakmai és pénzügyi lebonyolítási folyamathoz kapcsolódóan Monitoring Bizottságot működtet, melynek feladata a támogatott projektek végrehajtásának nyomon követése, az előrehaladás rendszeres felmérése, az eredmények áttekintése a kitűzött célok függvényében, valamint az Európai Bizottsághoz benyújtásra kerülő megvalósítási jelentések elemzése és jóváhagyása. Az operatív program legfelsőbb szintű koordinációs és stratégiai döntéshozó testülete tehát a civil szervezetek tagjait is magában foglaló monitoring bizottság.

Irányító hatóságok és közreműködő szervezetek

A Magyarországon kialakított intézményrendszerben az irányító hatóságoknak stratégiai jellegű feladataik vannak, amelyek az illetékes szaktárcáknál működtek. Legfőbb feladataik az operatív program és a program-kiegészítő dokumentumok kidolgozása, az operatív program megvalósítása, az ahhoz szükséges eljárásrendek készítése, az előrehaladás értékelése, valamint a tájékoztatással és publicitással kapcsolatos kötelezettségek teljesítése. Az elszámolás szintje az Európai Bizottsággal a Strukturális Alapok esetében az operatív program, nem pedig az egyes projektek szintje volt.

Az irányító hatóság a projektek menedzselésével kapcsolatos operatív feladatok ellátására⁵² közreműködő szervezeteket bíz meg. Az irányító hatóság és a közreműködő szervezet közötti feladatok megosztása operatív programonként eltérő volt, a közreműködő szervezetek teljesítményének mérése, valamint működésük nyomon követése az irányító hatóság feladata és felelőssége.

⁵² Pályázatok érkeztetése, formai és tartalmi ellenőrzése, értékelése, értékelő bizottság működtetése, támogatási szerződések előkészítése, számlák ellenőrzése, kifizetése, engedélyezése, statisztikai és pénzügyi információ szolgáltatása, ad-hoc jelentések elkészítése, első szintű ellenőrzések lefolytatása stb.

Kifizető hatóság

A kifizető hatóság az Európai Unió és a tagállam közötti pénzügyi kapcsolóként értelmezhető. Felelős az egyes támogató alapok számlájára történő kifizetések rendezésért, az Európai Bizottság által a tagállam felé teljesített kifizetések fogadásáért, valamint – a kedvezményezettekénél ténylegesen felmerült költségek alapján – a leírási kérelmek összeállításáért és benyújtásáért. A fordított irányú pénzügyi folyamatok, vagyis a visszafizetések korrekciója, illetve pénzügyi visszafizetése szintén a kifizető hatóság felelőssége.

3.2. A Strukturális Alapokból finanszírozott operatív programok pénzügyi lebonyolításának folyamatai

Az operatív programok lebonyolításának teljes szakaszában központi szerepe van a pénzügyi elszámolásnak az Európai Bizottsággal, ugyanis ez nagyban befolyásolja az előfinanszírozás mértékét a projektek megvalósítása érdekében, és ezáltal közvetlen hatással van a központi költségvetés helyzetére.

A programok megvalósításával kapcsolatos pénzügyi elszámolások két fő, egymástól nagyban eltérő csoportra tagolhatók. Külön érdemes megvizsgálni a tagállam és az Európai Bizottság közötti folyamatokat, illetve a tagállamon belüli – kedvezményezett, szállító, intézményrendszer szereplői közötti – elszámolásokat mind tartalmuk, mind technikájuk tekintetében.

3.2.1. Finanszírozási kapcsolatok a tagállamon belül

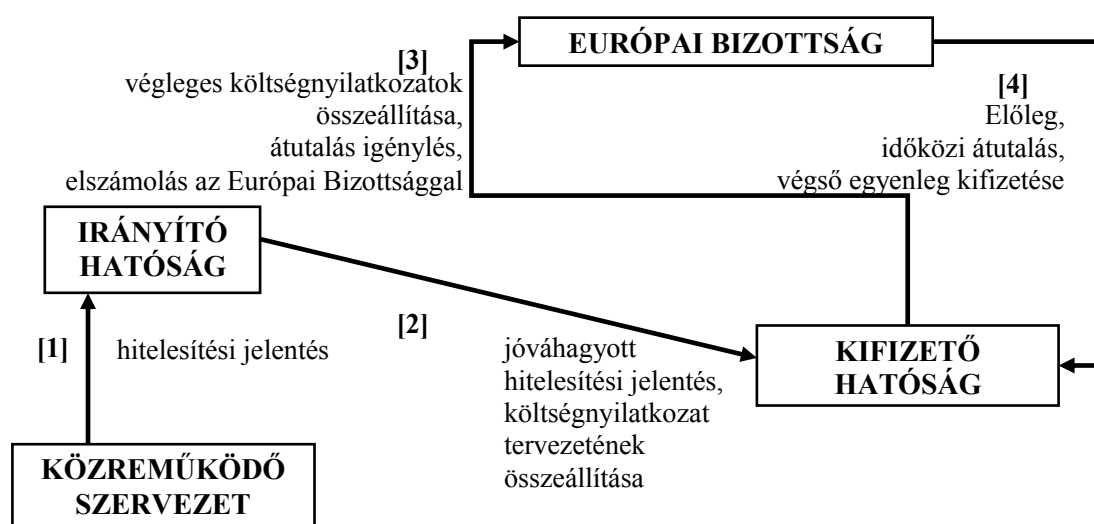
A Strukturális Alapok keretében megvalósuló projektek esetében a kivitelezési munkák előrehaladásával a szállítók benyújtják számláikat a kedvezményezettnek, ugyanis kizárólag velük állnak szerződéses kapcsolatban. A kedvezményezettek, illetve a szállítók sem az Európai Bizottságtól, sem a kifizető hatóságtól nem jutnak közvetlenül forráshoz.

A szállító és a kedvezményezett közötti elszámolás kétféle módon történhet. A kedvezményezettnek lehetősége van arra, hogy a szállítói számlát teljes egészében kiegyenlítse, valamint arra is, hogy a szállítóval közvetlenül csak az önrészt rendezze. Ennek oka az, hogy pl. infrastrukturális jellegű nagyprojektek esetében a számla teljes összegének kifizetése likviditási zavarokat okozhat a kedvezményezettnek. A kifizetési folyamat részletes leírását a dolgozat 6. számú melléklete tartalmazza.

3.2.2. Elszámolás az Európai Bizottsággal

A kifizető hatóság az Európai Bizottságtól érkező támogatások fogadására és továbbutalására operatív programonként, illetve finanszírozó alaponként euró bankszámlát nyit a Magyar Államkincstárban, amely felett az operatív program lezárásáig, és a végső egyenleg átutalásáig rendelkezik. Az operatív programok elfogadásakor a tagállam előlegre jogosult, amelyet a kifizető hatóság a közösségi hozzájárulások kifizetésére használ fel. Így a tagállam költségvetésének nem, vagy csak részlegesen kell előfinanszíroznia az egyes programokra jutó európai uniós támogatást. A Magyar Államkincstárban megnyitott számlák kamatoznak, a keletkező kamatok a tagállamot illetik, azonban azt a támogatások társfinanszírozására kell felhasználnia az addicionalitás jegyében.

A Strukturális Alapokból finanszírozott operatív programok esetében jogosult a tagállam előleg lehívására. A lehívott előleget a kifizető hatóság a közösségi hozzájárulások kifizetésére használja fel. A programok előrehaladásával az igazolt és ténylegesen kifizetett, elismerhető költségek figyelembe vételével közbenső átutalást kezdeményez a kifizető hatóság a Strukturális Alapokból finanszírozott operatív programok esetében a támogatás 95%-áig. Az elszámolás és átutalás-igénylés folyamatát az Európai Bizottsággal a következő ábra – elsősorban 3. és 4. pontja – szemlélteti:



5. számú ábra az elszámolás és átutalás igénylés folyamatáról (saját készítésű ábra)

1: A közreműködő szervezet elkészíti a hitelesítési jelentések tervezeteit, majd továbbítja az irányító hatóság felé.

2: Az irányító hatóság az operatív programok esetében prioritásonként jóváhagyja a hitelesítési jelentéseket, valamint összeállítja a költségnyilatkozat tervezetét és továbbítja a kifizető hatóságnak.

3: A kifizető hatóság összeállítja a végleges költségnyilatkozatot és igazolja, hogy a költségnyilatkozatok ténylegesen felmerült költségeken alapulnak, pontosak és megfelelőek, továbbá a közreműködő szervezetek és az irányító hatóság irányítási és ellenőrzési rendszerei a jogszabályi előírásokkal összhangban vannak. Ezt követően a kifizető hatóság eljuttatja az átutalás igénylést az Európai Bizottságnak.

4: Az Európai Bizottság az igényelt támogatást átutalja a kifizető hatóságnak.

A végső egyenleget (fennmaradó 5%) az Európai Bizottság csak az operatív program sikeres fizikai és pénzügyi lezárását követően, a zárónyilatkozat⁵³ kibocsátását és annak Európai Bizottság általi jóváhagyását követően utalja át.

3.2.3. Költségvetési kapcsolatok a támogatások igénybevételekor Magyarország és az Európai Unió között

Az európai uniós támogatások közvetlen módon nem javítják a tagállamok költségvetését, hiszen a támogatások az azt közvetítő intézményrendszeren áramlanak. A támogatások haszna – gazdasági fejlődés, munkanélküliség csökkenése, leszakadó régiók felzárkózása, gazdasági és társadalmi kohézió erősítése – a központi költségvetésben közvetett és közvetlen módon a támogatások folyósítását követően évek múlva jelentkezhetnek. Például megnövekedett adóbevételek formájában, vagyis közvetve az államháztartás egyenlegének javulásához hozzájárulnak.

A támogatások igénybe vételéhez azonban – összhangban a szubszidiaritás, illetve az addicionalitás elvével – minden esetben szükséges a nemzeti társfinanszírozás rendelkezésre bocsátása. Ez egyrészt lehet központi költségvetési forrás, másrészt a regionális, illetve a helyi szint hozzájárulása, valamint a kedvezményezett saját hozzájárulása. A regionális szint, illetve a helyi önkormányzatok hozzájárulása – az államháztartás egészét tekintve – többletkiadásnak tekinthető, vagyis a nemzeti

⁵³ A zárónyilatkozat kibocsátása az ellenőrzésért felelős szervezet feladata, melyben arról nyilatkozik, hogy a megvalósított programmal kapcsolatos elszámolás helyes, a költségeket alátámasztó ügyletek jog- és szabályszerűek.

hozzájárulás egyes szintek (központi költségvetés, régiók szintje, helyi szint) közötti átcsoportosítása összességében nem változtatja az államháztartás egyenlegét. A magánszektor bevonása mérsékelheti az államháztartás azonnal jelentkező terheit, illetve időben szétterítheti a fejlesztések miatt jelentkező terheket. (Szemplér 2007) Ennek részlegesen ellentmond ugyanakkor, hogy az államháztartási hiány és a fejlesztési jellegű közkiadások közötti determinációs együttható Magyarországon megközelítette a 0,8-as értéket, vagyis az addicionalitási kiadások szintje a hiány mértékét nagyban befolyásolja. Az állam terheit növeli ugyanakkor az is, hogy a források lehető legmagasabb abszorpciója érdekében a tagállamnak magasabb kifizetési kötelezettséget⁵⁴ kell vállalnia a kedvezményezettek felé, mint amekkora forrásra ténylegesen számíthat. Ennek hátterében az áll, hogy bizonyos projektek megvalósítása sikertelen, tehát a 100%-os abszorpcióra eléréséhez a tagállamoknak 100% feletti kötelezettségvállalással kell számolnia. Mindemellett a közösségi források gazdaságélénkítő hatása miatt az adóbevételek nőhetnek, ami idővel a költségvetési egyenleget javíthatja. (Banai 2008) A pótlólagos állami szerepvállalás más hazai szerzők szerint ugyanakkor eladósodáshoz vezethet, mivel „a költségvetés terhére folyósított állami támogatások növelésének természetesen a költségvetési hiányok, majd ezek halmozódása következtében az államadósság megugrása” (Pitti 2010) ugyanakkor a hétéves pénzügyi tervezés előnyeként a fejlesztésekre fordítandó terhek nagy biztonsággal, előre kalkulálhatók.

⁵⁴ Angolul overbook.

4. Magyarországi helyi önkormányzatok mozgástere és az addicionalitás biztosítása

Ebben a fejezetben összegző módon bemutatom azokat a kockázatokat, amelyek a magyar önkormányzati rendszer gazdálkodásában jelen voltak a rendszerváltás óta eltelt időszakban. A logikai keret kialakítása érdekében összegző módon tárgyalom az önkormányzatiság kialakulását, a gazdálkodásban bekövetkező változásokat és azok hatásait. Az eladósodási folyamatok ugyan csak az uniós csatlakozásunkat követően erősödtek fel az önkormányzati rendszerben, mégis részletesen foglalkozom annak elméleti hátterével, figyelemmel az európai uniós támogatások igénybe vételéhez szükséges pénzeszközök biztosítására, összhangban az addicionalitás követelményével. A számviteli folyamatok bemutatását azért tartottam szem előtt, mert az empirikus tesztelés során alkalmazott adatok megértéséhez szükséges az egyes tételek mögötti mozgások részletes ismerete.

4.1. Az önkormányzatiság kialakulása Magyarországon

4.1.1. Helyi Önkormányzatok Európai Chartája

A Helyi Önkormányzatok Európai Chartája (1985)⁵⁵ a szubszidiaritás elvének megfelelően rögzíti, hogy „a közfeladatokat általában elsősorban az állampolgárokhoz legközelebb álló közigazgatási szervnek kell megvalósítania. A feladatoknak más közigazgatási szervre történő átruházása a feladat természetétől és nagyságától, valamint hatékonysági és gazdaságossági követelményektől függ.” A Charta⁵⁶ alapelvei szinte valamennyi európai uniós tagállam jogrendszerében alapvető önkormányzati értéként megjelennek. (Lóránt 2008a)

A charta a központi kormányzat és a települések közötti viszony alapelveit rögzíti, azonban

– mivel a szubszidiaritás elve alkalmazhatóságának feltétele a pénzügyi háttér megteremtése is (Gyulai 2000) – a finanszírozás módjára vonatkozó keretelveket is megállapít, amely szerint a pénzügyi források egy részét olyan adó és díjbevételek teszik ki, amelyek meghatározása az önkormányzatok hatásköre, és amelyek felett hatáskörük

⁵⁵ Magyarországon az 1997. évi XV. törvény hirdette ki.

⁵⁶ A Helyi Önkormányzatok Európai Chartája mellett meg kell említeni a Regionális Önkormányzatok Európai Chartáját (1997), azonban mivel a kutatás nem a régiókra irányul, ennek bemutatásától eltekintek. A hazai szakirodalomban lásd (Forgácsné Orosz 2000); (Szegevári 2004).

keretein belül szabadon rendelkeznek. A helyi önkormányzati gazdálkodási autonómia része a befolyt források relatíve szabad elköltése, ugyanakkor „az állam által leosztott pénzeszközökhöz felhasználási kötelezettség társulhat.” (Lóránt 2008a) A charta priorizálja a helyi adók használatát a kötött vagy részben kötött felhasználású támogatásokkal szemben, és rögzíti, hogy a támogatások juttatása nem korlátozhatja az önkormányzatok hatáskörükön belüli önálló döntéshozatali jogát. A helyi adók alkalmazása elősegíti az önkormányzati elszámoltathatóságot, míg a kötötten felhasználható támogatások gyengítik azt, a kiadások növelésére ösztönöznek, továbbá fellazítják a települések költségvetési korlátait. (Lotz 2009)

Nagyfokú hasonlóság figyelhető meg a helyi önkormányzatok bevételi szerkezete között az Európai Unió országaiban. A három fő finanszírozási forma – központi költségvetési támogatások normatív alapon vagy felhasználási kötöttséggel, megosztott vagy átengedett adók, saját jogon szedett bevételek⁵⁷ – minden országban jelen van, azonban jelentős különbségek körvonalazódnak a bevételek szerkezetében, egymáshoz viszonyított aránya tekintetében, amely alapján a szakirodalom az észak-európai és a dél-európai modellt különbözteti meg.⁵⁸ (Kusztosné Nyitrai, Barabás 1998), (Lóránt 2008a)

A helyi adóbevételek súlya és mértéke a tagállamokban eltérő, vegyes képet mutat. Az önkormányzati jövedelemkülönbségek mérséklésének horizontális és vertikális modellje különböztethető meg. A vertikális modell esetében az állam szűkíti az önkormányzatok rendelkezésére álló források közötti negatív különbséget, míg a horizontális modell esetében az önkormányzatok között kiegyenlítési mechanizmus működik, vagyis a pénzügyileg erősebb önkormányzatoktól jut forrás a pénzügyileg gyengébb önkormányzatokhoz. (Csipai, Vigvári 2009)

4.1.2. A rendszerváltást követő időszak

A rendszerváltás időszakában, valamint a piacgazdaságra történő áttérésben az önkormányzatiság kialakulása az átmenet integráns részét képezte, mind politikai, mind társadalmi értelemben. (Pickvance 2002), (Straussman, Fábíán 1994) A rendszerváltást

⁵⁷ Helyi adók, díjak, vagyonból származó bevételek, hitelfelvétel stb.

⁵⁸ Az észak-európai vagy skandináv modellben nagy méretű helyi önkormányzatok jellemzőek nagyfokú pénzügyi-gazdasági önállósággal és felelősséggel, míg a dél-európai modell a helyi önkormányzatok mérete főleg a történelmi hagyományokon múlik, azonban a pénzügyi rendszer centralizált, és jelentős az állami ellenőrzés. A francia, svéd, német önkormányzati modellek (ellátott közfeladatok, finanszírozás, ellenőrzés) részletes bemutatását lásd (Kusztosné Nyitrai, Barabás 1998).

megelőző időszakban értékválasztás történt, miszerint – Alkotmányban rögzítetten és az önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvénnyel (továbbiakban önkormányzati törvény⁵⁹) – minden település annak méretétől, elhelyezkedésétől függetlenül megkapta a helyi önkormányzásra való, valamint a helyi közügyek szabályozásához kapcsolódó jogot a társulási szabadság – mint lehetőség – mellett. (Fürcht 2009) Az új önkormányzati rendszer rendkívül nagy önállóságot és szabadságot biztosított az önkormányzatoknak a döntések meghozatalában (Jenei, Szalai 2002), ezzel az állami berendezkedés a hagyományos centralizációval szemben a decentralizáció útjára lépett. „A demokratikus intézményrendszer megteremtése, [...] a demokrácia megvalósulásának egyik legfőbb színtere azonban a helyi önkormányzat” (Gyulai 2000), melyet a Helyi Önkormányzatok Európai Chartája is megerősít.

A kialakított rendszerben a helyi szint és a központi szint között hierarchikus viszony nem állt fenn, a helyi önkormányzat önálló jogi entitás, amelynek vagyona van, és méretétől függetlenül azonos jogokkal bír, szabadon társulhat. (Jenei, Szalai 2002) (Straussman, Fábián 1994) (Goglio 2007) Mivel az önkormányzás joga a települési szintet illeti meg és ezáltal elaprózódott, a helyhatósági integráció helyett dezintegrált rendszer jött létre, az egy település egy önkormányzat modell valósult meg. (Vigvári 2009a) (Fürcht 2009) (Báger és Vigvári 2007) (Vigvári 2011a)

A helyi adókról szóló törvény ezzel párhuzamosan pedig megteremtette a lehetőséget és a jogszabályi kereteket⁶⁰ az önkormányzatok részére a helyi adóztatásra (Lóránt 2008a). A korlátlan döntési szabadság már kezdetekben magában hordozta a pénzügyi egyensúlytalanság lehetőségét, beleértve a települések közötti fejlettségbeli különbségek növekedésének lehetőségét is. (Jókay et al. 2004), (Homolya-Szigel, 2008)

⁵⁹ A 2011. évi CLXXXIX. törvény az önkormányzatokkal kapcsolatos szabályozást új alapokra helyezte. A vizsgált időszakban az 1990. évi törvény és annak módosításai voltak hatályban, így a dolgozatban önkormányzati törvény alatt azt értem.

⁶⁰ 1990. évi C. törvény a helyi adókról, amely alapján az önkormányzatok meghatározzák a helyi adóztatás részletszabályait, megállapítják az adók mértékét és a mentességeket, továbbá ellenőrzik az adóztatás folyamatát, ugyanakkor a helyi adók bevezetése nem kötelező. A helyi adók három fő csoportra oszthatók: vagyoni típusú adók, kommunális jellegű adók és helyi iparüzési adók.

4.2. Az önkormányzatok finanszírozási háttere

4.2.1. Elméleti megközelítések a helyi adókra vonatkozóan

Az önkormányzatok jogi szuverenitásának megteremtését követően Magyarországon olyan finanszírozási rendszert kellett kialakítani, ami lehetővé tette az önkormányzatok gazdálkodási szabadságát.

„Örök igazság, hogy csak akkor beszélhetünk valós önkormányzati gazdálkodásról, ha helyben döntenek el, mire, mennyit fordítanak.” (Péteri 2005) A helyi adók bevezetését indokolta, hogy olyan széleskörű finanszírozási rendszer épüljön ki, ami egyrészt az önkormányzatok döntésén alapul, másrészt megteremti a kapcsolatot az önkormányzat által nyújtott szolgáltatások és a lakosság igényei között. Már a szabályozással kapcsolatos kezdeti tanulmányokban (Pitti, László, Pálné Kovács, Straussman) is két alapvető kérdéscsoport körvonalazódott: egyrészt az önkormányzati adóztatás jogi szabályozása mekkora szabadságot ad, másrészt pedig az újonnan létrejött önkormányzatok milyen mértékben tudnak élni a helyi adóztatás lehetőségével, illetve az adóztatással kapcsolatos közigazgatási, illetve szakmai feladataikat milyen színvonalon tudják ellátni, az adóigazgatás személyi és technikai feltételei milyen módon befolyásolják az adóztatást.

A rendszerváltást követő közvetlen időszakban az adóbevételek beszedése sem a központi költségvetés, sem az önkormányzatok esetében nem volt egyszerű feladat. Egyrészt meg kellett teremteni az adófizetés – politikai és közgazdasági dilemmákkal tarkított – jogszabályi, valamint adminisztratív hátterét, másrészt gyakoriak voltak a csődesetek a vállalkozások esetében és az életszínvonal – a munkanélküliség és a szociális juttatások csökkentése miatt – romlott. (Kornai 1992)

A helyi adók bevezetése mellett és ellen is felsorakozott számos érv: a bevezetés mellett szólt a hiányzó források pótlásának megteremtése, illetve különféle fejlesztési programok megvalósítása, míg az adók bevezetésének halasztását támasztotta alá számos egyéb tényező.⁶¹ A piacgazdaságba való átmenet magas munkanélküliséggel és inflációval párosult, a szociális háló meggyengült, ezért a helyi közösségek újjáélesztése kulcsfontosságúvá vált. (Straussman, Fábián 1994) A kritikusok szerint ((Pitti 1992) (László, Pálné Kovács 1993)) a helyi adóztatás bevezetése valójában nem lehetőség,

⁶¹ Lakosság megváltozott életkörülményei, választási ígéretetek, szakmai felkészületlenség.

hanem kényszer az önkormányzatok számára, ugyanis míg az adók kivetése csak lehetőség, addig a feladatok ellátása – a költségek helyi szintű meghatározásával – az önkormányzatok kötelezettsége, és ilyen módon a kiadások megosztása a központi költségvetés és az önkormányzati alrendszer között.

A helyi adóztatás bevezetésének időszakában körvonalazódott már azonban, hogy „az aprófalvas térségek kisebb mértékben, a nagyobb település-méretű (gazdaságilag erősebb) térségek magasabb arányban tudnak élni a helyi adóztatás lehetőségével”, hiszen az iparűzési adó előnyeiből elsősorban a nagyobb települések profitáltak, ugyanakkor az adóbevételek súlya területenként nagymértékű szórást mutatott. A helyi adók – különösen az iparűzési adó – tehát az önkormányzatok bevételeit differenciálják. (Pitti 1992) (Hetényi 2004), (Péteri 2008) in (Sevic et al. 2008). Nem volt meglepő az az adat, miszerint a kisebb települések bevételi szerkezetében a helyi adókból származó bevételek nagyobb arányt képviseltek, mint a nagyvárosok esetében. Ugyancsak szembetűnő, hogy az építményadó a 2000-es évek közepén az alacsonyabb komfortfokozatú, jellemzően falusi házakat terhelte az értékesebb városi lakásállomány helyett (Lóránt 2008a), hiszen míg a nagyobb, iparilag fejlettebb területeket a vállalkozásokat sújtó adók kivetése lehetőség volt a helyi önkormányzatok számára, addig a kisebb, illetve iparilag fejletlenebb településeken jellemzően a lakosságot adóztatta a helyi önkormányzat. Fentiek értékelése sem egységes a szakirodalomban, ugyanis a kritikus megközelítés szerint „a területi különbségeket és a szociálpolitikai problémákat nem képes a helyi adórendszer hatékonyan kezelni” (László, Pálné Kovács 1993), ugyanakkor a bevételi szerkezet eltérései méretgazdaságossági problémákon nyugodtak. (Bird, Wallich, Péteri 1995) Az önkormányzatok adóztatásával kapcsolatban megfogalmazott kritika volt, hogy a helyi adók bevezetését nem előzték meg feltáró elemzések, nem valósult meg a helyi sajátosságok érvényesítése. (Pitti 1992)

Helyi iparűzési adó

A helyi adók 1990-es bevezetése és a kutatás során vizsgált időszak között tendenciaként értékelhető, hogy a helyi adónemek száma és az adó mértéke folyamatosan növekedett, és az önkormányzatok bevételi szerkezetében meghatározó szerephez jutottak a saját bevételek. A helyi adók közül – a kutatás szempontjából – különösen fontos az iparűzési adó kezelése, egyrészt azért, mert jelentős hányadot képvisel az önkormányzatok saját

bevételei között⁶², másrészt pedig azért, mert a gazdaságilag fejlettebb térségekben az iparüzési adó koncentrációja jellemző. (Lóránt 2008a) Az iparüzési adó ugyanakkor érzékeny a konjunkturális változásokra, ezért a szektor „saját bevételi potenciáljának sebezhetőségét” (Vigvári 2009a) okozza, ami a kutatás szempontjából – összhangban a költségvetési egyensúly megteremtésének szükségességével – fontos tényező a hitelfelvételek⁶³ szempontjából is.

Az iparüzési adó már a rendszerváltást követő kezdeti időszakban magas bevételekhez juttatta az önkormányzatokat, azonban annak beszedése felülmúlta azok adminisztratív és ellenőrzési kapacitásait. (Straussman, Fábíán 1994), (Bird, Wallich, Péteri 1995) Az iparüzési adó jelzi azokat az aránytalanságokat, amelyek az ország térszerkezetében rejlenek, és emiatt az önkormányzatok adóerő-képesség mutatója számításának alapjává vált (Bende-Szabó, Gábor 2004) in (Horváth et al. 2004), (Lóránt 2008a), így mint a gazdasági fejlettséggel szorosan összefüggő mutatót a kutatás empirikus részében kiemelten kezelem.

4.2.2. Magyarországi önkormányzatok gazdálkodása 1991-2000 között

A hierarchikus tagozódás az önkormányzatok között megszűnt, mellyel párhuzamosan teljessé vált a forrásszabályozás, kialakultak azok a gazdasági feltételek, amelyek biztosították a helyi közösségek autonóm gazdálkodását⁶⁴ egyrészt azoknak a feladatoknak az ellátására, amelyeket a törvény kötelező feladatként⁶⁵ nevesít, másrészt azokra, amelyeket az önkormányzat a helyi igényeknek és teljesítőképességének megfelelően ellát. A jogegyenlőség a hatáskörök és a feladatok telepítésében is megjelent, függetlenül a települések méretétől és közigazgatási teherbíró képességétől. (Pálné Kovács 1997)

Az önkormányzatok bevételi struktúrája így 1990 és 2000 között jelentősen módosult: míg a saját bevételek közel tízszeresen, a megosztott bevételek kilencszeresen, az állami

⁶² A teljes helyi adó bevétel közel 80-85%-át. (Jenei, Szalai 2002), (Goglio 2007), (Vigvári 2009a)

⁶³ A dolgozat elméleti felvezetőjében a hitel kifejezést nem a tényleges hitelfelvételre korlátozom, hanem beleérttem a kötvénykibocsátást is, ami a hosszú lejáratú hitelek felvételénél tipikusabb a magyar önkormányzati rendszerben tekintettel arra, hogy nem közbeszerzés-köteles tevékenység, míg a hitelfelvétel az.

⁶⁴ Ezzel egyidejűleg „a központi költségvetés jövedelemcentralizáló és újraelosztó szerepe is átértékelődött.” (Pitti 2003)

⁶⁵ Egészséges ivóvíz ellátás és csatornázás, óvodai nevelés, alapfokú iskolai oktatás és nevelés, egészségügyi és szociális alapellátás, közvilágítás, helyi közutak és köztemető fenntartása, valamint a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai érvényesülésének biztosítása.

támogatások – nominálértéken számolva – négyszeresen növekedtek, addig a normatív juttatások a finanszírozási feltételek gyakori változása mellett alig kétszeresükre nőttek. Így a bevételi oldalon a saját bevételek, vagyis a helyi adók és a mobilizálható vagyon értékesítése kulcsfontosságú tényezővé vált. A helyi adókról szóló törvény 2006. évi módosításának⁶⁶ következtében, továbbá az ellátandó feladatok növekedése miatt a helyi adókat bevezető önkormányzatok száma és a helyi adóbevétel nagysága is jelentősen növekedett. (Lóránt 2008a) A hitelek az önkormányzatok finanszírozásában – a magas kamatterhek miatt – nem játszottak jelentős szerepet, így az eladósodottsági szint nem volt magas. (Goglio 2007) Mivel „az állami támogatások több mint egyötöde működési célú juttatás, s alig egyötödös arányt képviselnek a fejlesztési célú támogatások” (Pitti 2003), az önkormányzatok fejlesztéseket – elsődlegesen – a ciklus első két évében felhalmozott saját bevételek terhére valósítottak meg, vagy elhalasztották azokat. (Kopányi, Vigvári 2003)

Az önkormányzatok kiadási szerkezete településtípusonként eltérő képet mutatott: míg a személyi jellegű ráfordítások súlya a megyék és városok esetében⁶⁷ átlag feletti, addig a beruházási célú ráfordítások esetében a községek mutattak átlagon felüli részesedést. A beruházások jellemzően a közműhálózat fejlesztésére, szennyvízberuházásra, közvilágítás korszerűsítésére, fűtéskorszerűsítésre irányultak. Valamennyi településtípus esetében jellemző, hogy a felhalmozási célú ráfordítások – a helyi önkormányzati választásokat megelőző évek tekintetében – ciklikusak, továbbá a hiteltörlesztés elhanyagolható nagyságrendet képvisel. (Pitti 2003), (Kopányi, Vigvári 2003), (Vigvári 2009b)

A vagyonosodási folyamatok három fő, azonban időben nem kiegyenlített szakaszra – vagyonszerzés⁶⁸, vagyontárgyak nevesítése, társasággá alakítás, illetve privatizálás – tagolhatók. A szabad vagyonelemek privatizálása, illetve fedezetkénti bevonása visszavetette az üzemgazdasági szemlélet meghonosodását. (Péteri 2008) in (Sevic et al. 2008)

Az Európai Tanács megbízásából elkészített, 14 országot⁶⁹ érintő kutatás eredménye szerint a helyi adókból származó bevételek jelentősége fokozatosan nőtt, ami a

⁶⁶ A központi mentességek köre csökkent, az alkalmazható adómérték emelkedett. (Lóránt 2008)

⁶⁷ Vélhetően annak következtében, hogy a közfeladatok jelentős részét a városok látják el, és azok munkaerő-igényesek.

⁶⁸ Vagyis a vagyontárgyak az önkormányzat tulajdonába kerülnek.

⁶⁹ Magyarország is részt vett a felmérésben.

decentralizáció erősödésére utal, ugyanakkor a helyi önkormányzatok növekvő feladatai miatt nőtt a központi forrásból finanszírozott, kötött felhasználású támogatások jelentősége is. A tanulmány nem erősítette meg azt, hogy az új feladatok ellátásához a települések a szükséges forrásokat ne kapnák meg a központi forrásokból, ugyanakkor felhívta a figyelmet arra, hogy a többletfeladatokért járó kompenzáció alapjául szolgáló indikátorok helytelen megválasztása pontatlan forráselosztáshoz vezet, függetlenül attól, hogy általános célú, vagy kötött célú-e a támogatás. (Lotz 2009)

A kompenzációs célú, kötött felhasználású támogatások gyakran, azonban nem kizárólagosan beruházási célokkal összefüggésben merülnek fel. Magyarországot a tanulmány a magas kötött felhasználású támogatású önkormányzati finanszírozási rendszerekhez sorolja, amelyet a kistérségi együttműködést ösztönző feladatmegosztás elősegítése, valamint a lakosság számára kötelezően nyújtandó közszolgáltatások teljesítése indokol.

A tanulmány szerint Magyarországon a helyi adóztatás megerősödésével a decentralizáció növekedése volt tapasztalható, azonban a helyi adók arányát a tanulmány az önkormányzatok saját bevételeinek tekintetében alacsonynak tartja. (Csipai, Vigvári 2009) Hasonló következtetésre jutott László is a rendszerváltást követő húsz év tapasztalatainak összegzésekor, miszerint az önkormányzatok helyi adóztatási politikáját a közgazdasági vészhelyzetek befolyásolták, nem pedig a helyi fejlesztési szükségletek. (László, Szabó 2010)

A települési önállósághoz való jog érvényesült, a helyi közösségek vagyonhoz jutottak és forrásorientált szabályozás vált általánossá. A finanszírozási rendszer hátrányaként értelmezhető ugyanakkor, hogy a normatív szabályozás előtérbe kerülésével a térségi gondolkodás háttérbe szorult, továbbá és az önkormányzatok érdekeltsége a saját bevételek növelésére nem fokozódott. Ezek a tényezők nem kedveztek a településfejlesztésnek és következetes településpolitikai kialakításának, ami jellemzően távlati gondolkodásmódot megkövetelő tevékenység. (Pitti 2003) Míg a jogszabály lehetővé tette az önkormányzatok közötti együttműködést, a méretgazdaságosság jellemzően nem érvényesült a települések közötti együttműködés hiányában. (Jenei, Szalai 2002), (Pálné Kovács 2004) in (Kopányi, Wetzel, El 2004), (László, Szabó

2010) A települések kis mérete⁷⁰ és az általuk ellátott feladatok széles köre miatt méretgazdaságossági problémák jellemzők Magyarországon, amelyek befolyásolják a közszolgáltatások hatékonyságát (Bird, Wallich, Péteri 1995), (Péter 2008) in (Sevic et al. 2008), ugyanakkor a magyar jogrendszer lehetővé teszi az önkormányzatok társulását, illetve bizonyos feladatok ellátási kötelezettségét helyi önkormányzati szintről megyei önkormányzati szintre emelni. (Goglio 2007)

A hazai tanulmányok konklúziói eltérők a helyi adóztatás önállóságának, illetve kényszerűségének, valamint az önkormányzati döntések szabadságának tekintetében, egyetértés körvonalazódott viszont abban, hogy háttérbe szorultak a fejlesztési kiadások, illetve az önkormányzatok nem tudták összekapcsolni az egyes feladataikat a helyi adókkal. (Pitti 1992) (László, Pálné Kovács 1993)

4.2.3. Magyarországi önkormányzatok gazdálkodása 2000-2006 között

Az önkormányzatok költségvetésének bevételi szerkezetében nem volt jelentős változás abban a tekintetben, hogy a források döntő hányada a központi költségvetéstől származott.

A helyi adóztatás intenzitásának növelése, illetve a költségek jelentős mértékű csökkentése meglehetősen népszerűtlen, ezért nem alkalmazott intézkedések. (Jenei, Szalai 2002) Az önkormányzati forrásszabályozás jellemzője az erőteljes jövedelemcentralizáció, melyben továbbra is központi szerepe volt az állami támogatásoknak és hozzájárulásoknak, valamint az átengedett központi bevételeknek. (Kovács, 2005)

A 2000-es évek elejére a külső forrásbevonási⁷¹ akciók háttérbe szorultak, a helyi adózás rendszere a teljesítőképesség határára került, ugyanis az ország egyes területeinek eltérő gazdasági szerkezete miatt különbségek hordozójává vált, illetve a szabályozásban növekvő hangsúlyt kapott az adóerő-képesség központi minősítése, ami jogi és szakmai szempontból egyaránt aggályosnak tűnt. A közfeladatok forrásigénye meghaladta a rendelkezésre álló helyi forrásokat, így a hazai szakirodalomban a 2000-es évek közepén számos tanulmány született, amelyek az önkormányzatok forrásbevonó-képességére

⁷⁰ Egyes empirikus tanulmányok szerint a hatékonyság alapfeltétele a legalább 5000 fős lakosságszám. Fox, W.F. (2004) in (Kopányi, Wetzel, El 2004)

⁷¹ A forrásbevonás lehetőségeit a dolgozat 4.3.fejezete tagalja.

vonatkoztak. (Kusztosné Nyitrai, Barabás 1998), (Pitti 2003), (Vigvári 2005) (Halmosi 2005)

A szakirodalomban (Pálné Kovács 2008), (Pitti 2005), (Fürcht 2009), (Vigvári 2009a) egyetértés van abban a tekintetében, hogy az önkormányzatok által ellátandó feladatok köre fokozatosan bővült, azonban az ehhez szükséges források nem, vagy csak részlegesen álltak az önkormányzatok rendelkezésére, ami eladósodáshoz vezethet. „A helyi önkormányzatok de jure alkotmányos önállóságát a valóságban jelentősen korlátozzák egyfelől azok az ágazati-szakmai törvények, amelyek maximalista, teljesíthetetlen követelményeket előírva folyamatos jogsértésre késztetik/kényszerítik az önkormányzatokat.” (Állami Számvevőszék 2007)

Mivel a méretgazdaságossági szempontok sem érvényesültek és az általános szabályozási környezet nagy szabadságot biztosított az önkormányzatok gazdálkodásában, ez szükségszerűen oda vezetett, hogy a feladatok ellátása nem volt hatékony, a rendszer pénzügyileg nehezen fenntartható, és az önkormányzatok pótlólagos források bevonására kényszerültek.

4.2.3.1. Az európai uniós csatlakozás kapujában

Az európai uniós csatlakozást megelőző időszak kulcsfontosságú volt az önkormányzatok számára. A közösségi jog közvetlenül és közvetetten is hatással van az önkormányzatokra, így az *aquis communautaire* terjedelme miatt időben meg kellett kezdeni a csatlakozásra való felkészülést, melynek keretében az önkormányzati rendeletek – mint joganyag – áttekintése és átdolgozása vált szükségessé a közösségi jognak való megfelelés érdekében. (Barna 2003)

Az európai uniós csatlakozással kapcsolatos lehetőségként vették számba az államháztartás reformját, az önkormányzati feladat- és hatáskörök felülvizsgálatát, a szabályozás továbbfejlesztését, a meglévő szakmai tapasztalatokat, valamint az önkormányzatok működésének változását. Ezzel egyidejűleg előrevetítették ugyanakkor azokat a veszélyeket és kockázatokat is, ami a társfinanszírozás biztosításának kötelezettségében rejlik, miszerint Magyarországnak kormányzati szinten fel kell készülnie a társfinanszírozásra, az önkormányzatoknak a saját erő előteremtésére, ami csak többéves – 2006-ig tartó – pénzügyi tervezéssel, illetve kötelezettségvállalással valósulhat meg. Javaslatként fogalmazódott meg a folyó- és felhalmozási típusú költségek

eltérő költségvetési rendszerben kezelése többéves költségvetési tervezési eszközökkel. (Goglio 2007) (Kovács 2007) Ugyancsak veszélyként fogalmazódott meg az önkormányzatok vagyonszerzésének lehetősége is, mint a meggondolatlan hitelfelvételek következménye.

A változtatásokhoz Pitti lehetséges eszközként jelenítette meg – a nagy ellátó-rendszerek átfogó reformja mellett – az állam újraelosztó szerepének és a központi elvonásoknak a mérséklődését, a helyi adóalapok korlátozott szélesítését, valamint a feladat- és hatáskörök, illetve a finanszírozási rendszer felülvizsgálatát és a költségvetés hatékony működés feltételének megteremtését mind a központi, mind az önkormányzati szinten. Pitti szerint az önkormányzati törvény módosításával újra kell gondolni az önkormányzatok ellátási kötelezettségeit, továbbá a törvénynek garanciát kell adnia a feladatokhoz kapcsolódó támogatások mértékére is. (Pitti 2003), (Pitti 2005) in (Vigvári et al. 2005)

A működési feltételek biztosítása alapfeltétel ahhoz, hogy az európai uniós támogatások igénybe vételéhez szükséges saját erőt az önkormányzatok – akár hitelfelvétellel, akár állami garanciavállalás mellett – biztosítani tudják, és a térségi szemlélet ezzel párhuzamosan megerősödjön. A finanszírozási technikákra vonatkozóan konkrét javaslatként Pitti fogalmazta meg a saját bevételek körének és összértékének növelését a helyi adóztatás jogosítványainak bővítése, illetve a helyi adózás gyakorlatának átláthatóvá tétele⁷² mellett. Ezzel párhuzamosan a központi és helyi adóterhek arányai közötti módosításra, illetve a megosztott bevételek körének bővítésére vonatkozó, érdekeltségi alapokon nyugvó szabályozási gyakorlat kialakítása mellett érvelt az adóerő-képességen alapuló és a normatív állami támogatások helyett. (Pitti 2003) Mások szerint az önkormányzati szektor adósságát növeli a hatáskörök decentralizációja, és a merev költségvetési szabályrendszer, valamint a helyi szint gyenge fiskális politikája okozza az önkormányzatok válságát. (Bences, István 2003) in (Lenkei et al. 2003), (Pálné Kovács 2004) in (Kopányi, Wetzl, El 2004), (Davey, Péteri 2004), (Halmosi 2005)

Magyarország európai uniós csatlakozását követően a Strukturális Alapokból származó források is megnyíltak az önkormányzatok mint kedvezményezettek előtt. A helyi infrastruktúra modernizálásának lehetősége és ezzel párhuzamosan – a strukturális reformok végrehajtása érdekében – a költségek csökkentése összetett problémahalmaz

⁷² Vagyis a számítás módját átláthatóvá és nyilvánossá kell tennie.

megoldása elé állította az önkormányzati szektort, különösen az ország kevésbé fejlett területein, ott ugyanis – a fejlettségi különbségek csökkentése érdekében – kulcsfontosságú volt a fejlődés beindítása beruházásokon keresztül. A közösségi források lehívásához azonban szükségessé vált, hogy a települési önkormányzatok egymással, illetve a központi költségvetéssel együttműködjenek. (Goglio 2007)

A *regionális* szintű együttműködésnek Magyarországon nincs történelmi múltja, és mind a megyék, mind a települések egymásnak inkább versenytársai voltak a rendszerváltást megelőző időszakban, mint kooperáló, együttműködő szereplők. (László, Szabéni 2010) (Jenei, Szalai 2002) Több, külföldi tanulmány szerint (Pickvance 2002), (Bennett 1997) a helyi önkormányzatok jellemzően alulfinanszírozottak voltak a rendszerváltást követően a megnövekedett feladataikhoz képest, továbbá az egy település-egy önkormányzat modell miatt a méretgazdaságossági szempontok különösen nagy tőkebefektetést igénylő beruházások esetén nem tudtak maradéktalanul érvényesülni, a beruházások külső tényezőktől és forráslehetőségektől függtek, ami egyrészt a források differenciálódásához vezetett, másrészt pedig erősítette a kisebb önkormányzatok gazdasági függését a központi költségvetéstől. (Pickvance 2002) (László, Szabéni 2010) A közszolgáltatások hatékony ellátása, az adminisztratív költségek csökkentése és a beruházások megvalósítása érdekében a kistépülések és a nagyvárosok közötti kooperáció erősítése indokolt: a támogatások sok esetben a lakosság szám bizonyos nagyságának eléréséhez kötöttek (Goglio 2007); azonban „a társulási kényszer visszautasítása súlyos terhet jelent a rendszer számára.” (Vigvári 2009a)

Mindenek ellenére a regionális szint finanszírozási hiányosságai miatt a helyi önkormányzatok jellemzően nem maradt hosszú távon társulásokban, inkább egy-egy projekt megvalósításának időszakáig, majd az ön-kormányzás jóval drágább, azonban önálló módját választották. Ez ellentétben áll az Európai Unió által megkövetelt szemlélettel, miszerint transzparens, átlátható fejlesztési politika szükséges regionális szinten. (László, Szabéni 2010)

4.3. Eladósodási folyamatok

A rendszerváltást követő időszakot elemző tanulmányok (Straussman, Fábián 1994) a forrásbevonási lehetőségek közül a hitelfelvételt nem is említették, hiszen abban az időszakban a saját bevételekbe beleszámítottak a privatizációs bevételek is, amelyet az önkormányzatokon lévő gazdasági nyomás fokozott, ugyanakkor felhívták a figyelmet az önkormányzatok túlzottan laza hitelfelvételi szabályozásában rejlő veszélyeire, holott az eladósodás még nem volt tipikus. (Bird, Wallich, Péteri 1995)

Az önkormányzatok nemzetközi összehasonlításban is egyre több közszolgáltatási feladatot láttak el a 2000-es évek elején, amelynek következtében a folyó költségvetési bevételekből nem tudták a beruházásokhoz szükséges fedezetet kigazdálkodni. (Jenei, Szalai 2002), (László, Szabó 2010) A költségvetés egyensúlya csak pótlólagos forrásbevonással biztosítható, ami jellemzően hitelfelvételhez vezet, a hitelfelvétel vagy a folyó- vagy a tőkeköltségvetés hiányának finanszírozására szolgál. (Vigvári 2009a) A hitelfelvétellel egyrészt megteremthető a helyi költségvetés átmeneti (!) egyensúlya, ugyanakkor mind a hitelfelvétel, mind a törlesztés időszakában közvetett hatással bír a központi költségvetésre is.

4.3.1. Forrásbevonás lehetőségei

A hitelfelvétel veszélye, hogy annak hasznát azonnal realizálják, míg terhei később jelentkeznek. Erkölcsi kockázatként értelmezhető, hogy az önkormányzat a teherbíró képességénél nagyobb beruházásba kezd⁷³, míg a hitelező pénzintézet ezt nem gátolja meg, és mindkét szereplő bízik az állami szerepvállalásban az adósságszolgálat nemteljesítése esetére. (Kopányi, Vigvári 2003) (Vigvári 2009a) Az önkormányzati eladósodás mértéke ugyanakkor szabályozási dilemmákat is felvet: a kontroll erősítése szükséges az egyes kormányzati szintek közötti eladósodási mértékek meghatározása érdekében. (Vigvári 2005)

Emiatt az ún. *arany szabály* szerint csak beruházási kiadás okozhat költségvetési deficitet. Vagyis csak folyókiadásokra nem szabad *hosszú távú hitelt* felvenni, mert az előrehozott fogyasztás; a hitelfelvétel kizárólag beruházási kiadások esetében elfogadható, ugyanis annak koncentrált forrásigénye túlzottan megterhelné a megvalósítást végző generációt, vagy megghiúsítaná a beruházás megvalósítását. (Vigvári 2011a) (Gál 2010) Beruházási

⁷³ Ami hitelfelvételt gerjeszt. (Vigvári 2005)

kiadások alatt azonban nemcsak a tárgyi eszköz állomány növekedése értendő, hanem azok a humántőke-beruházások is, amely „kiadásokat a statisztika nem felhalmozási, hanem folyó kiadásként veszi számba.” (Romhányi 2007) Az önkormányzatok hitelfelvételére vonatkozó szabályozás meglehetősen sokrétű, bizonyos országokban tiltott, másutt engedélyhez kötött, további országokban pedig különféle paraméterek⁷⁴ teljesüléséhez kötött. (Kopányi, Vigvári 2003) (Halmosi 2005) (Kassó 2006a) (Gál 2010) Nem tekinthető az arany szabálytól való eltérésnek az az eset, amikor likviditási céllal vesz fel az önkormányzat rövid lejáratú hiteleket, hiszen bizonyos helyzetekben – például a regionális különbségek, strukturális problémák miatt – likviditási hitel nélkül egy-egy önkormányzat fizetéseképtelenné válna. A hazai önkormányzat „pénzügyi architektúrája félkeménynek” tekinthető, ugyanis nem kizárt a folyó deficit finanszírozása tőkebevételekből, illetve hitelfelvételből (Vigvári 2009a), vagyis az arany szabály érvényesülését a jogszabályi környezet a kutatás által vizsgált időszakban nem kényszeríti ki⁷⁵, és a költségvetés tervezése során nem különül el a folyó, illetve a beruházási kiadások tervezése. A költségvetési egyensúly megteremtése ugyanakkor a hatékonyságot szolgálja, hiszen megelőzi a deficit és ezáltal a túlzott hitelfelvétel által okozott káros hatásokat (költségvetési egyensúly felbomlása, túlzott kamatteher, fizetéseképtelenség).

A beruházásokhoz kapcsolódó hitelfelvétel növeli az önkormányzatok önállóságát (Vigvári 2005) (Vigvári 2011a), és a korábbiakban elmaradt beruházások pótlását teszi lehetővé. Az önkormányzat költségvetésében a hitel egy későbbi visszafizetési kötelezettséggel terhelt bevétel, amelynek elköltésében a hitelfelvevő önkormányzat meglehetősen nagy szabadsággal rendelkezik, összességében a hitel egyrészt lehetőség, másrészt veszély az önkormányzatok gazdálkodása szempontjából. (Halmosi 2005) Szem előtt kell tartani ugyanakkor, hogy az állami/önkormányzati szerepvállalás hatékonysága nem ítéhető meg pusztán a vagyon nagyságának változásával. A vagyon növelése/csökkentése „a helyzethez igazodó célrendszer függvényében” minősíthető, és

⁷⁴ A folyó- és tőkekiadások között finanszírozása között nem, vagy csak részlegesen engednek átcsoportosítást, megállapítanak prudens működést lehetővé tevő hitelarányt, a hitelfelvétel felső határát a pénzügyi kapacitáshoz kötik, részletes összehasonlítást ad (Halmosi 2005).

⁷⁵ Az Állami Számvevőszék tézisgyűjteményében (Állami Számvevőszék 2007) javaslatot tesz az önkormányzatok esetében a folyó költségvetés kiegyensúlyozottságának, vagyis az arany szabálynak az előírására, valamint a kezességvállalások és szállító tartozások hitelállományba történő beszámítására.

összefüggésben áll az eladósodottság mértékének változásával, illetve a közszolgáltatások színvonalának változásával. (Kassó 2006a)

Az önkormányzatok forrásbevonó képességére vonatkozóan két modell különböztethető meg. A *szabad piaci* megoldás modellje szerint az önkormányzat mint hitelfelvevő nem különbözik más piaci szereplőktől⁷⁶ és az adósságra vonatkozóan központi kezességvállalás nincs. A modell feltételezi, hogy az információ áramlása megfelelően biztosított és mind a hitelt nyújtó, mind a hitelt felvevő ésszerűen viselkedik.⁷⁷ (Kopányi, Vigvári 2003) (Vigvári 2002), (Vigvári 2005) Az önkormányzatokat *megkülönböztető modell* szerint a hitelfelvétel engedélyhez kötött, vagyis a korlátozás mögött kontrollfunkciók⁷⁸ léteznek, azonban a központi (állami) garanciavállalás nem automatikus. (Kopányi, Vigvári 2003) Az önkormányzatok gazdasági önállóságát megmutatja a szabályozás mértéke, vagyis az, hogy a központi költségvetés az önkormányzat nemfizetése esetén milyen, – automatikusnak nem tekinthető – garanciális elemeket vállal, és ez mennyire csökkenti a hitelt nyújtók kockázatát. (Vigvári 2005) (Peterson 2000)

Magyarországon a két modell közötti különbség egyrészt a szabályozás tekintetében jelenik meg, másrészt figyelemmel kell lenni arra, hogy az önkormányzatok bevételeinek jelentős része – valamilyen transzfer útján – a központi költségvetésből származik. (Vigvári 2005) A modellválasztástól és a szabályozástól függetlenül azonban a hitelezés ténye miatt hitelezési kockázat merül fel függetlenül attól, hogy a hitel felvevője milyen gazdasági szereplő.

Az önkormányzati hitelezés kockázatai elsősorban erkölcsi kockázatokhoz kapcsolhatók. Egyrészt míg a hitelfelvétel időpontjában hatalom lévő testület élvezi a hitelfelvétel előnyeit, addig annak terheit – különösen nagyberuházások esetében – a következő testületeknek kell viselniük⁷⁹, ezáltal a későbbi ciklusok pénzügyi mozgástere szűkül.

Másrészt fennáll a veszélye annak, hogy az önkormányzat nem képes tartani a törlesztésekhez szükséges cash-flow tervét. (Vigvári 2005) (Kovács 2008a)

⁷⁶ Vagyis a hitelfelvevő ésszerűen viselkedik, a gazdaság szereplői információval megfelelően ellátottak.

⁷⁷ A modell elméleti alapját a Tibout modell adja, melynek bemutatása mellőzhető a kutatás témája szempontjából.

⁷⁸ Aktív funkciók: hitelfelvétel jóváhagyása központi kormányzat, vagy lakosság által; passzív funkció: hitelösszeg korlátozása, hitel felhasználásának irányítása.

⁷⁹ „A pénzügyileg fenntarthatatlan feladatellátás, a jelen költségeit a jövő generációra hárító hitelfelvételi politika a prudencia hiányát jelenti.” (Vigvári 2011a)

A nemzetközi tendenciák és a magyarországi helyzet között párhuzamosságok körvonalazódnak: az önkormányzatok jelentős többletforrásokat kénytelenek bevonni a beruházások megvalósítása érdekében, ugyanis a rájuk háruló közfeladatok bevételeik döntő hányadát elveszik, így a költségvetésen kívüli források jelentős szerephez jutnak. (Vigvári 2005)

4.3.2. Forrásbevonás és annak szabályozása Magyarországon

A 2000-es évek közepére felhalmozódott beruházási igények teljesítése a tőke- és beruházás vonzás tekintetében a versenyképesség növelése szempontjából kulcsfontosságúvá vált. Magyarország európai uniós csatlakozásával a források megnyíltak, ugyanakkor fennállt a veszélye annak, hogy a „pályázati úton nyerhető EU-s támogatások társfinanszírozási igénye azt is jelenti, hogy a nem támogatott, de a különböző önkormányzatok preferencia skáláján élen lévő fejlesztésekre nem lesz forrás.” Az önkormányzati rendszer forrásbevonó képességével kapcsolatosan előnyként volt értékelhető, hogy a szabályozás mind a hitelfelvétel, mind a fizetéseképtelenség esetére kialakult volt, továbbá az önkormányzati szektor eladósodottsága a 2000-es évek közepén még nem volt jellemző. Az önkormányzatok jelentős részénél ugyanakkor a saját bevételek, az adóbevételek és a tartalékok növelésére nem voltak további lehetőségek, így az önkormányzati szektor pénz- és tőkepiaci vérkeringésbe történő bevonása szükségzerű volt. (Kovács 2007), (Csiszárík 2008) Veszélyként jelent meg ugyanakkor, hogy az önkormányzatok átgondolatlan hitelfelvételei – a biztosítékok érvényesítése miatt – vagyronvesztést okozhatnak, illetve az utófinanszírozási logikával megvalósuló európai uniós projektek miatt a szektorban a likviditási kockázat nőni fog. (Kopányi, Vigvári 2003)

Mindemellett a magyarországi önkormányzati rendszerben jelentős – az önkormányzatoknak komoly többletterhet okozó – beruházási igények halmozódtak fel (Csiszárík 2008), (László, Szabó 2010), amelyek egyrészt működési többletköltségeket okoztak, másrészt a beruházások tőkeigényének finanszírozása folyó bevételekből nem, vagy csak korlátozott módon volt lehetséges. (Bende-Szabó, Gábor 2004) in (Horváth et al. 2004), (Vigvári 2005) A felmerült beruházási igények európai uniós támogatásokból történő finanszírozásához, azonban az addicionalitás biztosítása érdekében 6-8 százalékponttal növelni kellett a beruházási célú kiadások arányát. Az abszorpciós

képesség javításához a saját jogú bevételek növelése, illetve a hitelfelvétel szolgált eszközként. (Kopányi, Vigvári 2003) (Pitti 2003)

Az önkormányzati hitelkereslet modellezésének eredménye azt mutatta, hogy az önkormányzatok hitelfelvételében a politikai ciklikusság volt jellemző: míg a ciklusok első két évében tartalékokat képeztek, addig a második felében – jellemzően valamilyen hitel felvétele mellett – megvalósultak a beruházások az adósságállomány egyidejű megugrásával. (Báger és Vigvári, 2007) (Vigvári 2009a) Az önkormányzati szektor hitelfelvétele⁸⁰ ugyanakkor csak 2005-től nőtt jelentős mértékben. (Vigvári 2005) (Vigvári 2009a) A nemzetközi szakirodalomban is fellelhető hasonló tendenciákat bemutató kutatás, miszerint a politikai vezetés változása megváltoztathatja a költségvetés szerkezetét a választók bizalmának megszerzése érdekében, ami oda vezethet, hogy a helyi önkormányzatok kiadásai felülmúlják azok bevételeit. (Pinkowski 2004)

A magyarországi önkormányzatok vizsgált időszakbeli hitelfelvételét – elvi értelemben, *de jure*⁸¹ a szabályozott adósságrendezés modelljével összhangban – korlátozhatja, hogy a helyi önkormányzat adósságot keletkeztető éves kötelezettségvállalásának (hitelfelvételének és járulékainak, valamint kötvénykibocsátásának, garancia- és kezességvállalásának, lízingjének) felső határa a korrigált saját folyó bevétel 70%-a.⁸² A gyakorlatban azonban ez valódi hitelfelvételi korlátot nem jelentett, az önkormányzatok hitelfelvételét – és ezáltal a szektor eladósodását – elsődlegesen a bankok kínálata határozta meg. (Vigvári 2009a), (Jókay et al. 2004), (Homolya-Szigel, 2008) Szembetűnő tendencia azonban, hogy már 2006-tól „nőtt a működési célú hosszú lejáratú hitelek állománya is”, továbbá számos önkormányzat a fizetőképességét folyószámla-hitelkeret emeléssel, valamint likvid hitelek felvételével tudta csak biztosítani, továbbá a kötvénykibocsátások korábbi hitelek visszafizetését szolgálták. (Kovács 2007) (Kovács 2008b)

⁸⁰ Melybe beleértjük a kötvénykibocsátást is.

⁸¹ „Az önkormányzatok eladósodásának hazai szabályozása leginkább a szabályalapú megközelítéshez igazodik.” (Gál 2010)

⁸² A szabályozás alapját az önkormányzati törvény 1996. január 1-től hatályos változata teremtette meg.

4.3.3. Hitelfelvétel értékelése és kockázatai

A hitelfelvételi kockázatok elemzésekor figyelemmel kell lenni arra a tényre, hogy a hitelfelvétel és a magántőke bevonása hozzájárulhat a fejlesztési mozgáster bővítéséhez, továbbá a terhek generációk közötti megosztásához és a beruházás növeli az önkormányzat vagyonát. (Romhányi 2007), (Vigvári 2009a)

Az önkormányzatok hitelállománya 2005 és 2008 között jelentősen, közel kétszeresére nőtt. A felhalmozódott adósságállomány 87%-a hosszú lejáratú kötelezettség volt, amelyből

63%-ot a kötvénykibocsátások tették ki. (László, Szabó 2010) Az önkormányzatok bevételeinek összetételét is vizsgáló tanulmány (Lóránt 2008a) szerint 2005-től a kötvénykibocsátásoknak meghatározó szerep jutott, ugyanis míg 2005-ben 4,5 milliárd, addig 2007-ben 180 milliárd Ft értékű kötvénykibocsátás jellemezte az önkormányzati szektort.⁸³ Az önkormányzati alrendszer eladósodása mind a kötvényt kibocsátó önkormányzatok száma, mind a kibocsátott kötvények⁸⁴ összegének tekintetében 2008-ban tovább nőtt (Kovács 2008b), és a gyorsuló eladósodással a „helyi önkormányzati szektor növekvő fiskális kockázatok hordozója” lett. (Vigvári 2009b) Lóránt szerint a kötvénykibocsátás mértékének jelentős növekedése – összhangban az arany szabállyal – csak akkor nem okoz hosszú távon pénzügyi nehézségeket, amennyiben azokat fejlesztésre használják fel, nem pedig működési célok finanszírozására, vagy korábbi hitelek kiváltására.

A magyarországi önkormányzatok eladósodásának folyamatában jelentős szerep hárul a bankokra a jövőben. Míg korábban a bankok az önkormányzatokat jellemzően jó adósoknak minősítették, és ezért hitelkérelmeiket kedvezően bírálták el, addig a 2010 utáni időszakban kérdéses, hogy a piac önszabályozó mechanizmusa belép-e, vagyis amennyiben a hitelezési kockázatok miatt csökkentik a hitelkínálatot, akkor a szektor eladósodása lassulhat, amennyiben viszont a hitelkínálat fennmarad és szigorú szabályozás nem lép életbe, az önkormányzatok eladósodása – részben az európai uniós támogatások igénybe vételéhez szükséges önerő előteremtése miatt – fokozódhat. A hitelfelvételi kockázatok mérséklésének eszköze olyan központi kontrollok bevezetése is

⁸³ A kibocsátott kötvények jellemzően 3-5 éves tőketörlesztési moratóriummal és 15-18 éves futamidővel kalkuláltak, azokat többnyire a szervező bankok jegyezték. (Lóránt 2008), (Vigvári 2009a)

⁸⁴ A bankok a kötvények jegyzésével „komoly likviditást nyújtó szereplővé léptek elő”, azonban a kötvényeknek másodlagos piaca nincs. (Gál 2010)

lehet, amelyek hitelfelvételi korlátokat adnak különféle szempontok – pl. hitelplafon, hitel futamidejének, céljának meghatározása – figyelembe vételével. (Vigvári 2009a)

Az önkormányzatok eladósodása Vigvári szerint atipikus (Vigvári 2009a), ugyanis a 2006-ot követően felvett hitelek egy részét az önkormányzatok tartalékként⁸⁵ (Homolya-Szigel 2008), (Kovács 2008a) (Vigvári 2009b) vagy arbitrázsműveletekre használják, melyekből kamatbevétel származott (Vigvári 2011a), ugyanakkor a hiány növekvő komponense a folyó hiány. A pénzügyi kockázat forráshiányon⁸⁶, likviditási kockázatokon, valamint bonitáshiányon alapul. A községi önkormányzatok esetében a fiskális kockázat jellemzően a forráshiányban jelenik meg, melyet „a kormányzat diszkrecionális eszközökkel” általában kezelni képes, ugyanakkor likviditáshiányukat hitelintézetek segítségével képesek kezelni. A nagyvárosok esetében azonban gyorsuló mértékű eladósodás volt jellemző, elsődlegesen devizában denominált kötvénykibocsátás formájában, amellyel nemcsak hosszú lejáratú kötelezettséget, hanem árfolyamkockázatot is vállaltak. (Vigvári 2010b) Vigvári szerint a kibocsátott kötvények egy része a működési hiányt fedezte, másik része pénztartalékként – későbbi beruházások megvalósítására – halmozódott fel, és csak kisebb részét használták fel ténylegesen, beruházási célokra. (Vigvári 2009b), (Dankó és Lóránt, 2010) A tanulmány szerint „az eladósodási folyamat eddig nem mutatott összefüggést az EU-s források abszorpciójával” és a jóváhagyott projektek és a kötvénykibocsátások között nincs közvetlen összefüggés. (Vigvári 2009b) Vigvári másik, ugyanabban az évben született tanulmánya szerint a kötvényeket kibocsátó önkormányzatoknak „sikerült függetleníteniük magukat a központi, sőt részben az európai uniós forrásoktól is”, (Vigvári 2009a) és a kötvénykibocsátók jellemzően nem pályáztak európai uniós támogatásokra. A gondolatmenet alapján az arányszabály nem, vagy csak korlátozottan érvényesült.

Az eladósodás és az európai uniós támogatások felhasználásának makrogazdasági összefüggéseit vizsgálva Banai fentiekkel ellentétben arra a következtetésre jutott, hogy az államháztartási hiány szintje és a fejlesztési jellegű kiadások között magas (0,8) determinációs együttható mutatható ki, vagyis „a hiány szintjét alapvetően befolyásolja az addicionalitási kiadások szintje”. (Banai 2008) Az önkormányzatok hitelfelvételi

⁸⁵ betét, állampapír

⁸⁶ Forráshiány: a törvényekben rögzített feladatokhoz nem kapcsolódik megfelelő mértékű költségvetési forrás; bonitáshiány: az önkormányzat a vállalt kötelezettségeinek nem képes megfelelni. (Vigvári 2009a)

kockázatának átfogó, banki szempontokat is elemző tanulmányában⁸⁷ Homolya-Szigel részben megerősítették Vigvári atipikus önkormányzati eladósodás elméletét. Egyetértés mutatkozik a tanulmányokban abban, hogy az eladósodottság egy viszonylag szűk, kisszámú csoportot érint, és a hitelfelvétel alapvetően tartalékolási célú volt, tényleges finanszírozási igények nélkül. Míg Vigvári szerint az önkormányzatok a hitelt nem beruházási céllal vették fel, addig Homolya-Szigel értelmezésében „az eladósodás változása nem mutatott összefüggést az egyes önkormányzatok működési költségeinek emelkedésével”, illetve az „EU támogatások hatására nem élénkültek az önkormányzati beruházások, így valószínűsíthető, hogy az EU által támogatott projektek nem teremtenek teljes egészében többletfinanszírozási igényt az önkormányzatok számára a korábbiakhoz képest.” (Homolya-Szigel, 2008)

Az adósságállomány 2007 és 2008 között ugrásszerűen nőtt, a szektor eladósodottsági szintje ugyanakkor a nyugat-európai országokhoz képest relatíve alacsony, viszont mégis kockázatokat rejt magában néhány ok miatt: a felvett hitelek jellemző devizaneme svájci frank, míg az elhelyezett betéteké forint⁸⁸, így az önkormányzat nyitott devizapozícióban van, (Homolya-Szigel, 2008), másrészt pedig fennáll a pénzbőség illúziója. (Vigvári 2010b) A kötvényforma elterjedése nemcsak annak a következménye, hogy nem közbeszerzés-köteles, hanem azé is, hogy míg a bankhitelek jellemzően beruházási projektekhez kötődtek, addig a kötvények esetében pontos cél meghatározása nem szükséges, tehát a felhasználása szabadabb. (Csiszárík 2008)

A tanulmány a kockázatokat nemcsak az adós, hanem a hitelező szempontjából is vizsgálta. A bankok becslése alapján a hitelek 10-30%-a működési célt szolgál, kockázatot jelent a szektor finanszírozásának átláthatatlansága, jövőbeni pénzáramok tervezési nehézségei, azonban – a felmérés eredményei szerint – a bankok az önkormányzatok működésének folytonosságában (és ezáltal a folyamatos cash flowban) bízva finanszírozzák az önkormányzati szektort. (Homolya-Szigel, 2008) „Hitelfelvétel esetén a hitelt nyújtók a visszafizetés egyik legfontosabb biztosítékának az önkormányzati adóbevételeket tekintik” (Vigvári 2011a)

⁸⁷ A tanulmány taglalja az önkormányzatok többségi tulajdonában lévő vállalatok eladósodásával kapcsolatos kötelezettségeket is. Ehhez lásd még Hegedűs József-Tönkö Andrea (2006): Az önkormányzati gazdasági társaságok szerepe a helyi önkormányzatok vagyongazdálkodásában: feltételek kötelezettségvállalás in (Vigvári et al. 2007)

⁸⁸ Az arbitrázsműveletekhez célszerűnek tűnt magas kamatozású forintbetétbe fektetni.

Felmerülnek tehát a következő kérdések. Mi okozta a hitelfelvétel ugrásszerű növekedését úgy, hogy az sem beruházásokhoz, sem működési költségekhez nem köthető? Mennyire racionális magatartás az önkormányzat részéről a hitelfelvétel úgy, hogy a mögött tényleges finanszírozási igény nincs? Ez a magatartás hogyan illeszkedik az arany szabályhoz? Összefüggésbe hozható-e azzal, hogy a 2007-2013-as programozási periódusban a Magyarország által felhasználható támogatás ugrásszerűen megnövekedik a korábbi programozási periódushoz képest, és annak addicionalitás igénye jelentkezik?

A táblázatban szereplő 9 eset azt mutatja be, hogy milyen hatásai lehetnek a felhalmozási kiadások változásának az eladósodottságra abban az esetben, ha feltételezzük, hogy az eladósodottságot nem befolyásolja a költségvetés elsődleges hiánya, vagyis a működési költségvetés egyensúlyban van.

Vagyont	Eladósodás	Hatás	A felhalmozási kiadások finanszírozása	A közszolgáltatások finanszírozása	Hitelfelvétel arany szabályának érvényesülése
Nem változik	Mértéke nem változik	Egyensúly helyzete	A vagyont pótlása és a közszolgáltatások finanszírozása folyó kiadásokból történik.		–
	Nő	Eladósodik	A vagyont pótlása nem a folyó kiadásokból, hanem hitelből történik és/vagy	túlzott mértékben a közszolgáltatásokra költ.	nem érvényesül
	Csökken	Stabilizálódik	A vagyont pótlása, a folyó kiadásokból történik	a közszolgáltatások terhére.	–
Nő	Mértéke nem változik	Fejlődik	Beruházást folyó kiadásból finanszíroz	a közszolgáltatások terhére.	–
	Nő	Eladósodik	Beruházást finanszíroz hitelből és/vagy	túlzott mértékben a közszolgáltatásokra költ.	vizsgálni kell az arany szabály érvényesülését
	Csökken	Stabilizálódik	A beruházás folyó kiadásból történik	a közszolgáltatások terhére.	–

Vagyon	Eladósodás	Hatás	A felhalmozási kiadások finanszírozása	A közszolgáltatások finanszírozása	Hitelfelvétel arany szabályának érvényesülése
Csökken	Mértéke nem változik	Fokozatos romlás	A vagyon pótlása semmilyen forrásból nem történik meg.	A közszolgáltatások szinten maradnak.	–
	Nő	Elszegényedés		a közszolgáltatásokra költött összeget hitelből finanszírozzák.	nem érvényesül
	Csökken	Stabilizálódik		a közszolgáltatások szinten maradnak, vagy csökkennek.	–

Saját készítésű táblázat

A helyi önkormányzatok eladósodási folyamata nem vitatható (Vigvári 2009a), (Homolya-Szigel, 2008), azonban kérdéses az, hogy az eladósodottság növekedése együtt jár-e a vagyon növekedésével, és az eladósodottságnak van-e bármilyen kapcsolata az európai uniós támogatások igénybe vételével.

A táblázatban felvázolt alapesetek egyike sem tekinthető egyértelműen elutasítandónak, illetve követendőnek, azonban értékelhetők az arany szabály szempontjából.

4.3.4. Az önkormányzati forrásszabályozással szemben megfogalmazott kritikák

Az önkormányzatok gazdálkodásával, forrásszabályozásával, működésével, és a hozzájuk kapcsolódó jogszabályi környezet módosításával számos hazai és külföldi tanulmány foglalkozott.

A feladat- és hatáskörök közötti differenciálás az egyes településtípusok között elmaradt, ami az önkormányzati középszint gyengüléséhez vezetett, mellyel egyidejűleg az önkormányzati rendszer „konfliktuskonténerként” működik „a helyhatóságok túlhajtott alkotmányos önállósága, a közfeladatok erőteljes decentralizációja, az önkormányzathoz fűződő jog, a területi közigazgatás és a helyi közfeladat-ellátás kereteinek összemosódása” miatt. (Vigvári 2009a) (Vigvári 2009b) (Báger és Vigvári, 2007) Ezt a hatást felerősíti az is, hogy az önkormányzatok költségvetési szerkezete együtt mozgott a központi költségvetéssel a normatív támogatások rendszere miatt; egyes szerzők szerint – gazdasági értelemben – a függelmi viszont a központi szint és a helyi szint között

fennmaradt. (Straussman, Fábián 1994), (Goglio 2007), (Fürcht 2009), (László, Szebenyi 2010)

Vagyis elsődlegesen nem a finanszírozás módját illeti a kritika, hanem azt a tényt, hogy egyes, addig központi módon kezelt szociális feladatokat a települési önkormányzatok láttak el. Míg a szuverenitás jogi értelemben biztosított volt, addig „fokozódott az önkormányzatok gazdálkodási függősége materiális, illetve közgazdasági értelemben.” A helyi adóztatás ebben a megközelítésben gazdasági kényszer, és valódi önállóságot nem ad az adókvetés joga. Ezt támaszthatja alá az, hogy az önkormányzatok a társadalmi tűrőképességnek megfeleltethető helyi adókat alkalmaztak, továbbá az adók naturális – vagyis alig vitatható – mutatókra épültek, és jelentős szerephez jutott a vagyon értékesítéséből származó bevétel is. (László, Pálné Kovács 1993) (Straussman, Fábián 1994)

A kritikusok szerint (László, Szebenyi 2010), (Pálné Kovács 2004) in (Kopányi, Wetzel, El 2004), (Pitti 2005) a központi kormányzat és a helyi önkormányzatok közötti feladatmegosztás és az ahhoz kapcsolódó források rendszere húsz évvel a rendszerváltást követően sem tisztázott, ami befolyásolja az önkormányzatok gazdasági helyzetét. Míg az önkormányzatokról szóló törvény a helyi szint feladatait a helyi lakosság szükségleteinek, pénzügyi lehetőségeinek figyelembe vételével szabja meg, addig számos, ágazati törvény rendelkezik az önkormányzatok által ellátott feladatokról.

Lóránt szerint a rendszerváltás óta jellemző az a tendencia, miszerint a feladat-decentralizáció jellemző a központi szint és a helyi önkormányzatok között, ami csökkenti a helyi képviselő testületek tényleges, költségvetési döntési mozgásterét annak ellenére, hogy a helyi adók részaránya fokozatosan nőtt az önkormányzatok bevételi szerkezetében. (Lóránt 2008a)

A szabályozási mechanizmusok továbbfejlesztésére vonatkozóan a tervezett közigazgatási reform részeként – a feltárt kockázatok kezelésére – megoldási alternatívákat dolgoztak ki (Kopányi, Vigvári 2003), (Pitti 2005), (Kassó 2006b), (Kassó 2006a), (Vigvári 2005), (Romhányi 2007), (Vigvári 2009a) (Nagy 2002) a 2000-es évek közepén az önkormányzati szektor pénzügyi stabilitásának megteremtése, illetve hitelfelvételi képességének javítása érdekében. A tervezhetőségen, a tervezési

gyakorlatok korszerűsítésén, a költségvetési tételek kontrollálhatóságán⁸⁹ és a méretgazdaságossági szempontok érvényesítésén túl a hitelezési kockázatok csökkentése érdekében megjelent az elsődleges és másodlagos hitelbiztosítékok szabályozására vonatkozó javaslat, valamint esetleges passzív kontrollfunkciók (hitelfelvételi korlát differenciálása, önkormányzati adósságregiszter) beépítésének lehetősége.

A forrásbevonó kapacitás növelés érdekében az önkormányzatok prudens működését előirányzó javaslatok születtek, amelyek egyrészt a beszámolási rendszer reformján és ezáltal a hitelezők informáltságának megteremtésén, a feladatfinanszírozású és nullbázisú tervezés alkalmazásán, másrészt kontrolling és ellenőrzési funkciók bevezetésén, harmadrészt pedig – az önkormányzatok hitelképességének megítélését segítő – átlátható, központi, önkormányzati adósságregiszter kialakításán alapultak.⁹⁰ A fenti javaslatok célja egyrészt az önkormányzatok forrásbevonó-képességének növelése, másrészt pedig a hatékony és eredményes gazdálkodás alapjainak megteremtése a kormányzati szintek közötti feladatmegosztás újragondolásán, a differenciált feladat- és hatáskör telepítésén és a finanszírozási rendszer átrendezésén keresztül. (Kopányi, Vigvári 2003), (Halmosi 2005), (Pitti 2005) in (Vigvári et al. 2005), (Kassó 2006b), (Kassó 2006a), (Goglio 2007), (Péteri 2008) in (Sevic et al. 2008), (Kovács 2008b), (Vigvári 2009a), (Vigvári 2009b)

A közpénzek szabályozásával kapcsolatos problémákat az Állami Számvevőszék több tanulmány keretében vizsgálta, részben az ellenőrzések gyakorlati tapasztalataira, részben kutatási eredményekre alapozva. A „Közpénzek szabályozásának tézisei”, valamint az abban foglaltak tudományos alátámasztásául szolgáló „Államreform, közpénzügyi reform -Nemzetközi Trendek és hazai kihívások” tanulmányok a közpénzügyek átfogó korszerűsítésének koncepcióját mutatják be, részben a költségvetési fegyelem megerősítését szolgáló intézményrendszer létrehozásának felvázolásával. Ennek egyik kiindulópontja az, hogy a rendszerváltást követő időszakban a jogalkotó nem ügyelhetett „a közszektor eredményességét és transzparenciáját szolgáló mechanizmusok kiépítésére” (Báger és Vigvári 2007), ezért átfogó szabályozási megújulás szükséges. A tézisek alapján az új szabályozás célja olyan „technikai megoldások megtalálása, amelyek átláthatóbbá, kiszámíthatóbbá és hatékonyabbá teszik a közpénzekkel való gazdálkodást

⁸⁹ Ez legalább három szempontból értékelhető: az intézményi döntési szint, a kockázati tényezők jellege, és a tétel megszüntetéséhez szükséges minimális idő. (Romhányi 2007)

⁹⁰ Ennek egyik konkrét példája – elsősorban a nagyobb – önkormányzatok önkéntes hitelminősítésének lehetősége is.

mind a nemzetgazdaság és az önkormányzatok, mind pedig az intézmények szintjén”. (Állami Számvevőszék 2007)

Az új szabályrendszer elveinek bemutatása mellett a tézisekben megjelenik a központi és a helyi szint kapcsolatainak stabil és átlátható szabályozására vonatkozó igény, valamint a költségvetési egyensúly mint a fenntartható fejlődés alapkövetelménye. A rendszer átfogó reformjához nem elegendő a szabályozás megújítása, hanem számszerűsített célok meghatározása, valamint a pénzügyi tervezés intézményes összhangjának megteremtése szükséges „egy átfogó, korszerű, jól koordinált nemzetgazdasági tervezési rendszer” kiépítésén keresztül. (Kovács 2009b)

Az önkormányzati rendszer reformja a központi és helyi szint közötti feladatok újraellokálásán (feladattelepítés, szolgáltatásszervezés módjai), valamint a finanszírozási háttér módosításán, tehát a centralizáció-decentralizáció-méretgazdaságosság szempontjából közelíthető. (Báger és Vigvári 2007) Előremutató, hogy javaslatot tesz a tanulmány az önkormányzatok finanszírozási egyensúlyának megtartására, valamint kiszámítható, középtávú tervezésre vonatkozóan is.

4.3.5. A szabályozó környezet változása napjainkban

A kutatás időbeli lehatárolása miatt a napjainkban zajló folyamatok, az átfogó közpénzügyi reform megvalósítása ugyan nem képezik a dolgozat témáját, mégis indokoltnak tartom a teljesség igénye nélkül legalább vázlatosan⁹¹ bemutatni azokat a jogszabályi változásokat, amelyek a mai magyar önkormányzatok szabályozó közeget jelentik, figyelemmel az eladósodási folyamatokra is.

Az önkormányzatok széleskörű gazdasági autonómiája miatt 2010-ig az állam nem korlátozta – gyakorlatilag semmilyen eszközzel –, hogy az önkormányzatok milyen önként vállalt feladatokat folytatnak, hogyan gazdálkodnak, mire vállalkoznak. A világgazdasági válsággal összefüggésben és a további eladósodás elkerülésére Magyarország Alaptörvénye egyértelmű szabályozást ad: egyrészt az országgyűlés nem fogadhat el olyan költségvetési törvényt, amelynek eredményeképpen az államadósság a GDP 50%-át meghaladná, másrészt pedig amíg a fenti mutató 50% felett van, addig csak olyan költségvetési törvény fogadható el, amely az államadósság csökkentését

⁹¹ Az újonnan, 2010 és 2012 bevezetett jogszabályok áttekintő értékelésére jelen dolgozat keretében nem vállalkozom, ugyanis az egyrészt szétfeszítené a dolgozat kereteit, másrészt a jogszabályi változások hatásai az eltelt idő rövidsége miatt jelenleg nem, vagy csak nagyon korlátozottan értékelhetők.

tartalmazza⁹². (Magyarország Alaptörvénye 36. cikk) Ezen a ponton fontos kiemelni a Költségvetési Tanácsot, amely az Országgyűlés tevékenységét támogató szerv és a központi költségvetés megalapozottságát vizsgálja. A Költségvetési Tanács Alaptörvényben rögzített joga és feladata az államadósságra vonatkozó szabályok betartásának ellenőrzése, melynek érdekében a Költségvetési Tanács⁹³ előzetes hozzájárulása szükséges a központi költségvetés elfogadásához.

Az államadósság számításba a központi kormányzat és az egyéb kormányzati szervek mellett az önkormányzati alrendszer eladósodása is beleszámít, így nemzetgazdasági cél az önkormányzatok pénzügyi stabilitásának fenntartása, valamint az átlátható és transzparens gazdálkodási környezet és finanszírozási rendszer megteremtése.

Az önkormányzati autonómia és az Alaptörvényben megfogalmazott szigorú adósságszabályozása, valamint a közjogi szerepek változása miatt sarkalatos törvények sora rögzíti az önkormányzati gazdálkodás szabályait.

A gazdasági stabilitásról szóló törvény értelmében mind a kormányzati, mind az önkormányzati szektorban előzetes kormányzati engedélyhez kötött az eladósodás, annak érdekében, hogy az adósságcsökkentés feletti kormányzati kontroll érvényesülhessen, ugyanakkor a Kormány hozzájárulása nélkül lehetséges az európai uniós projektek önrészenek és előfinanszírozásának biztosításához szükséges kötelezettségvállalás. A további önkormányzati eladósodás megakadályozása érdekében a szabályi szigorodtak: egyrészt működési kiadásokra csak likvid hiteleket vehetnek fel, működési hiány nem tervezhető, másrészt az eladósodás miatti fizetési kötelezettség felső határa a saját bevételek legfeljebb 50%-a lehet az ügylet teljes futamidején keresztül.⁹⁴

Az új önkormányzati törvény, valamint az államháztartási törvény egyaránt erősíti az átlátható és transzparens gazdálkodás megteremtését. Míg az önkormányzati törvény a

⁹² Fentiek alól kivételt jelent a nemzetgazdaság tartós és jelentős visszaesése, amely esetben a nemzetgazdasági egyensúly helyreállításához szükséges mértékben lehet eltérni. A gazdasági stabilitásról szóló törvény szerint tartós és jelentős a visszaesés, amennyiben a GDP negatív.

⁹³ A Költségvetési Tanács elemzési hatókörének szélesítésére ajánlást tett az Európai Tanács a Magyarországon fennálló túlzott költségvetési hiány megszüntetése érdekében. (Európai Tanács, 2012), letöltés ideje: 2012. augusztus 1.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0104:FIN:HU:HTML>

⁹⁴ Az önkormányzati hitelfelvétel aktív és passzív kontrollja (Gál 2010) is megjelenik a szabályozásban, hiszen egyrészt a hitelfelvétel előzetes kormányzati jóváhagyáshoz kötött, másrészt a maximális hitelösszeg mértéke is meghatározott.

központi és helyi erőforrásokat⁹⁵, valamint a feladatok és hatáskörök megosztásának alapjait a települések teljesítőképességének függvényében differenciáltan szabályozza, addig az államháztartási törvény és annak végrehajtási rendelete az átláthatóságot és szabályszerűséget előmozdító pontosításokat tartalmaz.⁹⁶

4.4. Az adicionalitási szempontok érvényesülése más tagállamokban

Közép-és Kelet-Európában gyakran éppen az európai uniós fejlesztési támogatásra leginkább rászoruló önkormányzatoknak esik neheze a támogatások igénybevételéhez szükséges önerő előteremtése, ahogy azt a 2.3. fejezetben már bemutattam. Ha az önkormányzat saját forrásai erre a célra elégtelennek is bizonyulnak, még akkor is jó néhány lehetőség közül választhat forrásteremtésre, ezeknek a különböző eszközöknek az ára azonban – csakúgy, mint a haszon mértéke – eltérő lehet. Az eladósodás fenyegető veszélye gyakran visszariasztja az önkormányzatokat a legkézenfekvőbb megoldástól, vagyis a banki kölcsön felvételétől. A következő szakaszban az önkormányzatok számára elérhető forrásokat – azok jellemző előnyeit és hátrányait – teszem mérlegre.

A közép-kelet-európai államokra – Magyarországot is ideértve – általánosságban jellemző, hogy a rendszerváltás folyamatával, valamint a koppenhágai kritériumnak való megfeleléssel összhangban a helyi közigazgatás tekintetében is a nyugati standardok alkalmazásának irányába mozdultak el. Ezeknek a helyi közigazgatással kapcsolatos alapelvek egyfajta összegzését adja az Európa Tanács égisze alatt létrejött Helyi Önkormányzatok Európai Chartája, amelynek tartalmát a dolgozat korábbi fejezetei összefoglalják. Az adicionalitás elemzésekor azonban vissza kell utalnunk arra, hogy a Chartában egyértelműen a feladatok és felelősségi körök decentralizálásának követelménye jelenik meg a szubszidiaritás elvével összhangban. A gyakorlatban azonban ezt a fajta decentralizációt nem mindenütt kíséri a hatalom vagy az erőforrások átadása az államigazgatás alacsonyabb szintjére. Ennek megfelelően a legtöbb közép-európai önkormányzat küszködik azzal, hogy a hatályos szabályozásnak megfelelően költségvetése nagyon nagymértékben az állami transzferek függvénye. (Council of Europe 1985; Bilan 2008; Oplotnik 2007) A helyi pénzügyi autonómia hiányához szerencsétlen esetben a költségvetési fegyelem hiánya is társul: az olyan rendszerekben,

⁹⁵ feladatfinanszírozás alapján

⁹⁶ Ilyennek tekinthető például, hogy a helyi önkormányzat által irányított költségvetési szervek bevételeit és kiadásait a helyi önkormányzat költségvetése előirányzat szerinti bontásban tartalmazza, vagy például az, hogy a kötelező és önként vállalt feladatok a költségvetésben külön jelennek meg.

ahol az adók beszedése jórészt az állam feladata, míg az önkormányzatokra csak a pénz elköltése hárul, nem ritkán szubnacionális adósságválságba torkollnak, melynek a következményeire később még kitérek. (Blankart 2006)

Az önkormányzatok rendelkezésére álló rendszeres bevételi források a legtöbb közép-és kelet-európai államban ugyanazok, mint Magyarországon, vagyis alapvetően két vagy három kategóriába sorolhatók. Különbséget kell tennünk az önkormányzat szuverén jogkörében beszédett saját források és a központi költségvetési transferek között, továbbá sok országban – köztük Magyarországon is – harmadik csoportként elkülönülnek azok a „megosztott vagy átengedett bevételek”, amelyeket vagy a helyi önkormányzat, vagy a központi igazgatás gyűjt be, és aztán megosztásra kerülnek a két igazgatási szint között. (Municipum Magyarország Alapítvány 2003; Bilan 2008)

A fent felsorolt bevételi kategóriák mellé a gyakorlatban – ugyanúgy, mint Magyarországon – gyakran társul a *hitelfelvétel* mint rendkívüli bevételi forrás. (Oplotnik 2007; Bilan 2008) A közép-európai gyakorlatban az önkormányzatok ehhez az eszközhöz csak végszükség esetén nyúlnak, mert az eladósodás fenyegető veszélye meggondolásra készteti őket. Egyes pénzügyi szakemberek azonban arra is rámutatnak, hogy a hitelfelvétel következetes elutasítása nem mindig a legcélravezetőbb politika. Igaz ugyan, hogy az önkormányzat működési költségeinek hitelből történő finanszírozása súlyos veszélyt jelent, bizonyos egyéb kiadások – elsősorban befektetések és infrastrukturális beruházások – fedezésére azonban kifejezetten jól alkalmazható.

A hitelfelvétellel megvalósuló befektetések még kecsegtetőbb lehetőségként tűnhetnek fel, ha figyelembe vesszük az alternatívaként rendelkezésre álló európai uniós támogatások feltételeit, nevezetesen a társfinanszírozást és az utófinanszírozást, amelyek az egy adott pillanatban ténylegesen rendelkezésre álló forrásokra korlátozzák egy önkormányzat beruházási potenciálját. (Dafflon 2009) A közép-európai gyakorlatban olyan helyzetre is akad azonban példa, hogy egy helyi önkormányzat éppen az európai uniós forrásokhoz való hozzájutás – vagyis a társfinanszírozás biztosítása – érdekében vesz fel kölcsönt abban a reményben, hogy a befektetésből származó fellendítő hatás hozadékából képes lesz a törlesztésre. (Oplotnik 2007) Az, hogy a fejlesztéspolitikájában az adott önkormányzat az egyik vagy másik megoldást alkalmazza, mindig eseti döntésének függvénye, jelen dolgozatban a felelős költségvetési- és gazdaságpolitika fontosságára szeretném felhívni a figyelmet, amely gyakorlat azonban csak átlátható és az

államigazgatás különböző szintjei közötti felelősségi köröket világosan lehatároló szabályozás mellett valósulhat meg. (Blankart 2006)

A fent felsorolt forrásokra vonatkozó értékek ismeretében számos olyan mutatót állíthatunk fel, amelyek képet adnak egy-egy önkormányzat költségvetési helyzetéről, akár a bevételi, akár a kiadási oldalt tekintve. A leggyakrabban alkalmazottak az olyan mutatószámok, amelyek a fenti kategóriák egyikét (például az állami transfereket vagy a helyi közbevételeket) viszonyítják valamilyen kumulált értékhez (például a teljes állami bevételhez vagy akár a GDP-hez). Érdekes információkkal szolgál a saját források összes helyi bevételen belül képviselt aránya, amelynek százalékban megadott értékét a helyi *pénzügyi autonómia szintjeként* is emlegetik. Ez a mutató Európában a jóléti skandináv államokban éri el a legmagasabb értéket: bizonyos államoknál meghaladja az összes bevétel négy ötödét. (Rusu 2008; Municipum Magyarország Alapítvány 2003) Magyarországon az EU-csatlakozás küszöbén a két fő kategória (saját bevételek és központi transferek) majdnem egyenlő arányban oszlott meg az önkormányzati költségvetésen belül (42-43 százalék). (Kovács 2004) A közép- kelet-európai térség nem minden állama dicsekedhet azonban a nyugati normákhoz ilyen közel álló eredménnyel.

A román helyi önkormányzatok például mind költségvetési, mind politikai döntéshozatali tekintetben igen nagymértékben függenek az államtól, a volt szovjet köztársaságként pedig Észtországban is nehézséget jelent az önkormányzatok önállóságának kérdése. (Tabără 2010; Tatar 2010)

4.5. A beszámolási rendszer kritikája és számviteli elszámolások az európai uniós támogatások folyamatában

4.5.1. Kritikák az önkormányzatok beszámolóinak információtartalmáról

Az önkormányzatok pénzügyi beszámolórendszerének reformját sürgető tanulmányok már a 2000-es évek közepén megjelentek a hazai szakirodalomban. Ezen tanulmányok a döntések meghozatalához szükséges információhiány és a számviteli rendszerek összefüggéseit érintették, meglátásuk szerint szükséges a szektor pénzügyi beszámolórendszerét a számviteli törvény helyett az államháztartási törvény keretében szabályozni oly módon, hogy részleges eredményszemléletű beszámoló rendszer kialakításával a gazdálkodás, valamint a vagyoni és pénzügyi folyamatok átláthatóbbá

váljanak, ezáltal a hitelképesség megítélése egyszerűsödjön. (Kopányi, Vigvári 2003) (Vigvári 2005)

Az eladósodási folyamatok elemzésével párhuzamosan Vigvári (Vigvári 2009b) (Vigvári 2011b) megfogalmazta azokat a javaslatokat is, amelyekkel az önkormányzatok pénzügyi kockázatai kezelhetők, melyek egyike az információrendszer korszerűsítése. A beszámolóval kapcsolatos kritikaként megfogalmazta, hogy azokból a szektor vagyoni helyzete nem követhető, a nyilvántartások nem transzparenszek, nem alkalmasak a döntések pénzügyi hatásainak mérésére, nem határozhatók meg egyes beruházások terhei sem, továbbá az informatikai rendszer fenntartása költséges, ezért eredményszemléletű könyvvizetés bevezetését javasolta. (Vigvári 2009b) A pénzforgalmi szemléletű számviteli megközelítés hiányosságát mutatta be Jókay is (Jókay et al. 2004), aki az önkormányzati csődesetek vizsgálatakor vonta le azt a következtetést, hogy a pénzforgalmi szemléletű számviteli megközelítés nem képes kezelni a jövőben esedékes törlesztésekkel járó terheket.

A beszámolórendszer kritikáját nem fogalmazta meg, ugyanakkor az információk hiányosságaira hívta fel a figyelmet tanulmányában Homolya-Szigel (Homolya-Szigel, 2008), miszerint az önkormányzatok jövőbeni kötelezettségvállalásáról nem állnak rendelkezésre teljes körű adatok, ami a valós pénzügyi helyzet megítélését nem teszi lehetővé. Kassó szerint a beszámolási kötelezettségek teljesítésére „az intézményrendszer meglehetősen sok pénzt és energiát fordít”, vagyis a beszámolókkal rengeteg információ keletkezik. Az összehasonlítás és értékelés tehát nem a számviteli rendszer függvénye, hanem a célok egyértelmű meghatározásáé. (Kassó 2006a)

Az Állami Számvevőszék tézisgyűjteményében (Állami Számvevőszék 2007) kritikával illette a számviteli és beszámolási rendszert: egyrészt amiatt, hogy a költségvetési gazdálkodáson kívüli tételek⁹⁷, és a jövőbeni kötelezettségek jellemzően nem jelennek meg a számviteli nyilvántartásokban, ami sérti a teljesség elvét és akadályozza az érdemi döntéshozatalt, másrészt pedig azért, mert a túlzottan részletes adatok a tényleges pénzügyi helyzet megismerhetetlenségét okozzák.⁹⁸

⁹⁷ például a helyi önkormányzatok tulajdonában lévő vállalatok kötelezettségeire vonatkozó adatok

⁹⁸ „Ez a mai helyzet, amikor a prezentáció olyan, hogy a sok fától az erdőt nehéz látni.” (Állami Számvevőszék 2007)) Ugyanerre az anomáliára hívja fel a figyelmet Vigvári is. (Vigvári 2010)

A magyar önkormányzati rendszer költségvetési és beszámolási szabályait meglehetősen élesen bírálta (Goglio 2007), miszerint a költségvetés megalkotása inkább jogi munka, nem pedig „budgeting” jellegű, ami miatt a közép- és hosszú távok célok meghatározása háttérbe szorul, és a költségvetésben nem különölnek el a működési és beruházási célú kiadások. A helyi szint forráshiánya oda vezetett, hogy az önkormányzatok csak olyan projektek megvalósítását vállalták, amelyek részben valamilyen – jellemzően európai uniós – támogatásból valósultak meg. (László, Szabó 2010) A tanulmány ezért szorgalmazta a többéves költségvetési tervezés bevezetését a költségvetési dokumentációhoz kapcsolódó nagyszámú, kevés információt tartalmazó dokumentáció helyett.

4.5.2. Szavazati egység elmélet

Kassó (Kassó 2006b) (Kassó 2006a) a hatalom gyakorlása és a kormányzás irányítása szemszögéből közelíti meg az államháztartási számvitel reformját. A szavazati egységet úgy definiálja, mint „feladatellátás kötelezvényt tartalmazó döntés, amelyhez szövegesen hozzárendelhetők a célok, elvárt eredmények, pénzügyi oldalról viszont meghatározza azt a kiadási plafont, ami a megvalósítás érdekében elkölthető”, vagyis a költségvetési törvényben megállapított feladat teljesítése kötelező a költségkereteken belül. Így a teljesítményközpontú költségvetés bevezetésére tesz javaslatot, ami egyben alapja a számviteli rendszer reformjának.

Megközelítésében a számviteli rendszernek képesnek kell lennie arra, hogy az alapján a parlament és az adófizetők el tudják számoltatni a kormányzatot. Ez úgy valósulhat meg, ha a számvitel nemcsak a pénzköltést és a bevételeket mutatja ki, hanem „azokat az ígervényeket, hosszú távú kötelezettségeket is, amelyeket a kormányzatok jogilag felvállalnak, de az adott időszak elszámolásának pénzforgalmában még nem jelennek meg.” A számviteli rendszerrel szemben támasztott követelményeket *információbázisként*⁹⁹ tekinti, ami lényegesen tágabb, mint a terv és tényadatok összehasonlítása. Eszerint a számviteli rendszernek a tranzakciókat úgy kell kezelnie, hogy az adott szavazati egység érdekében felmerülő valamennyi esemény olyan részletezettséggel szerepeljen a nyilvántartásban, hogy a felhasznált erőforrások naturális értelemben is összevethetők és ellenőrizhetők legyenek. Ennek háttérében az áll, hogy a

⁹⁹Ezzel párhuzamosan – összhangban Vigvárival – felvázolja, hogy a beszámoló és számviteli adatok előállítása meglehetősen költséges, ugyanakkor a rendelkezésre álló információ, ami valójában adathalmaz „kavalkád-szerű”. (Kassó 2006a; 2006b)

költségvetési törvény elfogadásával a parlament egyfajta pénzköltési lehetőséget nyit meg a közigazgatás előtt azzal a céllal, hogy teljesítik azokat a feladatokat, amelyek kötelezettségüket képezik. A szavazati egységek szerinti beszámolás tehát nem támaszkodhat kizárólag a számviteli rendszerből nyerhető információkra; a számvitelnek ezzel azonban értékelő funkciója is keletkezne. A számviteli rendszer Kassó értelmezésében támogatja a költségvetés tervezését és a döntéshozók ellátását információkkal, túllép az események zárt rendszerű feldolgozásán és az adatok összehasonlításán. (Kassó 2006a)

A közszféra alulfinanszírozott és pazarló működésének oka egyrészt a stratégiai megközelítés hiánya, a költséggazdálkodási kultúra, költséghatékonyság mérlegelésének hiánya, a szakmai és pénzügyi tervezés elkülönülésének hiánya, másrészt az, hogy „a számvitel és az információs rendszer nem támogatja a döntés-előkészítést és ezért a kormány objektív információk hiányában kénytelen kormányozni”. Önmagában a számviteli rendszer változtatása nem jelet megoldást, ezért az államháztartási pénzügyi beszámolási rendszert komplex módon célszerű értelmezi. Az államháztartási beszámoló rendszer önmagában vett reformja tehát nem értelmezhető: megújításának első lépése az államháztartás kereteinek újraszabályozása, a közszolgáltatásokat középpontba állító szemlélet megteremtése, valamint annak a közös intézményrendszernek a megteremtése, amely a költségvetési-tervezési-számviteli dimenziókat összeköti. (Kassó 2006b), (Kassó 2006a) Ezt a gondolatmenetet megerősíti az Állami Számvevőszék Tézisgyűjteménye (Állami Számvevőszék 2007), miszerint jól kialakított információs rendszerek szükségesek a mérlegen kívüli tételekben mutatkozó kockázatok feltárása, valamint az átláthatóság és a transzparencia elősegítése érdekében.

Az államháztartási számviteli beszámolási rendszer elsődlegesen az előirányzatok teljesítését, a tervezett bevételek és kiadások tényleges alakulását, valamint a közvagyon változását mutatja. Míg a vagyongyarapodás, illetve vagyonvesztés, az eredményesség a gazdálkodó szervezetek tevékenységének mutatója, addig a közszféra hasznát, és működésének eredményeit nem lehet kizárólag számszaki módon megfogható mutatókkal értelmezni, az eredmények a társadalomban és a „gazdaság egészében végbemenő változásokban testesülnek meg” A közpénzek egy hányada vagyonként nem materializálódik, hiszen minden időszakban újratermelődik azáltal, hogy a bevételekből közszolgáltatásokat nyújt az állam, másrészt bizonyos költségvetési tételek az emberi

erőforrás fejlesztésére irányulnak, amelyek jelentős hatással vannak a gazdasági növekedésre, ugyanakkor eszközként nem realizálódnak. (Franco, Balassone, Francese 2003), (Kassó 2006b)

Az Állami Számvevőszék közpénzügyi téziseiben (Állami Számvevőszék 2007) (Báger és Vigvári, 2007) a közpénzek átfogó szabályozásának részeként megjelenik az államszámvitel korszerűsítésének igénye, ugyanis a költségvetés és a közpénzek felhasználásának átláthatóságát a pénzforgalmi szemlélet mellett eredményszemléletben (is) vezetett nyilvántartások biztosíthatják. A tanulmány részben a szavazati egység elméletre építve, azonban túllépve azon az eredményszemléletű, vagy részlegesen eredményszemléletű államháztartási számvitelt a tisztánlátás (értsd valós költség meghatározása, elhatárolás alapú megközelítés)¹⁰⁰ és a közpénzek átláthatósága hatékony eszközének tekinti, azonban annak gyakorlati bevezetési nehézségei miatt azonnali bevezetésére nem tesz javaslatot, ugyanakkor a szakmai viták indítására és a számviteli rendszer módosítási lehetőségeinek feltérképezésére igen¹⁰¹. Ezzel összhangban áll a tézisnek az az értelmezése is, miszerint az államszámvitelnek nem a szűken értelmezett számviteli tartalomra kell koncentrálnia, hanem információs bázisként át kell fognia az államháztartás gazdálkodási rendjét is.

A szakirodalomban egyetértés van abban, hogy az információs rendszer vagyis nem a szűken vett számviteli-beszámolási rendszer korszerűsítése kulcskérdés a költségvetési gazdálkodás minden területén, ezért a költség- és teljesítménymérés érdekében a pénzforgalmi szemlélettől az eredményszemlélet felé történő elmozdulás szükséges. (Györffi et al. 2009)

¹⁰⁰ A teljesség elvének érvényesülés érdekében a beszámolás keretében a mérleg alatti tételeket is be kellene mutatni, továbbá érvényesülnie kellene a számviteli értelemben vett konszolidációnak pl. az önkormányzat és a tulajdonában lévő vállalat tekintetében.

¹⁰¹ pl. előzetes költség-haszon elemzés a bevezetés lehetőségeire vonatkozóan, valamint a bevezetés emberi erőforrás- és időigényének feltérképezése

4.6. Az európai uniós támogatások számviteli elszámolása

A kutatásom során felhasználandó empirikus adatok egyrészt az önkormányzatok beszámolóiból, másrészt a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség nyilvántartásából származnak, ezért – a későbbi megfelelő értelmezés érdekében – áttekintem az európai uniós támogatások számviteli elszámolásának hazai szabályrendszerét.

A számviteli szabályozás az egyes alapok pénzügyi mechanizmusaihoz igazodóan alakult ki. (Lilliné Fecz 2004) A számviteli elszámolások bemutatása – a kutatásom témájának megfelelően – a Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjainak vizsgálatára korlátozódik¹⁰².

A pénzügyi folyamatok bemutatásakor körvonalazódott, hogy a támogatás lebonyolításának három fő szintje élesen elhatárolható egymástól. Számviteli értelemben ugyancsak meg kell különböztetni a kedvezményezett szintjét (1.), a központi költségvetésen keresztül a támogatás hazai szintjét (2.), illetve az elszámolást az Európai Unióval (3.).

Az európai uniós támogatások felhasználásáról nem kizárólag a hazai érdekhordozók felé kell beszámolni, hanem az Európai Bizottság felé is, így a könyvvizetési kötelezettség a teljes folyamatban két irányban jelenik meg: egyrészt a központi költségvetés információigényét kell kielégítenie, másrészt az Európai Bizottságét.

A kétféle nyilvántartás megközelítése eltérő. Míg a költségvetési tervezés, a kincstári információs rendszer miatt a tagállami adatszolgáltatáshoz módosított teljesítés szemléletű könyvvizetést és beszámolást kell teljesíteni, addig az Európai Bizottság felé eredményszemléletű könyvvizetési és beszámolási kötelezettségnek kell eleget tenni. (Lilliné Fecz 2004), ami ahhoz vezet, hogy a kétféle szemléletben vezetett nyilvántartás adategyeztetését is el kell látni.

A nyilvántartások elkülönített rendszerben vezetése szükségszerűen többletmunkát okoz, melynek alátámasztásául vázlatosan, összehasonlítási céllal bemutatom mind a módosított teljesítés szemléletű, mind az eredményszemléletű nyilvántartás alapvető összefüggéseit

¹⁰² A támogatás volumene és az eltérő szabályozási elemek miatt a számviteli folyamatok értékelésekor nem kerülnek bemutatásra az előcsatlakozási támogatások (PHARE, SAPARD, Átmeneti Támogatás), a közösségi kezdeményezések, a Kohéziós Alap projektek, illetve az Új Magyarország Fejlesztési Terv operatív programjai sem.

és magyarországi jogrendszerét annak demonstrálásaként, hogy viszonylag egyszerű, azonban többszintű támogatási rendszerben egy-egy gazdasági esemény nyilvántartásba vétele hány különböző érintettnél és milyen formában jelenik meg.

4.6.1. A támogatások nyilvántartása eredményszemléletű megközelítésben

Az Európai Bizottság elvárásainak megfelelően a támogatások útját követni kell a tagállami átutalástól egészen a kedvezményezett szintjéig, melynek egyik lehetséges eszköze a számviteli nyilvántartásokkal való alátámasztás.¹⁰³ Az érdekhordozó¹⁰⁴ tehát itt elsődlegesen az Európai Bizottság, amelynek információigénye (éves adatszolgáltatások, valamint éves pénzügyi jelentések) úgy elégíthető ki, ha a számviteli adatok eredményszemléletű megközelítésben állnak rendelkezésre.

Magyarország a beszámolási és az adatszolgáltatási kötelezettséget egyrészt számviteli nyilvántartásokkal, másrészt az Egységes Monitoring Információs Rendszerben (EMIR) szereplő pénzügyi adatokkal teljesítette a 2004-2006-os programozási periódusban. Az Európai Uniótól származó támogatásokhoz kapcsolódó, eredményszemléletű elkülönített számviteli nyilvántartási rendszer kialakítását és működtetését a kifizető hatóság végezte, a saját működésével kapcsolatos nyilvántartásoktól elkülönülten¹⁰⁵.

Az eredményszemléletű számviteli nyilvántartás vezetésének célja egyrészt az adatszolgáltatás teljesítése az Európai Bizottság felé, másrészt a társfinanszírozott projektek megvalósításáról megbízható és valós kép nyújtása, valamint az ellenőrzési nyomvonal biztosítása.

A számviteli nyilvántartás nem különálló rendszer, hanem az EMIR rendszer integráns része, de míg a többi modul a projekt életútjával kapcsolatos adatokat (szerződéskötés, befogadott számlák, ellenőrzések stb.) gyűjti, addig a számviteli modul a ténylegesen jóváhagyott és kiutalt támogatásokat, illetve a visszakövetelt összegeket és azok pénzügyi teljesítését követi nyomon, zárt rendszerben.

¹⁰³ A részletes szabályozást a tagállamok saját hatáskörükben hozzák meg, amely a 2004-2006-os programozási periódusban Magyarországon a 233/2003. (XII. 16.) Korm. rendelet, a 360/2004. (XII. 26.) Korm. rendelet volt, a 8017/2005., 8018/2005., 8008/2007. és a 8009/2007. Pénzügyminiszteri tájékoztatók voltak.

¹⁰⁴ Az érdekhordozói elméletek összefoglaló áttekintését lásd (Baricz, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem 1999).

¹⁰⁵ Tehát ennek adatai nem keveredtek a Pénzügyminisztérium mint költségvetési fejezet számviteli nyilvántartásaival.

A dolgozat 3. fejezetében, illetve a kapcsolódó 6. számú mellékletében részletesen bemutattam a pénzügyi folyamatot, amelyből következik, hogy a támogatások intézményrendszere meglehetősen összetett, azonban – eltekintve attól az esettől, ha ezen szervezetek a kedvezményezettek – a támogatás átáramlik a közvetítő rendszeren, és a kedvezményezettnél realizálódik. Az alkalmazott számviteli nyilvántartás a magyar számviteli törvény alapelveinek érvényesítésével készült, eredményszámlátű kettős könyvvezetés alkalmazásával. A könyvelés mérlegszámlákon és eredményszámlákon történt, figyelemmel azonban a támogatási rendszer logikájára, a támogatások elszámolásával kapcsolatos számviteli rendszer csak négy számlaosztályt¹⁰⁶ tartalmaz. Míg a 3. és 4. számlaosztályhoz kapcsolódó műveletek teljes egészében megfeleltethetők a pénzügyi folyamatnak és egyfajta pénzforgalmi szemléletű megközelítést tükröznek, addig az időbeli elhatárolások megjelenítése¹⁰⁷, valamint a rendkívüli ráfordítások és bevételek kezelésének rendszere eredményszámlátű megközelítést takar.

Annak érdekében, hogy az eltérő szemléletben (pénzforgalmi szemlélet vs. eredményszámlátű) vezetett számviteli nyilvántartások egyezősége biztosított legyen, rendszeres adategyeztetések történtek, melynek keretében – többek között – áttekintették a lebonyolítási számlák forgalmának számviteli kezelését mindkét nyilvántartási rendszerben, valamint az államháztartás részére történt európai uniós támogatások kifizetésének intézkedésenkénti bevételi nyilvántartásait a kifizető hatóság által vezetett, eredményszámlátű számviteli nyilvántartással.

4.6.2. A támogatások nyilvántartása módosított teljesítés szemléletben

A támogatások folyósításának átláthatósága érdekében a számviteli elszámolási és beszámolási rendszert úgy alakították ki, hogy a támogatások részletes megfigyelését lehetővé tegye. Ennek következtében a Strukturális Alapok esetében „operatív programon belül prioritásonként, illetve azon belül intézkedésenként kell a támogatást nyújtó államháztartási szervezetnek a főkönyvi könyvelésben elszámolnia, illetve a beszámolási kötelezettségét teljesítenie”. (Lilliné Fecz 2004) Az átláthatóságot biztosítja a 249/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet 9. számú mellékletében szereplő, kötelezően alkalmazandó

¹⁰⁶ 3. számlaosztály követelések és pénzeszközök; 4. számlaosztály kötelezettségek, passzív időbeli elhatárolások, 8. számlaosztály ráfordítások, a ráfordításként elszámolt támogatás felhasználás nyilvántartására, valamint 9. számlaosztály bevételek, a bevételként elszámolt támogatások, illetve visszakövetelt összegek elszámolására.

¹⁰⁷ A kialakított számviteli rendszer időbeli elhatárolásként kezelte az Európai Bizottság által átutalt, azonban a támogatást menedzselő intézményrendszer részére még tovább nem utalt összeget.

számlakeret-tükör is, amely alapján biztosított az egyes támogatási programok elkülönített kezelése a számviteli rendszerben.

A finanszírozó szervezetek európai uniós pénzeszközeinek számviteli elszámolása

A Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjainak megvalósítása során¹⁰⁸ a hazai jogszabályi környezet megkövetelte, hogy az európai uniós támogatásokhoz kapcsolódó előirányzat felhasználást minden esetben pénzeszköz átadással kell rendezni, ami év közben a bevételek és kiadások halmozódását okozza. A számviteli nyilvántartások vezetése szükségszerűen összhangban van a költségvetési törvényben foglaltakkal, hiszen „a forrásgazda [...] fejezeti kezelésű előirányzatai közül az Európai Unióból érkező közösségi támogatásokhoz és a hozzájuk járuló nemzeti forrásokhoz (központi költségvetési támogatáshoz) kapcsolódó pénzforgalmi gazdasági események hatását a költségvetési törvényben elfogadott fejezeti kezelésű előirányzatonkénti tagolás szerint köteles elkülönítve elszámolni és nyilvántartani, mind a főkönyvi, mind az analitikus nyilvántartásban.” (Lilliné Fecz 2004)

A kialakított pénzügyi folyamatok, és az azokhoz kapcsolódó számviteli eljárások biztosítják, hogy a forrásgazda, valamint az irányító hatóságok és a közreműködő szervezetek a számviteli rendszerben zártan, elkülönítve tudják kezelni az egyes operatív programokon belüli prioritásokat, valamint a nemzeti és közösségi támogatás mértékét. Az európai uniós támogatással kapcsolatos kiadásokat mind közgazdasági, mind funkcionális osztályozás szerint el kell számolni.

Strukturális Alapok támogatásának számviteli elszámolása (post-rata)

Előleg elszámolása a támogatónál

A projektek megvalósítása érdekében – a pénzügyi folyamatoknál bemutatottaknak megfelelően – a támogató a kedvezményezettnek elszámolási kötelezettség mellett előleget nyújthat. Az előleg átutalása kizárólag hazai forrás terhére történhet, a kifizető hatóságtól az európai uniós támogatás lehívása csak akkor kezdeményezhető, ha a kedvezményezett igazolni tudja a támogatások támogatási szerződés szerinti felhasználását.

¹⁰⁸A Nemzeti Fejlesztési Terv kezdeti időszakában hatályban lévő 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet 46. § (6) bekezdés d) pontja alapján.

A kiutalt előleg a támogató oldaláról tehát költségvetési kiadásként jelenik meg, egyben egyéb követelés a tőkeváltozásokkal szemben. Az előleg elszámolásának időszaka – tárgyévi, vagy azt követő – befolyásolja annak számviteli rendezését a támogató könyveiben. Amennyiben az előleg elszámolása a tárgyévben megtörténik, „a megfelelő pénzeszköz átadás-előirányzat teljesítési számlák közötti átrendezéssel végleges, elszámolt kiadásként kell kimutatni”, értelemszerűen az egyéb követelések tőkeváltozásokkal szembeni kivezetésével egyidejűleg. Amennyiben az előleg elszámolása nem a tárgyévben történik, a pénzeszköz átadás előirányzat teljesítése számlák közötti pénzforgalom nélküli átvezetés nem lehetséges, így csak a követeléseket kell rendezni a tőkeváltozásokkal szemben. Ha a kedvezményezett az előleggel nem, vagy csak részlegesen számol el (pl. a projekt meghiúsul, vagy szabálytalanság miatt visszafizetési kötelezettség keletkezik), akkor a különbözetet „a támogatási program előlegének visszatérüléseként pénzeszközátvétel-előirányzat teljesítéseként kell nyilvántartásba venni.” (Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2007b)

A támogatások pénzügyi elszámolásának követése a finanszírozó szervezeteknél

A támogatási döntéssel egyidejűleg a támogatást mint kötelezettséget mérleg alatti tételként veszik nyilvántartásba, majd a hazai társfinanszírozási részt – a Magyar Államkincstár jóváírását követően – mint felügyeleti szervtől kapott támogatás előirányzatának teljesítését.

A szállítói számlák benyújtását követően a közreműködő szervezet intézkedik a forráslehívásról, melyet a lebonyolítási számlára érkezéskor függő kiadásként kell elszámolni. A teljes támogatási összeg lebonyolítási számlára érkezésekor el kell végezni a támogatási programok idegen pénzeszközei, illetve a függő, átfutó bevételek közötti könyvelési tételeket. Az átutalást követően kedvezményezett részére a forrásgazda a korábbi függő kiadást elszámolja költségvetési kiadásként. (Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2007b)

Az európai uniós támogatás megérkezését a kifizető hatóságtól a forrásgazda támogatásértékű bevételként veszi nyilvántartásba a pénzforgalmi tételek egyidejű rögzítése mellett.

Szabálytalanságnak minősített kifizetéseket a forrásgazda követelésként – a kedvezményezett kötelezettségként – tartja nyilván, egészen annak pénzügyi rendezéséig.

Ha szabálytalanság pénzügyi rendezése tárgyében belül megtörténik, akkor azt a forrásgazda átadott pénzeszköz kiadásának csökkenéseként kezeli, és miután a pénzügyi rendezés megtörtént, a követelés kivezetésre kerül. Ezzel együtt a forrásgazda gondoskodik a szabálytalanul igénybe vett európai uniós támogatás visszautalásáról is, amelyet támogatásértékű bevétel csökkenéseként vesz nyilvántartásba. Amennyiben a szabálytalanság pénzügyi rendezése a tárgyévet követő évben történik meg, azt a forrásgazdánál támogatás értékű bevételként veszik nyilvántartásba, míg a forrásgazda által a kifizető hatóságnak visszautalt támogatásrészt végleges pénzeszközáadás kiadásaként kell nyilvántartásba venni. (Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2007b)

A fent leírt tételekkel a pénzügyi folyamat valamennyi lépése átlátható módon követhető, és teljesül az az alapelv, hogy az európai uniós támogatásokhoz kapcsolódó előirányzat felhasználást minden esetben pénzeszköz átadással kell rendezni, továbbá a támogatások elkülönített kezelése biztosítottá válik.

4.7. Az önkormányzatok mint kedvezményezettek számviteli elszámolása

A kutatás empirikus adatainak egy részét a Magyar Államkincstár szolgáltatja, melyek a helyi önkormányzatok beszámolóin alapulnak. Az adatok egységes értelmezése érdekében

– figyelemmel arra, hogy jelen dolgozatban a vizsgált időszakban az önkormányzatok számviteli szabályait tartalmazó hatályos kormányrendelet bemutatására nem kerül sor – indokolt a dolgozatban bemutatni azokat a beszámoló-elemeket¹⁰⁹, amelyek tartalmát az európai uniós támogatások felhasználása közvetve, vagy közvetlenül változtat.

A Strukturális Alapokból származó támogatások elszámolása önkormányzati kedvezményezett esetében

A pénzügyi folyamatok leírásánál bemutatottaknak megfelelően a Strukturális Alapok projektjeinek finanszírozása post-rata rendszerben történik.

Előleg számviteli kezelése

Bizonyos operatív programok pályázati kiírásai lehetőséget adnak arra, hogy a kedvezményezett részére előleg folyósítására kerüljön sor, kizárólag hazai, költségvetési források terhére, ugyanis az európai uniós támogatás közvetett módon sem

¹⁰⁹ Elsődlegesen mérleg csoportokat.

finanszírozhatja az államháztartás hiányát. Ennek figyelembe vételével indokolt az előleg kiemelt és elkülönített megfigyelése és nyilvántartása. (Lilliné Fecz 2004)

A kedvezményezettnek az előleget elkülönített, ún. célszámlási számlán kell kezelnie annak érdekében, hogy más, a pályázati céltól eltérő célra ne kerüljön felhasználásra (Antalóczy et al. 2010), mellyel egyidejűleg az előleget mint rövid lejáratú kötelezettséget állományba veszi.

A projekt megvalósítása során a keletkező kiadásokat a kedvezményezett közvetlenül a célszámlási számláról egyenlíti ki egészen addig, amíg elszámolási kötelezettségének a teljes előlegről nem tesz eleget. Értelmszerűen az előleg kötelezettségét csak akkor vezetheti ki könyveiből a kedvezményezett, amennyiben a pénzügyi lebonyolítást menedzselő szervezet (közreműködő szervezet, vagy irányító hatóság) az előleg elszámolását jóváhagyta. „A végső kedvezményezett pénzeszközeiből a be nem fogadott szállítói számlákkal azonos összeget az értesítéssel egyidőben köteles átvezetni az elkülönített célszámlási számlára, amelynek állománya mindig a támogatási szerződés megvalósítására utal, fel nem használt támogatási pénzeszközök nagyságát mutatja.”(Lilliné Fecz 2004)

Támogatás elszámolásának számviteli kezelése a projekt megvalósítása során

A számla befogadását követően a kedvezményezett a kötelezettségvállalást nyilvántartásba veszi, majd a szállító számláját pénzügyileg rendezi.¹¹⁰ Ezt követően a szállítói kötelezettség állományát csökkenti, majd gondoskodik a vásárolt eszközök állományba vételéről, amennyiben a beszerzés tárgyi eszközt keletkeztet. Amennyiben működési költségek finanszírozására kapott támogatást – pl. valamilyen készség, képesség fejlesztésére, vagy nevesítetten a működés finanszírozására –, akkor annak az elszámolását kell megtennie, de ez vagyonszállással jellemzően nem jár. A szállítói számla kifizetésével a támogatás összege még nem rendeződött, ezért azt átmenetileg átfutó kiadásként kell nyilvántartásba vennie, majd annak megérkezését követően átvett pénzeszköz bevételeként kell nyilvántartásba vennie. (Lilliné Fecz 2009) Amennyiben a közreműködő szervezet a benyújtott elszámolást nem tartja jogszerűnek, nem utalja át a visszautasított elemekre eső támogatást, így azt a kedvezményezettnek a saját előirányzatok terhére rendeznie kell. (Nemzeti Fejlesztési Ügynökség 2007b)

¹¹⁰ A dolgozatban – az egyszerűsítés érdekében – azt az esetet nem mutatom be, amikor a kedvezményezett csak a számlára eső önerőt fizeti ki közvetlenül a szállítónak.

Szabálytalannak minősített kifizetés esetén a kedvezményezettnek kötelezettsége keletkezik a támogatóval szemben. Amennyiben a szabálytalanság pénzügyi rendezése a tárgyévben megtörténik, akkor az az átvett pénzeszközök bevételeként csökkenéseként jelenik meg az önkormányzat számviteli rendszerében, míg amennyiben a pénzügyi rendezés a naptári éven túl történik, azt támogatásértékű kiadásként veszi nyilvántartásba a kedvezményezett.

A támogatások utólagos elszámolása miatt a kedvezményezett megelőlegezi a teljes szállítói számla értéket, az előfinanszírozáshoz likviditási hitelt is felhasználhat. Ebben az esetben a likviditási hitel felvételét finanszírozási bevételeként számolja el a likviditási hitel egyidejű állományba vétele mellett. A támogatások pénzügyi rendezését követően pedig a likviditási hitel törlesztésének elszámolása finanszírozási kiadásként történik a hitel állományának kivezetése mellett. (Antalóczy et al. 2010)

5. Hipotézisek megfogalmazása és a kutatás empirikus megalapozása

5.1. Az empirikus kutatás lehatárolása

A dolgozat bevezetőjében jelzetteknek megfelelően a sokrétű elméleti felvezetést kutatásom integráns részének tekintem, ugyanis a feldolgozott szakirodalmi anyagok elemzésekor újszerű megközelítésre törekedtem: egymástól távol álló tudományterületek összekapcsolásával világítottam rá olyan összefüggésekre, amelyek az egyes részterületek külön-külön történő vizsgálatával nem körvonalazódnának.

A kutatás elméleti megalapozásánál többféle szempontból elemeztem az európai uniós támogatások és az önkormányzatok viszonyát. Felmerül egyrészt a támogatások hatásának mérhetősége, másrészt azok az addicionalitási szempontok, amelyek biztosítása alapkövetelmény a támogatások lehívásához. Látszólagos ellentmondás feszül a hazai szakirodalomban abban a kérdésben, hogy a fejlesztés és az eladósodás között milyen összefüggések körvonalzódnak. Míg Banai – az államháztartási hiány vizsgálatakor – arra a következtetésre jutott, hogy „a hiány szintjét alapvetően befolyásolja az addicionalitási kiadások szintje” (Banai 2008), addig Vigvári atipikus önkormányzati eladósodás modellje szerint a kötvénykibocsátó – és ezáltal eladósodó – önkormányzatok jellemzően nem pályáztak európai uniós forrásokra. (Vigvári 2009a)

A kutatás során nem a fenti, látszólagos ellentmondás feloldását tűzöm ki célul, ugyanis annak mérhetősége a 2007-2013-as programozási periódust követően válik időszerűvé, hiszen, bár az eladósodás hatásai elvben mérhetők, az összehasonlíthatóság gerincét képező beruházási oldal viszont – a megvalósítás szakaszában lévő projektek miatt – nem.

A fejlettségbeli különbségek mérésének egyik lehetősége az ún. *bottom-up* vagy mikro megközelítés, amelynek elemzési egységéül a helyi önkormányzatokat választottam. Bár a feldolgozott szakirodalomban meglehetősen sok utalás van arra, hogy a támogatások felhasználásában mitől lesz egy-egy település élenjáró, ennek igazolása még nem történt meg.

Az elemzés területeként olyan időszakot választottam, amely lezártnak tekinthető, ezért eredményeiről számszerűsíthető adatok állnak rendelkezésemre. Mivel azonban a

Nemzeti Fejlesztési Terv 2004-2006-os programozási periódus elszámolhatósági időszaka – az Európai Bizottság egyetértésével – 2008. december 31-éig tartott, az empirikus tesztelést a 2004-2008-as időszakra, az európai uniós támogatások tekintetében pedig a strukturális alapokból finanszírozott operatív programokra, a megfigyelési egységek szempontjából pedig a helyi önkormányzatokra korlátozom. Az empirikus kutatásból azok erősen torzító hatása miatt a megyei jogú önkormányzatokat, valamint a fővárost és annak kerületeit kizártam.

5.2. A hipotézisek megfogalmazása

Az európai uniós támogatások felhasználása és a helyi önkormányzatok gazdálkodása közötti kapcsolatot az addicionalitás követelménye adja, vagyis az, hogy az önkormányzatoknak mint potenciális kedvezményezetteknek megfelelő önerővel kell rendelkezniük. Ehhez látni kell azt, hogy az önerő előteremtésére milyen források szolgálnak, milyen összefüggések körvonalazódnak a hitelfelvétel, eladósodás, saját bevételek, európai uniós források között.

H1: Magyarországon az arany szabály nem teljesül: a helyi önkormányzatok hitelfelvétele nem kizárólag felhalmozási jellegű kiadásokat, hanem részben folyó (működési) kiadásokat finanszíroz.

Az első hipotézis tehát kizárólag az arany szabály érvényesülésével kapcsolatos, vagyis nem érinti az európai uniós támogatásokat, illetve annak kapcsolatát a hitelfelvétellel. Maga a hipotézis nem tekinthető újszerűnek, hiszen a 4. fejezetben bemutatott korábbi elméleti felvetések egyértelműen kimondják és megerősítik azt, ugyanakkor annak teljes értékű empirikus alátámasztására nem találtam szakirodalmi levelezetést. A hipotézisek második csoportjában a felhalmozási és beruházási jellegű kiadások, az európai uniós támogatások, valamint az addicionalitás tesztelése a fő cél.

H2: Az európai uniós támogatások a helyi önkormányzatok beruházásaiban meghatározó szerepet töltenek be: a felújítási és beruházási kiadások a folyósított európai uniós támogatásokkal pozitív kapcsolatban állnak.

Amennyiben a H2 hipotézis elfogadható, akkor arra a kérdésre kell választ találnom, hogy az addicionalitás követelményének a helyi önkormányzatok hogyan tettek eleget.

Vizsgálandó a fejlesztés és a finanszírozás, valamint a települések saját bevételei közötti kapcsolat.

H3: A helyi önkormányzatok esetében az adicionalitás szabálya érvényesül: pozitív kapcsolat van a saját bevételek és a finanszírozás egyenlegének együttes összege, valamint a folyósított európai uniós támogatás között.

A H3 hipotézis elsődlegesen az adicionalitás tesztelésére fókuszál, nem ad választ arra a kérdésre, hogy az európai uniós támogatások és a helyi önkormányzatok kötelezettségeinek növekedése között léteznek-e kapcsolatok, és amennyiben igen, akkor azok milyen jellegűek. A disszertáció 4. fejezetében levezetettek alapján ugyanakkor az eladósodási tendencia egyértelműen jellemzi a magyar helyi önkormányzatokat, ezért a hipotézist a kötelezettségvállalás növekedésére szűkítem.

H3.1. Az európai uniós támogatások felhasználása eladósodáshoz vezet: a helyi önkormányzatok kötelezettségvállalásának növekedése, valamint a folyósított európai uniós támogatás egymással pozitív kapcsolatban áll.

A kutatást multidiszciplináris jellegűnek szánom, azonban ha a H1-H3 hipotézisek megfogalmazásával zárulna a gondolatmenetem, felvetődne a kérdés, hogy miért szántam a dolgozat elméleti felvezetésének közel felét regionális politikai témákra, illetve a támogatások hatékonyságát mérő modellek bemutatására. A hipotézisem harmadik – szűk, de rendkívül összetett – csoportját olyan felvetések képezik, amelyek a támogatások elnyerése mögötti okokat és azok összefüggéseit keresik.

H4: A helyi önkormányzatok nagysága, területi elhelyezkedése, bevételi szerkezete együttesen olyan tényezők, amelyek meghatározzák az európai uniós támogatások igénybe vételét.

H5: Létezik a helyi önkormányzatoknak olyan nagyság, területi elhelyezkedés és bevételi szerkezet szerinti csoportja, amelyeknél az európai uniós támogatások felhasználása nem tipikus.

A fogalmak operacionalizálása

Az operacionalizálás az empirikus kutatással és a vizsgálandó változók pontos definiálásával teljes, ugyanakkor indokoltnak tartom a hipotézisekben használt fogalmak

rövid operacionalizálását, mivel egyes kifejezéseknél eltértem mind a szakirodalomban, mind a köznyelvben általánosan használt megközelítéstől.

A hipotézisekben szereplő főbb fogalmak meghatározása egyrészt a 7. számú mellékletben, másrészt a 8. számú mellékletben, harmadrészt az egyes hipotézisek részletes tesztelésének leírásánál található.

6. A kutatás módszertana és a hipotézisek tesztelése

6.1. A kutatás empirikus megalapozása

A kutatás során induktív → deduktív → induktív megközelítést alkalmaztam, vagyis első lépéseként feltérképeztem azokat az adatbázisokat, amelyek a témában elérhetők, alaposan áttekintettem azok adattartalmát, és megpróbáltam egy szűkebb adathalmaz alapján¹¹¹ feltérképezni a bennük rejlő összefüggéseket. Kellő elméleti ismeret hiányában azonban próbálkozásom kevés sikerrel járt. Ezt követően a nemzetközi és a hazai szakirodalom megismerésével megkezdtem önálló elméleti kutatásomat, melyet a disszertáció elméleti felvezető része tartalmazza. A hipotézisek megfogalmazása elsődlegesen a kutatás elméleti részén alapul. Empirikus tesztelés nélkül azonban a felállított hipotézisek pusztán elméleti levezetés alapján egyáltalán nem, vagy csak vitatható módon fogadhatók el, ezért a kutatás befejező részeként adatbázisok tesztelésén keresztül vizsgálom a hipotéziseket.

Mind a hipotézisek megfogalmazását megelőzően, mind a kutatás empirikus részének tervezésekor mélyinterjúkat is folytattam helyi önkormányzatok gazdasági szakembereivel, gyakorló könyvvizsgálókkal, valamint a Magyar Államkincstár és a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség munkatársaival. Ezek a mélyinterjúk elsősorban az összefüggések feltárására és az egyes adatbázisokban szereplő változók gyakorlati értelmezésére szolgáltak, azonban nem tekinthetők strukturált mélyinterjúknak: elsősorban azokat a területeket tekintettük át, amelyek az adott interjúalany szűken vett szakmai területének tekinthetők. Mivel fentiek alapján a mélyinterjúk eredményei korlátozottak, azok eredményeinek bemutatásától eltekintek, és a hipotézisek alátámasztásához elsődlegesen a többváltozós adatelemzés matematikai-statisztikai módszereit hívom segítségül.

A kutatás során önálló kérdőív elkészítését nem tartottam indokoltnak tekintettel arra, hogy a következőkben bemutatásra kerülő, önmagukban egységes struktúrában készült adatbázisokban szerepel azon információk köre, amelyekre a hipotézisek alátámasztásához szükség van. Mind a Központi Statisztikai Hivatal, mind a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, mind a Magyar Államkincstár által szolgáltatott adatokat

¹¹¹ A doktori képzés „Többváltozós adatelemzés matematikai-statisztikai módszerei” tárgy keretében az önkormányzatok 2004. évi költségvetési jelentéseit vizsgáltam.

többszörösen – azok teljességét, koherenciáját – ellenőrzik, így megbízható és teljes adatforrásnak tekintem azokat.

Az adatbázisokban szereplő adatok elemzését és a hipotézisek tesztelését jellemzően két lépésben végeztem el. Az adatbázis belső szerkezetének feltárása érdekében első lépésben meghatároztam az egyes változók alapvető statisztikai paramétereit¹¹², melyek részletes bemutatásától hipotézisenként külön-külön eltekintettem, ugyanakkor a főbb összefüggéseket külön mellékletben (10. számú melléklet) összegeztem. A hipotézisek tesztelésére szolgáló többváltozós adatelemzési, statisztikai eljárások megtervezése és lefolytatása az SPSS18 programmal történt. A dolgozatban szereplő ábrák, grafikonok szintén ennek a programnak az outputjai, ugyanis a kutatás dokumentálása, táblázatos és grafikus megjelenítése, valamint az eredmények értelmezése az SPSS segítségével történt.

6.1.1. Az adathalmaz eredete és az adatgyűjtés módja

A kutatáshoz kapcsolódóan három olyan magyarországi adatbázist ismertem meg, melyek adatai külön-külön nem, azonban együttesen elegendőek a hipotézisek empirikus teszteléséhez. A három adatbázis egyesítését megelőzően az egyes részeket külön-külön megvizsgáltam annak érdekében, hogy a kutatás szempontjából irreleváns változókat – még az adatbázisok egyesítése előtt – elkülönítsem. Ezzel elkerülhetővé vált a különben is ezres nagyságrendű változót tartalmazó adatbázis további, indokolatlan növelése.

Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa

Az adatbázis összességében több mint ezer változót használ, melyek jelentős része közvetlenül nem kapcsolódik az önkormányzatok vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéhez, eladósodottságához, illetve a folyósított európai uniós támogatások mértékéhez. A kutatás célját szem előtt tartva szükségszerűnek tűnt a változók körének jelentős mértékű szűkítése. A kereskedelemre, oktatásra, egészségügyre, szociális ellátásokra, kultúrára vonatkozó természetes mutatók vizsgálata szociológiai jellegű kutatásoknál lenne érdekes, bár bizonyára találhatnak olyan összefüggéseket, amelyek a helyi önkormányzat fejlettségével kapcsolatosak, de ezen mutatókat mint változókat az elemzésből kizártam.

¹¹² átlagát, szórását, eloszlását

A Központi Statisztikai Hivatal településstatisztikai adatbázisának előnye, hogy a megfigyelési egységek a kutatás céljaihoz teljes egészében beazonosíthatók, ugyanis a megfigyelési egységek száma megegyezik azoknak a településeknek a számával, melyekben helyi önkormányzat működik¹¹³, továbbá az adatok valamennyi vizsgált évre vonatkozóan (2004-2008), egységes szerkezetben letölthetők. Az adatbázis teljesnek tekinthető, mivel szerepel benne valamennyi magyarországi helysége vonatkozóan adat. Az adatbázisban szereplő információk alapján követhető, hogy a település területileg hol, melyik megyében helyezkedik el. Ezeknek az adatoknak a hozzáférése a Központi Statisztikai Hivatal honlapján keresztül biztosított volt¹¹⁴. (<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo>, letöltés ideje 2011.október 13.)

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség Egységes Monitoring Információs Rendszere

Az Egységes Monitoring Információs Rendszerben valamennyi, strukturális alapokból támogatott projektre vonatkozóan rendelkezésre állnak adatok. Mivel a rendszer a projektek teljes életciklusát követi a pályázat benyújtásától kezdve a fenntartási időszak végéig, így mind a projektek szakmai tartalmára vonatkozóan, mind azok pénzügyi folyamataira megfelelő információ áll rendelkezésre.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökséggel folytatott szakmai egyeztetést követően az adatbázist a kutatás céljaihoz illeszkedő adattartalommal, teljes körűen rendelkezésemre bocsátották. Az adatbázis valamennyi projektet tartalmazza, amelyre vonatkozóan kifizetés történt a 2004-2006-os programozási periódusban 2004 és 2008 között, tehát teljesnek tekinthető. Az adatbázis számos változót tartalmaz¹¹⁵, melyek közül a kutatás szempontjából elsődlegesen az egyes önkormányzati projektekre vonatkozó, 2004-2008 között teljesített kifizetések relevánsak.

Az adatbázis kezelés első lépéseként egyszerű Excel program segítségével strukturáltam a kutatás céljainak megfelelően az adatokat, melynek kezdeti lépése volt az adatbázisban szereplő változók értelmezése és helyi önkormányzatokra történő szűkítése volt. A projektekre vonatkozó adatokat elsődlegesen azok székhelye szerint vettem figyelembe.

¹¹³ Az adatbázisban a megyei önkormányzatok és a fővárosi önkormányzat adatai is szerepelnek, azonban a kutatás hatókörét szűkítettem, ezért ezek az adatok a kutatás szempontjából nem relevánsak.

¹¹⁴ A KSH honlapjáról letöltött változók körét a dolgozat 9. a) számú melléklete tartalmazza.

¹¹⁵ Az NFÜ EMIR adatbázisának a kutatás szempontjából releváns változóit a dolgozat 9. b) számú melléklete tartalmazza.

Összesen 7 projekt¹¹⁶ esetében nem volt ismert a székhely, ott a projekt megvalósításának helye szerinti települést vettem figyelembe. Az önkormányzatokra vonatkozó szűkítést az adatbázis „gazdasági forma” változója tette lehetővé.

Magyar Államkincstár adatbázisa

A vizsgált időszakban (2004-2008) hatályos magyar jogi szabályozásnak megfelelően az önkormányzatok a beszámolójukat minden évben kötelesek eljuttatni a Magyar Államkincstár területileg illetékes szervéhez. A beszámoló összesen 80 űrlapot foglal magában, melyek az önkormányzat vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetét mutatják be. A Magyar Államkincstár az adatokat a kutatás által lefedett időszakban évenként gyűjtötte, ami lehetővé teszi mind az egyes évek közötti összefüggések vizsgálatát, mind pedig az egyes éveket külön-külön vagy akár együtt kezelve. A Magyar Államkincstár adatbázisa teljes, valamennyi helyi önkormányzatra vonatkozó adatok, egységes szerkezetben találhatók meg benne.

A kutatás hatókörét a dolgozat elméleti felvezetésében a számviteli és nyilvántartási rendszerekkel megfogalmazott kritikával összefüggésben korlátozza, hogy „nincs információ az önkormányzat kvázifiskális szektoráról” (Vigvári 2010a), vagyis a helyi önkormányzatok beszámolóit sem konszolidált módon, sem elkülönítve nem tartalmazzák az önkormányzati tulajdonban lévő gazdasági társaságok vagyont, az azokkal kapcsolatos tulajdonosi kötelezettségeket¹¹⁷. Az önkormányzati gazdálkodásban jelentős szerepet játszó mérleg alatti tételek (pl. PPP projektekkel kapcsolatos hosszú távú kötelezettségek, többéves kötelezettséget jelentő lízingdíjak) a könyvviteli mérlegben kötelezettségként jellemzően nem jelennek meg, hanem azok összegző adatait a költségvetési jelentés folyó működési kiadások sorai tartalmazzák.

Fenti kockázat csökkentésének szándékát is szem előtt tartva első lépésként a 80 űrlap közül ki kellett választanom azokat, amelyek a kutatás szempontjából relevánsak. A megfogalmazott hipotézisek figyelembe vételével a Könyvviteli mérleg (01-es számú űrlap) és a Költségvetési jelentés (80-as űrlap) került kiválasztásra, ugyanis az azokban szereplő változók összevont információkat szolgáltatnak egyrészt a vagyoni és többéves adatokat vizsgálva annak változására vonatkozóan, másrészt pedig az önkormányzatok

¹¹⁶ A teljes EMIR NFT adatbázisban összesen 42 858 projekt szerepelt, tehát a 7 db meglehetősen alacsonynak (0,02%) tekinthető.

¹¹⁷ például garancia, kezességvállalás, harmadik féllel szembeni kötelezettségek

bevételi és kiadási szerkezetére. A kutatást nehezítette az, hogy mindkét űrlap szerkezete és információtartalma – kis mértékben ugyan, de – változott, bővült a vizsgált időszakban. Az űrlapok tartalmát, vagyis a változók körét, valamint a változók kódolását a 8. számú mellékletek tartalmazzák.

A változók túlzottan magas száma az empirikus kutatást jelentősen nehezítette volna, ezért a három adatbázis összefűzését megelőzően a Magyar Államkincstár által szolgáltatott adatok esetében a változók számának csökkentése történt meg részben szakmai alapon, részben matematikai módszerekkel a következők szerint:

1. A Könyvviteli mérleg (01-es űrlap) esetében első lépésként annak tesztelése történt meg, hogy a folytonosság elve, vagyis a tárgyévi nyitó adatok és az azt megelőző év záró adatok közötti egyezőség a vizsgált időszakban teljesül-e. Ezt az elemzést elhagyhattam volna tekintettel arra, hogy a hatályos számviteli szabályok betartása mellett az egyezőség szükségszerű.

Véletlenszerűen kiválasztásra került a könyvviteli mérlegből 50 változó¹¹⁸, amelyek esetében valamennyi vizsgált évre (2004-2008) vonatkozóan korreláció vizsgálatot végeztem. A korreláció 1-1 értékei alapján nagy valószínűséggel arra következtethetünk, hogy a folytonosság elve a gyakorlatban is érvényesült, így az adatbázisban redundanciát okozó változók szerepeltetése szükségtelen, ugyanis az az elemzést feleslegesen torzítaná. Fentiek figyelembe vételével a hipotézisek tesztelésére alkalmazott adatbázisban csak a 2004. évi nyitó és záró adatok, valamint a 2005-2008 évek záró mérlegadatai szerepelnek.

2. A költségvetési jelentés (80-as űrlap) esetében minden változóhoz három adat eredeti előirányzat, módosított előirányzat és tényleges teljesítés szerepel. Tekintettel arra, hogy a kutatás hatóköre nem terjed ki a tervezéskori és a ténylegesen megvalósult értékek közötti különbségek vizsgálatára, a változók közül kizárólag a tényleges teljesítést vettem figyelembe. Ezzel a lépéssel a költségvetési jelentéshez kapcsolódó változók száma harmadára csökkent.

Miután mindhárom adatbázist külön-külön megtisztítottam a kutatás szempontjából nem releváns, felesleges változóktól, előállt a hipotézisek tesztelésére alkalmas adathalmaz.

¹¹⁸ a változók közel fele

6.1.2. Az adathalmaz feltáró elemzése

A három adatbázis összekapcsolásával nominális, ordinális és arányskálán értelmezhető változók is szerepelnek.

Első lépésként részletesen vizsgáltam az átlagnépességet és a településszerkezetet. Ennek eredményeként¹¹⁹ arra jutottam, hogy a lakosság szórása magas, a pozitív ferdeség jobbra ferde eloszlást mutatott a csúcosság magas pozitív értéke mellett, amelyből azt a következtetést vontam le, hogy extrém megfigyelések vannak a sokaságban. A korrigált átlagok (M-esztimátor) számításával az átlagérték csökkent, ami annak a következménye, hogy a nagyvárosok jóval kisebb számban fordulnak elő, mint az apró falvak, viszont a néhány kimagaslóan nagy lélekszámú város erősen felfelé húzta az átlagot.¹²⁰ Ezt a megállapításomat alátámasztották további változók összefüggései is, miszerint voltak olyan változók, amelyek egyáltalán nem voltak jellemzőek bizonyos településtípusokra¹²¹.

A feltáró adatelemzés alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy az empirikus kutatás során az összes megfigyelési egység együttes elemzése nem, vagy csak nagyon nehezen vezethet célra, mivel a települések között jelentős eltérések vannak bizonyos változók tekintetében.

Kezdeti lépésként tehát meg kellett találnom azokat a csoportképzési ismérveket, amelyek mentén a helyi önkormányzatok mint entitások kezelhetők. Ezek a csoportképző ismérvek egyrészt a földrajzi elhelyezkedés, másrészt a lélekszám lehetne. A feltáró elemzés eredményeként azonban a gazdasági szerkezet jellemző értékek erősen függenek a lélekszámtól, ezért saját kategorizálást alkalmazok, mely egyrészt a területi elhelyezkedésen, másrészt a gazdasági szerkezet jellemzőin alapul.

Földrajzi elhelyezkedés

A vizsgálatok során figyelemmel a dolgozat regionális politikai részeire is célszerűnek tűnik a NUTS besorolás szerinti régiók figyelembe vétele, melynek részletes leíró statisztikai adatait, valamint térképes megjelenítését a 10. számú melléklet tartalmazza.

¹¹⁹ Az eredményeket lásd a 10. számú melléklet a) pontjában.

¹²⁰ Ehhez lásd még (Hunyadi et al. 2001).

¹²¹ Ezek között voltak az európai uniós támogatások is bizonyos években, azonban ezt később, a H5 hipotézis tárgyalásánál részletesen kifejtem.

A települések régiónkénti, illetve megyénkénti számából következően a NUTS1 és NUTS2 szintű tesztelés esetén a statisztikai stabilitás a többváltozós adatelemzés során teljesül, ugyanakkor a NUTS3 (megye) szintű bontás esetében azonban annak korlátai lehetnek. (lásd 10. számú melléklet o) pont) Ezt enyhíti ugyanakkor, hogy az adatbázis teljes, mintavételezésre nem kerül sor.

Mivel már a NUTS3 szintű bontás esetében is felmerül a statisztikai stabilitás kérdése, NUTS4 (kistérség) szintű elemzéseket a hipotézisek tesztelése során nem alkalmazok.

A feltáró elemzés keretében megyék szerinti bontásban több lépésben megvizsgáltam az európai uniós támogatások és a települések területi elhelyezkedése közötti viszonyokat.¹²²

A feltáró elemzés keretében megvizsgáltam Magyarország településszerkezetét abból a szempontból, hogy az egyes megyékben, illetve régiókban milyen lélekszámú települések jellemzőek. A 10. számú mellékletben szereplő adatok és diagramok alapján egyértelműsíthető, hogy az ország településszerkezetében jelentős eltérések mutatkoznak, amelyeket az elemzések, és azok értelmezése során indokolt figyelembe venni.¹²³

Magyarország nyugati megyéiben többségben vannak a kisebb lélekszámú települések, míg a keleti megyékben a több ezer fős települések a jellemzők. Figyelemreméltó az is, hogy az 500 fő alatti kitelepülések több, mint háromnegyede (75,8%) Dunántúl NUTS1 nagyrégióban található¹²⁴, a kitelepülésszerű szerkezet leginkább Baranya, Győr-Moson-Sopron, Somogy, Vas, Veszprém, Zala megyékre jellemző. (10. számú melléklet d-e) pont) Míg az 500 és 5 000 fő lélekszámú települések NUTS1 nagyrégiók szerint arányosan oszlanak meg, addig 5000-50000 fő közötti települések többsége az Alföld és Észak NUTS1 nagyrégióban koncentrálódik. Az 50 000 fő feletti nagyvárosok eloszlása egyenletesnek tekinthető. Figyelemreméltó ugyanakkor, hogy a NUTS1 szerinti besorolásban Közép-Magyarország településszáma jóval alacsonyabb, mint a másik két nagyrégióé. Ez, a szakmai szempontokon nyugvó besorolás előremutató, ugyanakkor a települések számának aránytalansága miatt jelen kutatás eredményeit torzítaná.

A feltáró elemzéssel az volt a célom, hogy a megyéket figyelemmel a területi elhelyezkedésre is három csoportba rendezzem a NUTS1 és NUTS2 besorolástól

¹²² lásd 10. számú melléklet m-o) pont

¹²³ lásd 10. számú melléklet e) és q) pont

¹²⁴ Az Alföld és Észak régióban ez az érték mindössze 23,6%.

függetlenül olyan módon, hogy az egyes csoportok önmagukban a lehető leghomogénebbek legyenek, egymáshoz viszonyítva jellemzőikben¹²⁵ pedig nagy eltéréseket mutassanak. A saját területi beosztást, valamint annak térképes megjelenítését a 10. számú melléklet f1-f2 pontja tartalmazza. A feltáró elemzés eredményeként a nyugati és a keleti csoportba sorolt megyék önmagukban hasonlóságot mutattak, míg az egyik csoportba sem sorolható megyék¹²⁶ közös jellemzőt alig mutattak.

A saját besorolás alapján a lakosságszám településméretetek közötti eltérései különösen az 500 fő alatti települések esetében élesednek figyelemmel arra, hogy az elemszámok az egyes kategóriákban egymáshoz közelednek.¹²⁷ Ezzel az elemzések önmagukban homogénebb sokaságon folytathatók le, míg az egyes csoportok közötti különbségek élesebben kirajzolódnak. A saját besorolás további előnyének tekinthető, hogy az a támogatást elnyert helyi önkormányzatok szempontjából kiegyensúlyozott képet mutat az egyes besorolási kategóriák (Nyugat, Közép, Kelet) mentén.

A hipotézisek empirikus tesztelésekor a területi megbontás tekintetében valamennyi kategorizálást (NUTS szerinti, illetve saját bontás szerinti) használok.

6.2. A hipotézisek tesztelése

6.2.1. A H1 hipotézis tesztelése

H1: Magyarországon az arany szabály nem teljesül: a helyi önkormányzatok hitelfelvétele nem kizárólag felhalmozási jellegű kiadásokat, hanem részben folyó (működési) kiadásokat finanszíroznak.

A kutatás elméleti részében bemutatottak alapján az feltételezhető, hogy a magyarországi helyi önkormányzatok hitelfelvétele mögött számos tényező áll. A szakirodalmi ismeretek alapján a hitelfelvételből származó bevételek egy részét a helyi önkormányzatok beruházásokra fordították, másik részét megtakarításként kezelték, harmadrészt pedig működési kiadásokat finanszíroztak belőle.

¹²⁵ Ebben az egyik leginkább meghatározó tényező a lélekszám, ugyanis az magasan korrelál a kutatás szempontjából releváns többi változóval.

¹²⁶ Ezt átmeneti halmaznak is nevezhetnénk.

¹²⁷ Ez részben annak a következménye, hogy a NUTS1 besorolás szerinti Közép-Magyarország régió aránytalanul alacsony elemszámú volt. A saját besorolás szerinti „Közép” kategória Közép-Magyarország régió túl további megyéket is magában foglal, ami az egyes besorolás szerinti lélekszám kategóriákat kiegyensúlyozottabbá teszi. Lásd még 10. számú melléklet g) és l) pont

A hipotézis tesztelése során a 2004-2008 közötti időszak teljes egészét veszem figyelembe tekintettel arra, hogy az egyes évek közötti hitelfelvételek és törlesztések torzíthatnák a modellt, azonban az évek közötti különbségek öt év vizsgálatával már kisimulnak és a tendenciák megfigyelhetők. A hipotézis a változók értékének mozgásával ragadható meg, ezért a tesztelés alapadatai flow jellegűek, tehát a helyi önkormányzatok költségvetési jelentéseit veszem alapul. Az alkalmazott módszer nagyban épül az Állami Számvevőszék által a helyi önkormányzatok pénzügyi helyzetének és gazdálkodási rendszerének 2011. évi ellenőrzéseiről szóló összegzésben (Állami Számvevőszék 2012) alkalmazott CLF módszerre. A módszer lényege az, hogy a tárgyi pénzügyi helyzetet vizsgálja olyan módon, hogy a folyó és a felhalmozási költségvetés egyenlegeit¹²⁸ következetesen elkülöníti egymástól, illetve a finanszírozás egyenlegétől is.¹²⁹

Feltevésemmel figyelemmel a kutatás elméleti részére is a következő kapcsolatok vélelmezhetők:

$$\Delta HF \approx \Delta \acute{E}p + \Delta Felhalm + \Delta M\acute{u}ködés,$$

ahol:

ΔHF : a hitelfelvétel változása, vagyis a vizsgált időszakban hitelfelvételből befolyt pénzbevétel és hiteltörlesztésre fizetett pénzkidadás különbsége,

$\Delta \acute{E}p$: a vizsgált időszakban megvásárolt, illetve értékesített rövid és hosszú lejáratú értékpapírok különbözete

$$\begin{aligned} \Delta \acute{E}p = & \sum_{2004}^{2008} (forg.célú ép vásárlása - forg.célú ép értékesítése) \\ & + \sum_{2004}^{2008} (hosszú lej. ép vásárlása - hosszú lej. ép értékesítése) \end{aligned}$$

$\Delta Felhalm$: a felhalmozási kiadások és felhalmozási bevételek különbsége

$$\Delta Felhalm = \sum_{2004}^{2008} (Felhalmozási kiadások - Felhalmozási bevételek)$$

¹²⁸ bevételek és kiadások különbözeteit

¹²⁹ A módszer részletes leírását lásd (Állami Számvevőszék 2012) 1. számú függelék.

Δ Működés: a működési kiadások és működési bevételek különbsége

$$\Delta \text{ Működés} = \sum_{2004}^{2008} (\text{Működési kiadások} - \text{Működési bevételek})$$

Az egyenlet átrendezésével a következőkre jutunk:

$$\frac{\Delta HF}{\Delta \text{ Ép} + \Delta \text{ Felhalm} + \Delta \text{ Működés}} \approx 1$$

A hipotézis elfogadásához azonban nem elegendő a fenti egyenlet igazolása, szükséges alátámasztani azt is, hogy az egyenlet a működési kiadások nélkül nem érvényes, tehát

$$\frac{\Delta HF}{\Delta \text{ Ép} + \Delta \text{ Felhalm}} \neq 1$$

Mindkét egyenlet együttes igazolásával bizonyítjuk, hogy a hitelfelvétel részben működési kiadásokat szolgál.

A hitelfelvétel változását, vagyis a ΔHF – et kétféle módon értelmezem: először úgy, hogy a hitelfelvételbe a rövid lejáratú és likvid hitelek nem értem bele, másrészt pedig úgy, hogy azokat is beleértem. A hipotézis tesztelése tehát két eseten keresztül, összesen négy lépésben történik, egymintás t-próba¹³⁰ alkalmazásával azzal a feltétellel, hogy a nevező pozitivitását feltételezzük tekintettel az elméleti kutatás eredményeire¹³¹.

1. A hitelfelvételbe a rövid lejáratú és likvid hitelek nem értjük bele

Ennél az esetnél hitelfelvétel alatt a helyi önkormányzatok által a vizsgált időszakban felvett hosszú lejáratú és külföldi hitelek felvételének és törlesztésének különbségét, forgatási célú és hosszú lejáratú értékpapírok kibocsátásnak¹³² és beváltásának különbségét, valamint az egyéb finanszírozás bevételeinek és kiadásainak különbségét együttesen értjük.

¹³⁰ Annak tesztelése, hogy az átlag egyenlő-e a hipotetikus várható értékkel.

¹³¹ lásd 4.3.3. fejezet

¹³² vagyis kötvénykibocsátásnak

$$\begin{aligned}
\Delta HF_1 = & \sum_{2004}^{2008} (\text{hosszú lej. hitel felvétel} - \text{hosszú lej. hitel törlesztés}) \\
& + \sum_{2004}^{2008} (\text{külföldi hitel felvétel} - \text{külföldi hitel törlesztés}) \\
& + \sum_{2004}^{2008} (\text{forg. célú ép kibocsátása} - \text{forg. célú ép beváltás}) \\
& + \sum_{2004}^{2008} (\text{hosszú lej. ép kibocsátása} - \text{hosszú lej. ép beváltás})
\end{aligned}$$

A t-próba eredménye szerint 1122 elem bevonásával 0,929 átlag és 0,797-es szignifikancia szint mellett az egyenlettel leírt állítás nem vethető el.

Teszt érték = 1					
t	szabad-ságfok	szignifikancia	Átlagos eltérés	90% konfidencia intervallum	
				alsó érték	felső érték
-0,257	1121	0,797	-0,07095	-0,5249	0,3830

A fentiek a hipotézis alátámasztásának szükséges, de nem elégséges feltételei, ugyanis ok-okozati összefüggések ez alapján nem fogalmazhatók meg.

Mivel a hipotézis tesztelése során célt az arany szabály cáfolata, következő lépésben azt vizsgálom, hogy az összefüggés a működési kiadások és bevételek különbségének számba vétele nélkül teljesül-e, tehát igaz-e a következő:

$$\frac{\Delta HF_1}{\Delta \acute{E}p + \Delta Felhalm} \approx 1$$

Teszt érték = 1					
t	szabad-ságfok	szignifikancia	Átlagos eltérés	90% konfidencia intervallum	
				alsó érték	felső érték
-4,588	2992	0,000	-0,76638	-1,0412	-0,4915

A t-próba eredménye szerint 2993 elem bevonásával 0,23 átlag és 0,00-s szignifikancia szint mellett az egyenlettel leírt állítás elvetendő.

Fentiekből az a következtetés vonható le, hogy a hitelfelvétel szigorú értelmezése – vagyis a rövid lejáratú és likvid hitelek figyelmen kívül hagyása – mellett nem érvényesül az arany szabály a magyarországi helyi önkormányzatoknál, ugyanis a t-próba alapján csak akkor tartjuk meg a nullhipotézist, ha a működési kiadások és bevételek különbségét is figyelembe vesszük.

2. A hitelfelvételbe a rövid lejáratú és likvid hiteket is beleértjük

A tesztelés módszere teljes egészében azonos az 1. lépésnél leírtakkal, a különbség a hitelfelvétel mint változó értelmezésének tekintetében áll fenn. A hitelfelvételbe (ΔHF_2) most a következőket értem bele:

A helyi önkormányzatok által a vizsgált időszakban felvett **likvid és rövid** és hosszú lejáratú és külföldi hitelek felvételének és törlesztésének különbségét, rövid és hosszú lejáratú értékpapírok kibocsátásának és beváltásának különbségét, valamint az egyéb finanszírozás bevételeinek és kiadásainak különbségét együttesen értem bele.

$$\begin{aligned}\Delta HF_2 = & \sum_{2004}^{2008} (\text{rövid és likvid hitel felvétel} - \text{rövid és likvid hitel törlesztés}) \\ & + \sum_{2004}^{2008} (\text{hosszú lej. hitel felvétel} - \text{hosszú lej. hitel törlesztés}) \\ & + \sum_{2004}^{2008} (\text{külföldi hitel felvétel} - \text{külföldi hitel törlesztés}) \\ & + \sum_{2004}^{2008} (\text{forg. célú ép kibocsátása} - \text{forg. célú ép beváltás}) \\ & + \sum_{2004}^{2008} (\text{hosszú lej. ép kibocsátása} - \text{hosszú lej. ép beváltás})\end{aligned}$$

A $\frac{\Delta HF_2}{\Delta \text{Ép} + \Delta \text{Felhalm} + \Delta \text{Működés}} \approx 1$ egyenletre vonatkozó t-próba eredménye szerint 1122 elem bevonásával 0,937 átlag és 0,838-as szignifikancia szint mellett az egyenlettel leírt állítás elfogadható.

Teszt érték = 1					
t	szabad- ságfok	szignifikancia	Átlagos eltérés	90% konfidencia intervallum	
				alsó érték	felső érték
-0,205	1121	0,838	-0,06288	-0,5686	0,4429

A $\frac{\Delta HF_2}{\Delta \dot{E}p + \Delta Felhalm} \approx 1$ egyenletre vonatkozó t-próba eredményei 2993 elem bevonásával 0,22 átlag mellett a következők, amely alapján azt elvetem:

Teszt érték = 1					
t	szabad- ságfok	szignifikancia	Átlagos eltérés	90% konfidencia intervallum	
				alsó érték	felső érték
-4,383	2992	0,000	-0,77926	-1,0718	-0,4867

Összességében az a következtetés vonható le, mind a hitelfelvétel szigorú, mind annak megengedőbb értelmezése mellett a $\frac{\Delta HF}{\Delta \dot{E}p + \Delta Felhalm + \Delta Működés} \approx 1$ egyenlet elfogadható és a $\frac{\Delta HF}{\Delta \dot{E}p + \Delta Felhalm} \approx 1$ egyenlet elvetendő, tehát a hitelfelvétel során az arany szabály a magyarországi helyi önkormányzatoknál nem érvényesült, ugyanis a hitelfelvétel részben működési kiadásokat finanszírozott. **Fentiek alapján a hipotézist elfogadom.**

6.2.2. A H2 hipotézis tesztelése

H2: Az európai uniós támogatások a helyi önkormányzatok beruházásaiban meghatározó szerepet töltenek be: a felújítási és beruházási kiadások a folyósított európai uniós támogatásokkal pozitív kapcsolatban állnak.

Az európai uniós támogatások folyósítása a meghosszabbított elszámolhatósági időszak miatt 2008 decemberéig releváns, ezért a hipotézist a teljes időszakra, együttesen tesztelem, nem pedig évenkénti bontásban. A hipotézis tesztelése során a felújítási és beruházási kiadások, valamint az önkormányzatok áfa elszámolási szabályaira tekintettel¹³³ a beruházásokhoz kapcsolódó áfa összegét, vagyis flow jellegű változókat vizsgállok az európai uniós támogatásokkal összefüggésben a 2004-2008 évek

¹³³ A helyi önkormányzatok gazdálkodásában az áfa jellemzően nem vonható le.

tekintetében összevontan, a Magyar Államkincstár költségvetési jelentés űrlapjának alapadatai alapján.¹³⁴

A feltáró elemzés eredményeként körvonalazódik, hogy a lakosság száma meghatározó a változók tekintetében, ezért a hipotézis tesztelése során ezt figyelembe kell venni. Ezt megerősítik a változók közötti kapcsolatokat bemutató grafikus ábrák is, melyek a 11. számú melléklet a1-a3 pontjaiban találhatók.

Első lépésként a változók közötti Pearson korrelációt vizsgálom országos szinten, illetve megyénként. (11. számú melléklet b1 és b2 pontok) Az eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy a korreláció magas, a megyék többségében 0,9 körüli, két megye (Fejér és Pest) esetében alacsonyabb, de ott is 0,5 feletti. Mivel mindkét vizsgált változó népességgel való Pearson korrelációja magas, ezért kizárólag a kapcsolat pozitivitására vonatkozóan vonhatunk le következtetést. Ugyanakkor nem következik az az összefüggés, hogy a felújítási és beruházási kiadások, valamint az európai uniós támogatások között ok-okozati viszony van.

Második lépésként ezért parciális korrelációval megvizsgálom a két változó kapcsolatát a lakosság mint kontrollváltozó figyelembe vételével országos és megye szinten is. (11. számú melléklet c1 és c2 pontok) A kapott eredmények nem mutatják a hipotézis alátámasztásául szolgáló egyértelmű, erős pozitív kapcsolatot egymással.¹³⁵

Az alkalmazott két megközelítés szélsőséges eredményei arra vezethetők vissza, hogy maga a megközelítés szélsőséges. Az első megközelítés kissé felületes, míg a második figyelmen kívül hagyja azt a szükségszerűséget, hogy a nagyobb települések több pénzből gazdálkodnak, nagyobb vagyonnal bírnak és magasabb európai uniós támogatásban részesülhetnek.

A fenti probléma feloldására olyan módszert kell alkalmazni, ami figyelembe veszi a lélekszámot, ugyanakkor nem mossa össze a lényegesen eltérő méretű településeket. A lélekszám alapján a településeket összhangban a KSH-nál is alkalmazott módszertannal rétegekre bontottam a következők szerint: 200 fő lélekszám alatti, 200-499, 500-4999, 5000-9999, 10 000-49 999, 50 000 lélekszám feletti települések. Az egyes

¹³⁴ Első lépésként tehát képeztem egy új változót, amely a következő:
 $felújítási\ és\ beruházási\ kiadások = felúj_{beruh} =$

$\sum_{2004}^{2008} (felújítás + intézményi\ beruházási\ kiadások\ áfa\ nélkül + beruházások\ áfája)$

¹³⁵ NUTS1, illetve NUTS 2 szerinti bontásban az eredmények hasonlóak, a hipotézist nem erősítik meg.

rétegekben lévő elemszámok (lásd 11. számú melléklet d pont) figyelemmel arra is, hogy hány település részesült, illetve nem részesült európai uniós támogatásban a statisztikai stabilitás szempontjából megfelelőnek tűnnek, azonban az elemek számossága nem elegendő ahhoz, hogy további területi bontást alkalmazzak a hipotézis tesztelése során.

A hipotézis teszteléséhez a következő megközelítést választottam: azt a feltételezést szeretném alátámasztani, hogy az európai uniós támogatásoknak hatása van a felújításokra és beruházásokra, amit olyan módon mutatok meg, hogy összehasonlítva vizsgálom az európai uniós támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatokat.

A feltáró elemzés eredményeinek megfelelően a települések lélekszámával erős pozitív kapcsolatban van a helyi önkormányzatnak nyújtott európai uniós támogatás mértéke, így a nagyobb települések nagyobb arányban és magasabb értékű támogatást kapnak. A támogatásban részesült települések esetében azonban az egy főre jutó támogatás a települések lélekszámának növekedésével csökken.¹³⁶ Fentiekre, és egy-egy rétegen belül a települések méretében jelen lévő többszörös különbségre tekintettel a hipotézis tesztelése során tesztváltozónak már az egy főre jutó felújítási és beruházási kiadásokat veszem számításba.

A hipotézis tesztelése során összehasonlítom, hogy a támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatok esetében rétegenként milyen különbségek vannak az egy főre jutó felújítási és beruházási kiadásokban. Amennyiben szignifikáns különbség jelenik meg a támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatok között a beruházási és felújítási kiadások tekintetében a támogatásban részesült települések javára, akkor az alátámasztja azt, hogy pozitív kapcsolat van a folyósított támogatás ténye és a beruházási és fejlesztési kiadások között. Ezt megerősíti az is, hogy az egy főre jutó támogatás mértéke a lélekszám növekedése mellett csökken, míg a teljes támogatás, valamint beruházási és felújítási kiadások nőnek. (11. számú melléklet e1 és e2 pont)

Az egy főre jutó beruházási és fejlesztési kiadások átlaga magasabb azoknak a településeknek az esetében, melyek részesültek európai uniós támogatásban. (11. számú

¹³⁶ Ez önmagában nem meglepő, hiszen a méretgazdaságosság bizonyos településméret felett érvényesül, ami hatással van a helyi önkormányzat bevételeinek és kiadásainak szerkezetére is.

melléklet e1 pont) Az 50 000 fő lélekszám feletti rétegben minden helyi önkormányzat részesült európai uniós támogatásban, ezért a vizsgálat ebben a rétegben nem releváns.

A támogatásban részesült, illetve nem részesült települések egy főre jutó beruházási kiadásainak tesztelésére kétmintás t-próbát, illetve Welch próbát alkalmazok településméret szerint rétegenként külön-külön. A próbákkal azt tesztelem, hogy az egyes rétegeken belül az egy főre jutó beruházási és fejlesztési kiadások átlagai tekintetében tapasztalt különbség szignifikáns-e a támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatok között.

A kapott eredmények (11. számú melléklet e3 pont) alapján megállapítható, hogy a 10 000 – 49 999 fő közötti lélekszámú rétegben nem fogadható el a vizsgált változó szórásának egyenlősége a támogatásban részesült, illetve nem részesült települések esetében, 0,017-es szignifikancia szint mellett (Levene teszt). Elvethetjük ugyanakkor, hogy az átlagban jelentkező különbség pusztán a véletlen műve, ugyanis a t-próbához tartozó szignifikancia szint 0,002. Így a hipotézist a vizsgált rétegre elfogadom.

Az 5 000 - 9 999 fő, illetve az 1 000 – 4 999 fő közötti lélekszámú települések esetében (11. számú melléklet e3 pont) a szórások egyenlőségét a támogatásban részült és nem részesült települések esetében nem vetjük el, ugyanis a szignifikancia szint 0,281, illetve 0,133. A t-próbához tartozó szignifikancia szint 0,1, illetve 0,002. Figyelembe véve, hogy a 90%-os konfidencia intervallum egyik réteg esetében sem tartalmazza a 0 értéket, a hipotézist a két vizsgált rétegre elfogadom.

Az 500-999 fő közötti lélekszámú rétegben nem fogadható el a vizsgált változó szórásának egyenlősége a támogatásban részesült, illetve nem részesült települések esetében 0,05-ös szignifikancia szint mellett. Elvethetjük ugyanakkor, hogy az átlagban jelentkező különbség pusztán a véletlen műve, ugyanis a t-próbához tartozó szignifikancia szint 0,09. Így a hipotézist a vizsgált rétegre elfogadom.

A 200 – 500 fő közötti lélekszámú települések esetében a szórások egyenlőségét a támogatásban részült és nem részesült települések esetében nem vetjük el, ugyanis a szignifikancia szint 0,878. A t-próbához tartozó szignifikancia szint 0,58, továbbá a 90%-os konfidencia intervallum a 0 értéket tartalmazza, ami alapján a hipotézis a vizsgált rétegre nem lenne elfogadható. A települések vizsgálata során azonban (11. számú melléklet f pont) látható, hogy extrémén kilógó elemek szerepelnek a vizsgált rétegben,

melynek kezelésére a felső rész 5%-át, vagyis 36 elemet leválasztunk a sokaságból. A kétmintás t-próba eredményei (11. számú melléklet g pont) alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy a szórások egyezőségét 0,00 szignifikancia szint mellett elvetjük, továbbá a t-próbához tartozó szignifikancia szint 0,006. Mivel a 95%-os konfidencia intervallum nem tartalmazza a 0 értéket, a hipotézist a vizsgált rétegre is elfogadom.

A 200 fő alatti települések esetében figyelemmel kell lenni arra, hogy a települések jelentős része nem részesül európai uniós támogatásban.¹³⁷ Biztosan állíthatjuk, hogy az egy főre jutó beruházási és felújítási kiadások magasabbak azoknál a településeknél, melyek európai uniós támogatásban részesültek. A t-próba eredménye alapján a szórások egyezőségének elfogadásától függetlenül a hipotézist a vizsgált rétegre nem fogadhatjuk el, ugyanis az eltérés nem tekinthető szignifikánsnak: a 90%-os konfidencia intervallum tartalmazza a 0 értéket.

Összességében beszédes, hogy az egy főre jutó beruházási és felújítási kiadások minden vizsgált réteg esetében magasabbak a támogatásban részesült települések körében. A t-próba eredményei alapján arra jutottunk, hogy a 200 fő feletti települések esetében ez az eltérés szignifikáns. Mindezek alapján **a hipotézist elfogadom.**

6.2.3. A H3 hipotézis tesztelése

H3: A helyi önkormányzatok esetében az adicionalitás szabálya érvényesül: pozitív kapcsolat van a saját bevételek és a finanszírozás egyenlegének együttes összege, valamint a folyósított európai uniós támogatás között.

A hipotézist a teljes vizsgált időszakra (2004-2008), együttesen tesztelem, nem pedig évenkénti bontásban. A tesztelésnek ezt a módját megerősíti a támogatások folyósításának időszakán túl az is, hogy az adicionalitás biztosítása és a támogatás folyósítása nem feltétlenül esik egy naptári évbe, azok közötti időbeli eltolódások lehetnek: saját erő biztosítása nélkül a támogatás nem folyósítható, tehát a projektek sikeres lebonyolításához először a saját erőnek kell rendelkezésre állnia.

A hipotézis teszteléséhez a saját bevételek, a finanszírozás bevételei, valamint a finanszírozási kiadásai változók a vizsgált évekre vonatkozóan rendelkezésemre álltak,

¹³⁷ 39 település részesült a vizsgált időszakban európai uniós támogatásban, míg 294 nem.

ugyanis azokat a Magyar Államkincstár költségvetési jelentés űrlapja (80-as űrlap) külön nevesíti. Első lépésként a 2004-2008 közötti saját bevétel adatok összegzésével a hipotézis teszteléséhez szükséges „saját bevétel”változót előállítottam, majd a finanszírozási bevételek és finanszírozási kiadások különbségeként előállt a finanszírozás egyenlege változó, melynek 2004-2008 közötti adatait összegezve megkaptam a hipotézis teszteléséhez a „finanszírozás egyenlege” változót.¹³⁸

Fontos megjegyezni, hogy a vizsgálandó változók (saját bevétel, illetve finanszírozás egyenlege) között bő egy nagyságrendnyi eltérés van, a saját bevétel bő tízszerese a finanszírozási egyenlegnek. Erre is figyelemmel a hipotézis tesztelése több lépésben történik.

Első lépésben változónként külön-külön áttekintem azok Pearson korrelációját a helyi önkormányzatoknak nyújtott európai uniós támogatás összegével egyrészt országos, másrészt területek szerinti bontásban, külön-külön vizsgálva valamennyi helyi önkormányzatot, illetve csak a támogatásban részesülteket. Ezt követően megvizsgálom a három változó összegével való korrelációját, majd a kapott eredményeket összehasonlítom és értékelem.

A vizsgált változók és a folyósított támogatás összegének grafikus megjelenítését a 12. számú melléklet a-d pontjai tartalmazzák. A grafikonok áttekintésével láthatjuk, hogy van a településeknek olyan köre, amelyek viszonylag magas saját bevétel mellett sem részesültek európai uniós támogatásban. A támogatásban részesült települések esetében a diagramok alapján egyértelmű, közvetlen összefüggések nem körvonalazódnak, azonban tendencia-szerűen látható, hogy a saját bevétel növekedése és az elnyert támogatás között pozitív kapcsolatok vannak. A finanszírozás egyenlegének grafikus megjelenítéséből közvetlenül semmilyen összefüggés nem körvonalazódik. (12. számú melléklet e pont)

A helyi önkormányzatoknak juttatott európai uniós támogatások és a saját bevételek, valamint a finanszírozás egyenlege között korreláció-elemzést végeztem, melynek eredményei a 12. számú melléklet f pontjában találhatók. A korreláció értéke országos szinten valamennyi önkormányzat figyelembe vételével a saját bevétel tekintetében 0,757, a finanszírozás egyenlege tekintetében 0,684, ami erős pozitív kapcsolatra utal.

¹³⁸ *Finanszírozás egyenlege* = $\sum_{2004}^{2008} (\text{Finanszírozás bevétele} - \text{Finanszírozás kiadásai})$, a fogalmak értelmezéséhez lásd még a 7. számú mellékletet.

Hasonló eredményeket kapunk a támogatást elnyert települések vizsgálatával is, ahol a saját bevételekkel való korreláció 0,753, míg a finanszírozás egyenlegével számított 0,683. A korreláció kis gyengülésének oka az, hogy nagyszámú támogatásban nem részesült települést zártunk ki az elemzésből.

A korreláció pontosabb vizsgálata érdekében a NUTS1, NUTS2, NUTS3 és saját besorolás szerinti korreláció vizsgálatot is elvégeztem. A kapott eredmények egyértelműen alátámasztják, hogy erős a kapcsolat a vizsgált változók között: a saját bevétel esetében a megyék több, mint felénél a korreláció 0,9 feletti mind a támogatást elnyert helyi önkormányzatok, mind valamennyi helyi önkormányzat vizsgálatával. A finanszírozás egyenlege esetében az eredmények szintén jók: a korreláció a megyék közel felének az esetében 0,85 fölötti. Meglepő eredmények körvonalazódnak elsősorban Közép-Magyarország régióban, tehát Pest megyében, illetve Közép-Dunántúlon, Fejér megyében. Ezeknek a területeknek az esetében a vizsgált változók közötti korreláció 0,5 alatti értéket vesz fel, ami egyrészt jelentősen kilóg a többi terület közül, másrészt elméleti okot sem sikerült feltárni a mögöttes okok azonosítására. További kutatási irány lehet Fejér, illetve Pest megyék átfogó elemzése, mind a helyi önkormányzatok gazdálkodásának szerkezete, mind az elnyert európai uniós támogatások tekintetében.

A saját bevételek és a finanszírozás egyenlege külön-külön magasan korrelál a helyi önkormányzatoknak nyújtott európai uniós támogatás mértékével, ezért nagyon meglepő lenne, ha az együttes feltétel nem teljesülne, figyelemmel arra is, hogy a két változó között körülbelül bő egy nagyságrendnyi különbség van. A tesztelést szintén korreláció vizsgálattal végeztem el. A grafikus megjelenítést a 12. számú melléklet g-j pontjai, az eredményeket a 12. számú melléklet k pontjai tartalmazzák ugyanolyan területi bontásban, mint a változók külön-külön tesztelésekor.

A két változó együttes összegének és a helyi önkormányzatoknak nyújtott európai uniós támogatással való korrelációját vizsgálva megállapítható, hogy a korrelációban nincs szignifikáns elmozdulás, a korrelációs érték jellemzően továbbra is magas.

Mivel mind a saját bevétel, mind a finanszírozás egyenlege, mind a kettő együttesének esetében a korreláció a területi bontás figyelembe vétele mellett is erős, a **H3 hipotézist elfogadom.**

H3.1. Az európai uniós támogatások felhasználása eladósodáshoz vezet: a helyi önkormányzatok kötelezettségvállalásának növekedése, valamint a folyósított európai uniós támogatás egymással pozitív kapcsolatban áll.

A hipotézis tesztelését azokra a helyi önkormányzatokra korlátozom, amelyek európai uniós támogatásban részesültek, hiszen az eladósodás és a támogatások közötti összefüggések ebben az alapsokaságban értelmezhetők.

A szakirodalmi levezetés alapján tendenciaszerű, hogy a helyi önkormányzatoknál 2004-től eladósodás volt jellemző, amely ugrásszerű növekedés mutatott különösen 2006 után. Az eladósodási folyamatok egyik alapvető mutatója mind a rövid lejáratú, mind a hosszú lejáratú kötelezettségek növekedése a mérlegben. A leíró statisztikai adatok alapján a vizsgált időszakban az eladósodás már jellemző, ezért a hipotézis teszteléséhez a mérlegadatokról kiindulva új változókat képeztem úgy, hogy a 2008. évi záróadatok és a 2004. évi nyitóadatok különbségét tekintetem változónak, hiszen ez a kötelezettségek tényleges változását mutatja. Amennyiben a változók értéke pozitív, akkor az eladósodási tendencia jellemző, amennyiben negatív, akkor a helyi önkormányzat adósságainak egy részét törleszti. A képzett új változókat a 13. számú melléklet a pontja tartalmazza.

Fontos megjegyezni, hogy a mérlegben szereplő összegző sorok közül a „hosszú lejáratú kötelezettségek összesen” és a „rövid lejáratú kötelezettségek összesen” sorokat nem vizsgálom külön változóként tekintettel arra, hogy azok összegző jellege miatt az eredmények torzulásához vezetne. A mérlegben ugyancsak összegző sor az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek, azonban ezt vizsgálom külön változóként tekintettel arra, hogy az annak részét képező változók közül csak a hitelfelvételek törlesztésével kapcsolatos változókra koncentrálok.¹³⁹

A hipotézis tesztelésének első lépéseként Pearson korreláció vizsgálatot végeztem a változók és a helyi önkormányzatnak folyósított európai uniós támogatások között, területi bontásban, melynek eredményeit a 13. számú melléklet b pontja tartalmazza¹⁴⁰.

¹³⁹ Nem képezi a vizsgált tárgyat a váltótartozások, a munkavállalókkal szembeni kötelezettségek, a költségvetéssel szembeni kötelezettségek, az iparüzési adó feltöltése miatt kötelezettségek, a helyi adó túlfizetés miatt kötelezettségek különbségeinek elemzése.

¹⁴⁰ A „működési célú költségvetés kiadásai a következő évi esedékes törlesztő részlete” változó korrelációja mind országos, mind NUTS1, NUTS2 és megye szintű bontásban is olyan alacsony értékeket mutat, hogy a faktoranalízis és klaszterelemzés során nem vizsgálom tovább.

Az országos szinten számított korrelációs értékek jellemzően 0,5 alattiak, vagy a körüliek. A NUTS1, valamint a saját területi besorolás szerint vizsgálva az elemzés Közép-Magyarországtól eltekintve jellemzően magasabb korrelációs értékeket mutat, több változó esetében is, mint az országos szinten, azonban a hipotézis elfogadásához ez nem elegendő.

NUTS2 szinten vizsgálva a korrelációs értékeket megállapítható, hogy azok a régiók többségében lényegesen javulnak az országos szinthez képest, azonban a változékonyság alapján feltételezhető, hogy kisebb elemzései egységeket (megyéket) vizsgálva további eltérések körvonalazódnak. Figyelemreméltó, hogy több változó (fejlesztési célú kötvénykibocsátás, beruházási és fejlesztési hitelek) 4-5 régió esetében 0,5 feletti korrelációs értéket mutat.

Megyék szerint vizsgálva a korrelációt meglepő eredményekre jutunk. (13. számú melléklet b pont) Az egyes megyék között nagy különbségek körvonalazódnak a korreláció tekintetében. Egyes változók (pl. szállító) -0,816 és 0,922 közötti értékekben korrelál a támogatással. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az egyes megyék teljesen eltérő jegyeket mutatnak az addicionalitás biztosítására vonatkozóan.

Megállapítható ugyanakkor, hogy majdnem minden megye esetében¹⁴¹ több vizsgált változó erősen, 0,7 feletti értékben korrelál a helyi önkormányzatoknak nyújtott európai uniós támogatással, amelynek alapján azt feltételezzük, hogy van kapcsolat az eladósodás és az európai uniós támogatások között. Az egyes megyékre jellemző korrelációs értékeket a faktor- és klaszteranalízis eredményével együttesen értékelem a könnyebb áttekinthetőség érdekében.

A korreláció vizsgálatot követően főkomponens elemzésre¹⁴² került sor olyan módon, hogy az 1-nél nagyobb sajátértékű faktorokat vontam be.¹⁴³ A főkomponens elemzést követően varimax rotációt is alkalmaztam annak érdekében, hogy a magyarázott változók elkülönítése és értelmezése könnyebb legyen. A vizsgálatokat országos és megye szintű bontásban végeztem tekintettel arra, hogy a korreláció vizsgálat eredményei alapján a megyék közötti különbségek relevánsak, a NUTS1, illetve NUTS2 szintűek viszont nem.

¹⁴¹ Pest és Nógrád megye kivételével

¹⁴² A cél a dimenzió szám csökkentése olyan módon, hogy a kapott komponensek csökkenő sorrendben maximalizálják a magyarázott varianciát. (Sajtos és Mitev, 2007 253. o.) (Füstös et al. 2004)

¹⁴³ „Ha a sajátérték kisebb, mint 1, akkor elhanyagoljuk (mivel a faktor kevesebbet magyaráz, mint egy megfigyelt változó).” (Füstös et al. 2004, 256. o.)

Az eredményeket a 13. számú melléklet c pontja tartalmazza. A vizsgálatok eredményét a korreláció vizsgálat és a klaszterelemzés eredményeivel együttesen értékelem.

A hipotézis tesztelésének utolsó lépéseként hierarchikus klaszterelemzést végeztem átlagos lánc módszerrel¹⁴⁴, Z érték standardizálással. Az eredményeket országos szinten és megyénkénti bontásban a 13. számú melléklet d pontja tartalmazza. A klaszterelemzés célja elsődlegesen az volt, hogy azonosítható legyen az európai uniós támogatások viszonya a többi vizsgált változóhoz. Ugyancsak vizsgálom, hogy a korreláció vizsgálat és a faktoranalízis eredményei összhangban vannak-e a klaszterelemzés eredményével tekintettel arra, hogy a faktoranalízisnél és a klaszterelemzésnél nincs kitüntetett változó, míg a korreláció vizsgálatnál kitüntettük az európai uniós támogatásokat.

A fenti három vizsgálati módszer eredményeinek összevetését megyénként elkülönítve végeztem el figyelemmel azonban az egyes megyék közötti hasonlóságokra és különbségekre.

A korreláció, a főkomponens elemzés és a klaszterelemzés együttes értelmezése

Országos szint

Országos szinten a vizsgált változók korrelációja a helyi önkormányzatok részére juttatott európai uniós támogatásokkal meglehetősen alacsony, legmagasabb a beruházási és fejlesztési hitelek (0,54) és a fejlesztési célú kötvénykibocsátás (0,53). A főkomponens elemzés eredménye ez utóbbit megerősítette azzal, hogy a fejlesztési célú kötvénykibocsátás és a helyi önkormányzatok részére juttatott európai uniós támogatások változókhoz tartozó legnagyobb értékek közös faktorban szerepelnek. A klaszteranalízis eredményeként körvonalazódik továbbá az, hogy a helyi önkormányzatok részére juttatott európai uniós támogatások változóhoz a beruházási és fejlesztési hitelek hasonlít leginkább. Fentiekből a hipotézist alátámasztó következtetés még nem vonhatunk le, ugyanis a korreláció elemzés eredménye alapján az egyes megyék nagyon különbözőek.

¹⁴⁴ „Átlagos láncmódszernél a két klaszter távolságát az összes megfigyelési egység páronkénti távolságának átlaga definiálja, ahol a pár egyik tagja az egyik klaszterbe, másik tagja pedig a másik klaszterbe tartozik.” (Sajtos és Mitev 2007, 253., 295. o.)

Baranya megye

A fejlesztési célú kötvény-kibocsátás, működési célú kötvény-kibocsátás, beruházási és fejlesztési hitelek, szállító, egyéb rövid lejáratú kötelezettségek, valamint a beruházási és fejlesztési hitelek törlesztése változók és a helyi önkormányzatok részére juttatott európai uniós támogatások között magas, jellemzően 0,9 feletti korreláció van, továbbá a faktoranalízis ezeket első faktorként közös faktorba sorolja. A klaszterelemzés eredményei a fentieket megerősítik, a változók közös klaszterben szerepelnek. Baranya megyében tehát a korreláció vizsgálat, a faktoranalízis és a klaszteranalízis eredményei egyaránt azt mutatják, hogy a megyében eladósodás jellemző és ez egyértelműen összefüggésben van a helyi önkormányzatok részére juttatott európai uniós támogatásokkal.

Bács-Kiskun megye

A háromféle elemzés szinte azonos eredményeket hoz. A fejlesztési célú kötvény-kibocsátás, a beruházási és fejlesztési hitelek, a működési célú hosszú lejáratú hitelek, az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek, valamint a működési célú hosszú lejáratú hitelek törlesztése és a helyi önkormányzatok részére juttatott európai uniós támogatások között magas, jellemzően 0,5 és 0,9 közötti korreláció van, továbbá a faktoranalízis mindegyiket a közös első faktorba sorolja. A dendogram alapján a fenti változók önálló ágat alkotnak.

Békés megye

A fejlesztési célú kötvény-kibocsátás, a beruházási és fejlesztési hitelek, az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek, valamint a beruházási és fejlesztési hitelek törlesztése 0,5 feletti értékben korrelál a helyi önkormányzatoknak nyújtott európai uniós támogatással. A faktoranalízis eredménye és a dendogram ezt megerősíti a következő módon: első faktorként a helyi önkormányzatoknak nyújtott európai uniós támogatás és a fejlesztési célú kötvény-kibocsátás, valamint a beruházási és fejlesztési hitelek szerepelnek, és külön csoportot alkotnak az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek, a beruházási és fejlesztési hitelek törlesztése és az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek.¹⁴⁵ Fentiekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a fejlesztési célú kötvény-kibocsátás, valamint a

¹⁴⁵ Meglepő, hogy a faktoranalízisben és a dendogramban közel korrelálatlan változó is megjelenik.

beruházási és fejlesztési hitelek szerepe különösen meghatározó az európai uniós támogatások szempontjából.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

A fejlesztési célú kötvény-kibocsátás, a beruházási és fejlesztési hitelek, valamint a rövid lejáratú hitelek, 0,88 feletti értékben korrelál a helyi önkormányzatoknak nyújtott európai uniós támogatással. A beruházási és fejlesztési hitelek törlesztése -0,61 értékben korrelál az európai uniós támogatásokkal, valamint a faktoranalízisben ugyancsak az első faktor határozza meg, azonban a fenti változókkal ellentétesen. Vélhetően ennek a háttérében az áll, hogy a hitel törlesztését megkezdték, ami a szabad pénzeszközök lekötését eredményezte. A klaszteranalízis eredménye alapján az európai uniós támogatásokkal a fejlesztési célú kötvény-kibocsátás, a beruházási és fejlesztési hitelek, valamint a rövid lejáratú hitelek tartoznak egy csoportba, amelyből arra következtethetünk, hogy ezek szerepe meghatározó.

Csongrád megye

Több változó esetében jelenik meg erős korreláció az európai uniós támogatásokkal. Míg a beruházási és fejlesztési hitelek, az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek, a rövid lejáratú hitelek, az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek, valamint a beruházási és fejlesztési hitelek és az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek törlesztése pozitívan korrelál az európai uniós támogatásokkal, addig -0,73 a korreláció a hosszú lejáratú kölcsönökkel. A faktoranalízis eredménye a változók közötti összefüggéseket megerősíti azzal, hogy azok mindegyikét az első közös faktorba sorolja. A dendrogram eredménye alapján az európai uniós támogatások és az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek, az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek törlesztése, a beruházási és fejlesztési hitelek és azok törlesztése, valamint a rövid lejáratú hitelek azonos ágon szerepelnek.

Fejér megye

Az európai uniós támogatásokkal a működési célú hosszú lejáratú hitelek, valamint annak törlesztése erősen, 0,86 értékben korrelál. A többi változó esetében erős pozitív korreláció nem áll fenn. A faktoranalízis eredménye az eddigiektől eltérően csak második faktorként

kezeli, azonban egyben a három változót.¹⁴⁶ Összességében a faktoranalízis és a dendrogram eredménye egyaránt megerősíti, hogy a fenti három változó együtt mozog.

Győr-Moson-Sopron megye

Az európai uniós támogatásokkal a beruházási és fejlesztési hitelek, valamint annak törlesztése erősen, 0,97, illetve 0,96 értékben korrelál. A többi változó esetében erős pozitív korreláció nem áll fenn. A faktoranalízis eredménye csak második faktorként kezeli a helyi önkormányzatoknak nyújtott európai uniós támogatást, azonban egyben a beruházási és fejlesztési hitelekkel. Ugyanennek a főfaktornak a része az egyéb rövid lejáratú kötelezettség, negatív előjellel, ami a korreláció-elemzésnél is megjelenik -0,76 eredménnyel. A dendrogram eredménye megnyugtató azonban, ugyanis az európai uniós támogatásokat a beruházási és fejlesztési hitelekkel, valamint annak törlesztésével egy ágba sorolja.¹⁴⁷

Hajdó-Bihar megye

Az európai uniós támogatásokkal erősen (0,9 felett) korrelál a beruházási és fejlesztési hitelek, valamint annak törlesztése, a fejlesztési célú kötvénykibocsátás törlesztése, és az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek, valamint 0,7 feletti értékkel a szállító. Erős negatív korreláció jelenik meg ugyanakkor a hosszú lejáratú kölcsönöknél¹⁴⁸. Ezeket az eredményeket a főkomponens elemzés eredménye is megerősíti azzal, hogy valamennyi változót az első főfaktorba sorolja magas abszolút értékkel. A dendrogram eredménye alapján a változók a hosszú lejáratú kölcsön kivételével azonos ágon szerepelnek az európai uniós támogatással.

Heves megye

Heves megye rendkívül nagy hasonlóságot mutat Hajdú-Bihar megyével az érintett változók tekintetében. Egyedüli releváns különbségként az jelentkezik, hogy míg Hajdú-Bihar megyében a szállítói finanszírozás tipikus, addig Heves megyében a rövid lejáratú

¹⁴⁶ Az első főfaktorban pozitív előjellel a beruházási és fejlesztési hitelek és annak törlesztése, valamint az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek jelennek meg, míg negatív előjellel az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek, valamint a fejlesztési célú kötvénykibocsátás. A kutatás elméleti részében levezetettek alapján valószínűsíthető, hogy a hitelek kiváltása történt meg.

¹⁴⁷ Az egyéb rövid lejáratú kötelezettség annak negatív előjele miatt nem ezen az ágon jelenik meg a dendogramban.

¹⁴⁸ A kutatás elméleti részében megfogalmazottak alapján vélelmezhető, hogy a hosszú lejáratú kölcsönök kiváltása történt meg beruházási és fejlesztési hitellel, amelyet megerősít -0,986 értékű korreláció is.

hitelek a jellemzőek. A főkomponens elemzésből a dendogramból ugyanazok a következtetések vonhatók le, mint Hajdú-Bihar megyében, vagyis a változók azonos ágon szerepelnek az európai uniós támogatással.

Komárom-Esztergom megye

A korrelációs értékek alacsonyabbak (0,8 körüliek), mint az előzőekben vizsgált megyék esetében, kiemelendő ugyanakkor a beruházási és fejlesztési hitelek, valamint az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek. A faktoranalízis eredménye az európai uniós támogatások szempontjából nem mutat egyértelmű képet, mivel a változó megoszlik az első két faktor között. Figyelemmel azonban arra, hogy a dendogram eredményei a második faktorban szereplő változókkal összhangban vannak, továbbá azonos ágon szerepelnek az európai uniós támogatással, a hipotézist nem vethetem el a megye esetében.

Nógrád megye

A korrelációs jóval értékek alacsonyabbak, mint az előzőekben vizsgált megyék esetében. Kiemelendő a rövid lejáratú hitelek szerepe, melynek európai uniós támogatással való korrelációja 0,66. A faktoranalízis eredménye eltérően alakul a korábbi tapasztalatokhoz képest: az európai uniós támogatások csak a negyedik faktorban jelennek meg, ott viszont magas (0,88) értékkel, így az ebből levonható következtetések korlátozottan értelmezhetők. Ugyancsak ebben a faktorban szerepelnek a rövid lejáratú hitelek 0,77-es súllyal. A dendogram eredménye alapján az európai uniós támogatások és a rövid lejáratú hitelek azonos ágon szerepelnek. A fenti eredmények alapján a hipotézist nem vethetem el, azonban egyértelműen nem erősíthetem meg.

Pest megye

A vizsgált változók és az európai uniós támogatás közötti korrelációs értékek nagyon gyengék. A legmagasabb korrelációs értéket a fejlesztési célú kötvénykibocsátás (0,39) és a működési célú hosszú lejáratú hitelek (0,2) jelentik. A faktoranalízis eredménye szerint az európai uniós támogatások az ötödik faktorban vannak 0,76 értékkel, ezért az ebből levont következtetések meglehetősen bizonytalanok. Ugyancsak ebben a faktorban szerepel a működési célú hosszú lejáratú hitel, 0,71-es értékkel. A dendogram eredménye a fentiek figyelembe vételével azt mutatja, hogy a helyi önkormányzatoknak nyújtott

európai uniós támogatás önállóan szerepel, nem kapcsolódik eléggé szorosan egy vizsgált változóhoz sem. Mindennek következtében a hipotézist Pest megyére elvetem.

Somogy megye

Az európai uniós támogatásokkal erősen (0,7 felett) korrelál a fejlesztési célú kötvénykibocsátás, a működési célú kötvénykibocsátás, a beruházási és fejlesztési hitelek, az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek és annak törlesztése, valamint az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek. Ezeket az eredményeket a főkomponens elemzés eredménye is megerősíti azzal, hogy valamennyi változót az első főfaktorba sorolja magas (0,8 feletti) értékkel. A dendrogram eredménye alapján a változók mindegyike azonos ágon szerepelnek az európai uniós támogatással.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Az európai uniós támogatásokkal erősen (0,85 felett) korrelál a fejlesztési célú kötvénykibocsátás, a rövid lejáratú hitelek, a szállító és az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek törlesztése. Ezeket az eredményeket a főkomponens elemzés is megerősíti azzal, hogy valamennyi változót az első főfaktorba sorolja magas (0,93 feletti) értékkel. A dendrogram eredménye alapján a változók mindegyike azonos ágon szerepel az európai uniós támogatással.

Jász-Nagykun-Szolnok megye

Az európai uniós támogatásokkal erősen (0,7 felett) korrelál a fejlesztési célú kötvénykibocsátás és annak törlesztése, valamint a beruházási és fejlesztési hitelek. A szállító és az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek 0,6 felett korrelálnak az európai uniós támogatással. Erős negatív korreláció mutatkozik a hosszú lejáratú kölcsönök (-0,91), valamint annak törlesztése tekintetében (-0,83).¹⁴⁹ Ezeket az eredményeket a főkomponens elemzés eredménye is megerősíti azzal, hogy valamennyi változót az első főfaktorba sorolja jellemzően magas¹⁵⁰ abszolút értékkel. A dendrogram eredménye alapján a változók a hosszú lejáratú kölcsönök és annak törlesztése kivételével azonos ágon szerepelnek az európai uniós támogatással.

¹⁴⁹ A kutatás elméleti részében megfogalmazottak alapján vélelmezhető, hogy a hosszú lejáratú kölcsönök kiváltása történt meg vagy fejlesztési célú kötvénykibocsátással, vagy beruházási és fejlesztési hitellel.

¹⁵⁰ A szállító és a beruházási és fejlesztési hitelek törlesztése esetében 0,65 és 0,54 az értékek.

Tolna megye

A vizsgált változók esetében a korrelációs értékek gyengébb eredményeket mutatnak, mint a korábban vizsgált megyék többségében. A működési célú kötvénykibocsátás 0,71 értékben korrelál az európai uniós támogatással, míg ugyanez az érték a fejlesztési célú kötvénykibocsátásnál 0,57, a rövid lejáratú hiteleknel pedig -0,68.¹⁵¹ A faktoranalízis eredménye a fentieket megerősíti. A klaszteranalízis eredménye alapján az európai uniós támogatások a működési célú kötvénykibocsátással szerepel közös ágon.

Vas megye

Magas korrelációs érték tapasztalható az európai uniós támogatások és beruházási és fejlesztési hitelek és annak törlesztése (0,91 és 0,92), valamint az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek (0,87) között. Negatív előjellel erős korrelációt mutat a szállító (-0,82)¹⁵². A faktorelemzés eredménye a fentieket megerősíti azzal, hogy valamennyi változót az első főfaktorba sorolja magas abszolút értékkel. A dendrogram eredménye alapján a beruházási és fejlesztési hitelek és annak törlesztése, valamint az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek közös ágat alkotnak az európai uniós támogatással.

Veszprém megye

A beruházási és fejlesztési hitelek, valamint a rövid lejáratú hitelek magas korrelációt (0,77 és 0,78) mutatnak a helyi önkormányzatnak nyújtott európai uniós támogatással. A faktoranalízis eredménye szerint ezek a változók az első főfaktorba sorolhatók, magas (0,9 körüli) értékkel. A dendrogram eredménye alapján közös ágon szerepel az európai uniós támogatás, valamint a beruházási és fejlesztési hitelek és a rövid lejáratú hitelek.

Zala megye

Az európai uniós támogatások több változóval is erős korrelációt mutatnak. Míg a beruházási és fejlesztési hitelek, valamint annak törlesztése esetében a korreláció magas (0,93 és 0,85), addig szintén indokolt figyelembe venni a rövid lejáratú kötelezettségeket (0,76). A működési célú hosszú lejáratú hitelek és annak törlesztése, valamint a hosszú lejáratú kölcsön törlesztése és az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek törlesztése is

¹⁵¹ A rövid lejáratú hitelek és a működési célú kötvények között erős negatív korreláció van, melynek értéke -0,946.

¹⁵² A szállító erős negatív korrelációt mutat a beruházási és fejlesztési hitelekkel, azonban a kutatás eredményeként ennek okát nem sikerült feltárni.

magas korrelációt (0,66) mutat. A faktorelemzés a fenti változókat két főfaktorba sorolja, amely eredmény a dendrogramon is egyértelműen megjelenik. Vitathatatlan, hogy ezeknek jelentős hatása van az európai uniós támogatásokra, azonban a vizsgálatok eredménye alapján nem körvonalazódik az, hogy milyen módon.

Következtetés

Figyelemmel arra, hogy a hipotézist 16 megye esetében egyértelműen elfogadható, és 2 megye (Komárom-Esztergom, Nógrád) esetében nem vethető el, a hipotézist a konvergencia régióra szűkítve elfogadom, míg Pest megyére, vagyis a közép-magyarországi régióra elvetem.

6.2.4. A H4 hipotézis tesztelése

H4: A helyi önkormányzatok nagysága, területi elhelyezkedése, bevételi szerkezete együttesen olyan tényezők, amelyek meghatározzák az európai uniós támogatások igénybe vételét.

A hipotézis vizsgálata során külön-külön értelmezem a nagyságot, a területi elhelyezkedést és a bevételi szerkezetet, mint tényezőket.

A hipotézis teszteléséhez a 2004-2008-as időszak egészét vettem figyelembe, ugyanis az önkormányzatoknak folyósított európai uniós támogatások évenként nem egyenletesek. Az önkormányzatok költségvetési jelentésében szereplő adatok (80-as űrlap) alapján új változókat képeztem, amelyek az éves adatok összegei. Mivel a hipotézis a bevételi szerkezetre irányul, a költségvetési adatok közül kizárólag a bevételi szerkezetre vonatkozókat teszteltem.

Az adatbázis feltáráshoz első lépésben Pearson korreláció vizsgálatot alkalmaztam az önkormányzatoknak juttatott támogatás és a bevételek között. A 0,5 feletti korrelációt mutató változókon hierarchikus klaszterelemzést végeztem, melynek eredményét a hipotézis tényleges teszteléséhez alkalmazott lineáris regresszióhoz alkalmazott változók szakmai alapon történő kiválasztásánál vettem figyelembe.

A változók kiválasztásánál figyelemmel voltam arra a szempontra is, hogy az önkormányzat a támogatáshoz szükséges önerőt vélhetően milyen forrásból biztosítja. Ezek köre összhangban a kutatás elméleti részében kifejtettekkel a következő lehet:

1. készpénz állomány
2. központi költségvetéstől származó támogatások
3. átengedett és megosztott bevételek
4. már meglévő vagyoni elemek értékesítés
5. saját bevételek, adóztatás
6. hitelek felvétele

A bevételi szerkezetet leíró, főbb változók köre, valamint azok megnevezése a fentiek figyelembe vételével a következő:

1. pénzkészlet a tárgyidőszak végén (pénzkészlet)
2. önkormányzat költségvetési támogatása (költségvetési_tám)
3. személyi jövedelemadó bevételek (SzJA)
4. tárgyi eszközök, immateriális javak értékesítése (teért)
5. saját bevételek összesen; helyi adók; iparüzési adó; helyi adókkal kapcsolatosan kiszabott bírságok, kamatbevétel (sajátbev; helyiadoossz; IPAössz; adóbírság, kamatbevétel)
6. rövid lejáratú és likvid hitelek felvétele, forgatási célú értékpapírok kibocsátása és értékesítése; hosszú lejáratú hitelek felvétele, hosszú lejáratú értékpapírok értékesítése és kibocsátása, befektetési célú értékpapírok kibocsátása (rövidhitel; hosszúhitel)

A kiválasztott változók között részhalmaz-egészalmazt jelentő változók is vannak, ilyen például a saját bevételek összesen, azon belül a helyi adók, azon belül a helyi iparüzési adó. Felmerül a kérdés, hogy ezek a változók hogyan értelmezhetők a lineáris regresszió esetében, illetve a modell eredményeit rontják-e.

A kérdés elsősorban akkor releváns, ha a becslésnél többi ilyen változó is a modell része, vagyis ezek közül legalább kettő bekerül a modellbe. Ebben az esetben az egészhalmaz a

részalmaz komplementereként értelmezendő, amelyet a lineáris regressziós modell a végső súlyok kialakításánál figyelembe vesz.¹⁵³

Nagyság értelmezése

A bevételi szerkezetet leíró változók kiválasztását követően Pearson korreláció vizsgálattal arra a következtetésre jutottam, hogy az állandó népesség és a bevételi szerkezet közötti korreláció mind országos, mind regionális, mind megyei, mind az általam korábban képzett területi bontásban jellemzően magas. A korrelációra vonatkozó számításokat a 14. számú melléklet a) és b) pontjai tartalmazzák.

Fentiekből azt a következtetést lehet levonni, hogy a lakosságszám erősen determinálja a helyi önkormányzatok bevételi szerkezetét leíró változókat, ennek következtében indokolatlan a lakosság számát a becslésnél felhasználni, mivel redundáns. Elfogadható viszont az az állítás, hogy amennyiben az empirikus tesztelés a bevételi szerkezetre vonatkozóan helytálló eredményeket ad, akkor a nagyságra vonatkozókat is elfogadhatom.

Bevételi szerkezet, valamint elhelyezkedés értelmezése és tesztelése

A fenti változókkal a megfigyelési egységek egészére lineáris regressziót számítottak többféle módon, ahol mindegyik esetben függő változó a helyi önkormányzatoknak juttatott európai uniós támogatás összege. Az alkalmazott módszer stepwise¹⁵⁴ lineáris regresszió. Az elemzés során figyelemmel követem azokat a változókat, amelyeknél a standardizált együtthatók a legmagasabbak, ezáltal legerősebben determinálják a támogatás értékét.

A terület szerinti rétegezésnél többféle lehetőség merült fel. A tesztelés NUTS1 és NUTS2 szerinti bontásban, valamint a feltáró elemzést követő saját kategorizálás alapján értelmezhető, azonban a megye, azaz a NUTS3 szintű vizsgálatot nem végeztem el annak korlátai miatt: 3151 elemű sokaság esetében a megye és támogatásban való részesülés

¹⁵³ például: ha a modellben a saját bevétel 2 súllyal és azon belül a helyi adók 1,5 súllyal szerepel, akkor az azt jelenti, hogy a helyi adó valójában 3,5 súllyal szerepel, míg a helyi adón kívüli saját bevételek vagyis a komplementer halmaz 2 súllyal

¹⁵⁴ A kutatás során a következőket alkalmaztam: a változót a módszer a modellbe belépteti, ha a szignifikancia szintje 0,05-nél kisebb, és a modellből eltávolítja, ha a szignifikancia szintje 0,1-nél nagyobb.

szerinti bontásával az egyes rétegek elemszáma olyan alacsony lenne, amely nem biztosítaná a statisztikai stabilitást.¹⁵⁵

I. Valamennyi települési önkormányzat vizsgálata, területi elhelyezkedés figyelembe vétele nélkül

A modell hat változó (költségvetési_tám, szja, teért, helyi adóössz, hosszúhitel, adóbírság) bevonásával közelítette ($R^2=0,653$) az önkormányzatoknak juttatott támogatás összegét, amelyek közül a költségvetési támogatás a legmeghatározóbb. Ez az eredmény a kapcsolat létezését alátámasztja ugyan, azonban a hipotézis igazolásához nem elegendő. Figyelemmel a feltáró elemzés eredményeire vélelmezhető, hogy a területi elhelyezkedés szerinti rétegezéssel az eredmények javulnak, vagy további összefüggések körvonalazódnak. (14. számú melléklet cI. pont)

II. Valamennyi települési önkormányzat vizsgálata, a területi elhelyezkedés figyelembe vételével

II. a) Statisztikai nagyrégiók (NUTS1) szerinti bontásban

A tesztelés eredményeként az kapjuk, hogy 2 régió esetében az országos szintű becslésnél pontosabb (Közép-Magyar $R^2=0,7$; Alföld és Észak $R^2=0,761$) becslést kapunk, míg a Dunántúl esetében $R^2=0,613$, ami gyengébb eredmény, mint az országos esetében. Ez vélhetően a települések heterogenitására vezethető vissza. Megállapítható ugyanakkor, hogy a terület szerinti bontás vizsgálata releváns tényező különös tekintettel arra, hogy az ország szintű becslésünk során bevont változók közül csak a hosszú lejáratú hitelfelvétel jelenik meg mindhárom régióban, azonban eltérő súllyal. A Közép-Magyarország régió esetében a meghatározó az adóbírság mértéke, ami kissé meglepő eredmény a kutatás elméleti eredményeihez képest. Dunántúl, illetve Alföld és Észak régiókban a saját bevételek, illetve a költségvetési támogatás meghatározóak. (14. számú melléklet cIIa. pont)

¹⁵⁵ Ehhez lásd még 10. számú melléklet o) pontja „A helyi önkormányzatoknak juttatott európai uniós támogatás NUTS3 megye szerinti bontásban” című táblázatát.

II. b) Statisztikai régiók (NUTS2) szerinti bontásban

A modell eredményei különbözőnek tekinthetők régióként. A becslés pontossága egy régiótól eltekintve (Közép-Dunántúl, ahol $R^2=0,473$) javuló tendenciát mutat. ($0,681 < R^2 < 0,929$) A becslés pontossága és a felhasznált változók száma, valamint köre jelentős változékonyságot mutat. A modell régióként eltérő változókat vont be, azonban visszatérő változónak tekinthető¹⁵⁶ a tárgyi eszközök értékesítéséből származó bevétel, valamint a saját bevétel/helyi adók/iparüzési adó változók valamelyike. A régiók közötti különbségek megjelennek, amiből arra következtetünk, hogy a területi elhelyezkedésnek szerepe van a támogatás értékének eloszlásában. (14. számú melléklet c)II.b pont)

II. c) Saját besorolás szerinti bontásban

Ezt az esetet a NUTS1 szintű eredményekkel célszerű összehasonlítani, ugyanis 3 hasonló kategóriát tartalmaznak. A kapott eredmények mindenhol pontosabbak, mint a NUTS1 szintű becslés eredményei.

A saját besorolás szerinti „közép” kategória a feltárás alapján átmenetet képez a viszonylag élesen elkülönülő „nyugat”-hoz, illetve „kelet”-hez sorolt településekhez viszonyítva.

Az egymásnak megfeleltethető kategóriákban „Nyugat” vs „Dunántúl”, illetve „Kelet” vs „Alföld és Észak” az R^2 eredmények javulnak. (Nyugat $R^2=0,895$; Közép $R^2=0,707$; Kelet $R^2=0,781$) (14. számú melléklet c)II. c pont)

III. Csak a támogatást elnyert települési önkormányzatok vizsgálata területi elhelyezkedés figyelembe vétele nélkül

A modell eredménye nagyon hasonló az első esethez. Öt változó (szja, teért, költségvetési_tám, IPAössz, adóbírság) bevonásával közelítette ($R^2=0,652$) az önkormányzatoknak juttatott támogatás összegét. A magyarázó változók körében figyelemre méltó, hogy a tárgyi eszköz értékesítés szignifikáns változónak megjelenik, a költségvetési támogatás, valamint a személyi jövedelemadóból származó bevétel továbbra is meghatározó. Ez az eredmény a kapcsolat létezését alátámasztja ugyan, azonban a hipotézis igazolásához nem elegendő. Figyelemmel a feltáró elemzés eredményeire

¹⁵⁶ Közép-Magyarországon kívül valamennyi régióban megjelenik

vélelmezhető, hogy a terület szerinti rétegezéssel az eredmények javulnak, vagy további összefüggések körvonalazódnak. (14. számú melléklet c)III. pont)

Figyelemre méltó ugyanakkor, hogy a modell eredményei lényegesen nem változtak attól, hogy csak a támogatást elnyert önkormányzatokat vonom az elemzés körébe. Az elemszám csökkenésével elvben szükségszerű lenne a javulás, azonban pont azokat az elemeket (támogatást nem nyert településeket)¹⁵⁷ zárom ki, amelyek feltehetően jól becsülhetők. Ez összességében azt támasztja alá, hogy a becslésre használt változók megfelelőek.

IV. Csak a támogatást elnyert települési önkormányzatok vizsgálata a területi elhelyezkedés figyelembe vételével

IV. a) Statisztikai nagyrégiók (NUTS1) szerinti bontásban

A modell eredményei hasonlóan alakulnak, mint a teljes adatbázisra vonatkozóak. Két régió esetében az országos szintű becslésnél pontosabb (Közép-Magyar $R^2=0,747$; Alföld és Észak $R^2=0,757$) becslést kapunk. A Dunántúl esetében $R^2=0,621$, ami enyhén javuló eredmény.

A bevont változók esetében alig van változás. Továbbra is Közép-Magyarországnál az adóbírság, míg Alföld és Észak régióban a költségvetési támogatás a meghatározó. Dunántúl esetében a tárgyi eszköz értékesítés válik meghatározóvá. (14. számú melléklet c)IV.a pont)

IV. b) Statisztikai régiók (NUTS2) szerinti bontásban

A modell a II. b) esethez képest pontosabb képet mutat. Az R^2 értékekben két régió kivételével jelentős javulás tapasztalható, és a bevont változók köre jóval szűkebb, ami a becslés átláthatóságát javítja, értelmezhetőségét segíti. Visszatérő változónak tekinthető a saját bevétel/helyi adók/iparüzési adó változók valamelyike, és megjelenik a hosszú lejáratú hitelfelvétel is. A NUTS1 szintű bontáshoz képest kevesebb változóval, és valamennyi modell közül a legjobb eredménnyel becsül, ami azt mutatja, hogy a területi bontás szerinti értelmezés indokolt. (14. számú melléklet c)IV.b pont)

¹⁵⁷ ehhez lásd még a H5 hipotézis tesztelésének eredményeit is

IV. c) Saját besorolás szerinti bontásban

Az R^2 értékek javulása körvonalazódik mind a IV. a), mind a II. c) esethez képest. A változók közül a saját bevételek és a költségvetési támogatások meghatározó szerepet mutatnak. Az egymásnak megfeleltethető kategóriákban jelentős hasonlóság mutatkozik, ugyanakkor az R^2 értékében „Nyugat”-on jelentős javulás van a IV. a) esethez, illetve „Közép”-en a II. c) esethez képest. Az eredmények alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a becslések közül ez tekinthető az egyik legpontosabbnak, ami igazolja azt is, hogy az adatbázis feltárás eredményes volt. (14. számú melléklet c) IV.c pont)

Következtetés

A bevételi szerkezet alapján a helyi önkormányzatoknak folyósított támogatás mértéke lineáris regresszióval viszonylag pontosan becsülhető, amit a magas R^2 értékek mutatnak. A területi elhelyezkedés szerinti bontásban az eredmények minden esetben jelentős mértékben javultak, ami azt mutatja, hogy a területi elhelyezkedés is meghatározó az európai uniós támogatások felhasználása tekintetében. A fenti elemzésekre figyelemmel **a H4 hipotézist elfogadom.**

6.2.5. A H5 hipotézis tesztelése

H5: Létezik a helyi önkormányzatoknak olyan nagyság, területi elhelyezkedés és bevételi szerkezet szerinti csoportja, amelyeknél az európai uniós támogatások felhasználása nem tipikus.

A H1-H4 hipotézisek eredményeinek figyelembe vételével joggal feltételezhető, hogy a támogatásban részesült helyi önkormányzatok bevételi szerkezete eltér a támogatásban nem részesült helyi önkormányzatokétól. A H4 hipotézis vizsgálata során ezt az támasztotta alá, hogy a lineáris regressziós modell eredményei területi bontás esetében jellemzően javultak és a modellbe bevont változók is eltérőek voltak, amennyiben csak a támogatást elnyert helyi önkormányzatokat vizsgáltam.

A bevételi szerkezetet leíró változóknak ugyanazokat a változókat tekintem, mint amelyeket a H4 hipotézis esetében. Az együttthatók könnyebb kezelhetősége, valamint az eredmények pontosabb értelmezése érdekében az egyes változók mértékegységeit milliárd Ft-ban határozom meg.

A leíró statisztikai elemzéskor elsődlegesen nem az elnyert támogatás mértékére fókuszáltam, hanem annak bemutatására, hogy az önkormányzatok elnyertek-e európai uniós támogatást, vagy sem.

Változónként ország szinten vizsgáltam, hogy van-e lényeges különbség a támogatásban részesült, és a támogatásban nem részesült helyi önkormányzatok között. Ennek részleteit a dolgozat 15. számú mellékletének a és b pontjai tartalmazzák. A t-próbák alapján a változók kategóriák¹⁵⁸ közötti egyenlőségének hipotézisét elvetettük, ami azt támasztja alá, hogy azoknak a modellben történő szerepeltetése indokolt. (15. számú melléklet c1 és c2 pontok)

Nagyság értelmezése

A hipotézisek vizsgálata során már láttuk, hogy a lakosságszám erősen determinálja a helyi önkormányzatok bevételi szerkezetét leíró változókat, ennek következtében indokolatlan a lakosság számát a becslésnél felhasználni, mivel redundáns. Így jelen hipotézis tesztelésekor is elfogadom a nagyságra vonatkozó állítást, amennyiben az empirikus tesztelés a bevételi szerkezetre vonatkozóan helytálló eredményeket ad.

A vizsgálat időszakban a helyi önkormányzatok alig több, mint harmada részesült európai uniós támogatásban: a vizsgált 3151 településből 1108 helyi önkormányzata¹⁵⁹, ami jelentős hatással van a becslésre. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a 2007-2013-as programozási periódus ÚMFT támogatások esetében a támogatást elnyert helyi önkormányzatok aránya lényegesen magasabb, ezért a jelen hipotézis vizsgálata keretében kapott eredmények nem általánosíthatóak a jelenleg is folyamatban lévő 2007-2013-as programozási periódusra.¹⁶⁰

A hipotézis bevételi szerkezetre irányuló részének teszteléséhez bináris logisztikus regressziót (logit modell) alkalmazok, amely módszer bináris változó értékének becslésére alkalmas. Céлом, hogy meghatározzak egy olyan kört, ahol a modell magas bizonyossággal becsüli, hogy egy település nem kapott európai uniós támogatást. A módszerrel a cél nem az előrejelzés, hanem olyan település-csoportok meghatározása,

¹⁵⁸ vagyis támogatásban részesült, illetve támogatásban nem részesült helyi önkormányzatok

¹⁵⁹ Ehhez lásd még a 10. számú mellékletben szereplő adatokat.

¹⁶⁰ A 2007-2013-as programozási periódusban feltehetően pontosabban becsülhetők azok a helyi önkormányzatok, amelyek támogatásban részesültek.

amelyek körében a helyi önkormányzat részére folyósított támogatás ténye tipikus, illetve atipikus.

A leíró statisztikai eredmények alapján körvonalazódik (10. számú melléklet i) pont), hogy az 500 fő lélekszám alatti települések esetében a támogatásokból való részesedés atipikus, míg az 50 000 fő feletti nagyvárosok kivétel nélkül részesültek támogatásban. A településméret növekedésével a támogatásban részesült helyi önkormányzatok aránya NUTS1 szintet tekintve minden régióban növekszik, NUTS2 szinten a fenti állítás néhány kisebb elemszámú esettől¹⁶¹ eltekintve szintén igaz. (10. számú melléklet i) pont)

Az alkalmazott módszer „forward selection conditional” logisztikus regresszió. Az eljárás a változókat egyesével építi be, illetve lépteti ki a modellbe, figyelemmel arra, hogy a változó mennyire szignifikáns az aktuális modell egészére¹⁶², tehát „lépésről lépésre szignifikáns változókkal bővíti”. (Kovács 2009) Szükséges megjegyezni ugyanakkor, hogy a hipotézis tesztelése során a logisztikus regresszió vizsgálatokat enter módszerrel is lefuttattam, azonban az eredmények közel ugyanazt mutatták, mint a fenti módszer esetében.

A logisztikus regresszió olyan osztályozó eljárás, amely egymást kizáró eredményekhez – jelen esetben támogatásban részesül, vagy nem részesül – sorolja a megfigyelési egységeket egy osztályozó függvény által felvett érték alapján. A besorolási osztályt az előre, szabadon meghatározott vágópont és a függvényérték relációja határozza meg.¹⁶³ A vizsgálatot két irányból, több lépésben végeztem el: egyrészt a támogatásban nem részesülők irányából, másrészt a támogatásban részesülők irányából közelítettem úgy, hogy a vizsgált osztály találati pontossága meghaladja a 80%-ot. Ennek elérésére a vágópont értékét változtattam oly módon, hogy a 80%-os találati pontosság megtartása mellett a lehető legtöbb elem kerüljön a vizsgált osztályba.

¹⁶¹ Nyugat-Magyarország esetében 5000-9999 fő lélekszámú településeknél 40% az arány, míg a 10000-49999 fő kategóriában 50%, azonban az elemszám nagyon alacsony (2:3, illetve 4:5); Dél-Alföldön 5000-9999 fő lélekszámú településeknél 6,9% az arány, míg a 10000-49999 fő kategóriában 15,8%, azonban az elemszám nagyon alacsony (2:27, illetve 3:16).

¹⁶² A kutatás során a következőket alkalmaztam: a változót a módszer a modellbe belépteti, ha a szignifikancia szintje 0,05-nél kisebb, és a modellből eltávolítja, ha a szignifikancia szintje 0,1-nél nagyobb.

¹⁶³ Jelen esetben a vágópont alatti becsülőfüggvény-értékkel rendelkező elemeket a modell a támogatásban nem részesült osztályba, míg a vágópont felettiek a támogatásban részesült osztályba sorolja.

A hipotézis tesztelése során ugyanazt a sorrendiséget követtem, mint amit a H4 hipotézis esetében, mert az eredmények így egymással és a H4 hipotézissel is egyaránt összehasonlíthatók és könnyebben értelmezhetők lesznek.

Első lépésként a logisztikus regresszió vizsgálatot *országos* szinten végeztem el, melynek eredményeit a 15. számú melléklet d1 és d2 pontjai tartalmazzák. A mellékletben szereplő táblázatokban „igen” jelöléssel azt az esetet tüntettem fel, amikor a támogatásban részesült osztályt vizsgáltam, míg „nem” jelöléssel azt, amikor a támogatásban nem részesült osztályt vizsgáltam. A kapott eredmények alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy a bevételi szerkezet alapján létezik a településeknek olyan köre (1813 darab), amelyeknél 80%-os találati pontossággal (1461 település) igaz, hogy támogatásban nem részesült. Hasonló módon megállapíthatjuk, hogy létezik a településeknek egy olyan köre (294) is, ahol a támogatás igénybe vétele tipikus (238 település). Mindösszesen tehát a két becsléssel 1699 települést sorolunk helyesen. Következő lépésben annak alátámasztására törekszem, hogy a H4 hipotézis eredményeinek figyelembe vételével meghatározzam azt a területi rétegezést, ahol a modell eredményei tovább javíthatóak.

Második lépésként *NUTS1 nagyrégió* szinten folytattam az elemzést, melynek eredményeit a 15. számú melléklet e1 és e2 pontjai tartalmazzák. Nagyrégióként eltérő becslőfüggvény alkalmazása mellett az eredmények javulnak: a támogatásban nem részesült osztályok 1476 esetben helyesen sorolnak, a támogatásban részesült osztályok pedig 283 esetben. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy mind az „igen”, mind a „nem” kategóriában ugyanolyan (80%-os) pontosság mellett több elemet találunk el, tehát a nagyrégió szerinti területi rétegezéssel összességében enyhe, 3,5 %-os javulást érünk el.

A NUTS 2 statisztikai régió szintű elemzés eredményeit a 15. számú melléklet f1 és f2 pontjai tartalmazzák. A tesztelés eredményeitől előzetesen jelentős javulást vártam figyelemmel arra, hogy az egyes régiók között fejlődésbeli különbségek vannak. A kapott eredmények meglepőek, ugyanis annak ellenére, hogy a támogatásban részesült településeket¹⁶⁴ jobban becsüli a függvény (291), addig a „nem”-ek esetében a találati arány jelentősen, a NUTS 1 szintű becslés 1476-ról 1168-ra romlik. Ennek oka lehet azonban az is, hogy Dél-Alföld régió esetében nincs olyan vágópont, amellyel a 80%-os találati pontosság elérhető lenne a „nem” kategóriában. Ez azt mutatja, hogy a modell

¹⁶⁴ vagyis az „igen”-eket

becslése erre az osztályra nagyon bizonytalan. Összességében azt a következtetést lehet levonni, hogy a NUTS1 szinthez képest 1759-ről 1459-re, vagyis 17 százalékkal romlik az eredmény.

Figyelemmel arra, hogy a NUTS1 szintű bontás az országos szinthez képest javuló eredményt mutatott, így a saját bontás szerinti vizsgálatot is elvégeztem, melynek eredményeit a 15. számú melléklet g1 és g2 pontjai tartalmazzák. Az „igen” osztály esetén az országos szinthez képest az eredmények 238-ról 288-ra javultak, ugyanakkor a „nem” osztály esetében 1461-ről 1416-ra romlottak. Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy ez a bontás csak egy kicsit jobb, mint az országos szintű és alatta marad a NUTS1 nagyrégiók szerinti becslésnek.

A különböző területi bontások eredménye nem különbözött szignifikánsan az országos szintűtől, a területi elhelyezkedés önmagában nem egyértelműen befolyásolja a becslés helyességét, vagyis azt, hogy az adott település támogatásban részesült-e, vagy sem. Meg kell jegyezni ugyanakkor, hogy a területek között megjelenő eltérések a fentiek alapján abból fakadnak, hogy az adott területen milyen típusú értsd lélekszámú települések jellemzőek.

A területi bontás szerinti vizsgálat meglehetősen gyenge eredményeket mutat, így más irányból is teszteltem a hipotézist. A leíró statisztikák (10. számú melléklet i) pont) alapján az körvonalazódott, hogy az alacsony lélekszámú települések esetében a támogatás atipikus, míg a nagyvárosok esetében tipikus. A vizsgálatot ezért elvégeztem a települések lélekszám szerinti bontásának rétegezésével is a következők szerint:

1. 500 fő alatti települések
2. 500-999 fő lélekszámú települések
3. 1 000 – 4 999 fő lélekszámú települések
4. 5 000 – 9 999 fő lélekszámú települések
5. 10 000 – 49 999 fő lélekszámú települések
6. 50 000 fő feletti települések

Az 500 fő alatti települések esetében a logit modell a leíró statisztikához képest többleteredményt szükségszerűen nem hozhat tekintettel arra, hogy az 500 fő alatti települések több mint 80%-a támogatásban nem részesült. Hasonlóan nem nyújt új információt a leíró statisztikához képest a logisztikus regresszió az 5-6 rétegben, vagyis

10 000 fő feletti településeknél, ugyanis azok jellemzően részesülnek támogatásban. (15. számú melléklet h pont)

A logisztikus regresszió a 2-3-as kategóriában gyengén becsli a támogatásban való részesülés tényét. (15. számú melléklet i pont) Az empirikus kutatás részeként további, méret, illetve területi elhelyezkedés szerinti alábontásokat is alkalmaztam, azonban azok eredményei sem érik el összességében a kívánt pontosságot.

Összegezve az állapítható meg, hogy a logisztikus regresszió eredményei az országos szint további alábontásával nem hoznak jelentősen pontosabb eredményt, területi elhelyezkedés nem meghatározó. A méret szerinti leíró statisztikai eredményekhez képest a modell többletinformációt nem ad. **Mindezek alapján a hipotézist eredeti formájában elvetem.**

Összegzés, következtetések, további kutatási irányok

Logikai keret

A disszertáció utolsó, rövid fejezetével több célom van: egyrészt áttekintő szemléletben bemutatom azt a logikai keretet, amelyre a dolgozat épül, másrészt röviden, kissé kritikus szemléletben értékelem a kutatás eredményeit, harmadrészt pedig felvázolom a kutatás lehetséges további irányait.

Magyarország európai uniós csatlakozásával a cél összhangban az Európai Unió politikáival hazánk felzárkóztatása, vagyis a regionális különbségek csökkentése és a társadalmi és gazdasági kohézió erősítése. Ezen célok elérésének egyik más tagállamok példáira támaszkodva mondhatni bevált eszköze a regionális politika. A disszertációban szűken bemutattam a regionális politika múltját és jelenét, továbbá ezekben a dimenziókban elhelyeztem Magyarországot mint a 2004-ben csatlakozott új tagállamok egyikét. Az Európai Unió által nyújtott támogatások hozzájárulhatnak ahhoz, hogy egy-egy lemaradó régió látványos fejlődésnek induljon, és ezáltal a fejlődésbeli különbségek csökkenhessenek.

Az Európai Unió támogatáspolitikájának alapelvei elvi szinten, ugyanakkor meglehetősen egyértelműen meghatározzák annak a mozgástérnek a határait, amelyben a támogatást igénybe vevő tagállamok mozoghatnak. A dolgozat számos fontos alapelv közül az addicionalitásra fókuszál: a hozzájárulásnak érvényesülnie kell mind a kormányzati, mind a helyi szinten annak érdekében, hogy a támogatások kiegészítésként járuljanak hozzá egy-egy projekt megvalósításához.

Összhangban a regionalizmus alapgondolatával az aktív helyi szintnek kell a döntéseket meghoznia a fejlődés érdekében, amelyhez kreatív elképzeléseken és terveken túl megfelelő források is szükségesek. Az addicionalitás vizsgálatánál a kutatás fókuszába a helyi szintet, azon belül is a magyarországi helyi önkormányzatokat helyeztem.

Régi mondás szerint: aki sokat markol, keveset fog. Bár ennek minden nehézségét és veszélyét éreztem a kutatás során, a dolgozatot mégis multidiszciplináris jellegűnek szántam: a magyarországi helyi önkormányzatok mint kedvezményezettek körén keresztül vizsgáltam az addicionalitást, viszonylagosan szűken értelmezve. Ez a szűkített értelmezés is megkívánta ugyanakkor, hogy mind a regionális politika kapcsolódó

elméleti háttérét, mind a magyarországi helyi önkormányzatok specifikumait bemutassam.

A dolgozatnak ez a kétarcúsága az elméleti felfezetésnél jelenik meg igazán, hiszen alapjaiban több, egymástól jelentősen eltérő tudományterület összekapcsolására tettem kísérletet, melyek külön-külön is egy-egy disszertáció és különálló kutatás részét képezhetnék. Így minden kapcsolódó szakirodalom alapos, mélyreható elemzése nem történhetett meg, törekedtem azonban – a főbb elméleti irányok részletes bemutatásával – azoknak az összefüggéseknek a megvilágítására, amelyekkel a különböző tudományterületek összekapcsolhatók.

A magyarországi helyi önkormányzatok vizsgálatakor a történeti háttér rövid bemutatását követően arra kérdésre fókuszáltam, hogy a helyi önkormányzatok milyen módon képesek előteremteni a fejlesztéshez szükséges forrásokat, és mi ennek az ára. A hazai szakirodalomban hangsúlyosan megjelenő eladósodási folyamatok tárgyalásától nem tekinthettem el, azonban a disszertáció fókuszában és a hipotézisek felállításában elsődlegesen nem az eladósodási folyamatok tárgyalása szerepel, hanem annak összefüggései az addicionalitással.

Mivel a regionális politika és az önkormányzatok közötti kapcsolatot az európai uniós támogatások felhasználásán mint gyakorlati területen keresztül teremtettem meg, ezért szükségszerűen a dolgozat integráns részét képezik gyakorlati irányú, összegző megközelítések is.

A hipotézisek megfogalmazásáig a dolgozat szerkezete túlzottan tagoltnak, az egyes fejezetek egymástól elszeparálódnak tűnhetnek, ami nem a véletlen műve, hanem mondanivalóm felépítésének sajátos technikája. Míg mind a regionális politika, mind az önkormányzati gazdálkodás témájában külön-külön meglehetősen sok tanulmány született, azonban a két terület összekapcsolására sajnálatos módon kevés a szakirodalmi példa.

Az empirikus kutatással egyidejűleg az elméleti háttér további bővítésén is dolgoztam annak érdekében, hogy a két tudományterületi közötti átmenetet egyfajta hídként tudjam bemutatni. Kezdetektől fogva kockázatosnak tartottam a kutatást abban a tekintetben, hogy a hipotézisek empirikus tesztelésekor számtalan olyan elemzési eredmény körvonalazódhat, amely mögött rejlő okok egyelőre ismeretlenek.

Kutatási eredmények összegzése

A hazai szakirodalomban többirányú elméleti levezetéssel és leíró statisztikai módszerekre építve már megfogalmazták (Vigvári), hogy Magyarországon az arany szabály nem érvényesül. Ebben a tekintetben tehát a disszertáció ***H1 hipotézisét*** nem tekintem teljesen újszerű elméleti eredménynek. Az empirikus tesztelés során azonban (leíró egyenlet segítségével) igazoltam, hogy a helyi önkormányzatok hitelfelvételének változása a vizsgált időszak tekintetében összefüggésbe hozható az értékpapír állományban bekövetkezett változással, a felhalmozás egyenlegének változásával, valamint a működés egyenlegének változásával. Az empirikus teszteléssel tehát megerősítettem azt az elméleti levezetést, miszerint a hitelfelvétel három fő célt szolgált: a felhalmozási kiadásokon keresztül elősegítette a beruházásokat, kiegyenlítette a működési egyenleg deficitjét és részben megtakarítási célokat szolgált. Az empirikus tesztelés második lépéseként igazoltam, hogy a működés egyenlegének figyelembe vétele nélkül a becslőegyenlet nem érvényes, tehát a helyi önkormányzatok a hitelfelvétel egy részét működési célokra használták fel. Az empirikus tesztelés során a hitelfelvétel fogalmát kétféle módon operacionalizáltam: egy szűkítő, és egy tágabb értelmezés szerint.

A H1 hipotézissel kapcsolatos további kutatási irány lehetne annak vizsgálata, hogy a szűkítő értelmezésben definiált hitelfelvétel esetében újszerű összefüggéseket tárjak fel azokra a településekre, amelyek nem képezik a modell részét. Másik kutatási irányként értelmezhető, ha a becslőegyenletbe új változókat vonnánk be, vagy az egyes fogalmakat – hasonlóan a hitelfelvételhez eltérő módon értelmeznénk.

A hipotézis tesztelésének eredményeire is figyelemmel egyetértek a hazai kutatókkal (Vigvári) abban, hogy a magyarországi helyi önkormányzatok eladósodása atipikus, és az államháztartás átfogó reformja szükséges annak érdekében, hogy a folyamatok, a gazdálkodás módja átlátható, transzparens, és ezáltal az eredmények megfelelően mérhetők legyenek. Sajnálatos módon a kutatás empirikus részénél szembesültem a rendelkezésre álló adathalmaz elsősorban a helyi önkormányzatok által készített beszámolók konzisztenciájának hiányosságaival, valamint azzal a ténnyel, hogy a beszámolókból nem kaphatunk teljes képet egy-egy önkormányzat tényleges vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről, valamint annak jövőbeni kötelezettségeiről és mérleg alatti tételeiről.

A **H2 hipotézissel** több lépésben igazoltam, hogy a helyi önkormányzatok beruházásaiban az európai uniós támogatások meghatározó szerepet töltenek be. A változók közötti Pearson korreláció magas, ugyanakkor ez még nem támasztja alá az ok-okozati viszonyt. A hipotézis alátámasztásának érdekében az egy főre jutó beruházások átlagát vizsgáltam a támogatásban részesült, illetve a támogatásban nem részesült települések körében. A hipotézis tesztelése során rétegtképző ismérvek a lélekszámot tekintettem, amely rétegezéssel a lakosság mint mögöttes változó determinációját kezeltem¹⁶⁵. A kapott eredmények alapján egyértelműen állítható, hogy a támogatásban részesült települések esetében az egy főre jutó beruházási és fejlesztési kiadások nagysága minden rétegben magasabb, mint a támogatásban nem részesült helyi önkormányzatok esetében. A különbség szignifikanciáját t-próbával, illetve Welch próbával teszteltem, melynek eredményeként megállapítottam, hogy a 200 fő alatti lélekszámú településektől eltekintve a különbség szignifikáns.

Összességében ez a hipotézis megalapozhat olyan feltevéseket, miszerint az európai uniós támogatásoknak hatása van a települések fejlődésére. Ezt jelen kutatás keretében nem állítom tekintettel arra, hogy az egy főre jutó beruházási és fejlesztési kiadások vélhetően a méretgazdaságosság miatt a nagyvárosok esetében csökkenő tendenciát mutatnak. A disszertáció keretében igazolt hipotézis ugyanakkor makrogazdasági elemzési eszközökkel kiegészítve a fejlesztések és beruházások gazdaságosságának vizsgálatához alapot adhat.

A kutatás lehetséges további irányai sokrétűek, lehetőségként merült fel a földrajzi elhelyezkedés szerinti rétegtképzés is. Ennek legfőbb korlátja az, hogy a területi bontás alkalmazásával az egyes rétegekben szereplő megfigyelési egységek száma jelentősen csökken, ami a statisztikai stabilitást már veszélyeztetné. Lehetséges lenne ugyanakkor más tagállamok hasonló fejlettségű régióival (pl. szomszédos országok határmenti régiói) összehasonlítani a magyar települések beruházási és fejlesztési kiadásait.

Az addicionalitás helyi önkormányzatok esetében történő érvényesülésének tesztelését célozta a **H3 hipotézis**. Pearson korreláció vizsgálattal igazoltam, hogy a helyi önkormányzatoknak folyósított európai uniós támogatás és a helyi önkormányzatok saját

¹⁶⁵ A képzett rétegek a következők voltak: 200 fő lélekszám alatti, 200-499, 500-4999, 5000-9999, 10 000-49 999, 50 000 lélekszám feletti települések. 50 000 fő feletti települések mindegyike részesült támogatásban.

bevétele, valamint finanszírozásának egyenlege között szoros pozitív kapcsolat áll fenn NUTS1 nagyrégió, NUTS2 régió és NUTS3 megye szintű bontásban egyaránt. A hipotézissel tehát azt igazoltam, hogy az addicionalitás alapelve a magyarországi helyi önkormányzatok szintjén teljesül. A hipotézissel kapcsolatos további kutatási irány, ha a korreláció vizsgálatot nem a területi elhelyezkedés szerinti bontásban, hanem lélekszám szerinti rétegezésben vizsgálánk, illetve más változókat is (pl. pénzkészlet) az elemzés hatókörébe vonnánk.

A H3 hipotézis elfogadását követően indokoltta vált a **H3.1 hipotézis** tesztelése, miszerint az európai uniós támogatások felhasználása és a helyi önkormányzatok eladósodása között kapcsolatok vannak. Az önkormányzatok eladósodásának mutatójaként a kötelezettségvállalás növekedését vettem alapul a helyi önkormányzatok mérlegében szereplő stock típusú adatok 2008. évi záró és 2004. évi nyitó értékének különbségeként. Az empirikus kutatás részeként háromféle megközelítést alkalmaztam: egyrészt Pearson korreláció vizsgálattal teszteltem a kötelezettségvállaláshoz kapcsolódó változók és a folyósított európai uniós támogatás közötti kapcsolatot, majd főkomponens elemzéssel megvizsgáltam, hogy a folyósított európai uniós támogatás melyik változóval kerül egy faktorba. Harmadik lépésként pedig klaszteranalízis segítségével áttekintettem, hogy az európai uniós támogatás melyik változóval kerül egy ágra. Az elemzéseket megye szintű bontásban végeztem el, ugyanis a feltáró elemzés eredményeként az körvonalazódott, hogy megyénként eltérő összefüggések jellemzőek. A hipotézis 16 megye esetében egyértelműen elfogadható, 2 megye esetében nem vethető el, ugyanakkor Pest megyére nem teljesül.

A kutatás folytatásának első lépése elméleti irányultságú lehetne: szükséges feltérképezni azokat a mögöttes okokat (pl. gazdasági fejlettségbeli különbségek, iparosodottság, urbanizáció, politikai irányultság), amelyek alapján az egyes megyék közötti hasonlóságok és különbségek feltérképezhetők. Ezt követően kerülhetne sor újabb empirikus tesztelésre, azonban nemcsak megyei szinten, hanem annál nagyobb egységben, más csoportképző ismérvek alapján. Hasonlóan a többi hipotézishez, szintén kitekintő kutatási irány lehetne más tagállamok esetében a kötelezettségvállalás növekedésének vizsgálata, és összehasonlító elemzése a magyar helyi önkormányzatokkal.

A **H4 és H5 hipotézisekkel** sikerült alátámasztani azt, hogy a helyi önkormányzatok nagysága, területi elhelyezkedése, bevételi szerkezete együttesen olyan tényezők, amelyek meghatározzák az európai uniós támogatások igénybe vételét, ugyanakkor elvettem azt a hipotézist, miszerint létezik a helyi önkormányzatoknak olyan köre, ahol a támogatások felhasználása atipikus.

A H4 hipotézis tesztelésének első lépéseként lineáris regresszióval becslőfüggvényt képeztem országos szinten. Ezt követően különféle területi bontásban újabb becslőfüggvényeket képeztem, amelyekkel a helyi önkormányzat részére jutott támogatás mértéke pontosabban becsülhető volt. A lineáris regresszió eredményeként a becslőegyenletbe bevont változók köre nem azonos, amelyből összhangban a H3.1. hipotézissel – azt a következtetést is levonhatjuk, hogy a területi elhelyezkedés és a bevételi szerkezet meghatározó.

A hipotézis kapcsán további kutatási irányok körvonalazódnak: célszerű lenne kutatni, hogy a térbeli elhelyezkedés miért olyan meghatározó a bevont változók szempontjából, milyen mögöttes okok húzódnak meg az eltérő becslőfüggvények mögött. Az eredeti hipotézisen túllépve más változók bevonásával is alkalmazható lenne becslés, azonban az empirikus tesztelést további elméleti kutatásnak kellene megelőznie. Mivel a hipotézis tesztelésekor kumulatív módon értelmeztem a változókat, ezen a módszeren túllépve trendszámítási, illetve előrejelzési modelleket is lehetne képezni.

A H5 hipotézis tesztelését logisztikus regresszióval végeztem el, többféle módszer segítségével, ugyanazoknak a változóknak a bevonásával, mint a H4 hipotézis esetében. Meglepő eredménynek tartom, hogy a leíró statisztikai triviális eredményein – miszerint a 200 fő alatti települések esetében nem jellemző a helyi önkormányzatoknak folyósított európai uniós támogatás – nem sikerült túllépni a többváltozós adatelemzési módszerekkel, ezért a hipotézist eredeti formájában elvettem.

Nem jelenthető ki ugyanakkor egyértelműen az sem, hogy nem létezik a településeknek olyan nagyság, területi elhelyezkedés és bevételi szerkezet szerinti csoportja, amelyeknél az európai uniós támogatások felhasználása atipikus. Az elemzések során körvonalazódott, hogy a legkisebb települések helyi önkormányzatai esetében a 2004-2008 közötti időszakban viszonylag ritka volt a támogatásban való részesedés ténye, míg a nagyvárosok esetében szinte minden település helyi önkormányzata részesült európai

uniós támogatásban. Ezek alapján triviális részállítások bizonyíthatók, azonban a két viszonylagosan szélsőségesnek tekinthető eseten túl a települések többségére érvényes következtetéseket nem tudtam megfogalmazni.

Lehetséges kutatási irány a szélsőséges esetek, vagyis a triviális halmaz kivétele az elemzés hatóköréből, majd valamilyen rétegtképző ismérv alapján (pl. területi elhelyezkedés) más módszerrel történő elemzés. Mivel az eredeti hipotézis két értékre vonatkozik (támogatásban részesül-e vagy sem), más többváltozós adatelemzési technikák pl. klaszterelemzés csak korlátozottan tűnnek alkalmazhatónak. Ezek alapján olyan más, de tartalmában hasonló hipotézist kellene első lépésként felállítani, ami a logisztikus regresszió kívül más többváltozós adatelemzési módszerrel tesztelhető. Ilyen lehet például, ha a leíró statisztika eredményei és a logisztikus regresszió jelen kutatás keretében körvonalazódott sikertelen eredményei alapján bizonyos lélekszámú (pl. 500 fő alatti) településekre vonatkozóan fogalmazzuk meg az eredeti hipotézist, és más többváltozós adatelemzési módszerrel teszteljük.

A H5 hipotézis kapcsán figyelemmel kell lenni arra is, hogy a vizsgált időszak nagyon meghatározó: jelen kutatás keretében a 2004-2008-as időszak adatait vettem figyelembe, míg a jelenleg is folyamatban lévő 2007-2013-as programozási periódus magasabb forrásai miatt vélhetően szűkülni fog azoknak a településeknek a köre, amelyek helyi önkormányzatai egyáltalán nem jutnak támogatáshoz. A 2007-2013-as programozási periódus lezárásával célszerű lehet a két időszak együttes vizsgálata is.

További kutatási irány, ha a hipotézist nem szűkítjük a helyi önkormányzatok körére, hanem a település egészére tekintjük vagyis beleértjük a magánszektor szereplőit is, és a település egészére jellemző mutatószámokkal (pl. munkanélküliek száma, aránya a településen, kifizetett segélyek összege, stb.) keressük az összefüggést. Ez azonban már jócskán túlmutatna jelen kutatás eredeti célján, vagyis a helyi önkormányzatok addicionalitásának vizsgálatán.

Bár a kutatás eredményeinek összegzésekor hipotézisenként külön-külön bemutattam a lehetséges további kutatási irányokat, a dolgozat multidiszciplináris jellege miatt számos olyan terület körvonalazódik, amelyekről szólni kell.

A jelenlegi kutatás keretében a hipotézisek empirikus tesztelése során a 2004-2008 éveket vizsgáltam mind az európai uniós támogatások, mind a helyi önkormányzatok beszámolóit

alapján. A hipotézisek többségénél az évek közötti ciklikusságok tompítása érdekében – vagy összevontan, kumulatíván értelmeztem az adatokat, vagy pedig a vizsgált időszak záró és nyitóértékének különbségeként. Részben a feltáró elemzés eredményei, részben az egyes hipotézisek tesztelése során arra a következtetésre jutottam, hogy az *időbeliség* a vizsgált változók szempontjából hasonlóan az elméleti részben hivatkozott szakirodalomban megfogalmazottakhoz meghatározó lehet.¹⁶⁶

A 2007-2013-as programozási periódus lezárultával már két támogatási időszak adatai fognak rendelkezésre állni. A 2004-2013-as időszak adatainak ismeretében a jelen dolgozat keretében alkalmazott módszerektől jócskán el lehet térni: trendvizsgálatokkal és idősor elemzésekkel is kutathatóvá válik az európai uniós támogatások területe. A jelenleg folyamatban lévő programozási periódus lezárását követően nemcsak a 2004-2013-as időszak egésze vonható elemzés alá, hanem a két programozási periódus is összehasonlítható lesz, vagyis vizsgálni lehet a folyamatokat a 2004-2006 és 2007-2013 időszakokra vonatkozóan külön-külön is.¹⁶⁷ A klasszikus idősor elemzésen túlmutatva statisztikai értelemben megbízható becslőfüggvényeket is lehet majd készíteni, azonban ennek erőforrás igénye meglehetősen nagy. Egyszerűbb kutatás keretében pedig megismételhető akár a jelenlegi kutatás is, csak más időszakra vonatkozóan, egyfajta panelvizsgálatként.

A kutatás során érzékelttem, hogy a területi elhelyezkedés, illetve a települések különféle szempontú rétegzése meghatározó lehet. Erre a tényre figyelemmel ki lehetne alakítani más réteggépző ismeréveket mind a területi elhelyezkedés, mind a nagyság tekintetében, továbbá figyelembe lehetne venni a települések rangját is.

Kutatási irányok tág értelmezése

Az addicionalitást a disszertáció keretében meglehetősen szűken értelmezve vizsgáltam, hiszen nemcsak a központi szint, hanem a magánszektor egészének vizsgálatától tekintettem el, azonban nem ok nélkül.

¹⁶⁶ példaként említhető a helyi önkormányzatok által kibocsátott kötvények ugrásszerű növekedése a vizsgált időszak végén

¹⁶⁷ Ez azért különösen érdekes kutatási téma, mert a jelenleg futó 2007-2013-as programozási periódusban a Magyarországra irányuló támogatás mértéke jóval magasabb, mint a kutatás keretében vizsgált időszak esetében, így a támogatottság mértéke és a támogatottak köre jellemzően bővül.

A kutatás első szakaszában a nemzetközi szakirodalom feltérképezésével részletesen áttekintettem az elméleti megközelítések sokrétű tárházát és sajnálatos módon nem találtam sem a támogatás mérésének hatékonyságára, sem az addicionalitás biztosításának vizsgálatára készült átfogó, mikroszintről bottom-up irányba terjeszkedő kutatásokat. Jelen kutatás elméleti megalapozásának keretében ugyanakkor részletesen bemutattam a támogatások mérhetőségének anomáliáit és annak lehetséges módszertani kereteit.

Mindezek alapján úgy vélem, hogy pusztán az addicionalitás szűken vett témakörén belül maradvá is számos további iránya lehet a kutatásnak: kiterjeszthető az addicionalitás vizsgálata Magyarországon a kormányzati szintre, illetve a nem helyi önkormányzat kedvezményezettekre, gondolok itt elsősorban a magánszektorban működő kis- és középvállalkozásokra, illetve társadalmi szervezetekre.

Magyarország irányából az Európai Unió más tagállamai felé elmozdulva szintén kiterjeszthető a kutatás: vizsgálni lehetne az addicionalitás kérdését mind a kedvezményezetti, mind a központi szinten más tagállamokban, akár a Magyarországgal egyidejűleg csatlakozott országokban, akár az Európai Unió teljes területén. A vizsgálat hatóköre irányulhatna egy-egy országra, de összehasonlító elemzés keretében is lefolytatható. Nyilvánvaló, hogy egy ilyen átfogó jellegű kutatás hatóköre nem állhatna meg az addicionalitás szűken vett vizsgálatánál, hanem kiterjedne a többi, hasonlóan fontos alapelv érvényesülésének kutatására. Az alapelvek átfogó kutatása mellett ugyanakkor az egyes tagállamok mélyreható gazdasági elemzése is szükséges velejárója lenne egy ilyen nagymérvű kutatásnak, hiszen a társadalmi, gazdasági, politikai berendezkedés Európában meglehetősen sokszínű.

Köszönetnyilvánítás

A disszertáció kezdő pontja csupán egy kósza ötlet volt, talán kicsit mélyebb szakmai érdeklődés a magyarországi helyi önkormányzatok iránt. Az ötlet és a dolgozat összeállítása között azonban meg kellett másznom a hegyet. Szinte felsorolni is lehetetlen, hogy kik segítettek akár közvetlenül, akár közvetetten abban, hogy ez a munka elkészült. Mégis veszem a bátorságot arra, hogy név szerint is megnevezzem legfőbb segítőimet. Köszönet illeti témavezetőmet, Dr. Lukács Jánost, aki nemcsak szakmai javaslataival támogatta munkámat, hanem képes volt rábírní arra is, hogy néha távolabbról szemléljem a kutatást. Hálával tartozom az empirikus adatok összegyűjtésében nyújtott segítségért a Magyar Államkincstár és a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség munkatársainak. Külön köszönet kollégáimnak, akik napról napra támogatták ötleteikkel, javaslataikkal a dolgozat előrehaladását. És végül köszönöm szépen férjemnek Istvánnak, gyermekeinknek Borinak és Pistinek, valamint Papinak, Anyának és a teljes családomnak, hogy elviselték a hiányomat és emberfeletti erővel támogatták munkámat.

Felhasznált irodalom

Tanulmányok, periodikák, elemzések

- Állami Számvevőszék (2012): *Összegzés a helyi önkormányzatok pénzügyi helyzetének és gazdálkodási rendszerének 2011. évi ellenőrzéseiről* (No. 1282). Állami Számvevőszék, Budapest.
- Állami Számvevőszék (2007): *A közpénzügyek szabályozásának tézisei*. Állami Számvevőszék, Budapest.
- Antalóczy–Aradi–Bodor–Fülöp–Györffi– Györffi–Lacó–Printz (2010): *A számvitel időszerű kérdései 2010. A könyvviteli szolgáltatást végzők kötelező továbbképzéséhez*. Perfekt, Budapest.
- Báger, G. – Vigvári, A. (2007): *Államreform, közpénzügyi reform. Nemzetközi trendek és hazai kihívások*. Állami Számvevőszék Fejlesztési és Módszertani Intézet.
- Balassa, B. (1961): *The Theory of Economic Integration*, Richard D. Irwin, Homewood, Illinois.
- Balassone, F.–Franco, D.–Zotteri, S. (2004): Fiscal Rules for Subnational Governments: Lessons from the EMU. In: Kopits, G. (szerk.) *Rules-Based Fiscal Policy in Emerging Markets. Background, Analysis and Prospects*. Palgrave Macmillan kiadás, International Monetary Fund, London, 219–234. o.
- Banai, P.B. (2010): 2004. május 1.–2009. december 31. – Több mint öt év az unió tagjaként: az első időszak pénzügyi mérlege. *Külgazdaság*, LIV. évf. 7–8. sz. 3–39. o.
- Banai, P.B. (2008): Fejlesztés egyenlő eladósodás? Az addicionalitás szabálya és az államháztartási hiány kapcsolata. *Fejlesztés és Finanszírozás*. 2008. 4. sz. 55–63. o.
- Barca, F. (2009): *An Agenda for a Reformed Cohesion Policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations*. European Commission.
- Baricz, R. (1999): *Mérlegtan*. 3. átdolgozott kiadás, Aula, Budapest.
- Barna, O. (2003): Önkormányzati Támogatások a Közösségi Jog Tükrében. *Jogtudományi Közlöny*. 58. évf. 10. sz.
- Barry, F. –Bradley, J. –Hannan, A. (2001): The Single Market, the Structural Funds and Ireland's Recent Economic Growth. *Journal of Common Market Studies*, 39. évf. 3. sz. 537-552. o.
- Benczes, I. (2003): Tétlenség vagy reform: releváns nemzetközi magyarázatok hazai viszonyok között. *Strateg Füzetek*, Miniszterelnöki Hivatal, 16. szám, 189-220. o.

- Bende-Szabó, G. (2004): Regionális önkormányzati feladat- és hatáskörök. In: Horváth M. Tamás (szerk.): *A regionális politika közigazgatási feltételei : Variációk az uniós csatlakozás küszöbén*. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest
- Bennett, R.J. (1998): Local Government in post socialist cities. In: Enyedi Gy. (szerk.): *Social Change and Urban Restructuring in Central Europe*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 35-54. o.
- Bennett, R.J. (1997): *Local government in post-socialist cities*, LGI, Budapest.
- Béres, A. (2008): *A Nemzeti Fejlesztési Terv keretében a KKV-k számára megítélt technológiafejlesztési támogatásoknak a vállalkozások beruházásaira és növekedésére gyakorolt hatásának elemzése (GVOP 2.1.1)*, Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Budapest.
- Beugelsdijk, M. –Eijffinger, S.C.W. (2005): The Effectiveness of Structural Policy in the European Union: An Empirical Analysis for the EU–15 in 1995-2001. *Journal of Common Market Studies*, 43. évf. 1. sz., 35-49. o.
- Bilan, IrinaRusu, Elena (2008): Financing Local Infrastructure Investments in Romania and Other New Eu Member States. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 17. évf. 3. sz. 97-102. o.
- Bird, R.M.–Wallich, C.I. –Péteri, G. (1995): Financing local government in Hungary. In: Richard M. BirdRobert D. EbelChristine I. Wallich (szerk.): *Decentralization of the socialist state : Intergovernmental finance in transition economies*. The World Bank, Washington. 69116. o.
- Blankart, C.B. Klaiber, A. (2006): Subnational Government Organisation and Public Debt Crises. *Economic Affairs*, 26. évf., 3. sz., 48-54. o.
- Bradley, J. Untiedt, G. (2007): *Do economic models tell us anything useful about Cohesion Policy impacts? A comparison of HERMIN, QUEST and ECOMOD*. GEFRA, Münster.
- Bradley, J. Mitze, T. Morgenroth, E. Untiedt, G. (2005): *An Integrated Micro-Macro (IMM) approach to the evaluation of large-scale public investment programmes. The case of EU Structural Funds*, GEFRA, Münster.
- Cappelen, A. Castellacci, F. Fagerberg, J. Verspagen, B. (2003): The Impact of EU Regional Support on Growth and Convergence in the European Union. *Journal of Common Market Studies*, 41. évf., 4. sz., 621-644. o.
- Chenery, H. Bruno, M. (1962): Development Alternatives in an Open Economy: the Case of Israel. *Economic Journal*, 77. évf. 285. sz. 79-103. o.
- Churski, P. (2008): Structural Funds of the European Union in Poland - Experience of the First Period of Membership. *European Planning Studies*, 16. évf. 4. sz. 579-607. o.

- Cooke, P. (2009): The Knowledge Economy, Spillovers, Proximity and Specialisation. In: Pontikakis, D., Kyriakou, D., van Bavel, R. (Eds.): *The Question of R and D Specialisation. Perspectives and Policy Implications*. JRC Scientific and Technical Reports, European Commission DG for Research.
- Csipai, M. Vigvári, A. (2009): A helyi pénzügyek fejlesztésének néhány nemzetközi tapasztalata. *Pénzügyi Szemle*. 54. évf. 23. sz. 451-458. o.
- Csiszárík-Kocsir Ágnes (2008): A magyar helyhatóságok eladósodása az ezredforduló után; *Tér és Társadalom*, 22. évfolyam, 2008/4, 81-95. oldal
- Dafflon, B. (szerk.) (2002): *Local Public Finance In Europe. Balancing the Budget and Controlling Debt*. Edward Elgar, Cheltenham–Northampton.
- Dafflon, B. Beer-Tóth, K. (2009): Managing Local Public Debt in Transition Countries: an Issue of Self-Control. *Financial Accountability and Management*, 25. évf. 3. sz. 305-333. o.
- Dall'erba, S. (2007): The Impact of EU Regional Support on Growth and Employment. *Finance a úvěr - Czech Journal of Economics and Finance*. 57. évf. 7-8. sz. 325-339. o.
- Dall'erba, S. (2005): Distribution of regional income and regional funds in Europe 1989-1999: An exploratory spatial data analysis. *Annals of Regional Science*, 39. évf. 1. sz. 121-148. o.
- Dankó, G. – Lóránt, Z. (2010): Az önkormányzati szabályozással szembeni kihívások. *Pénzügyi Szemle*. 55. évf. 3. sz. 493–499.
- Davey, K. Péteri, G. (2004): Local government finance: General issues. In: M. Kopányi-D. WetzelD.S. El (szerk.): *Intergovernmental Finance in Hungary*. Co-publication of The World Bank and Opean Society Institute, Budapest, 135-145. o.
- De Rooij, R. (2002): The impact of the European Union on local government in the Netherlands. *Journal of European Public Policy*, 9. évf. 3. sz. 447-467. o.
- Domokos, L. (2012): *Az önkormányzati ellenőrzések tapasztalatai*. Állami Számvevőszék, Budapest.
- Durlauf, S.N. Johnson, P.A. (1995): Multiple regimes and cross-country growth behaviour. *Journal of Applied Econometrics*. 10. évf. 4. sz. 365-384. o.
- Fáyné Péter Emese (2002): Integrált területfejlesztés az Európai Unióban Tanulságok hazánk számára. *Humánpolitikai szemle*. 13. évf. 7-8. sz. 19-26. o.
- Fleurke, F. Willemse, R. (2007): Effects of the European Union on Sub-National Decision-Making: Enhancement or Constriction? *Journal of European Integration*. 29. évf. 1. sz. 69-88. o.

- Forgácsné Orosz, V. (2000): A Regionális Önkormányzatok Európai Chartájának tervezete és a magyar regionalizáció lehetőségei. In: Szigeti E. (szerk.): *Régió, közigazgatás, önkormányzat*. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest, 65-83. o.
- Fox, W.F. (2004): Intergovernmental Finance: Summary and Evaluation. In: M. Kopányi-D. WetzelD.S. El (szerk.): *Intergovernmental Finance in Hungary*. Co-publication of The World Bank and Opean Society Institute, Budapest.
- Franco, D. Balassone, F. Francese, M. (2003): Fiscal Policy in Europe: the Role of Fiscal Rules. In: National Tax Association (szerk.): *Proceedings of the 95th Annual Conference of 2002* Washington, USA.
- Fürcht, P. (2009): Sok a helyi önkormányzat Magyarországon!? *Új magyar közigazgatás*. 2. évf. 3. sz. 43-47. o.
- Füstös, L. Kovács, E. Meszéna, G. Simonné Mosolygó, N. (2004): *Alakfelismerés. Sokváltozós statisztikai módszerek*. Új Mandátum Kiadó, Budapest.
- Füstös, L. Simonné Mosolygó, N. Meszéna, G. (1986): *A sokváltozós adatelemzés statisztikai módszerei*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Futó, P. (2009): *Az értékelés és a hatásvizsgálat módszereinek alkalmazása a kisvállalkozás-fejlesztési politikában. A közép- és kelet-európai országok gyakorlatából merített esettanulmányokkal*. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest.
- Gál, E. (2010): Önkormányzatok és kereskedelmi bankok a pénz- és tőkepiac keresleti és kínálati oldalán. *Hitelintézeti Szemle*, IX. évfolyam, 3. szám, 290-306. oldal
- Goglio, A. (2007): Encouraging Sub-National Government Efficiency in Hungary. *OECD Papers*, 7. évf. 7. sz. 1-36. o.
- Györffi, D. – Vigvári, A. – Zsugyel, J. (2009): *A közpénzügyek nagy kézikönyve*. CompLex, Budapest.
- Gyulai P. (2000): Önkormányzatok az EU-csatlakozás folyamatában. *EU Working Papers*. 3. évf. 3. sz. 3-18. o.
- Halmosi, P. (2005): Az önkormányzati hitelfelvétel szabályozásának motivációja az Európai Unió országaiban. *Hitelintézeti szemle*. 4. évf. 1. sz. 68-77. o.
- Hegedüs, J. Tönkö, A. (2006): *Az önkormányzati gazdasági társaságok szerepe a helyi önkormányzatok vagyongazdálkodásában: a feltételes kötelezettségvállalás problémája*. Városkutatás Kft., Budapest.
- Hetényi, I. (2004): Adózási dilemmák. *Fejlesztés és finanszírozás*. 2004. 3. sz. 53-62. o.
- Homolya, D. Szigel, G. (2008): Önkormányzati hitelezés-kockázatok és banki viselkedés. *MNB Szemle*, szeptember.

- Horváth, Gy. (2001): Az Európai Unió regionális támogatási politikája a 2000-2006 közötti időszakban. *Európai tükr.* 6. évf. 2-3. sz. 75-105. o.
- Horváth, M.T. Bende-Szabó Bilecz Horváth Pálné Kovács Perger Péteri Szigeti Winkler (2004): *A regionális politika közigazgatási feltételei. Variációk az uniós csatlakozás küszöbén.* Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest.
- Hunyadi, L. Mundruczó, G. Vita, L. Kerékgyártó, G. (2001): *Statisztika.* 4. kiadás, Aula, Budapest.
- Illés, I. (2002): A területfejlesztés pénzügyi eszközei az Európai Unióban és Magyarországon. *Pénzügyi szemle.* 49. évf. 7-8. sz. 677-698. o.
- Iván, G. (2001): A 2006 utáni közös regionális politika. *Európai tükr.* 6. évf. 2-3. sz. 106-128. o.
- Járosi, P. Koike, A. Thissen, M. Varga, A. (2009): Regionális fejlesztéspolitikai hatáselemzés térbeli számítható általános egyensúlyi modellel: A GMR-Magyarország SCGE modellje. *MŰHELYTANULMÁNYOK* 4. sz. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar Közgazdasági- és Regionális Tudományok Intézete, Pécs.
- Jenei, G. Szalai, Á. (2002): Modernizing local governance in a transitional nation Evaluating the Hungarian experience. *Public Management Review.* 4. évf. 3. sz. 367-386. o.
- Jókay, K. Szepesi, G. Szmecana, G. (2004): Municipal bankruptcy framework and debt management experiences 1996-2000. In: M. KopányiD. WetzelD.S. El (szerk.): *Intergovernmental Finance in Hungary.* Co-publication of The World Bank and Open Society Institute, Budapest, 593 - 616. o.
- Kassó, Zs. (2006a): Miért van szükség az államháztartás pénzügyi beszámolórendszerének megváltoztatására? In: Vigvári, A. (szerk.): *Decentralizáció, transzparencia, elszámoltathatóság.* Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest. 83-129. o.
- Kassó, Zs. (2006b): Szükség van-e államszámviteli törvényre? Az államháztartás pénzügyi információs rendszere fejlődésének irányzatai, hazai feladatok. In: Vigvári, A. (szerk.): *Vissza az alapokhoz! Tanulmányok a közpénzügyi rendszer reformjáról.* Új Mandátum Kiadó, Budapest, 132-154. o.
- Kende, T. Szűcs, T. (2002): *Az Európai Unió politikái,* Osiris, Budapest.
- Kengyel, Á. (2008): Az Európai Unió regionális politikai támogatásai és a nemzeti fejlesztéspolitikák "európaizálódása". In: Kotosz, B. - Pál, T. (szerk.): *Közgazdaságtudományi Kar.* Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest, 39-53. o.
- Kengyel, Á. (2007a): Európai uniós források a 2007-2013 közötti időszakban II. A regionális fejlesztési politika. *CEO magazin.* 8. évf. 1. sz. 14-24. o.

- Kengyel, Á. (2007b): Európai uniós források a 2007-2013 közötti időszakban III. A fejlesztési tervek tartalma - a magyar I. és II. NFT. *CEO magazin*. 8. évf. 2. sz. 1-12. o.
- Kengyel, Á. (2003): A fejlettségi különbségek mérséklődése az Európai Unióban. In: Blahó, A. (szerk.): *Elmaradottság - fejlődés - átalakulás: Tanulmányok Szentes Tamás akadémikus 70. születésnapja tiszteletére*. BKÁE Világgazdasági tanszék, Budapest, 148-156. o.
- Ketskeméty, L. Izsó, L. (2005): *Bevezetés az SPSS programrendszerbe*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Kinnunen, J. (2004): Multilevel Governance. The Dynamics of EU Cohesion Policy. The Structural Funds as a Vector of Change in Finland. *EU Framework V*. University of Helsinki Centre for European Studies, Helsinki.
- Kopányi, M. Vigvári, A. (2003): Az önkormányzati szektor forrásbevonó képességének növelésével kapcsolatos gazdaságpolitikai kérdések. *Pénzügyi szemle*. 48. évf. 11. sz. 1070-1088. o.
- Kopányi, M. Wetzel El (2004): *Intergovernmental Finance in Hungary. A Decade of Experience 1990-2000*. OSI/LGI The World Bank, Bp., Washington DC.
- Kornai, J. (1992): The postsocialist transition and the state: Reflections in the light of Hungarian fiscal problems. *American Economic Review*, 82. évf. 2. sz.
- Kovács, Á. (2009b): Közpénzügyek, költségvetés - kihívások és lehetséges válaszok. In: Sándor, P. – Vass, L. (Eds.): *Magyarország politikai évkönyve 2008-ról*. DKMKA, Budapest.
- Kovács, Á. (2008a): *Az Önkormányzati rendszer működése - a pénzügyi ellenőr olvasata*. Állami Számvevőszék.
- Kovács, Á. (2008b): *Önkormányzatiság és gazdálkodás*. Állami Számvevőszék.
- Kovács, Á. (2007): *A helyi önkormányzatok 2007. évi költségvetése tervezésének néhány fontosabb kérdése*. Állami Számvevőszék.
- Kovács, Á. (2005): *Az önkormányzati szerkezet számvevőszéki tapasztalatai*. Állami Számvevőszék.
- Kovács, B. (2004): *A helyi önkormányzatok finanszírozási lehetőségei az EU csatlakozás tükrében*, Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest.
- Kovács, E. (2009): *Pénzügyi adatok statisztikai elemzése*. Egyetemi tankönyv. 3. bővített kiadás, Budapesti Corvinus Egyetem Pénzügyi és Számviteli Intézet, Tanszék Kft, Budapest.
- Krugman, P. (1991): *Geography and trade*, The MIT Press, Cambridge, MA.

- Kusztosné Nyitrai, E. Barabás, Z. (1998): *A helyi önkormányzatok és pénzügyeik*. Consulting, Bp.
- László, M. Pálné Kovács, I. (1993): Önálló-e az önálló helyi adózás? *Pénzügyi szemle*. 37. évf. 3. sz. 215-220. o.
- László, M. Szebényi, A. (2010): The Economic Instruments of Local Government in Hungary. *Megatrend Review*. 7. évf. 1. sz. 47-67. o.
- Lenkei, G. (szerk.) (2003): *Euró, érvek és ellenérvek*, Miniszterelnöki Hivatal. Kormányzati Stratégiai Elemző Központ, Budapest.
- Ligeti, Z. (2002): *Gazdasági növekedés és felzárkózás*. Corvinus University of Budapest, Budapest.
- Lilliné Fecz, I. (2007): Az államháztartás szervezetei beszámolási és könyvvezetési kötelezettségének 2007. évi változása. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, 49. évf. 3. szám, március 100-105. o.
- Lilliné Fecz, I. (2004): Az európai uniós támogatások elszámolása az államháztartás szervezeteinél. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, 46. évf. 6. szám, március 254-261. o.
- Lóránd, B. (2009): A fejlesztéspolitika sikerességét elősegítő tényezők és a kohéziós országok tapasztalatai Magyarország számára. *Tér és társadalom*. 23. évf. 2. sz. 213-224. o.
- Lóránt, Z. (2008a): Az államháztartás helyi szintje és a helyi adók. *Pénzügyi szemle*. 53. évf. 4. sz. 645-662. o.
- Lóránt, Z. (2008b): *Az önkormányzatiság jelene és jövője*. Állami Számvevőszék.
- Lotz, J. (2009): Is there conformity with the Council of Europe guidelines for local finances? *Pénzügyi szemle*. 54. évf. 2-3. sz. 474-482. o.
- Marján, A. (2009): Gondolatok az EU regionális politikájának aktuális és jövőbeli kihívásairól. *Európai tükrök*. 14. évf. 2. sz. 68-75. o.
- Miklós-Molnár, M. (2006a): Hogyan csináljuk mi, magyarok? I. *Szám Adó*, XV. évf. 7. sz. 19-23. o.
- Miklós-Molnár, M. (2006b): Hogyan csináljuk mi, magyarok? II. *Szám Adó*, XV. évf. 8. sz. 11-15. o.
- Miklós-Molnár, M. (2006c): Hogyan csináljuk mi, magyarok? III. *Szám Adó*, XV. évf. 9. sz. 14-19. o.
- Miklós-Molnár, M. (2006d): Hogyan csináljuk mi, magyarok? IV. *Szám Adó*, XV. évf. 10. sz. 14-19. o.

- Musyck, B. – Reid, A. (2007): Innovation and Regional Development, Do European Structural Funds make a Difference? *European Planning Studies, European Briefing* 15. évf. 7. sz.
- Nagy, G. (2007): Divergencia vagy konvergencia – az átmenet gazdasági térfolyamatainak mérlege földrajzos szemmel. *Tér és Társadalom*. XXI. évf. 1. sz. 35-51. o.
- Nagy, K. (2002): Önkormányzati adósságregiszter. *Közigazgatás-fejlesztési füzetek* 5. sz.
- Nagy, S. Gy. (2008): *Az európai uniós támogatások hatékonyságának mérése. Hatékonyság és hatásosság az európai uniós támogatások felhasználásánál 2004 és 2006 között Magyarországon az első Nemzeti Fejlesztési Terv keretében*. Corvinus University of Budapest, Budapest.
- Nagy, S. Gy. (2006): Az európai uniós támogatások hatékonyságának értelmezése és mérésének módszerei. *Európai tükrök*. 11. évf. 2. sz. 100-111. o.
- Nemes Nagy, J. (2007): Kvantitatív társadalmi térelemzési eszközök a mai regionális tudományban. *Tér és Társadalom*, XXI. évf. 1. sz. 1-19. o.
- Nemes Nagy, J. (2004): Tagolt világ - a regionális fejlődés egyenlőtlenségei. *II. Magyar Földrajzi Konferencia*. G. Barton - G. Dormány (szerk.): SZTE TTK Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Szeged, 2-4 September 2004.
- Oplotnik, Ž. (2007): A Model of Local Financing in Theory and Practice: Lessons from Slovenia, New EU Member State. *East European Quarterly*, 41. évf. 4. sz. 429-452. o.
- Palánkai, T. (szerk.) (2004): *Az európai integráció gazdaságtana*. Aula Kiadó, Budapest.
- Pálné Kovács, I. (2008): *Helyi kormányzás Magyarországon*. Dialóg Campus, Budapest, Pécs.
- Pálné Kovács, I. (2004): A regionális önkormányzatok és a regionális politika (területfejlesztés) irányítása. In: Horváth M. Tamás (szerk.): *A regionális politika közigazgatási feltételei: Variációk az uniós csatlakozás küszöbén*. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest, 57-96. o.
- Pálné Kovács, I. (1997): Helyi önkormányzatok és végrehajtó hatalom. In: Balás István (szerk.): *A demokrácia intézményrendszere Magyarországon*. MTA, Budapest, 115-130. o.
- Péteri, G. (2008): Decentralisation under fiscal pressure: Local government finances in Hungary. In: Sevic, Zeljko (szerk.): *Local public finance in Central and Eastern Europe*. 183-208. o. Elgar, Cheltenham.
- Péteri, G. (2005): Önkormányzati forrásszabályozás: Ideák és javaslatok. In: Vigvári, A. (szerk.): *Félúton : Tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének*

továbbfejlesztési lehetőségeiről. Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége, Budapest, 115-123. o.

- Péteri, G. (2004): *Terítéken az önkormányzatok központi forrásszabályozási rendszere - ahogy a kutatók látják.* Elhangzott: „Félúton. A magyar önkormányzati rendszer az Európai Unió csatlakozás folyamatában”, a Belügyminisztérium IDEA csoportjának konferenciáján, Budapest, 2004. október 20.
- Peterson, G. (2000): Building Local Credit Systems. *Urban Background Series.* 3. kiadás, The World Bank.
- Pickvance, C. (2002): Settlement Type and Local Government Environmental Policy in Hungary: the Role of Local Economic Structure and Local Government Resources. *European Environment: The Journal of European Environmental Policy (Wiley)*, 12. évf. 2. sz.
- Pinkowski, J. (2004): Institutional Arrangements and State and Local Financial Forecasting. *International Journal of Public Administration.* 27. évf. 8. sz. 547-556. o.
- Pitti, Z. (2010): A gazdasági válság és az EU közteherviselési gyakorlatának változása. *Köz-gazdaság.* 5. évf. 2. sz. 21-32. o.
- Pitti, Z. (2005): Az önkormányzatok pénzügyi finanszírozásának modernizációja. *Magyar Közigazgatás.* 55. évf. 11. sz. 665-677. o.
- Pitti, Z. (2003): Az önkormányzati finanszírozás korszerűsítése (vitaanyag). *Magyar Közigazgatás.* 53. évf. 6. sz. 327-345. o.
- Pitti, Z. (1992): A helyi adók az adórendszerben és az önkormányzati gazdálkodásban 1. *Pénzügyi szemle.* 36. évf. 9. sz. 688-699. o.
- Porter, M.E. (1996): Competitive advantage. Agglomeration economies and regional policy. *International Regional Science Review.* 19. évf. 1-2. sz. 85-94. o.
- Rae, R. – Kovács, Á. (2010): Együttműködés a „jó kormányzás” kialakításában. *Pénzügyi Szemle.* 55. évf. 2. sz., 380–382. o.
- Romer, P. (2007): Economic Growth. In: D.R. Henderson (szerk.): *The Concise Encyclopedia of Economics.* Liberty Fund.
- Romhányi, B. (2007): Szempontok és javaslatok a magyar fiskális szabály- és intézményrendszer reformjához. *Pénzügyi szemle.* 52. évf. 2. sz. 335-370. o.
- Rostow, W.W. (1960): *The Stages of Economic Growth: a Non-Communist Manifesto.* Cambridge University Press, Cambridge.
- Rusu, Elena (2008): The Strengthening of Romanian Local Financial Autonomy's Level in the Eu Context. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series.* 17. évf. 3. sz. 513-517. o.

- Sajtos, L. – Mitev, A.Z. (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Alinea, Budapest.
- Salamun, M. (2007): The Laws on the Organization of the Administration in the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia: A Comparative Analysis in the Context of European Integration. *Review of Central & East European Law*. 32. évf. 3. sz. 267-301. o.
- Santos, I. (2008): Is structural spending on solid foundations? *Bruegel policy brief*. 2. sz. 1-8. o.
- Sasaki, R. (2007): Addendum to "A Review of the History and the Current Practice of Aid Evaluation". *Journal of MultiDisciplinary Evaluation*. 4. évf. 7. sz. 108. o.
- Sasaki, R. (2006): A Review of the History and the Current Practice of Aid Evaluation. *Journal of MultiDisciplinary Evaluation*. 3. évf. 5. sz. 55-88. o.
- Sevic, Z. et al. (2008): *Local public finance in Central and Eastern Europe*. Elgar, Cheltenham.
- Sölvell, Ö. – Lindqvist, G. – Ketels, C. (2003): *The Cluster Initiative Greenbook*. Ivory Tower AB, Stockholm.
- Straussman, J.D. - Fábián, K. (1994): Local Government Finance in Hungary: Okun Revisited. *Public Budgeting and Finance*. 14. évf. 4. sz. 71-83. o.
- Szegvári, P. (2004): Magyarország intézményi felkészülése az európai regionális politika alkalmazására, a regionális demokráciára. *Területi statisztika*. 7. évf. 3. sz. 216-235. o.
- Szegvári, P. (2002): Az Európai Unió és Magyarország regionális politikája. *Európai közigazgatási szemle*. 1-2. sz. 4-22. o.
- Székelyi, M. - Barna, I. (2008): *Túlélőkészlet az SPSS-hez többváltozós elemzési technikákról társadalomkutatók számára*. 4. kiadás, Typotex, Bp.
- Szemlér (2007): Az EU- és a magyar költségvetés kapcsolatai, a kohéziós politika alakulása. In: Fóti-Rácz (szerk.): *Az Európai Unió előtt álló kihívásokról és a magyar érdekekről*. 59-71. o.
- Szörényiné Kukorelli (2000): Az EU regionális politikája és a magyar területfejlesztés. In: Hahn Csaba (szerk.): *A területfejlesztés feladatai az ezredfordulón és az információs társadalom*. Hazai Térségfejl. Budapest, 37-40. o.
- Tabără, V. (2010): The Income and Expenditure Budget of the Local Public Administration. *Buletin Stiintific*. 15. évf. 1. sz. 85-94. o.
- Tatar, M. (2010): Estonian Local Government Absorption Capacity of European Union Structural Funds. *Halduskultuur*. 11. évf. 2. sz. 202-226. o.

- Ter-Minassian - Teresa-Craig, J. (1997): Chapter 7. In: IMF (szerk.): *Control of subnational government borrowing in Fiscal Federalism in Theory and Practice*. IMF, Washington.
- Trón, Zs. (2008): Az európai uniós támogatások hatásának vizsgálata. *Competitio*. 7. évf. 1. sz. 83-101. o.
- Udvari (2010): Aid for trade "Régi-új" fejlesztési eszköz az Európai Unióba. *Európai tükrö*. 15. évf. 6. sz. 28-42. o.
- Valentinyi, Á. (1995): Endogén növekedélmélet. *Közgazdasági szemle*. XLII. évf. 6. sz. 582-594. o.
- Vigvári et al. (2007): *A családi ezüst Tanulmányok az önkormányzati vagyongazdálkodás témaköréből*. Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest.
- Vigvári et al. (2005): *Félúton Tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről*. Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége, Budapest.
- Vigvári, A. (2011a): Kormányzati szerepvállalás a globalizálódó gazdaságban - pénzügyi nézőpontból. In: *Pénz és társadalom*. BGF, Budapest.
- Vigvári, A. (2011b): *Néhány javaslat a kialakítandó önkormányzati pénzügyi rendszerrel kapcsolatosan*. Új Magyar Közigazgatás 4. évf. 10. sz., 38–42. o.
- Vigvári, A. (2011c): *Önkormányzati pénzügyek. Hazai kihívások és nemzetközi példák*. Állami Számvevőszék Kutató Intézete, Budapest.
- Vigvári, A. (2010a): Megtelt-e a konfliktuskonténer. Gondolatok a magyar önkormányzati pénzügyek korszerűsítéséhez. In: *Államszerep válság idején: Magyar Zoltán emlékkötet*. CompLex, Budapest.
- Vigvári, A. (2010b): Megtelt-e a konfliktuskonténer. *Pénzügyi Szemle*. 55. évf. 3. sz., 465–487. o.
- Vigvári, A. (2009a): Atipikus önkormányzati eladósodás Magyarországon. *Közgazdasági szemle*. 56. évf. 7-8. sz. 709-730. o.
- Vigvári, A. (2009b): *Pénzügyi kockázatok az önkormányzati rendszerben*. Állami Számvevőszék Kutató Intézete, Budapest.
- Vigvári, A. (2005): Az önkormányzatok hitelfelvétele. In: Vigvári et al.: *Félúton Tanulmányok a helyi önkormányzatok finanszírozási rendszerének továbbfejlesztési lehetőségeiről*. Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége, Budapest, 151-167. o.
- Vigvári, A. (2003): Források és hiányok (Fiskális mozgástér bővítésének lehetőségei az euró-övezethez történő csatlakozás időszakában). In: Lenkei, G. (szerk.): *Euró, érvek és ellenérvek*. MEH Stratégiai Elemző Központ, Budapest, 221-247. o.

- Vigvári, A. (2002): *Közpénzügyek, önkormányzati pénzügyek*. KJK-Kerszöv, Budapest.
- Warvasovszky, T. (2011): *Új szemlélet az önkormányzati gazdálkodás ellenőrzésében*. Állami Számvevőszék.
- White, H. (1992): The macroeconomic impact of development aid: A critical survey. *Journal of Development Studies*. 28. évf. 2. sz.
- Wormser, M. (2003): *Guarantee Instruments*. The World Bank.

Jogszabályok és egyéb elsődleges források

Hazai jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény

A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény

A helyi önkormányzatok adósságrendezési eljárásáról szóló 1996. évi XXV. törvény

A Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról szóló, 1985. október 15-én, Strasbourgban kelt egyezmény kihirdetéséről szóló 1997. évi XV. törvény

Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény

Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény

A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény

Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény

Az államháztartás működési rendjéről szóló 217/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet

Az államháztartás szervezetei beszámolási és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 249/2000. (XII. 24.) kormányrendelet

A Nemzeti Alapnak az ISPA keretében történő igénybeviteléről szóló Együttműködési Megállapodás, valamint a 2000. évi ISPA projektek pénzügyi megállapodásainak kihirdetéséről szóló 89/2002. (IV. 20.) Korm. rendelet

Az Európai Unió által nyújtott egyes pénzügyi támogatások felhasználásával megvalósuló programok monitoring rendszerének kialakításáról szóló 124/2003. (VIII. 15.) Korm. rendelet

Az Európai Unió Strukturális Alapjai és a Kohéziós Alap támogatásainak fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási, számviteli és ellenőrzési rendszerek kialakításáról szóló 233/2003. (XII. 16.) Korm. rendelet

Az Európai Unió strukturális alapjaiból és Kohéziós Alapjából származó támogatások hazai felhasználásáért felelős intézményekről szóló 1/2004. (I. 5.) Korm. Rendelet

Egyes ISPA projektek pénzügyi megállapodásainak kihirdetéséről szóló 89/2004. (IV. 20.) Korm. rendelet

A Nemzeti Fejlesztési Terv operatív programjai, az EQUAL Közösségi Kezdeményezés program és a Kohéziós Alap projektek támogatásainak fogadásához kapcsolódó pénzügyi lebonyolítási, számviteli és ellenőrzési rendszerek kialakításáról szóló 360/2004. (XII. 26.) kormányrendelet

Az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet

8017/2005. számú Pénzügyminiszteri tájékoztató a strukturális alapok számviteli elszámolása az irányító hatóságok és közreműködő szervezetek részére

8008/2007. számú Pénzügyminiszteri tájékoztató a strukturális alapok számviteli elszámolása az irányító hatóságok és közreműködő szervezetek részére 2005. 08. 15.-én kiadott 8017/2005. PM Tájékoztató módosításáról

8018/2005. számú Pénzügyminiszteri tájékoztató a Kohéziós Alap számviteli elszámolása az irányító hatóságok és közreműködő szervezetek részére

8009/2007. számú Pénzügyminiszteri tájékoztató a Kohéziós Alap számviteli elszámolása az irányító hatóságok és közreműködő szervezetek részére 2005.09.15.-én kiadott 8018/2005. PM Tájékoztató módosításáról

Európai uniós jogszabályok

- A Tanács 1994. május 16-i 1164/94/EK rendelete a Kohéziós Alap létrehozásáról
- A Bizottság 1994. július 26-i 1831/94/EK rendelete a Kohéziós Alap finanszírozása keretében történt szabálytalanságokról és tévesen kifizetett összegek behajtásáról, valamint egy információs rendszer e téren történő létrehozásáról
- A Tanács 1999. június 21-i 1264/1999/EK rendelete a Kohéziós Alap létrehozásáról szóló 1164/94/EK rendelet módosításáról
- A Tanács 1999. június 21-i 1265/1999/EK rendelete a Kohéziós Alap létrehozásáról szóló 1164/94/EK rendelet II. mellékletének módosításáról
- A Tanács 1999. június 21-i 1267/99/EK rendelete az Előcsatlakozási Strukturális Politikák Eszközének létrehozásáról
- A Bizottság 2002. július 29-i 1386/2002/EK rendelete az 1164/94/EK tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó részletes szabályainak megállapításáról a Kohéziós Alappal nyújtott támogatások irányítási és ellenőrzési rendszere, valamint a pénzügyi korrekciós eljárás tekintetében
- A Bizottság 2003. január 6-ai 16/2003/EK rendelete a Kohéziós Alap által részfinanszírozott intézkedések összefüggésében a kiadások támogathatósága tekintetében a 1164/94/EK tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó különleges részletes szabályok megállapításáról
- A Tanács 1999. június 21-i 1260/1999/EK rendelete a strukturális alapokra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról
- A Bizottság 2001. március 2-i 438/2001/EK rendelete a strukturális alapok keretében nyújtott támogatások irányítási és ellenőrzési rendszerei tekintetében az 1260/1999/EK tanácsi rendelet végrehajtása részletes szabályainak megállapításáról
- A Bizottság 2001. március 2-i 448/2001/EK rendelete a strukturális alapok keretében nyújtott támogatások pénzügyi korrekciós eljárásai tekintetében az 1260/1999/EK tanácsi rendelet végrehajtása részletes szabályainak megállapításáról
- 1991/271/EGK Tanácsi irányelv a települési szennyvíz kezeléséről
- 1998/83/EK Tanácsi irányelv az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről
- 1999/31/EK Tanácsi irányelv a hulladéklerakókról

Egyéb elsődleges források

Állami Számvevőszék (2008): *0822. sz. jelentés*. Állami Számvevőszék, Budapest

Council of Europe (1985): *European Charter of Local Self-Government*.s Strasbourg.

DEXIA (2011): *Subnational public finance in the European Union*. DEXIA Crédit Local, July 2011.

MNB (2006): *Elemzés a konvergencia-folyamatokról*. Magyar Nemzeti Bank, Budapest.

Municipum Magyarország Alapítvány (2003): *A helyi önkormányzatok finanszírozása*. Municipum Magyarország Alapítvány, Budapest.

Internetes források

Európai Bizottság: *Térkép az 1. célkitűzés szerint támogatható és átmeneti támogatásban részesülő régiókról*. Elérhető: http://ec.europa.eu/regional_policy/objective1/map_en.htm [Letöltés időpontja: 2011. október 22.]

Európai Tanács (2012): A Tanács COM/2012/0104 sz. ajánlása a Magyarországon fennálló túlzott költségvetési hiány megszüntetéséről (2012). Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0104:FIN:HU:HTML> [Letöltés időpontja: 2012. augusztus 1.]

Központi Statisztikai Hivatal (2011): *Tájékoztatósi adatbázis*. Elérhető: <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/index.jsp>. [Letöltés időpontja: 2011. október 13.]

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (Ed.) (2007a): *Nemzeti Fejlesztési Terv dokumentumai*. Elérhető: <http://www.nfu.hu/doc/128>. [Letöltés időpontja: 2012. július 9.]

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (2007b): A projektek számveteli elszámolása. Elérhető: [www.nfu.hu/24 A%20projektek%20számveteli%20elszámolása.pdf](http://www.nfu.hu/24_A%20projektek%20számveteli%20elszámolása.pdf) [Letöltés időpontja: 2011. november 15.]

Sapir, A. et al. (2003): *An agenda for a growing Europe. Making the EU Economic System Deliver*, Elérhető: <http://www.euractiv.com/ndbtext/innovation/sapirreport.pdf>. [Letöltés időpontja: 2011. október 20.]

Mellékletek

1. számú melléklet: A regionális politika célkitűzései

1. célkitűzés: elmaradott régiók¹⁶⁸, melyek egy főre jutó GDP-je a közösségi átlag 75%-a alatt van, továbbá Finnország és Svédország alacsony népességű területei, valamint a tengerentúli francia megyék, a Kanári-szigetek, a portugál Azori-szigetek és Madeira.

Az 1994-1999 közötti programozási időszakban elmaradottnak minősülő, de az 1. célkitűzésnek – a növekedés miatt már nem – megfelelő területek ún. csökkenő átmeneti támogatásban részesülnek, melyek az ún. *phasing-out* régiók.

2. célkitűzés: strukturális nehézségekkel küszködő, gazdasági és szociális átalakulásra szoruló régiók¹⁶⁹, ahol súlyos problémákat okoz a munkanélküliség, a szegény népesség, a károsodott környezet, a bűnözési ráta, az alacsony képzettség.
3. célkitűzés: humán erőforrásokkal kapcsolatos fejlődési nehézségekkel küzdő régiók, amelyek az 1. és 2. célkitűzésbe nem tartoznak, azonban a társadalmi-gazdasági kohézió biztosításához oktatási, szakképzési modernizáció szükséges.

¹⁶⁸ Itt: NUTS II régiók.

¹⁶⁹ Iparilag hanyatló területek, magas agrárfoglalkoztatottságú rurális térségek, halászati munkahelyekkel rendelkező területek.

2. számú melléklet: A tagállamoknak támogatást nyújtó alapok (2000-2006 programozási periódus)

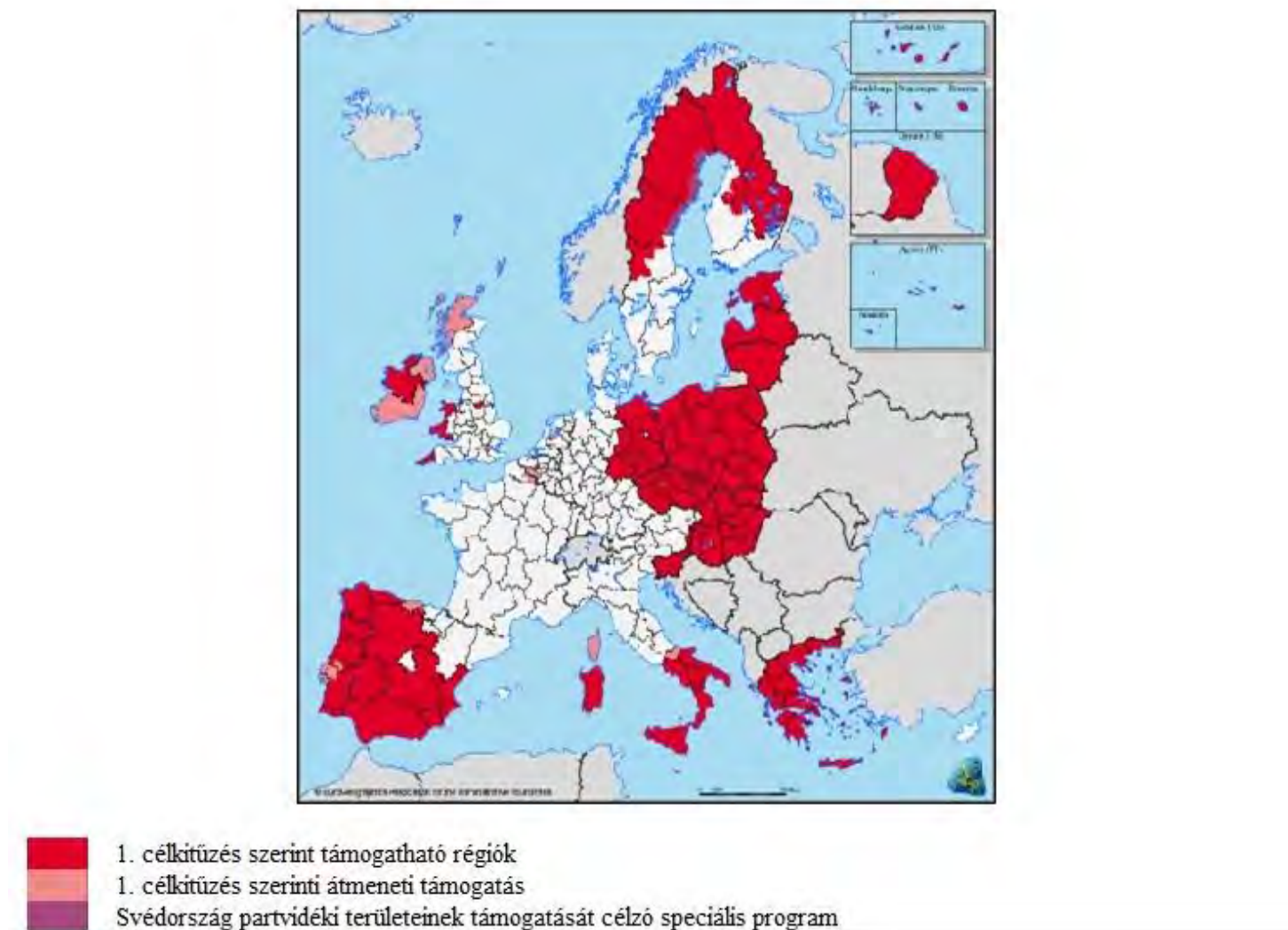
A 2000-2006 közötti – vagyis a kutatás tárgyát képező – programozási periódusban a következő alapok támogatásait igényelhették a tagállamok¹⁷⁰.

- Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA): célja a társadalmi és gazdasági kohézió elősegítése a regionális egyenlőtlenségek csökkentésével, valamint az ipari szerkezetváltás és strukturális munkanélküliség miatti egyenlőtlenségek kezelése, melynek érdekében támogatást nyújt vállalkozások számára, hozzájárul az infrastruktúra¹⁷¹ kialakításához, valamint pénzügyi eszközökkel támogatja a regionális fejlődést.
- Európai Szociális Alap (ESZA): célja a humánerőforrás-fejlesztés támogatása, a munkaerő képzése, a munkanélküliség csökkentése, a foglalkoztatás elősegítése, a kirekesztés elleni küzdelem, az oktatási rendszer hatékonyságának növelése és az információs társadalom igényeinek támogatása a képzésen keresztül. Ennek érdekében támogatja többek között az élethosszig tartó tanulást, a hátrányos helyzetűek társadalmi integrációját és a diszkrimináció elleni küzdelmet.
- Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap orientációs részlege (EMOGA): célja a vidékfejlesztés, a mezőgazdaság termelékenységének növelése és a piacok stabilitásának megteremtése a mezőgazdaságban. Az alap 2007-től új néven – Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap – működik tovább az agrárpolitika keretein belül.
- Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz (HOPE): célja versenyképes halászati vállalkozások létrehozása, a fenntartható egyensúly megteremtése a halgazdálkodásban, valamint a halászati struktúrák modernizálása. Az alap 2007-től Európai Halászati Alap néven működik tovább a halászati politikán belül.

¹⁷⁰ Magyarország mind a négy alap támogatására jogosult volt 2004 és 2006 között a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében.

¹⁷¹ Kutatás-fejlesztés, környezetvédelmi, közlekedési hálózatok, energetikai beruházások

3. számú melléklet: Térkép az 1. célkitűzés szerint támogatható és átmeneti támogatásban részesülő régiókról



Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/objective1/map_en.htm; letöltés ideje 2011. október 22.

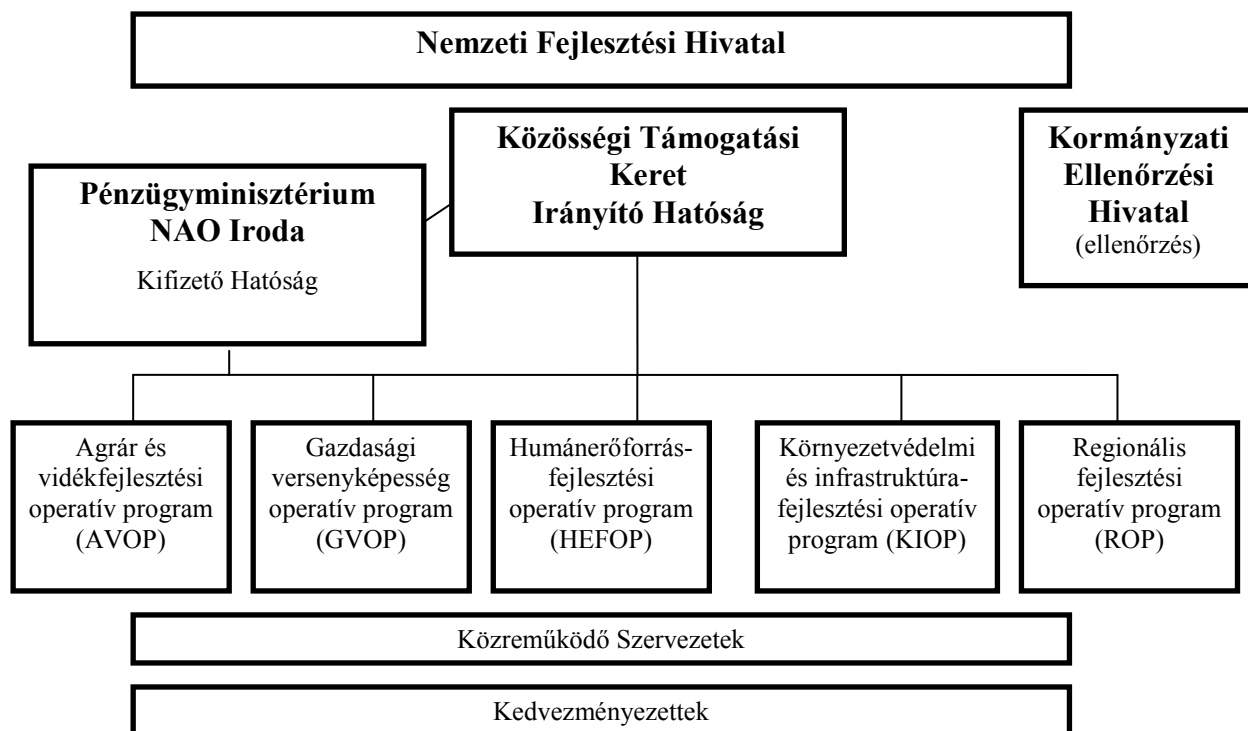
4. számú melléklet: A Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006) operatív programjai

Operatív program megnevezése, főbb célok	Operatív programon belüli prioritások	Finanszírozó Alapok
Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) (Mezőgazdaság modernizációjának elősegítése és a vidéki térségek felzárkóztatása)	Versenyképes alapanyag termelés megalapozása a mezőgazdaságban	Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap orientációs részlege és Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz
	Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása	Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap orientációs részlege
	A vidéki térségek fejlesztése	
	Technikai segítségnyújtás	
Gazdasági Versenyképesség Operatív Program (GVOP) (innovációs képesség színvonalának emelése, szolgáltatásokra épülő gazdaság kialakítása, kis- és középvállalkozások fejlesztése)	Beruházás-ösztönzés	Európai Regionális Fejlesztési Alap
	Kis- és középvállalkozások fejlesztése	
	Kutatás-fejlesztés, innováció	
	Információs társadalom- és gazdaságfejlesztés	
	Technikai segítségnyújtás	
Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) (foglalkozási szint emelése, munkaerő versenyképességének javítása, társadalmi beilleszkedés elősegítése)	Aktív munkaerő-piaci intézkedések támogatása	Európai Regionális Fejlesztési Alap
	A társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem a munkaerő piacra való belépés elősegítésével	
	Az egész életen át tartó tanulás támogatása és az alkalmazkodóképesség javítása	
	Az oktatás, a szociális szolgáltatások és az egészségügyi ellátórendszer infrastruktúrájának fejlesztése	Európai Szociális Alap
	Technikai segítségnyújtás	Európai Regionális Fejlesztési Alap
Környezetvédelmi és Infrastruktúra-fejlesztési Operatív Program (KIOP) (környezet állapotának javítása és közlekedés fejlesztése)	Környezetvédelem	Európai Regionális Fejlesztési Alap
	A közlekedési infrastruktúra fejlesztése	
	Technikai segítségnyújtás	

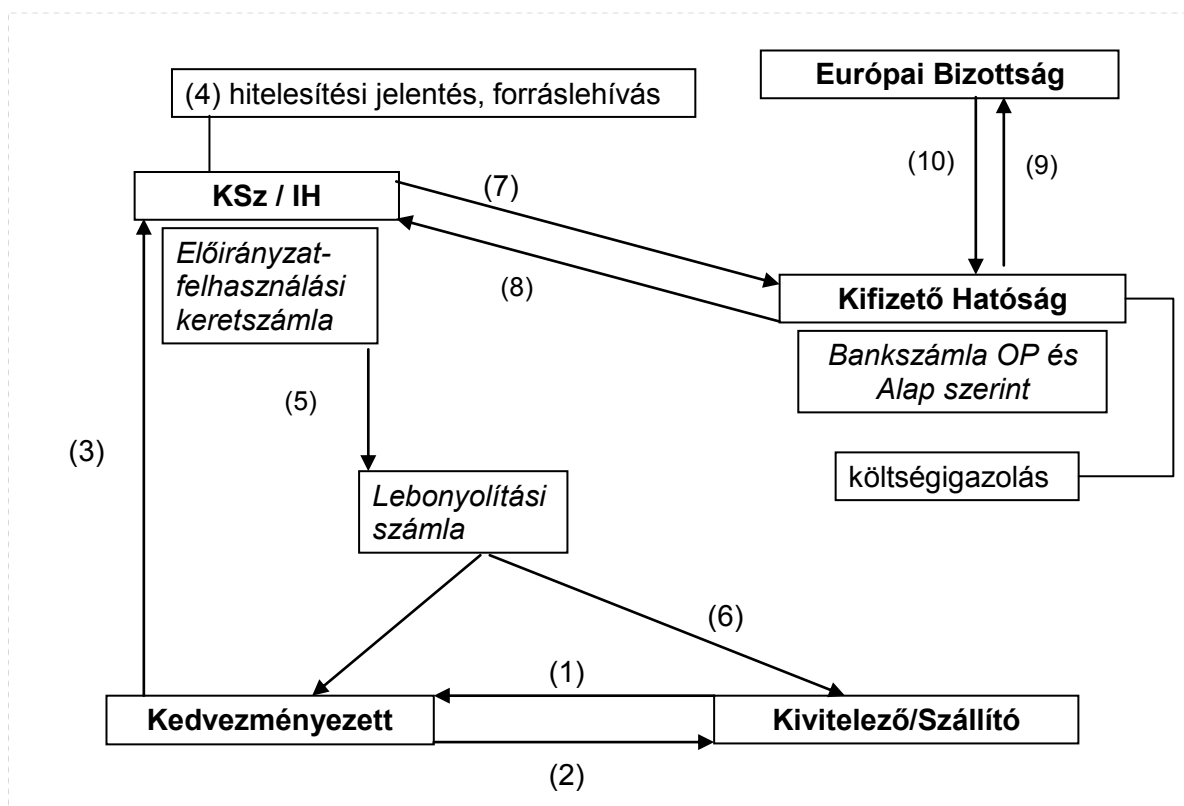
Regionális Fejlesztési Operatív Program (ROP) (elmaradott térségek fejlesztése, regionális gazdasági környezet javítása)	Turisztikai potenciál erősítése	Európai Regionális Fejlesztési Alap
	Térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése	
	A régiók humán erőforrásának fejlesztése	Európai Szociális Alap
	Technikai segítségnyújtás	Európai Regionális Fejlesztési Alap

Operatív Programok Magyarországon 2004-2006 között (saját készítés, (Kengyel 2007b) alapján)

**5. számú melléklet: Strukturális Alapokból támogatott operatív programok
magyarországi intézményrendszere 2004-2006**



6. számú melléklet: Kifizetési folyamatok Strukturális Alapokból megvalósuló projektek esetében



6. számú ábra a kifizetési folyamatokról Strukturális Alapokból megvalósuló projektek esetében (saját készítésű ábra)

A kifizetési folyamat lépései a következők:

- 1.: A szállító – a köztük lévő szerződésben foglaltaknak megfelelően – benyújtja számláját (vagy előleg igényét) a kedvezményezettnek.
- 2.: A kedvezményezett a teljesítést igazolja, és kifizeti a szállítói számlát – vagy csak a rá eső önerőt, vagy a teljes összeget – a támogatási szerződésben foglaltaknak megfelelően.
- 3.: A kedvezményezett Projekt előrehaladási jelentést és kifizetési kérelmet küld a közreműködő szervezetnek, vagy az irányító hatóságnak.¹⁷² (továbbiakban KSz/IH)
- 4.: A KSz/IH a benyújtott kifizetési kérelem alapján hitelesítési jelentést készít és kezdeményezi a forráslehívást.
- 5.: A KSz/IH az előirányzat felhasználási keretszámláról a támogatás teljes összegét – kizárólag nemzeti forrásból – megelőlegezi, és az ún. lebonyolítási számlára utalja.

¹⁷²Attól függően, hogy az irányító hatóság milyen feladatokat delegált az egyes közreműködő szervezeteknek.

6.: A lebonyolítási számláról a támogatást folyósítják a szállítónak vagy a kedvezményezettnek attól függően, hogy a (2) lépésben a kedvezményezett a teljes szállítói számlát rendezte-e, vagy csak a rá eső részt.

Az első hat lépésben tehát megtörténik a szállítói számla rendezése, azonban az európai uniós támogatás elszámolása nem, tehát ha a folyamat itt megszakadna, akkor a támogatás kizárólag hazai forrásból származna. Megjegyzendő, hogy a pénzügyi elszámolás részeként elsődlegesen pénzforgalmi mozgások történnek, a vagyon keletkezésének helye a kedvezményezett.

7.: Az irányító hatóság elkészíti a közösségi hozzájárulás rendezéséhez szükséges iratokat, mellyel lehívja – a hazai forrásból megelőlegezett – európai uniós támogatást a kifizető hatóságtól. Az irányító hatóság negyedévente összeállítja a költségnyilatkozatot, ami az Európai Bizottságtól történő igénylés összeállításának alapjául szolgál és megalapozza a kifizető hatóság igazoló tevékenységét.

8.: A kifizető hatóság operatív programként és alaponként bankszámlákkal rendelkezik, melyekről az európai uniós támogatást utólagosan átutalja az irányító hatóságnak a rendelkezésére álló előlegből.

Elszámolás az Európai Bizottság és a kifizető hatóság között

9.: A kifizető hatóság költségigazolást készít, és átutalási igénylést nyújt be az Európai Bizottság felé.

10.: Az Európai Bizottság időközi vagy végső kifizetés formájában¹⁷³ átutalja az európai uniós támogatást.

¹⁷³ Értelmszerűen az előleg átutalása korábban megtörténik.

7. számú melléklet: A hipotézisekben szereplő fogalmak operacionalizálása

Bevételi szerkezet: a helyi önkormányzat bevételein belül a saját bevételek, az átengedett bevételek, a felhalmozási és tőke jellegű bevételek, az állami hozzájárulások és támogatások, valamint a hitelek és értékpapírok egymáshoz viszonyított aránya.

Finanszírozás egyenlege: a helyi önkormányzatok finanszírozási bevételeinek és finanszírozási kiadásainak különbsége.

Finanszírozási bevételek: rövid lejáratú hitelek felvétele + likvid hitelek felvétele + hosszú lejáratú hitelek felvétele + forgatási célú belföldi értékpapírok kibocsátása + forgatási célú értékpapírok értékesítése + befektetési célú belföldi értékpapírok kibocsátása + hosszú lejáratú értékpapírok értékesítése + hosszú lejáratú külföldi értékpapírok kibocsátása + hitelfelvétel külföldről + egyéb finanszírozás bevételei

Finanszírozási kiadások: rövid lejáratú hitelek törlesztése + likvid hitelek törlesztése + hosszú lejáratú hitelek törlesztése + forgatási célú belföldi értékpapírok beváltása + forgatási célú értékpapírok beváltása + hosszú lejáratú belföldi értékpapírok beváltása + hosszú lejáratú értékpapírok vásárlása + hosszú lejáratú külföldi értékpapírok beváltása + hiteltörlesztés külföldre + egyéb finanszírozás kiadásai

Folyósított európai uniós támogatás: a Nemzeti Fejlesztési Terv keretében a helyi önkormányzat részére folyósított, strukturális alapokból származó támogatások együttes összege

Helyi önkormányzat: a község, város önkormányzata, amely a feladat- és hatáskörébe tartozó helyi közügyekben önállóan jár el és a 2004-2008. naptári évekre vonatkozóan a Magyar Államkincstár területileg illetékes részére beszámolóját eljuttatta. A kutatás során a vizsgálatnak nem képezi tárgyát a fővárosi és megyei önkormányzatok, valamint a főváros kerületi önkormányzatainak vizsgálata.

Helyi önkormányzatok nagysága: a települések élők lélekszáma

Helyi önkormányzatok területi elhelyezkedése: az a NURS1 nagyrégió, NUTS2 régió, NUTS3 besorolás szerinti megye, amelyben a település fekszik.

Kötelezettségvállalás növekedése: A helyi önkormányzatok könyvviteli mérlegében szereplő hosszúlejáratú kötelezettségek, illetve rövid lejáratú kötelezettségek alá tartozó mérlegtételek értékének növekedése 2004 és 2008 között.

Saját bevételek: intézményi tevékenységek bevételei; kamatbevételek; ÁFA bevételek, illetékek; helyi adók; személyi jövedelemadó bevételek; egyéb átengedett adók; helyi adókkal kapcsolatos önkormányzatot illető bírságok és egyéb sajátos bevételek; adójellegű bevételek; osztalékok, koncessziós díjak

8. számú melléklet: Könyvviteli mérlegek és költségvetési jelentések szerkezete
a) Könyvviteli mérleg 2004

Változó száma	ESZKÖZÖK	Változó száma	FORRÁSOK
01	1.Alapítás-átszervezés aktivált értéke	61	1.Induló tőke
02	2.Kísérleti fejlesztés aktivált értéke	62	2.Tőkeváltozások
03	3.Vagyoni értékű jogok	63	3.Értékelési tartalék
04	4.Szellemi termékek	64	D.) SAJÁT TŐKE ÖSSZESEN (61+62+63)
05	5.Immateriális javakra adott előlegek	65	1.Költségvetési tartalék elszámolása
06	6.Immateriális javak értékhelyesbítése	66	tárgyévi költségvetési tartalék elszámolása
07	I. Immateriális javak összesen	67	előző év(ek) költségvetési tartalékának elszámolása
08	1.Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok	68	2.Költségvetési pénzmaradvány
09	2.Gépek, berendezések és felszerelések	69	3.Kiadási megtakarítás
10	3.Járművek	70	4.Bevételi lemaradás
11	4.Tenyészállatok	71	5.Előirányzat-maradvány
12	5.Beruházások,felújítások	72	I. Költségvetési tartalékok összesen (65+68+69+70+71)
13	6.Beruházásra adott előlegek	73	1.Vállalkozási tartalék elszámolása
14	7.Állami készletek, tartalékok	74	tárgyévi vállalkozási tartalék elszámolása
15	8.Tárgyi eszközök értékhelyesbítése	75	előző év(ek) vállalkozási tartalékának elszámolása
16	II. Tárgyi eszközök összesen	76	Vállalkozási tevékenység eredménye
17	1.Egyéb tartós részesedés	77	Vállalkozási tevékenység kiadási megtakarítása
18	2.Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapír	78	Vállalkozási tevékenység bevételi lemaradása
19	3.Tartósan adott kölcsön	79	II. Vállalkozási tartalékok összesen (73+76+77+78)
20	4.Hosszú lejáratú bankbetétek	80	E.) TARTALÉKOK ÖSSZESEN (72+79)
21	5.Egyéb hosszú lejáratú követelések	81	1.Hosszú lejáratra kapott kölcsönök
22	6.Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése	82	2.Tartozások fejlesztési célú kötvénykibocsátásból
23	III. Befektetett pénzügyi eszközök összesen	83	3.Tartozások működési célú kötvénykibocsátásból
24	1.Üzemeltetésre, kezelésre átadott eszközök	84	4.Beruházási és fejlesztési hitelek
25	2.Koncesszióba adott eszközök	85	5.Működési célú hosszú lejáratú hitelek
26	3.Vagyonkezelésbe adott eszközök	86	6.Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek
27	4.Vagyonkezelésbe vett eszközök	87	I. Hosszú lejáratú kötelezettségek összesen (81+.....86)
28	5.Üzem-re, kezelésre, koncesszióba, vagyonkezelésbeli eszközök értékhelyesbítése	88	1.Rövid lejáratú kölcsönök
29	IV. Üzem-re,kezelésre,koncesszióba,vagyonkezelésben lévő eszközök	89	2.Rövid lejáratú hitelek
30	A.) BEFEKTETETT ESZKÖZÖK ÖSSZESEN (07+16+23+29)	90	3.Kötelezettségek áruszállítás-,szolgáltatásból(szállítók)
31	1.Anyagok	91	- tárgyévi költségvetést terhelő szállítói kötelezettségek
32	2.Befejezetlen termelés és félkész termékek	92	- tárgyévet követő évet terhelő szállítói kötelezettségek
33	3.Növendék-, hizó és egyéb állatok	93	4.Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek
34	4.Késztermékek	94	- váltótartozások
35	5/a Áruk,betétdíjas göngyölegek,közvetített szolgáltatás	95	- munkavállalókkal szembeni különféle kötelezettségek
36	5/b Követelés fejében átvett eszközök, készletek	96	- költségvetéssel szembeni kötelezettségek
37	I. Készletek összesen	97	- iparüzési adó feltöltés miatti kötelezettségek
38	1.Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)	98	- helyi adó túlfizetés
39	2.Adósok	99	- szabálytalan kifizetések miatti kötelezettségek
40	3.Rövid lejáratú kölcsönök	100	- hosszú lejáratra kapott kölcsön köv.évi törlesztése
41	4.Egyéb követelések	101	- felhalm.célú kötv.kibocs-ból szárm. tartoz. köv.évi tör.részl.
42	kölcsönből mérlegforduló napot követő évbeni részlet	102	működési célú kötv.kib.szárm. tart. köv.évi törlesztése
43	támogatási program előlegek	103	- beruházási, fejlesztési hitelek köv. évet terhelő tör.részletei
44	támogatási programok szabálytalan kifizetése miatti követelés	104	- működési célú hosszú lejáratú hitelek köv. évi törlesztése
45	II. Követelések összesen	105	- egyéb hosszú lejáratú kötelezettség köv. évi törlesztése
46	1. Egyéb részesedés	106	- tárgyévi költségvetést terhelő rövid lejáratú kötelezettségek
47	2. Forgatási célú hitelviszony megtestesítő értékpapírok	107	- egyéb különféle kötelezettségek
48	III. Értékpapírok összesen	108	II. Rövid lejáratú kötelezettségek összesen
49	1.Pénztárak, csekkek, betétkönyvek	109	1.Költségvetési passzív függő elszámolások
50	2.Költségvetési bankszámlák	110	2.Költségvetési passzív átfutó elszámolások
51	3.Elszámolási számlák	111	3.Költségvetési passzív kiegyenlítő elszámolások
52	4.Idegen pénzeszközök	112	4.Költségvetésen kívüli passzív pénzügyi elszámolások
53	IV. Pénzeszközök összesen	113	Költségvetésen kívüli letéti elszámolások
54	1.Költségvetési aktív függő elszámolások	114	Nemzetközi támogatási programok deviza elszámolása
55	2.Költségvetési aktív átfutó elszámolások	115	III. Egyéb passzív pénzügyi elszámolások összesen (109+...+112)
56	3.Költségvetési aktív kiegyenlítő elszámolások	116	F.) KÖTELEZETTSÉGEK ÖSSZESEN
57	4.Költségvetésen kívüli aktív pénzügyi elszámolások	117	FORRÁSOK ÖSSZESEN
58	V. Egyéb aktív pénzügyi elszámolások összesen	A1: nyitó értékek A2: záró értékek	
59	B.) FORGÓESZKÖZÖK ÖSSZESEN		
60	ESZKÖZÖK ÖSSZESEN		

b) Könyvviteli mérleg 2005 és 2006 (azonos szerkezet)

Változó száma	ESZKÖZÖK	Változó száma	FORRÁSOK
01	1.Alapítás-átszervezés aktivált értéke	63	1.Induló tőke
02	2.Kísérleti fejlesztés aktivált értéke	64	2.Tőkeváltozások
03	3.Vagyoni értékű jogok	65	3.Értékelési tartalék
04	4.Szellemi termékek	66	D.) SAJÁT TŐKE ÖSSZESEN (63+64+65)
05	5.Immateriális javakra adott előlegek	67	1.Költségvetési tartalék elszámolása
06	6.Immateriális javak értékhelyesbítése	68	tárgyévi költségvetési tartalék elszámolása
07	I. Immateriális javak összesen	69	előző év(ek) költségvetési tartalékának elszámolása
08	1.Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok	70	2.Költségvetési pénzmaradvány
09	2.Gépek, berendezések és felszerelések	71	3.Kiadási megtakarítás
10	3.Járművek	72	4.Bevételi lemaradás
11	4.Tenyéshállatok	73	5.Előirányzat-maradvány
12	5.Beruházások,felújítások	74	I. Költségvetési tartalékok összesen (67+70+...73)
13	6.Beruházásra adott előlegek	75	1.Vállalkozási tartalék elszámolása
14	7.Állami készletek, tartalékok	76	tárgyévi vállalkozási tartalék elszámolása
15	8.Tárgyi eszközök értékhelyesbítése	77	előző év(ek) vállalkozási tartalékának elszámolása
16	II. Tárgyi eszközök összesen	78	Vállalkozási tevékenység eredménye
17	1.Egyéb tartós részesedés	79	Vállalkozási tevékenység kiadási megtakarítása
18	2.Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapír	80	Vállalkozási tevékenység bevételi lemaradása
19	3.Tartósan adott kölcsön	81	II. Vállalkozási tartalékok összesen (75+78+79+80)
20	4.Hosszú lejáratú bankbetétek	82	E.) TARTALÉKOK ÖSSZESEN (74+81)
21	5.Egyéb hosszú lejáratú követelések	83	1.Hosszú lejáratra kapott kölcsönök
22	6.Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése	84	2.Tartozások fejlesztési célú kötvénykibocsátásból
23	III. Befektetett pénzügyi eszközök összesen	85	3.Tartozások működési célú kötvénykibocsátásból
24	1.Üzemeltetésre, kezelésre átadott eszközök	86	4.Beruházási és fejlesztési hitelek
25	2.Koncesszióba adott eszközök	87	5.Működési célú hosszú lejáratú hitelek
26	3.Vagyonkezelésbe adott eszközök	88	6.Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek
27	4.Vagyonkezelésbe vett eszközök	89	I. Hosszú lejáratú kötelezettségek összesen (83+.....88)
28	5.Üzem-re, kezelésre, koncesszióba, vagyonkezelésbeli eszközök értékhelyesbítése	90	1.Rövid lejáratú kölcsönök
29	IV. Üzem-re,kezelésre,koncesszióba,vagyonkezelésben lévő eszközök	91	2.Rövid lejáratú hitelek
30	A.) BEFEKTETETT ESZKÖZÖK ÖSSZESEN (07+16+23+29)	92	3.Kötelezettségek áruszállítás-,szolgáltatásból(szállítók)
31	1.Anyagok	93	- tárgyévi költségvetést terhelő szállítói kötelezettségek
32	2.Befejezetlen termelés és félkész termékek	94	- tárgyévet követő évet terhelő szállítói kötelezettségek
33	3.Növendék-, hízó és egyéb állatok	95	4.Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek
34	4.Késztermékek	96	- váltótartozások
35	5/a Áruk,betétdíjas göngyölegek,közvetített szolgáltatás	97	- munkavállalókkal szembeni különféle kötelezettségek
36	5/b Követelés fejében átvett eszközök, készletek	98	- költségvetéssel szembeni kötelezettségek
37	I. Készletek összesen	99	- iparüzési adó feltöltés miatti kötelezettségek
38	1.Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)	100	- helyi adó túlfizetés
39	2.Adósok	101	- támogatási program előlege miatti kötelezettség
40	3.Rövid lejáratú kölcsönök	102	- szabálytalan kifizetések miatti kötelezettségek
41	4.Egyéb követelések	103	- garancia és kezességvállalásból származó kötelezettség
42	kölcsönből mérlegforduló napot követő évbeni részlet	104	- hosszú lejáratra kapott kölcsön köv.évi törlesztése
43	Hosszú lejáratú követelésből mérleg fordulónapot követő évbeni részlet	105	- felhalm.célú kötv.kibocs-ból szárm. tartoz. köv.évi tör.részl.
44	támogatási program előlegek	106	- működési célú kötv.kib.szárm. tart. köv.évi törlesztése
45	támogatási programok szabálytalan kifizetése miatti követelés	107	- beruházási, fejlesztési hitelek köv. évet terhelő tör.részletei
46	- garancia és kezességvállalásból származó követelések	108	- működési célú hosszú lejáratú hitelek köv. évi törlesztése
47	II. Követelések összesen	109	- egyéb hosszú lejáratú kötelezettség köv. évi törlesztése
48	1. Egyéb részesedés	110	- tárgyévi költségvetést terhelő rövid lejáratú kötelezettségek
49	2. Forgatási célú hitelviszony megtestesítő értékpapírok	111	- tárgyévet követő évet terhelő egyéb rövid lejáratú kötelezettségek
50	III. Értékpapírok összesen	112	- egyéb különféle kötelezettségek
51	1.Pénztárak, csekkek, betétkönyvek	113	II. Rövid lejáratú kötelezettségek összesen
52	2.Költségvetési bankszámlák	114	1.Költségvetési passzív függő elszámolások
53	3.Elszámolási számlák	115	2.Költségvetési passzív átfutó elszámolások
54	4.Idegen pénzeszközök	116	3.Költségvetési passzív kiegyenlítő elszámolások
55	IV. Pénzeszközök összesen	117	4.Költségvetésen kívüli passzív pénzügyi elszámolások
56	1.Költségvetési aktív függő elszámolások	118	Költségvetésen kívüli letéti elszámolások
57	2.Költségvetési aktív átfutó elszámolások	119	Nemzetközi támogatási programok deviza elszámolása
58	3.Költségvetési aktív kiegyenlítő elszámolások	120	III. Egyéb passzív pénzügyi elszámolások összesen (114+...+119)
59	4.Költségvetésen kívüli aktív pénzügyi elszámolások	121	F.) KÖTELEZETTSÉGEK ÖSSZESEN
60	V. Egyéb aktív pénzügyi elszámolások összesen	122	FORRÁSOK ÖSSZESEN
61	B.) FORGÓESZKÖZÖK ÖSSZESEN		
62	ESZKÖZÖK ÖSSZESEN		

A2: záró értékek, csak ezek szerepelnek változóként a kutatásban

c) Könyvviteli mérleg 2007 és 2008 (azonos szerkezet)

Változó száma	ESZKÖZÖK	Változó száma	FORRÁSOK
01	1.Alapítás-átszervezés aktivált értéke	64	1.Induló tőke
02	2.Kísérleti fejlesztés aktivált értéke	65	2.Tőkeváltozások
03	3.Vagyoni értékű jogok	66	3.Értékelési tartalék
04	4.Szellemi termékek	67	D.) SAJÁT TŐKE ÖSSZESEN (64+65+66)
05	5.Immateriális javakra adott előlegek	68	1.Költségvetési tartalék elszámolása
06	6.Immateriális javak értékhelyesbítése	69	tárgyévi költségvetési tartalék elszámolása
07	I. Immateriális javak összesen	70	előző év(ek) költségvetési tartalékának elszámolása
08	1.Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok	71	2.Költségvetési pénzmaradvány
09	2.Gépek, berendezések és felszerelések	72	3.Kiadási megtakarítás
10	3.Járművek	73	4.Bevételi lemaradás
11	4.Tenyészállatok	74	5.Előirányzat-maradvány
12	5.Beruházások,felújítások	75	I. Költségvetési tartalékok összesen (68+71+...74)
13	6.Beruházásra adott előlegek	76	1.Vállalkozási tartalék elszámolása
14	7.Állami készletek, tartalékok	77	tárgyévi vállalkozási tartalék elszámolása
15	8.Tárgyi eszközök értékhelyesbítése	78	előző év(ek) vállalkozási tartalékának elszámolása
16	II. Tárgyi eszközök összesen	79	Vállalkozási tevékenység eredménye
17	1.Egyéb tartós részesedés	80	Vállalkozási tevékenység kiadási megtakarítása
18	2.Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapír	81	Vállalkozási tevékenység bevételi lemaradása
19	3.Tartósan adott kölcsön	82	II. Vállalkozási tartalékok összesen (76+79+80+81)
20	4.Hosszú lejáratú bankbetétek	83	E.) TARTALÉKOK ÖSSZESEN (75+82)
21	5.Egyéb hosszú lejáratú követelések	84	1.Hosszú lejáratra kapott kölcsönök
22	6.Befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítése	85	2.Tartozások fejlesztési célú kötvénykibocsátásból
23	III. Befektetett pénzügyi eszközök összesen	86	3.Tartozások működési célú kötvénykibocsátásból
24	1.Üzemeltetésre, kezelésre átadott eszközök	87	4.Beruházási és fejlesztési hitelek
25	2.Koncesszióba adott eszközök	88	5.Működési célú hosszú lejáratú hitelek
26	3.Vagyonkezelésbe adott eszközök	89	6.Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek
27	4.Vagyonkezelésbe vett eszközök	90	I. Hosszú lejáratú kötelezettségek összesen 84+.....89)
28	5.Üzem-re, kezelésre, koncesszióba, vagyonkezelésbeli eszközök értékhelyesbítése	91	1.Rövid lejáratú kölcsönök
29	IV.Üzem-re,kezelésre,koncesszióba,vagyonkezelésben lévő eszközök	92	2.Rövid lejáratú hitelek
30	A.) BEFEKTETETT ESZKÖZÖK ÖSSZESEN (07+16+23+29)	93	3.Kötelezettségek áruszállítás-,szolgáltatásból(szállítók)
31	1.Anyagok	94	- tárgyévi költségvetést terhelő szállítói kötelezettségek
32	2.Befejezetlen termelés és félkész termékek	95	- tárgyévet követő évet terhelő szállítói kötelezettségek
33	3.Növendék-, hízó és egyéb állatok	96	4.Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek
34	4.Késztermékek	97	- váltótartozások
35	5/a Áruk,betétdíjas göngyölegek,közvetített szolgáltatás	98	- munkavállalókkal szembeni különféle kötelezettségek
36	5/b Követelés fejében átvett eszközök, készletek	99	- költségvetéssel szembeni kötelezettségek
37	I. Készletek összesen	100	- iparüzési adó feltöltés miatti kötelezettségek
38	1.Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)	101	- helyi adó túlfizetés
39	2.Adósok	102	- nemzetközi támogatási programok miatti kötelezettségek
40	3.Rövid lejáratú kölcsönök	103	- támogatási program előlege miatti kötelezettség
41	4.Egyéb követelések	104	- szabálytalan kifizetések miatti kötelezettségek
42	kölcsönből mérlegforduló napot követő évbeni részlet	105	- garancia és kezességvállalásból származó kötelezettség
43	egyéb hosszú lejáratú követelésből mérleg fordulónapot követő évbeni részlet	106	- hosszú lejáratra kapott kölcsön köv.évi törlesztése
44	nemzetközi támogatási programok miatti követelések	107	- felhalm.célú kötv.kibocs-ból szárm. tartoz. köv.évi tör.részl.
45	támogatási program előlegek	108	- működési célú kötv.kib.szárm. tart. köv.évi törlesztése
46	támogatási programok szabálytalan kifizetése miatti követelés	109	- beruházási, fejlesztési hitelek köv. évet terhelő tör.részletei
47	- garancia és kezességvállalásból származó követelések	110	- működési célú hosszú lejáratú hitelek köv. évi törlesztése
48	II. Követelések összesen	111	- egyéb hosszú lejáratú kötelezettség köv. évi törlesztése
49	1. Egyéb részesedés	112	- tárgyévi költségvetést terhelő rövid lejáratú kötelezettségek
50	2. Forgatási célú hitelviszony megtestesítő értékpapírok	113	- tárgyévet követő évet terhelő egyéb rövid lejáratú kötelezettségek
51	III. Értékpapírok összesen	114	- egyéb különféle kötelezettségek
52	1.Pénztárak, csekkek, betétkönyvek	115	II. Rövid lejáratú kötelezettségek összesen
53	2.Költségvetési bankszámlák	116	1.Költségvetési passzív függő elszámolások
54	3.Elszámolási számlák	117	2.Költségvetési passzív átfutó elszámolások
55	4.Idegen pénzeszközök	118	3.Költségvetési passzív kiegyenlítő elszámolások
56	IV. Pénzeszközök összesen	119	4.Költségvetésen kívüli passzív pénzügyi elszámolások
57	1.Költségvetési aktív függő elszámolások	120	Költségvetésen kívüli letéti elszámolások
58	2.Költségvetési aktív átfutó elszámolások	121	Nemzetközi támogatási programok deviza elszámolása
59	3.Költségvetési aktív kiegyenlítő elszámolások	122	III. Egyéb passzív pénzügyi elszámolások összesen (114+...+119)
60	4.Költségvetésen kívüli aktív pénzügyi elszámolások	123	F.) KÖTELEZETTSÉGEK ÖSSZESEN
61	V. Egyéb aktív pénzügyi elszámolások összesen	124	FORRÁSOK ÖSSZESEN
62	B.) FORGÓESZKÖZÖK ÖSSZESEN		
63	ESZKÖZÖK ÖSSZESEN		

A2: záró értékek, csak ezek szerepelnek változóként a kutatásban

d) Költségvetési jelentés 2004

01	Rendszeres személyi juttatás
02	Nem rendszeres személyi juttatás
03	Külső személyi juttatások
04	Személyi juttatások
05	TB., munkaadói járulék, és táppénz-hozzájárulás
06	Egészségügyi hozzájárulás
07	Dologi kiadások ÁFA nélkül és realizált árfolyamveszteségek
08	Dologi kiadások ÁFA-ja
9	Egyéb folyó kiadások (kamatkiadások, előző évi maradvány visszafizetése nélkül)
10	Előző évi maradvány visszafizetése
11	Ellátottak pénzbeli juttatásai
12	Működési célú pénzeszköz átadás központi költségvetési szervnek
13	Működési célú pénzeszköz átadás fejezeti kezelésű előirányzatnak
14	Működési célú pénzeszköz átadás elkülönített állami pénzalapnak
15	Működési célú pénzeszköz átadás társadalombiztosítási alapnak
16	Működési célú pénzeszköz átadás helyi önkormányzatnak
17	Működési célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
18	Működési célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
19	Működési célú pénzeszköz átadás Római 87. cikk, egyéb vállalkozásnak (17+18)
20	Működési célú pénzeszköz átadás önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (nem 17. sor alatt)
21	Működési célú pénzeszköz átadás nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (nem 18. sor alatt)
22	Működési célú pénzeszköz átadás egyéb vállalkozásnak (19+20+21)
23	Működési célú pénzeszköz átadás pénzügyi vállalkozásoknak
24	Működési célú pénzeszköz átadás háztartásoknak
25	Működési célú pénzeszköz átadás non-profit szervezeteknek
26	Működési célú pénzeszköz átadás külföldre
27	Társadalom-, és szociálpolitikai juttatások
28	Tervezett maradvány, eredmény tartalék
29	Egyéb működési célú támogatások, kiadások (12+.....+16+22+....+28)
30	Kamatkiadások
31	Felújítás
32	Intézményi beruházási kiadások ÁFA nélkül
33	Beruházások ÁFA-ja
34	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás központi költségvetési szervnek
35	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás fejezeti kezelésű előirányzatnak
36	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás elkülönített állami pénzalapnak
37	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás társadalombiztosítási alapnak
38	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás helyi önkormányzatoknak
39	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk, önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
40	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk, nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
41	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római 87. cikk egyéb vállalkozásnak (39+40)
42	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (40. sor nélkül)
43	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (39. sor nélkül)
44	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás egyéb vállalkozásoknak (41+42+43)
45	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás pénzügyi vállalkozásoknak
46	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás háztartásoknak
47	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás non-profit szervezeteknek
48	Felhalmozási célú pénzeszközáttadás külföldre
49	Felhalmozási kiadások (31+....38+44+.....48)
50	Kölcsönök nyújtása államháztartáson belülre
51	Kölcsönök nyújtása államháztartáson kívülre
52	Kölcsönök törlesztése államháztartáson belülre
53	Pénzügyi befektetések kiadásaiból részesedések vásárlása
54	Felügyelet alá tartozó költségvetési szerveknek folyósított támogatás
55	KIADÁSOK (04+.....+11+29+30+49+.....54)
56	Intézményi működési bevétel ÁFA nélkül
57	ÁFA bevételek, visszatérülések
58	Kamatbevételek
59	Gépjárműadó
60	Helyi adók
61	ebből: Építményadó
62	ebből: Telekadó
63	ebből: Vállalkozók kommunális adója
64	ebből: Magánszemélyek kommunális adója
65	ebből: Idegenforgalmi adó tartózkodás után
66	ebből: Idegenforgalmi adó épület után
67	ebből: Iparüzési adó állandó jelleggel végzett iparüzési tevékenység után
68	ebből: Iparüzési adó ideiglenes jelleggel végzett iparüzési tevékenység után
69	Illetékek
70	Személyi jövedelemadó
71	Egyéb átengedett adók, adójellegű bevételek
72	Bírságok és egyéb sajátos bevételek
73	Működési célú pénzeszköz átvétel társadalombiztosítási alaptól
74	Működési célú pénzeszköz átvétel elkülönített állami pénzalaptól
75	Költségvetési kiegészítések, visszatérülések
76	Működési célú pénzeszköz átvétel központi költségvetési szervtől
77	Működési célú pénzeszköz átvétel fejezeti kezelésű előirányzattól
78	Működési célra átvett pénzeszközök helyi önkormányzatoktól
79	Működési célra átvett pénzeszközök vállalkozásoktól
80	Működési célra átvett pénzeszközök pénzügyi vállalkozásoktól
81	Működési célra átvett pénzeszközök háztartásoktól
82	Működési célra átvett pénzeszközök non-profit szervezetektől
83	Működési célra átvett pénzeszközök nemzetközi szervezetektől
84	Működési célra átvett pénzeszközök egyéb külföldi forrásból
85	Egyéb működési célú pénzeszközátvétel, bevételek (75+.....84)

86	Felhamozási célú pénzeszköztárvétel a TB. alapoktól és kezelőitől
87	Felhamozási célú pénzeszköztárvétel az elkülönített állami alapoktól
88	Tárgyi eszközök, immateriális javak értékesítése
89	Felhalmozási célú pénzeszköztárvétel központi költségvetési szervtől
90	Felhalmozási célú pénzeszköztárvétel fejezei kezelésű előirányzattól
91	Felhalmozási célú pénzeszköztárvétel helyi önkormányzatoktól
92	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök vállalkozásoktól
93	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök pénzügyi vállalkozásoktól
94	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök háztartásoktól
95	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök non-profit szervezetektől
96	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök nemzetközi szervezetektől
97	Felhalmozási célra kapott juttatások EU-tól
98	Felhalmozási célra kapott juttatások kormányoktól
99	Felhalmozási célra kapott juttatások külföldről (nem nemzetközi szervtől)
100	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök külföldi forrásból (96+...+99)
101	Önkormányzati lakások, egyéb helyiségek értékesítése, cseréje
102	Privatizációból származó bevételek
103	Vállalatértékesítésből származó bevételek
104	Vagyoni értékű jog értékesítéséből, egyéb vagyonhasznosításból származó bevétel
105	Felhalmozási bevételek (88+.....95+100+.....+104)
106	Kölcsönök visszatérülése államháztartáson belülről
107	Kölcsönök visszatérülése államháztartáson kívülről
108	Kölcsönök igénybevétele államháztartáson belülről
109	Osztalékok, üzemeltetési és koncessziós díjak
110	Pénzügyi befektetések bevételeiből részesedések
111	Saját bevételek (56+...+60+69+.....74+85+86+87+105+....+110)
112	Önkormányzat költségvetési támogatása
113	Felügyeleti szervtől kapott támogatás
114	Tárgyévi kiadások és bevételek egyenlege) 55-111-112-113)
115	Előző évi előirányzat-maradvány, pénzmaradvány igénybevétele
116	Rövid lejáratú hitelek törlesztése
117	Hosszú lejáratú hitelek törlesztése
118	Rövid lejáratú értékpapírok beváltása
119	Rövid lejáratú értékpapírok vásárlása
120	Hosszú lejáratú értékpapírok beváltása
121	Hosszú lejáratú értékpapírok vásárlása
122	Hosszú lejáratú külföldi értékpapírok beváltása
123	Hiteltörlesztés külföldre
124	Egyéb finanszírozás kiadásai
125	Finanszírozási kiadások (116+....+124)
126	Rövid lejáratú hitelek bevételei
127	Hosszú lejáratú hitelek bevételei
128	Rövid lejáratú értékpapírok kibocsátása
129	Rövid lejáratú értékpapírok értékesítése
130	Hosszú lejáratú belföldi értékpapírok kibocsátása
131	Hosszú lejáratú értékpapírok értékesítése
132	Hosszú lejáratú külföldi értékpapírok kibocsátása
133	Hitelfelvétel külföldről
134	Egyéb finanszírozás bevételei
135	Finanszírozási bevételek (126+...+134)
136	Finanszírozás összesen (115-125+1359)=(114)
137	Pénzkészlet/pénztár, bank, változása (111+112+113+28-55-125+135)
138	Pénzkészlet január 1-jén 1
139	Pénzkészlet a tárgydőszak végén (137+138)
140	Foglalkoztatottak létszáma (fő) - időszakra
141	Munkajogi létszám a tárgydőszak végén

e) Költségvetési jelentés 2005

01	Rendszeres személyi juttatás
02	Nem rendszeres személyi juttatás
03	Külső személyi juttatások
04	Személyi juttatások
05	TB., munkaadói járulék, és táppénz-hozzájárulás
06	Egészségügyi hozzájárulás
07	Dologi kiadások ÁFA nélkül és realizált árfolyamveszteségek
08	Dologi kiadások ÁFA-ja
9	Egyéb folyó kiadások (kamatkiadások, előző évi maradvány visszafizetése nélkül)
10	Előző évi maradvány visszafizetése
11	Ellátottak pénzbeli juttatásai
12	Működési célú pénzeszköz átadás központi költségvetési szervnek
13	Működési célú pénzeszköz átadás fejezeti kezelésű előirányzatnak
14	Működési célú pénzeszköz átadás elkülönített állami pénzalapnak
15	Működési célú pénzeszköz átadás társadalombiztosítási alapnak
16	Működési célú pénzeszköz átadás helyi önkormányzatnak
17	Működési célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
18	Működési célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
19	Működési célú pénzeszköz átadás Római 87. cikk, egyéb vállalkozásnak (17+18)
20	Működési célú pénzeszköz átadás önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (nem 17. sor alatt)
21	Működési célú pénzeszköz átadás nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (nem 18. sor alatt)
22	Működési célú pénzeszköz átadás egyéb vállalkozásnak (19+20+21)
23	Működési célú pénzeszköz átadás pénzügyi vállalkozásoknak
24	Működési célú pénzeszköz átadás háztartásoknak
25	Működési célú pénzeszköz átadás non-profit szervezeteknek
26	Működési célú pénzeszköz átadás külföldre
27	Társadalom-, és szociálpolitikai juttatások
28	Tervezett maradvány, eredmény tartalék
29	Egyéb működési célú támogatások, kiadások (12+.....+16+22+....+28)
30	Kamatkiadások
31	Felújítás
32	Intézményi beruházási kiadások ÁFA nélkül
33	Beruházások ÁFA-ja
34	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás központi költségvetési szervnek
35	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás fejezeti kezelésű előirányzatnak
36	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás elkülönített állami pénzalapnak
37	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás társadalombiztosítási alapnak
38	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás helyi önkormányzatoknak
39	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk, önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
40	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk, nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
41	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római 87. cikk egyéb vállalkozásnak (39+40)
42	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (40. sor nélkül)
43	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (39. sor nélkül)
44	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás egyéb vállalkozásoknak (41+42+43)
45	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás pénzügyi vállalkozásoknak
46	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás háztartásoknak
47	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás non-profit szervezeteknek
48	Felhalmozási célú pénzeszközátadás külföldre
49	Garancia-kezeségvállalásból származó pénzeszköz átadás államháztartáson belül
50	Garancia-kezeségvállalásból származó pénzeszköz átadás államháztartáson kívül
51	Felhalmozási kiadások (31+....38+44+.....50)
52	Kölcsönök nyújtása államháztartáson belülre
53	Kölcsönök nyújtása államháztartáson kívülre
54	Kölcsönök törlesztése államháztartáson belülre
55	Pénzügyi befektetések kiadásaiból részesedések vásárlása
56	Felügyelet alá tartozó költségvetési szerveknek folyósított támogatás
57	KIADÁSOK (04+.....+11+29+30+51+.....56)
58	Intézményi működési bevétel ÁFA nélkül
59	ÁFA bevételek, visszatérülések
60	Kamatbevételek
61	Gépjárműadó
62	Helyi adók
63	ebből: Építményadó
64	ebből: Telekadó
65	ebből: Vállalkozók kommunális adója
66	ebből: Magánszemélyek kommunális adója
67	ebből: Idegenforgalmi adó tartózkodás után
68	ebből: Idegenforgalmi adó épület után
69	ebből: Iparüzési adó állandó jelleggel végzett iparüzési tevékenység után
70	ebből: Iparüzési adó ideiglenes jelleggel végzett iparüzési tevékenység után
71	Illetékek
72	Személyi jövedelemadó
73	Termőföld bérbeadásából származó jövedelemadó
74	Egyéb átengedett adók, adójellegű bevételek
75	Talajterhelési díj
76	Bírságok és egyéb sajátos bevételek
77	Működési célú pénzeszköz átvétel társadalombiztosítási alaptól
78	Működési célú pénzeszköz átvétel elkülönített állami pénzalaptól
79	Költségvetési kiegészítések, visszatérülések
80	Működési célú pénzeszköz átvétel központi költségvetési szervtől
81	Működési célú pénzeszköz átvétel fejezeti kezelésű előirányzattól
82	Működési célra átvett pénzeszközök helyi önkormányzatoktól
83	Működési célra átvett pénzeszközök vállalkozásoktól
84	Működési célra átvett pénzeszközök pénzügyi vállalkozásoktól
85	Működési célra átvett pénzeszközök háztartásoktól

86	Működési célra átvett pénzeszközök non-profit szervezetektől
87	Működési célra átvett pénzeszközök nemzetközi szervezetektől
88	Működési célra átvett pénzeszközök egyéb külföldi forrásból
89	Egyéb működési célú pénzeszköztárvétel, bevételek (79+....88)
90	Felhalmozási célú pénzeszköztárvétel a TB. alapoktól és kezelőitől
91	Felhalmozási célú pénzeszköztárvétel az elkülönített állami alapoktól
92	Tárgyi eszközök, immateriális javak értékesítése
93	Felhalmozási célú pénzeszköztárvétel központi költségvetési szervtől
94	Felhalmozási célú pénzeszköztárvétel fejezei kezelésű előirányzattól
95	Felhalmozási célú pénzeszköztárvétel helyi önkormányzatoktól
96	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök vállalkozásoktól
97	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök pénzügyi vállalkozásoktól
98	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök háztartásoktól
99	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök non-profit szervezetektől
100	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök nemzetközi szervezetektől
101	Felhalmozási célra kapott juttatások EU-tól
102	Felhalmozási célra kapott juttatások kormányoktól
103	Felhalmozási célra kapott juttatások külföldről (nem nemzetközi szervtől)
104	Felhalmozási célra átvett pénzeszközök külföldi forrásból (100+...+103)
105	Garancia-,kezességvállalásból származó pénzeszköz átvétel államháztartáson kívül
106	Garancia-,kezességvállalásból származó pénzeszköz átvétel államháztartáson belül
107	Önkormányzati lakások, egyéb helyiségek értékesítése, cseréje
108	Privatizációból származó bevételek
109	Vállalatértékesítésből származó bevételek
110	Vagyoni értékű jog értékesítéséből, egyéb vagyonhasznosításból származó bevétel
111	Felhalmozási bevételek (92+...99+104+....+110)
112	Kölcsönök visszatérülése államháztartáson belülről
113	Kölcsönök visszatérülése államháztartáson kívülről
114	Kölcsönök igénybevétele államháztartáson belülről
115	Osztalékok, üzemeltetési és koncessziós díjak
116	Pénzügyi befektetések bevételeiből részesedések
117	Saját bevételek (58+..62+71+....78+89+90+91+111+.....+116)
118	Önkormányzat költségvetési támogatása
119	Felügyeleti szervtől kapott támogatás
120	Tárgyévi kiadások és bevételek egyenlege) (57-117-118-119)
121	Előző évi előirányzat-maradvány, pénzmaradvány igénybevétele
122	Rövid lejáratú hitelek törlesztése
123	Hosszú lejáratú hitelek törlesztése
124	Rövid lejáratú értékpapírok beváltása
125	Rövid lejáratú értékpapírok vásárlása
126	Hosszú lejáratú értékpapírok beváltása
127	Hosszú lejáratú értékpapírok vásárlása
128	Hosszú lejáratú külföldi értékpapírok beváltása
129	Hiteltörlesztés külföldre
130	Egyéb finanszírozás kiadásai
131	Finanszírozási kiadások (122+....130)
132	Rövid lejáratú hitelek bevételei
133	Hosszú lejáratú hitelek bevételei
134	Rövid lejáratú értékpapírok kibocsátása
135	Rövid lejáratú értékpapírok értékesítése
136	Hosszú lejáratú belföldi értékpapírok kibocsátása
137	Hosszú lejáratú értékpapírok értékesítése
138	Hosszú lejáratú külföldi értékpapírok kibocsátása
139	Hitelfelvétel külföldről
140	Egyéb finanszírozás bevételei
141	Finanszírozási bevételek (132+....+140)
142	Finanszírozás összesen (121-131+141)=(120)
143	Pénzkész/pénztár, bank, változása (117+118+119+28-57-131+141)
144	Pénzkészlet január 1-jén l
145	Pénzkészlet a tárgyidőszak végén (143+144)
146	Foglalkoztatottak létszáma (fő) - időszakra
147	Munkajogi létszám a tárgyidőszak végén

f) Költségvetési jelentés 2006 és 2007 (azonos szerkezetben)

01	Rendszeres személyi juttatás
02	Nem rendszeres személyi juttatás
03	Külső személyi juttatások
04	Személyi juttatások
05	TB., munkaadói járulék, és táppénz-hozzájárulás
06	Egészségügyi hozzájárulás
07	Dologi kiadások ÁFA nélkül
08	Dologi kiadások ÁFA-ja
9	Egyéb folyó kiadások (kamatkiadások, előző évi maradvány visszafizetése nélkül)
10	Előző évi maradvány visszafizetése
11	Támogatásértékű működési kiadás központi költségvetési szervnek
12	Támogatásértékű működési kiadás fejezeti kezelésű előirányzatnak
13	Támogatásértékű működési kiadás társadalombiztosítási alapok kezelőinek
14	Támogatásértékű működési kiadás elkülönített állami pénzalapnak
15	Támogatásértékű működési kiadás helyi önkormányzatoknak és költségvetési szerveinek
16	Támogatásértékű működési kiadás többcélú kistérségi társulásnak
17	Garancia- és kezességvállalásból származó kifizetés államháztartáson belülre
18	Támogatásértékű működési kiadások összesen (11+...+17)
19	Előző évi előirányzat-maradvány, pénzmaradvány átadás
20	Működési célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
21	Működési célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
22	Működési célú pénzeszköz átadás Római Szerződés 87. cikkének egyéb vállalkozásoknak(20+21)
23	Működési célú pénzeszköz átadás önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (nem 20. sor alatt)
24	Működési célú pénzeszköz átadás nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (nem 21. sor alatt)
25	Működési célú pénzeszközátadás egyéb vállalkozásoknak (22+23+24)
26	Működési célú pénzeszközátadás pénzügyi vállalkozásoknak
27	Működési célú pénzeszközátadás háztartásoknak
28	Működési célú pénzeszközátadás non-profit szervezeteknek
29	Működési célú pénzeszközátadás külföldre
30	Működési célú pénzeszköz átadás EU költségvetésnek
31	Államháztartáson kívüli működési pénzeszközátadások összesen (25+30)
32	Garancia- és kezességvállalásból származó kifizetés államháztartáson kívülre
33	Társadalom-és szociálpolitikai és egyéb juttatás, támogatás
34	Ellátottak pénzbeli juttatásai
35	Pénzforgalom nélküli kiadások
36	Egyéb működési célú támogatások, kiadások (18+31+...35)
37	Kamatkiadások
38	Működési kiadások összesen (04+...+10+36+37)
39	Felújítás
40	Intézményi beruházási kiadások ÁFA nélkül
41	Beruházások ÁFA-ja
42	Támogatásértékű felhalmozási kiadás központi költségvetési szervnek
43	Támogatásértékű felhalmozási kiadás fejezeti kezelésű előirányzatnak
44	Támogatásértékű felhalmozási kiadás társadalombiztosítási alapok kezelőinek
45	Támogatásértékű felhalmozási kiadás elkülönített állami pénzalapnak
46	Támogatásértékű felhalmozási kiadás helyi önkormányzatoknak és költségvetési szerveinek
47	Támogatásértékű felhalmozási kiadás többcélú kistérségi társulásnak
48	Támogatásértékű felhalmozási kiadás összesen (42+...+47)
49	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római Szerződés 87. cikkének önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
50	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római Szerződés 87. cikkének nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
51	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római Szerződés 87. cikkének egyéb vállalkozásoknak (49+50)
52	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (49. sor nélkül)
53	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (50. sor nélkül)
54	Felhalmozási célú pénzeszközátadasegyéb vállalkozásoknak
55	Felhalmozási célú pénzeszközátadás pénzügyi vállalkozásoknak
56	Felhalmozási célú pénzeszközátadás háztartásoknak
57	Felhalmozási célú pénzeszközátadás non-profit szervezeteknek
58	Felhalmozási célú pénzeszközátadás külföldre
59	Felhalmozási célú pénzeszközátadás EU költségvetésnek
60	Államháztartáson kívüli pénzeszközátadások összesen (54+...+59)
61	Felhalmozási kiadások (39+40+41+48+60)
62	Kölcsönök nyújtása államháztartáson belülre
63	Kölcsönök nyújtása államháztartáson kívülre
64	Kölcsönök törlesztése államháztartáson belülre
65	Pénzügyi befektetések kiadásaiból részesedések vásárlása
66	Felügyelet alá tartozó költségvetési szerveknek folyósított támogatás
67	KIADÁSOK (04+.....+11+29+30+51+.....56)
68	Hatósági jogkörhöz köthető működési bevétel
69	Egyéb saját bevétel
70	ÁFA bevételek, visszatérülések
71	Hozam- és kamatbevételek
72	Gépjárműadó
73	Luxusadó
74	Helyi adók
75	- helyi adóból: Építményadó
76	- helyi adóból: Telekadó
77	- helyi adóból: Vállalkozók kommunális adója
78	- helyi adóból: Magánszemélyek kommunális adója
79	- helyi adóból: Idegenforgalmi adó tartózkodás után
80	- helyi adóból: Idegenforgalmi adó épület után
81	- helyi adóból: Iparüzési adó állandó jelleggel végzett iparüzési tevékenység után
82	- helyi adóból: Iparüzési adó ideiglenes jelleggel végzett iparüzési tevékenység után
83	Illetékek

84	Személyi jövedelemadó
85	Termőföld bérbeadásából származó jövedelemadó
86	Átengedett adók, adójellegű bevételek
87	Talajterhelési díj
88	Helyi adókhoz kapcsolódó pótlékok, bírságok, önkormányzatokat megillető bírságok és egyéb sajátos bevételek
89	Költségvetési kiegészítések, visszatérülések
90	Előző évi előirányzat-maradvány, pénzmaradvány átvétel
91	Támogatásértékű működési bevétel központi költségvetési szervtől
92	Támogatásértékű működési bevétel fejezeti kezelésű előirányzattól
93	Támogatásértékű működési bevétel társadalombiztosítási alaptól
94	Támogatásértékű működési bevétel elkülönített állami pénzalaptól
95	Támogatásértékű működési bevétel helyi önkormányzatoktól és költségvetési szerveitől
96	Támogatásértékű működési bevétel többcélú kistérségi társulástól
97	Garancia- és kezességvállalásból származó visszatérülések, bevételek
98	Támogatásértékű működési bevételek összesen (91+...+97I)
99	Működési célú pénzeszköztávtelek államháztartáson kívülről
100	Garancia- és kezességvállalásból származó megtérülések államháztartáson kívülről
101	Tárgyi eszközök, immateriális javak értékesítése
102	Támogatásértékű felhalmozási bevétel központi költségvetési szervtől
103	Támogatásértékű felhalmozási bevétel fejezeti kezelésű előirányzattól
104	Támogatásértékű felhalmozási bevétel társadalombiztosítási alaptól
105	Támogatásértékű felhalmozási bevétel elkülönített állami pénzalaptól
106	Támogatásértékű felhalmozási bevétel helyi önkormányzatoktól és költségvetési szerveitől
107	Támogatásértékű felhalmozási bevétel többcélú kistérségi társulástól
108	Támogatásértékű felhalmozási bevétel összesen (102+...+107)
109	Felhalmozási célú pénzeszköztávétel államháztartáson kívülről
110	ebből: átvett pénzeszközök EU költségvetésből
111	Önkormányzati lakások, egyéb helyiségek értékesítése, cseréje
112	Privatizációból származó bevételek
113	Vállalatértékesítésből származó bevételek
114	Vagyoni értékű jog értékesítéséből, egyéb vagyonhasznosításból származó bevétel
115	Felhalmozási bevételek (101+108+109+111+....+114)
116	Kölcsönök visszatérülése államháztartáson belülről
117	Kölcsönök visszatérülése államháztartáson kívülről
118	Támogatási kölcsönök igénybevétele államháztartáson belülről
119	Osztalékok, üzemeltetési és koncessziós díjak
120	Pénzügyi befektetések bevételeiből részesedések
121	Saját bevételek (68+....+74+83+..+89+90+98+99+100+115+...+120)
122	Önkormányzat költségvetési támogatása
123	Felügyeleti szervtől kapott támogatás
124	Tárgyévi kiadások és bevételek egyenlege (67-121-122-123)
125	Pénzforgalom nélküli bevételek
126	Rövid lejáratú hitelek törlesztése
127	Likvid hitelek törlesztése
128	Hosszú lejáratú hitelek törlesztése
129	Rövid lejáratú értékpapírok beváltása
130	Rövid lejáratú értékpapírok vásárlása
131	Hosszú lejáratú belföldi értékpapírok beváltása
132	Hosszú lejáratú értékpapírok vásárlása
133	Hosszú lejáratú külföldi értékpapírok beváltása
134	Hiteltörlesztés külföldre
135	Egyéb finanszírozás kiadásai
136	Finanszírozási kiadások (126+....+135)
137	Rövid lejáratú hitelek felvétele
138	Likvid hitelek felvétele
139	Hosszú lejáratú hitelek felvétele
140	Forgatási célú értékpapírok kibocsátása
141	Forgatási célú értékpapírok értékesítése
142	Befektetési célú belföldi értékpapírok kibocsátása
143	Hosszú lejáratú értékpapírok értékesítése
144	Hosszú lejáratú külföldi értékpapírok kibocsátása
145	Hitelfelvétel külföldről
146	Egyéb finanszírozás bevételei
147	Finanszírozási bevételek (137+...+146)
148	Finanszírozás összesen (125-136+147)=124)
149	Államháztartáson belülről kapott továbbadási célú kiadás összesen
150	Államháztartáson kívülről kapott továbbadási célú kiadás összesen
151	Államháztartáson belülről kapott továbbadási célú bevétel összesen
152	Államháztartáson kívülről kapott továbbadási célú bevétel összesen
153	Pénzkészlet változása (121+...+123+35-67-136+147-149-150+151+152)
154	Pénzkészlet január 1-jén
155	Pénzkészlet a tárgydőszak végén
156	Foglalkoztatottak létszáma (fő) - időszakra
157	Munkajogi létszám a tárgydőszak végén

g) Költségvetési jelentés 2008

01	Rendszeres személyi juttatás
02	Nem rendszeres személyi juttatás
03	Külső személyi juttatások
04	Személyi juttatások
05	TB., munkaadói járulék, és táppénz-hozzájárulás
06	Egészségügyi hozzájárulás
07	Dologi kiadások ÁFA nélkül
08	Dologi kiadások ÁFA-ja
09	Egyéb folyó kiadások (kamatkiadások, előző évi maradvány visszafizetése nélkül)
10	Előző évi maradvány visszafizetése
11	Támogatásértékű működési kiadás központi költségvetési szervnek
12	Támogatásértékű működési kiadás fejezeti kezelésű előirányzatnak
13	Támogatásértékű működési kiadás társadalombiztosítási alapok kezelőinek
14	Támogatásértékű működési kiadás elkülönített állami pénzalapnak
15	Támogatásértékű működési kiadás helyi önkormányzatoknak és költségvetési szerveinek
16	Támogatásértékű működési kiadás többcélú kistérségi társulásnak
17	Támogatásértékű működési kiadás országos kisebbségi önkormányzatoknak
18	Garancia- és kezességvállalásból származó kifizetés államháztartáson belülre
19	Támogatásértékű működési kiadások összesen (11+...+18)
20	Előző évi előirányzat-maradvány, pénzmaradvány átadás
21	Működési célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
22	Működési célú pénzeszköz átadás Római sz. 87. cikk nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
23	Működési célú pénzeszköz átadás Római Szerződés 87. cikkének egyéb vállalkozásoknak(21+22)
24	Működési célú pénzeszköz átadás önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (nem 21. sor alatt)
25	Működési célú pénzeszköz átadás nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (nem 22. sor alatt)
26	Működési célú pénzeszközáttadás egyéb vállalkozásoknak (23+24+25)
27	Működési célú pénzeszközáttadás pénzügyi vállalkozásoknak
28	Működési célú pénzeszközáttadás háztartásoknak
29	Működési célú pénzeszközáttadás non-profit szervezeteknek
30	Működési célú pénzeszközáttadás külföldre
31	Működési célú pénzeszköz átadás EU költségvetésnek
32	Államháztartáson kívüli működési pénzeszközáttadások összesen (26+31)
33	Garancia- és kezességvállalásból származó kifizetés államháztartáson kívülre
34	Társadalom-és szociálpolitikai és egyéb juttatás, támogatás
35	Ellátottak pénzbeli juttatásai
36	Pénzforgalom nélküli kiadások
37	Egyéb működési célú támogatások, kiadások (19+32+...36)
38	Kamatkiadások
39	Követelés elengedés, tartozásátvállalás kiadásai
40	Működési kiadások összesen (04+...+10+37+39)
41	Felújítás
42	Intézményi beruházási kiadások ÁFA nélkül
43	Beruházások ÁFA-ja
44	Támogatásértékű felhalmozási kiadás központi költségvetési szervnek
45	Támogatásértékű felhalmozási kiadás fejezeti kezelésű előirányzatnak
46	Támogatásértékű felhalmozási kiadás társadalombiztosítási alapok kezelőinek
47	Támogatásértékű felhalmozási kiadás elkülönített állami pénzalapnak
48	Támogatásértékű felhalmozási kiadás helyi önkormányzatoknak és költségvetési szerveinek
49	Támogatásértékű felhalmozási kiadás többcélú kistérségi társulásnak
50	Támogatásértékű felhalmozási kiadás országos kisebbségi önkormányzatoknak
51	Támogatásértékű felhalmozási kiadás összesen (44+...+50)
52	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római Szerződés 87. cikkének önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
53	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római Szerződés 87. cikkének nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak
54	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás Római Szerződés 87. cikkének egyéb vállalkozásoknak (52+53)
55	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (52. sor nélkül)
56	Felhalmozási célú pénzeszköz átadás nem önkormányzati többségi tulajdonú egyéb vállalkozásoknak (53. sor nélkül)
57	Felhalmozási célú pénzeszközáttadás egyéb vállalkozásoknak
58	Felhalmozási célú pénzeszközáttadás pénzügyi vállalkozásoknak
59	Felhalmozási célú pénzeszközáttadás háztartásoknak
60	Felhalmozási célú pénzeszközáttadás non-profit szervezeteknek
61	Felhalmozási célú pénzeszközáttadás külföldre
62	Felhalmozási célú pénzeszközáttadás EU költségvetésnek
63	Államháztartáson kívüli pénzeszközáttadások összesen (57+...+62)
64	Felhalmozási kiadások (41+...+43+51+63)
65	Kölcsönök nyújtása államháztartáson belülre
66	Kölcsönök nyújtása államháztartáson kívülre
67	Kölcsönök törlesztése államháztartáson belülre
68	Pénzügyi befektetések kiadásaiból részesedések vásárlása
69	Felügyelet alá tartozó költségvetési szerveknek folyósított támogatás
70	KIADÁSOK (20+40+64+...+69)
71	Hatósági jogkörhöz köthető működési bevétel
72	Egyéb saját bevétel
73	ÁFA bevételek, visszatérülések
74	Hozam- és kamatbevételek
75	Gépjárműadó
76	Luxusadó
77	Helyi adók
78	- helyi adóból: Építményadó
79	- helyi adóból: Telekadó
80	- helyi adóból: Vállalkozók kommunális adója
81	- helyi adóból: Magánszemélyek kommunális adója
82	- helyi adóból: Idegenforgalmi adó tartózkodás után
83	- helyi adóból: Idegenforgalmi adó épület után

84	- helyi adóból: Iparüzési adó állandó jelleggel végzett iparüzési tevékenység után
85	- helyi adóból: Iparüzési adó ideiglenes jelleggel végzett iparüzési tevékenység után
86	Illetékek
87	Személyi jövedelemadó
88	Termőföld bérbeadásából származó jövedelemadó
89	Átengedett adók, adójellegű bevételek
90	Talajterhelési díj
91	Helyi adókhoz kapcsolódó pótlékok, bírságok, önkormányzatokat megillető bírságok és egyéb sajátos bevételek
92	Költségvetési kiegészítések, visszatérülések
93	Előző évi előirányzat-maradvány, pénzmaradvány átvétel
94	Támogatásértékű működési bevétel központi költségvetési szervtől
95	Támogatásértékű működési bevétel fejezeti kezelésű előirányzattól
96	Támogatásértékű működési bevétel társadalombiztosítási alaptól
97	Támogatásértékű működési bevétel elkülönített állami pénzalaptól
98	Támogatásértékű működési bevétel helyi önkormányzatoktól és költségvetési szerveitől
99	Támogatásértékű működési bevétel többcélú kistérségi társulástól
100	Támogatásértékű működési bevétel országos kisebbségi önkormányzatoktól
101	Garancia- és kezességvállalásból származó visszatérülések, bevételek
102	Támogatásértékű működési bevételek összesen (94+...+101)
103	Működési célú pénzeszköztérítések államháztartáson kívülről
104	Garancia- és kezességvállalásból származó megtérülések államháztartáson kívülről
105	Tárgyi eszközök, immateriális javak értékesítése
106	Támogatásértékű felhalmozási bevétel központi költségvetési szervtől
107	Támogatásértékű felhalmozási bevétel fejezeti kezelésű előirányzattól
108	Támogatásértékű felhalmozási bevétel társadalombiztosítási alaptól
109	Támogatásértékű felhalmozási bevétel elkülönített állami pénzalaptól
110	Támogatásértékű felhalmozási bevétel helyi önkormányzatoktól és költségvetési szerveitől
111	Támogatásértékű felhalmozási bevétel többcélú kistérségi társulástól
112	Támogatásértékű felhalmozási bevétel országos kisebbségi önkormányzatoktól
113	Támogatásértékű felhalmozási bevétel összesen (106+...+112)
114	Felhalmozási célú pénzeszköztérítések államháztartáson kívülről
115	ebből: átvett pénzeszközök EU költségvetésből
116	Önkormányzati lakások, egyéb helyiségek értékesítése, cseréje
117	Privatizációból származó bevételek
118	Vállalatértékesítésből származó bevételek
119	Vagyoni értékű jog értékesítéséből, egyéb vagyonhasznosításból származó bevétel
120	Felhalmozási bevételek (105+113+114+116+...+119)
121	Kölcsönök visszatérülése államháztartáson belülről
122	Kölcsönök visszatérülése államháztartáson kívülről
123	Támogatási kölcsönök igénybevétele államháztartáson belülről
124	Osztalékok, üzemeltetési és koncessziós díjak
125	Pénzügyi befektetések bevételeiből részesedések
126	Saját bevételek (71+...+77+86+...+93+102+...+104+120+...+125)
127	Önkormányzat költségvetési támogatása
128	Felügyeleti szervtől kapott támogatás
129	Tárgyévi kiadások és bevételek egyenlege (70-126-127-128)
130	Pénzforgalom nélküli bevételek
131	Rövid lejáratú hitelek törlesztése
132	Likvid hitelek törlesztése
133	Hosszú lejáratú hitelek törlesztése
134	Rövid lejáratú értékpapírok beváltása
135	Rövid lejáratú értékpapírok vásárlása
136	Hosszú lejáratú belföldi értékpapírok beváltása
137	Hosszú lejáratú értékpapírok vásárlása
138	Hosszú lejáratú külföldi értékpapírok beváltása
139	Hiteltörlesztés külföldre
140	Egyéb finanszírozás kiadásai
141	Finanszírozási kiadások (131+...+140)
142	Rövid lejáratú hitelek felvétele
143	Likvid hitelek felvétele
144	Hosszú lejáratú hitelek felvétele
145	Forgatási célú értékpapírok kibocsátása
146	Forgatási célú értékpapírok értékesítése
147	Befektetési célú belföldi értékpapírok kibocsátása
148	Hosszú lejáratú értékpapírok értékesítése
149	Hosszú lejáratú külföldi értékpapírok kibocsátása
150	Hitelfelvétel külföldről
151	Egyéb finanszírozás bevételei
152	Finanszírozási bevételek (142+...+151)
153	Finanszírozás összesen (130-141+152)=129)
154	Államháztartáson belülről kapott továbbadási célú kiadás összesen
155	Államháztartáson kívülről kapott továbbadási célú kiadás összesen
156	Államháztartáson belülről kapott továbbadási célú bevétel összesen
157	Államháztartáson kívülről kapott továbbadási célú bevétel összesen
158	Pénzkészlet változása (126+...+128+36-70-141+152-154-155+156+157)
159	Pénzkészlet január 1-jén
160	Pénzkészlet a tárgyidőszak végén
161	Foglalkoztatottak létszáma (fő) - időszakra
162	Munkajogi létszám a tárgyidőszak végén

9. a) számú melléklet: A Központi Statisztikai Hivatal honlapjától letöltött adatok köre

1. Lakónépesség száma az év közepén (a népszámlálás végleges adataiból továbbszámított adat) 2004
2. Állandó népesség száma 2004
3. Lakónépesség száma az év közepén (a népszámlálás végleges adataiból továbbszámított adat) 2005
4. Állandó népesség száma 2005
5. Lakónépesség száma az év közepén (a népszámlálás végleges adataiból továbbszámított adat) 2006
6. Állandó népesség száma 2006
7. Lakónépesség száma az év közepén (a népszámlálás végleges adataiból továbbszámított adat) 2007
8. Állandó népesség száma 2007
9. Lakónépesség száma az év közepén (a népszámlálás végleges adataiból továbbszámított adat) 2008
10. Állandó népesség száma 2008

Az adatok településenkénti és megyei bontásban álltak rendelkezésre.

**9. b) számú melléklet: A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség EMIR NFT
adatbázisának kutatás szempontjából releváns változói**

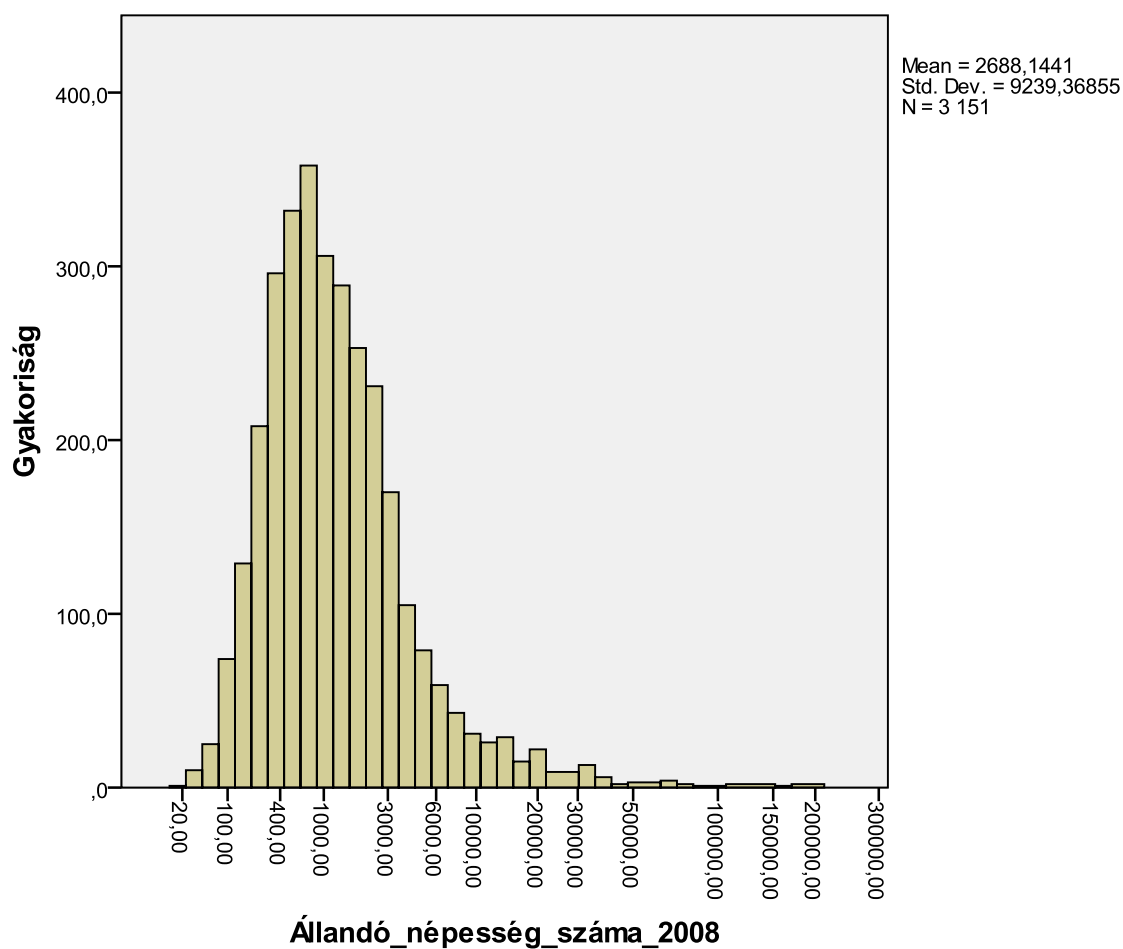
Változó megnevezése	Változó típusa
Gazdasági forma	ordinális
Székhely régió	ordinális
Székhely megye	ordinális
Székhely kistérség	ordinális
Székhely település	ordinális
2004 évi kifizetés	arányskála
2005 évi kifizetés	arányskála
2006 évi kifizetés	arányskála
2007 évi kifizetés	arányskála
2008 évi kifizetés	arányskála
2009 évi kifizetés	arányskála
2010 évi kifizetés	arányskála
2011 évi kifizetés	arányskála
2012 évi kifizetés	arányskála

10. számú melléklet: Az adatbázis feltárásához kapcsolódó adatok

a) Az állandó népesség átlaga, szórása, ferdesége és csúcsossága

Leíró statisztika					
	Darabszám	Átlag	Szórás	Ferdeség	Csúcsosság
Állandó_népesség_száma_2008	3151	2 688,14	9 239,37	12,32	198,68

Korrigált átlagok (M-Estimators)				
	Huber's M-Estimator	Tukey's Biweight	Hampel's M-Estimator	Andrews' Wave
Állandó_népesség_száma_2008	993,955	802,339	915,473	800,327



b) NUTS szintek összefüggései Magyarországon

Ssz.	NUTS1	NUTS 2	NUTS 3 (megyék)
1.	Közép-Magyarország	Közép-Magyarország	Budapest és Pest megye
2.	Dunántúl	Közép-Dunántúl	Fejér, Komárom-Esztergom, Veszprém
		Nyugat-Magyarország	Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala)
		Dél-Dunántúl	Baranya, Somogy, Tolna
3.	Alföld és Észak	Észak-Magyarország	Borsos-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád
		Észak-Alföld	Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Jász-Nagykun-Szolnok
		Dél-Alföld	Bács-Kiskun, Békés, Csongrád

c1) Magyarország nagyrégiói (NUTS1)



Dunántúl
Alföld és Észak
Közép-Magyarország

c2) Magyarország régiói (NUTS2) és megyéi (NUTS3)



Közép-Magyarország (Budapest)	Közép-Magyarország (Pest megye)
Közép-Dunántúl (Fejér megye, Komárom-Esztergom megye, Veszprém megye)	
Nyugat-Magyarország (Győr-Moson-Sopron megye, Vas megye, Zala megye)	
Dél-Dunántúl (Baranya megye, Somogy megye, Tolna megye)	
Észak-Magyarország (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Heves megye, Nógrád megye)	
Észak-Alföld (Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye)	
Dél-Alföld (Bács-Kiskun megye, Békés megye, Csongrád megye)	

d)Településszerkezet NUTS1 nagyrégióként (lélekszám-nagyrégió bontásban)

Lélekszám	Nagyrégió (NUTS1)	Darabszám	Arány
500 fő alatt	Közép-Magyarország	6	0,6%
	Dunántúl	785	75,8%
	Alföld és Észak	245	23,6%
500-4999 fő	Közép-Magyarország	114	6,2%
	Dunántúl	848	46,4%
	Alföld és Észak	864	47,3%
5000-9999 fő	Közép-Magyarország	29	20,1%
	Dunántúl	33	22,9%
	Alföld és Észak	82	56,9%
10000-49999 fő	Közép-Magyarország	37	29,6%
	Dunántúl	34	27,2%
	Alföld és Észak	54	43,2%
50000 fő felett	Közép-Magyarország	1	5,0%
	Dunántúl	11	55,0%
	Alföld és Észak	8	40,0%

e)Településszerkezet NUTS1 nagyrégióként (nagyrégió- lélekszám bontásban)

Nagyrégió (NUTS1)	Lélekszám	Darabszám	Arány
Közép-Magyarország	500 fő alatt	6	3,2%
	500-4999 fő	114	61,0%
	5000-9999 fő	29	15,5%
	10000-49999 fő	37	19,8%
	50000 fő felett	1	,5%
Dunántúl	500 fő alatt	785	45,9%
	500-4999 fő	848	49,6%
	5000-9999 fő	33	1,9%
	10000-49999 fő	34	2,0%
	50000 fő felett	11	,6%
Alföld és Észak	500 fő alatt	245	19,6%
	500-4999 fő	864	69,0%
	5000-9999 fő	82	6,5%
	10000-49999 fő	54	4,3%
	50000 fő felett	8	,6%

f1) Megyék saját besorolása feltáró elemzés alapján

Besorolás	Érintett megyék
Nyugat	Baranya
	Győr-Moson-Sopron
	Somogy
	Vas
	Veszprém
	Zala
Közép	Borsod-Abaúj-Zemplén
	Fejér
	Heves
	Komárom-Esztergom
	Nógrád
	Pest
	Tolna
Kelet	Bács-Kiskun
	Békés
	Csongrád
	Hajdú-Bihar
	Szabolcs-Szatmár-Bereg
	Jász-Nagykun-Szolnok

f2) Megyék saját besorolása feltáró elemzés alapján, térképes megjelenítés



Nyugat
Közép
Kelet

g)Településszerkezet saját besorolás szerint (lélekszám-területi elhelyezkedés)

Lélekszám	Saját besorolás	Darab	Arány
500 fő alatt	Nyugat	747	72,1%
	Közép	226	21,8%
	Kelet	63	6,1%
500-4999 fő	Nyugat	626	34,3%
	Közép	734	40,2%
	Kelet	466	25,5%
5000-9999 fő	Nyugat	16	11,1%
	Közép	60	41,7%
	Kelet	68	47,2%
10000-49999 fő	Nyugat	21	16,8%
	Közép	64	51,2%
	Kelet	40	32,0%
50000 fő felett	Nyugat	8	40,0%
	Közép	6	30,0%
	Kelet	6	30,0%

h)Településszerkezet saját besorolás szerint (területi elhelyezkedés-lélekszám)

Besorolás	Lélekszám	Darab	Arány
Nyugat	500 fő alatt	747	52,7%
	500-4999 fő	626	44,1%
	5000-9999 fő	16	1,1%
	10000-49999 fő	21	1,5%
	50000 fő felett	8	,6%
Közép	500 fő alatt	226	20,7%
	500-4999 fő	734	67,3%
	5000-9999 fő	60	5,5%
	10000-49999 fő	64	5,9%
	50000 fő felett	6	,6%
Kelet	500 fő alatt	63	9,8%
	500-4999 fő	466	72,5%
	5000-9999 fő	68	10,6%
	10000-49999 fő	40	6,2%
	50000 fő felett	6	,9%

i) Településszerkezet és európai uniós támogatások összefüggései, NUTS régiók szerinti bontásban

Nagyrégió (NUTS1)	Régió (NUTS2)	Lélekszám	Támogatásban részesült-e	Darabszám	Arány
Közép-Magyarország	Közép-Magyarország	500 fő alatt	Nem kapott	6	100,0%
			Részesült	0	,0%
		500-4999 fő	Nem kapott	84	73,7%
			Részesült	30	26,3%
		5000-9999 fő	Nem kapott	17	58,6%
			Részesült	12	41,4%
		10000-49999 fő	Nem kapott	12	32,4%
			Részesült	25	67,6%
Dunántúl	Közép-Dunántúl	500 fő alatt	Nem kapott	97	88,2%
			Részesült	13	11,8%
		500-4999 fő	Nem kapott	166	65,1%
			Részesült	89	34,9%
		5000-9999 fő	Nem kapott	5	26,3%
			Részesült	14	73,7%
		10000-49999 fő	Nem kapott	2	15,4%
			Részesült	11	84,6%
	Nyugat-Magyarország	500 fő alatt	Nem kapott	0	,0%
			Részesült	4	100,0%
		500-4999 fő	Nem kapott	260	78,1%
			Részesült	73	21,9%
		5000-9999 fő	Nem kapott	201	66,1%
			Részesült	103	33,9%
		10000-49999 fő	Nem kapott	2	40,0%
			Részesült	3	60,0%
	Dél-Dunántúl	500 fő alatt	Nem kapott	4	50,0%
			Részesült	4	50,0%
		5000-9999 fő	Nem kapott	0	,0%
			Részesült	5	100,0%
		10000-49999 fő	Nem kapott	301	88,0%
			Részesült	41	12,0%
		500-4999 fő	Nem kapott	181	62,6%
			Részesült	108	37,4%
	Dél-Dunántúl	5000-9999 fő	Nem kapott	3	33,3%
			Részesült	6	66,7%
		10000-49999 fő	Nem kapott	3	23,1%
			Részesült	10	76,9%
		50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
			Részesült	2	100,0%

Nagyrégió (NUTS1)	Régió (NUTS2)	Lélekszám	Támogatásban részesült-e	Darabszám	Arány
Alföld és Észak	Észak-Magyarország	500 fő alatt	Nem kapott	151	83,0%
			Részesült	31	17,0%
		500-4999 fő	Nem kapott	245	61,6%
			Részesült	153	38,4%
		5000-9999 fő	Nem kapott	5	35,7%
			Részesült	9	64,3%
		10000-49999 fő	Nem kapott	1	7,1%
			Részesült	13	92,9%
		50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
			Részesült	2	100,0%
	Észak-Alföld	500 fő alatt	Nem kapott	36	81,8%
			Részesült	8	18,2%
		500-4999 fő	Nem kapott	137	48,6%
			Részesült	145	51,4%
		5000-9999 fő	Nem kapott	7	17,9%
			Részesült	32	82,1%
		10000-49999 fő	Nem kapott	1	4,8%
			Részesült	20	95,2%
		50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
			Részesült	3	100,0%
	Dél-Alföld	500 fő alatt	Nem kapott	15	78,9%
			Részesült	4	21,1%
		500-4999 fő	Nem kapott	96	52,2%
			Részesült	88	47,8%
		5000-9999 fő	Nem kapott	2	6,9%
			Részesült	27	93,1%
		10000-49999 fő	Nem kapott	3	15,8%
			Részesült	16	84,2%
		50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
			Részesült	3	100,0%

j) Támogatásban részesült települések NUTS1 nagyrégiók szerinti bontásban

Támogatásban részesült-e	Nagyrégió (NUTS1)	Darab	Arány
Nem kapott	Közép-Magyarország	119	5,8%
	Dunántúl	1225	60,0%
	Alföld és Észak	699	34,2%
Részesült	Közép-Magyarország	68	6,1%
	Dunántúl	486	43,9%
	Alföld és Észak	554	50,0%

k)Településszerkezet és európai uniós támogatások összefüggései (saját bontásban)

Saját besorolás	Lélekszám	Támogatásban részesült-e	Darab	Arány
Nyugat	500 fő alatt	Nem kapott	630	84,3%
		Részesült	117	15,7%
	500-4999 fő	Nem kapott	418	66,8%
		Részesült	208	33,2%
	5000-9999 fő	Nem kapott	6	37,5%
		Részesült	10	62,5%
	10000-49999 fő	Nem kapott	6	28,6%
		Részesült	15	71,4%
	50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
		Részesült	8	100,0%
Közép	500 fő alatt	Nem kapott	185	81,9%
		Részesült	41	18,1%
	500-4999 fő	Nem kapott	460	62,7%
		Részesült	274	37,3%
	5000-9999 fő	Nem kapott	26	43,3%
		Részesült	34	56,7%
	10000-49999 fő	Nem kapott	16	25,0%
		Részesült	48	75,0%
	50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
		Részesült	6	100,0%
Kelet	500 fő alatt	Nem kapott	51	81,0%
		Részesült	12	19,0%
	500-4999 fő	Nem kapott	232	49,8%
		Részesült	234	50,2%
	5000-9999 fő	Nem kapott	9	13,2%
		Részesült	59	86,8%
	10000-49999 fő	Nem kapott	4	10,0%
		Részesült	36	90,0%
	50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
		Részesült	6	100,0%

l) Támogatásban részesült települések saját bontás szerint

Támogatásban részesült-e	Saját besorolás	Darab	Arány
Nem kapott	Nyugat	1060	51,9%
	Közép	687	33,6%
	Kelet	296	14,5%
Részesült	Nyugat	358	32,3%
	Közép	403	36,4%
	Kelet	347	31,3%

m) A helyi önkormányzatoknak juttatott európai uniós támogatás NUTS1 régiók szerinti bontásban

Régió NUTS 1		Helyi önkormányzatnak juttatott európai uniós támogatás	
		Támogatás összege	Elemszám
Közép-Magyarország	Nem kapott	-	119
	Részesült	13 042 966 888	68
	Összesen	13 042 966 888	187
Dunántúl	Nem kapott	-	1225
	Részesült	49 668 416 600	486
	Összesen	49 668 416 600	1711
Alföld és Észak	Nem kapott	-	699
	Részesült	97 494 872 642	554
	Összesen	97 494 872 642	1253
Összesen	Nem kapott	-	2043
	Részesült	160 206 256 129	1108
	Összesen	160 206 256 129	3151

n)A helyi önkormányzatoknak juttatott európai uniós támogatás NUTS2 régiók szerinti bontásban

Régió NUTS 2		Helyi önkormányzatnak juttatott európai uniós támogatás	
		Támogatás összege	Elem szám
Közép-Magyarország	Nem kapott	-	119
	Részesült	13 042 966 888	68
	Összesen	13 042 966 888	187
Közép-Dunántúl	Nem kapott	-	270
	Részesült	19 866 711 006	131
	Összesen	19 866 711 006	401
Nyugat-Magyarország	Nem kapott	-	467
	Részesült	10 489 634 654	188
	Összesen	10 489 634 654	655
Dél-Dunántúl	Nem kapott	-	488
	Részesült	19 312 070 940	167
	Összesen	19 312 070 940	655
Észak-Magyarország	Nem kapott	-	402
	Részesült	34 724 652 570	208
	Összesen	34 724 652 570	610
Észak-Alföld	Nem kapott	-	181
	Részesült	34 476 545 492	208
	Összesen	34 476 545 492	389
Dél-Alföld	Nem kapott	-	116
	Részesült	28 293 674 580	138
	Összesen	28 293 674 580	254
Összesen	Nem kapott	-	2043
	Részesült	160 206 256 129	1108
	Összesen	160 206 256 129	3151

o)A helyi önkormányzatoknak juttatott európai uniós támogatás NUTS3 megye szerinti bontásban

Megye NUTS 3		Helyi önkormányzatnak juttatott európai uniós támogatás	
		Támogatás összege	Elemszám
Baranya	Nem kapott	-	244
	Részesült	8 850 264 627	57
	Összesen	8 850 264 627	301
Bács-Kiskun	Nem kapott	-	58
	Részesült	8 865 672 290	61
	Összesen	8 865 672 290	119
Békés	Nem kapott	-	33
	Részesült	11 201 059 251	42
	Összesen	11 201 059 251	75
Borsod-Abaúj-Zemplén	Nem kapott	-	233
	Részesült	18 913 886 802	125
	Összesen	18 913 886 802	358
Csongrád	Nem kapott	-	24
	Részesült	8 247 806 220	36
	Összesen	8 247 806 220	60
Fejér	Nem kapott	-	52
	Részesült	10 606 152 232	56
	Összesen	10 606 152 232	108
Győr-Moson-Sopron	Nem kapott	-	142
	Részesült	2 833 997 734	40
	Összesen	2 833 997 734	182
Hajdú-Bihar	Nem kapott	-	30
	Részesült	11 430 672 702	52
	Összesen	11 430 672 702	82
Heves	Nem kapott	-	71
	Részesült	12 489 074 532	50
	Összesen	12 489 074 532	121
Komárom-Esztergom	Nem kapott	-	48
	Részesült	4 967 036 295	28
	Összesen	4 967 036 295	76
Nógrád	Nem kapott	-	99
	Részesült	3 302 451 669	32
	Összesen	3 302 451 669	131
Pest	Nem kapott	-	120
	Részesült	13 040 059 888	67
	Összesen	13 040 059 888	187

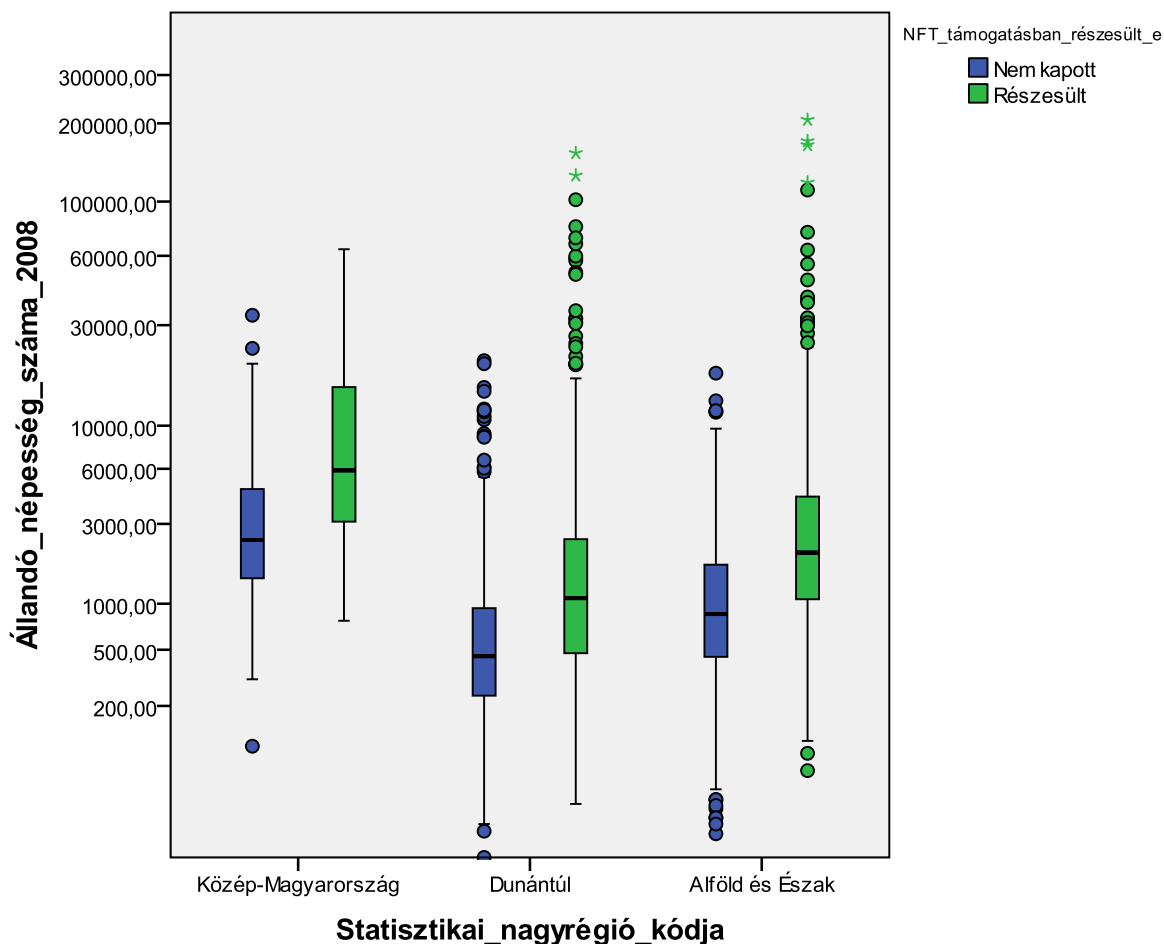
Megye NUTS 3		Helyi önkormányzatnak juttatott európai uniós támogatás	
		Támogatás összege	Elem szám
Somogy	Nem kapott	-	180
	Részesült	6 394 014 392	65
	Összesen	6 394 014 392	245
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Nem kapott	-	117
	Részesült	15 021 270 599	112
	Összesen	15 021 270 599	229
Jász-Nagykun-Szolnok	Nem kapott	-	34
	Részesült	8 006 646 010	44
	Összesen	8 006 646 010	78
Tolna	Nem kapott	-	64
	Részesült	4 067 791 921	45
	Összesen	4 067 791 921	109
Vas	Nem kapott	-	164
	Részesült	3 167 804 471	52
	Összesen	3 167 804 471	216
Veszprém	Nem kapott	-	169
	Részesült	4 308 022 449	48
	Összesen	4 308 022 449	217
Zala	Nem kapott	-	161
	Részesült	4 492 572 046	96
	Összesen	4 492 572 046	257
Összesen	Nem kapott	-	2043
	Részesült	160 206 256 129	1108
	Összesen	160 206 256 129	3151

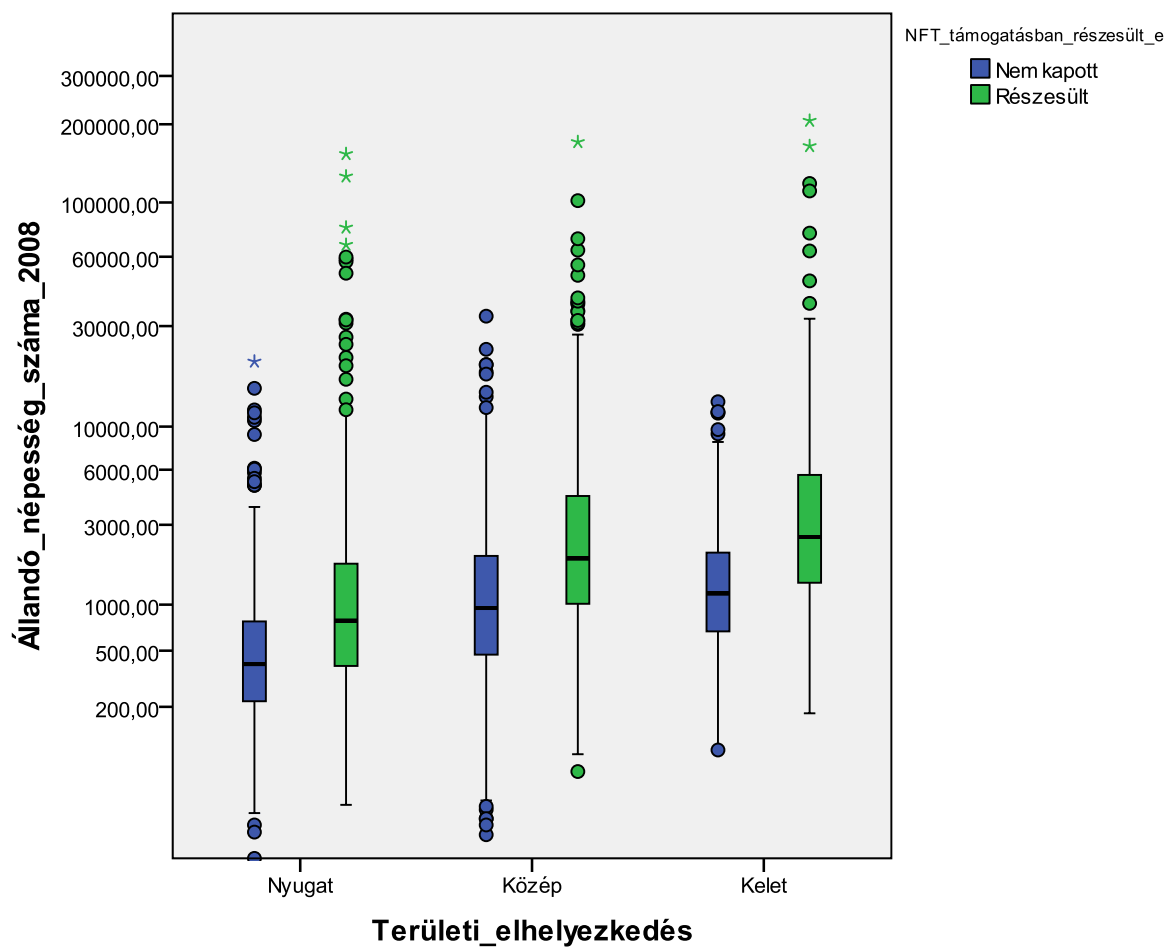
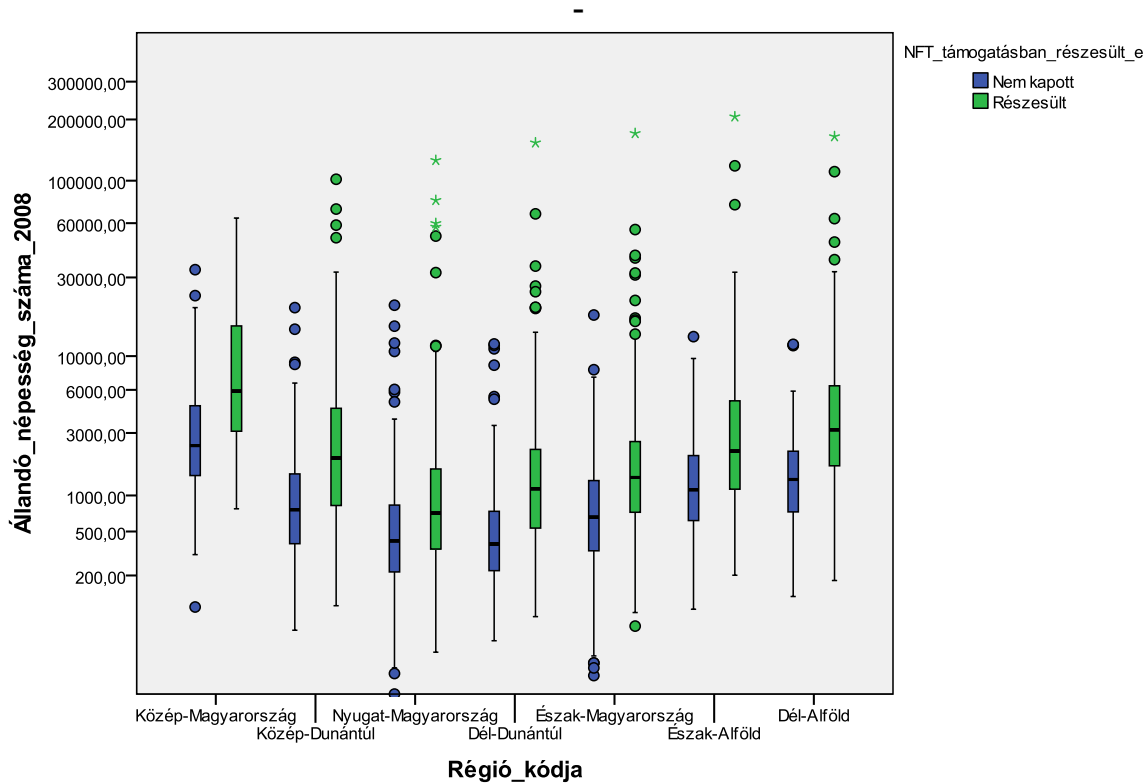
p)A helyi önkormányzatoknak juttatott európai uniós támogatás saját kategorizálás szerint

Saját bontás		Helyi önkormányzatnak juttatott	
		Támogatás összege	Elemszám
Nyugat	Nem kapott	-	1060
	Részesült	30 046 675 719	358
	Összesen	30 046 675 719	1418
Közép	Nem kapott	-	687
	Részesült	67 386 453 339	403
	Összesen	67 386 453 339	1090
Kelet	Nem kapott	-	296
	Részesült	62 773 127 072	347
	Összesen	62 773 127 072	643
Összesen	Nem kapott	-	2043
	Részesült	160 206 256 129	1108
	Összesen	160 206 256 129	3151

q) Állandó népesség száma különféle területi bontásban, box-plot ábrázolással

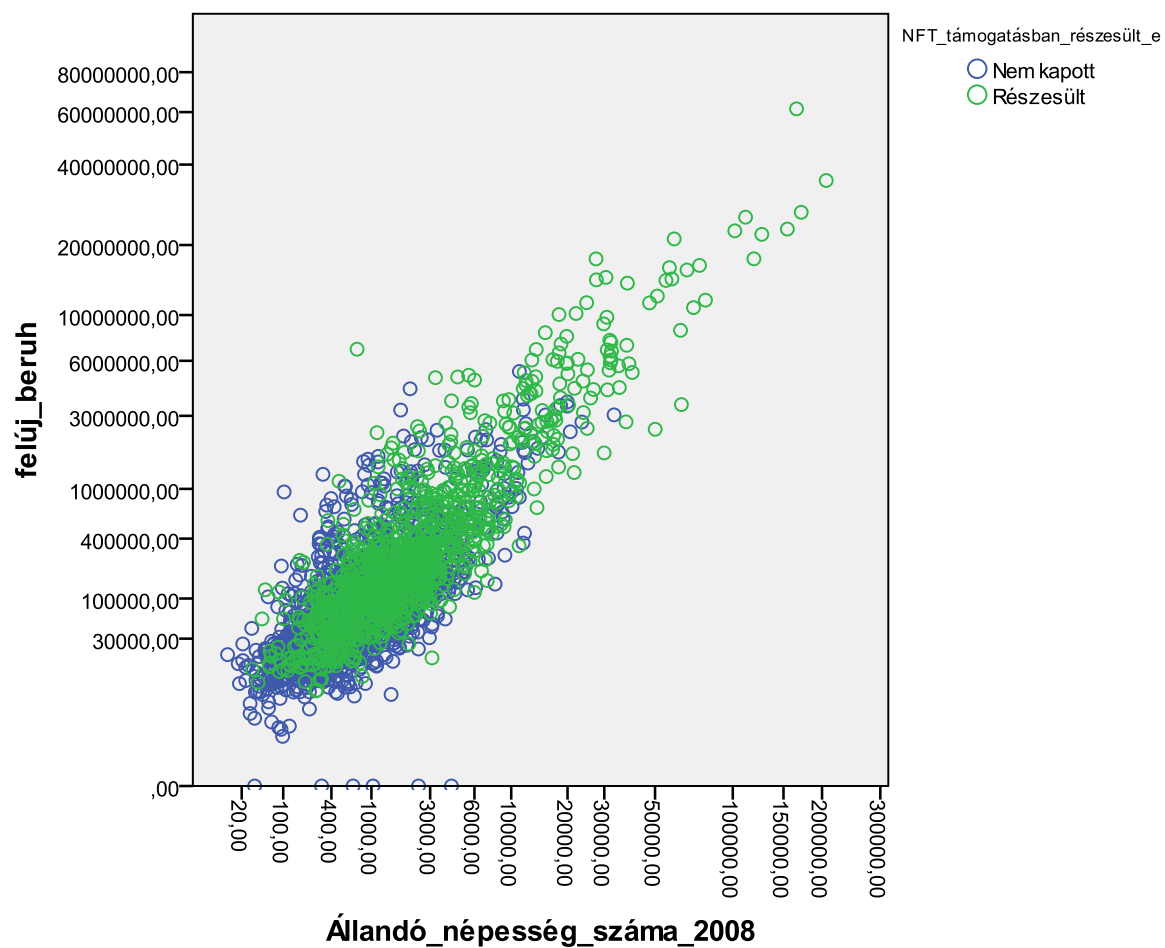
A box-plot ábrázolás értelmezése a következő: a dobozban a megfigyelések 50%-a található, annak alja 25%, teteje 75% percentilis. A doboz közepében lévő vízszintes vonal a medián. A függőleges vonalak hossza legfeljebb másfél interkvartilis. A záró vonalon kívül eső elemek kör jelöléssel kilógó elemek, a csillaggal jelöltek pedig extrém kilógók. (Kovács 2009)



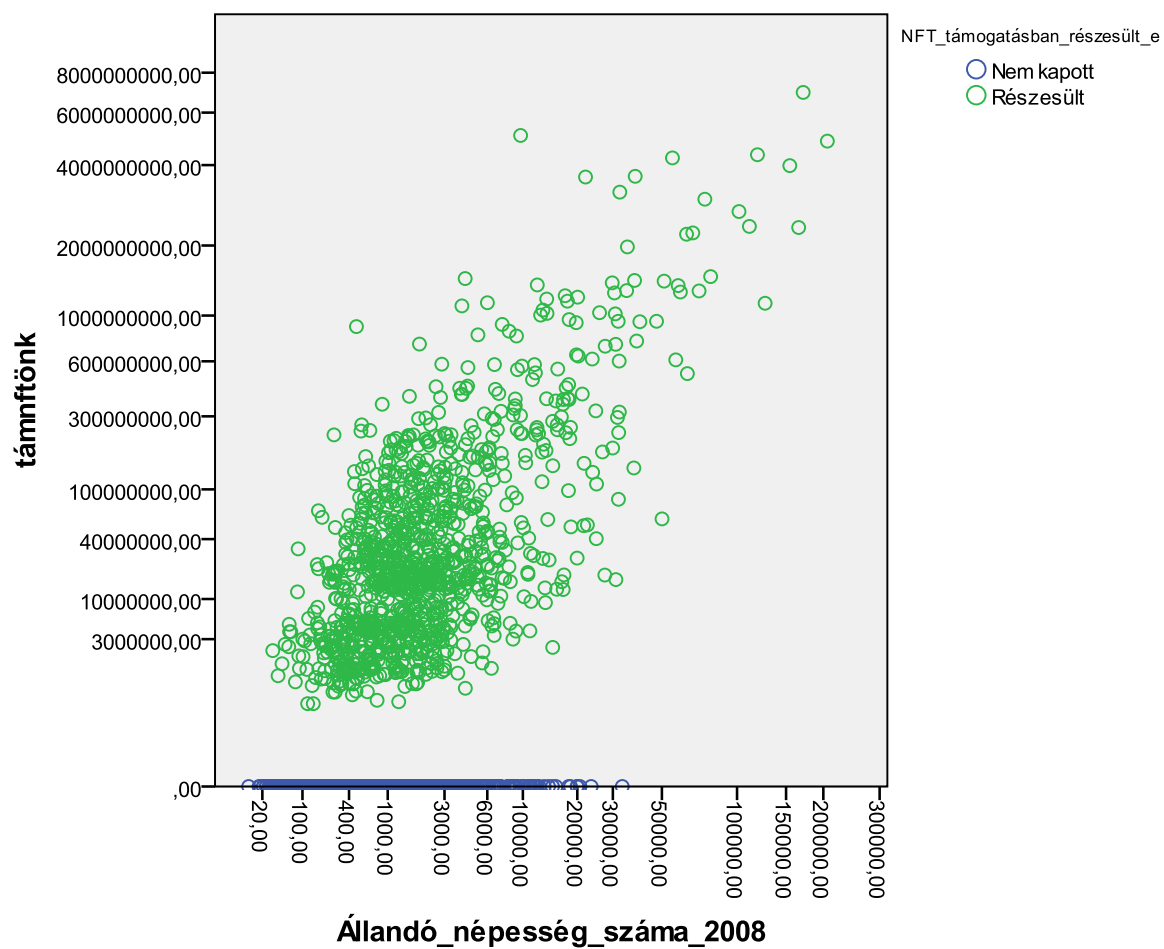


11. számú melléklet: A H2 hipotézis tesztelésének eredményei

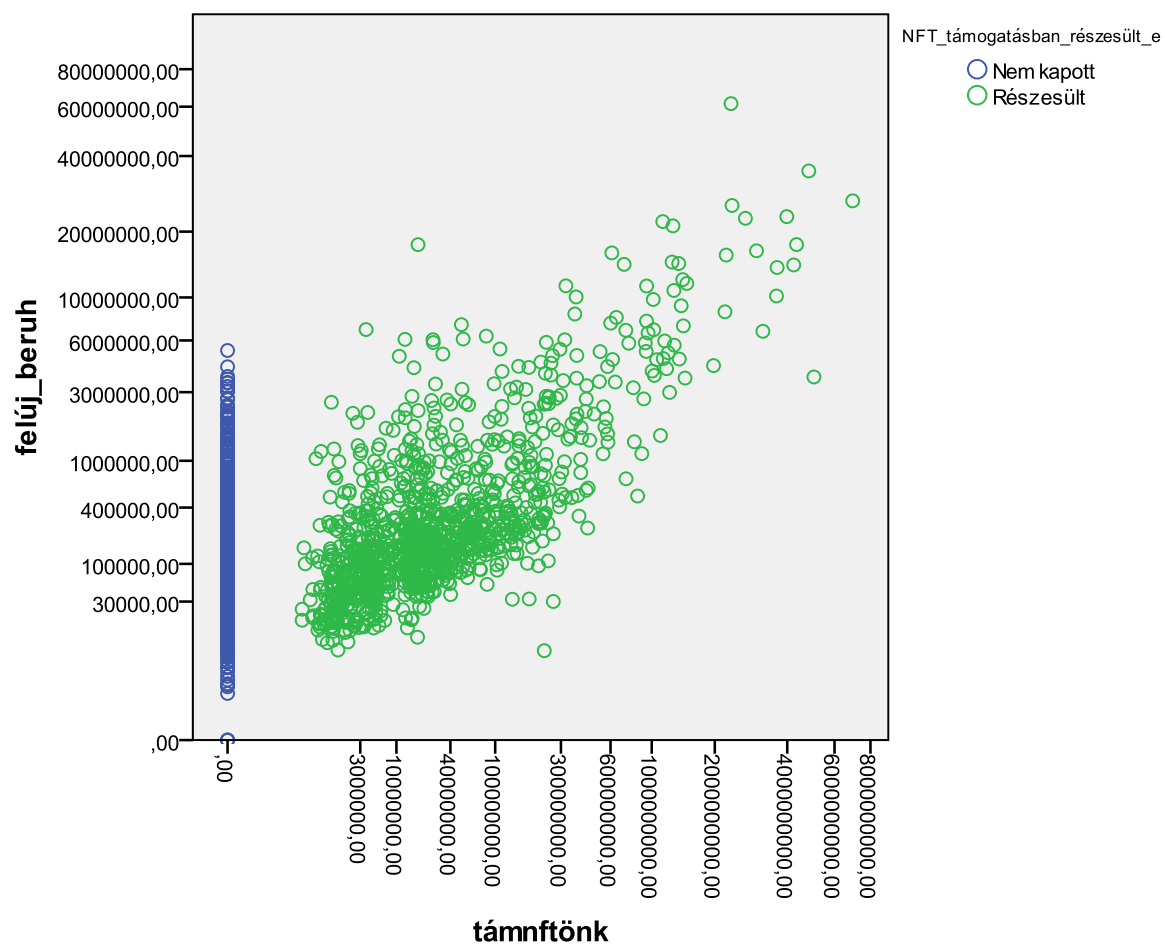
a1) Az állandó népesség száma és a felújítás és beruházásra fordított önkormányzati kiadások kapcsolata



a2) Az állandó népesség száma és a helyi önkormányzat részére folyósított európai uniós támogatások kapcsolata



a3) A felújítás és beruházásra fordított önkormányzati kiadások és a folyósított európai uniós támogatások kapcsolata



b1) A folyósított európai uniós támogatások, a felújítás és beruházásra fordított önkormányzati kiadások és a lélekszám közötti korreláció országos szinten

Korreláció			
	támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
támnftönk	1,000	0,726	0,776

b2) A folyósított európai uniós támogatások, a felújítás és beruházásra fordított önkormányzati kiadások és a lélekszám közötti korreláció megyék szerinti bontásban

Korreláció			
Megye	támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Baranya	1,000	0,938	0,946
Bács-Kiskun	1,000	0,925	0,894
Békés	1,000	0,768	0,813
Borsod-Abaúj-Zemplén	1,000	0,928	0,931
Csongrád	1,000	0,848	0,841
Fejér	1,000	0,564	0,468
Győr-Moson-Sopron	1,000	0,968	0,971
Hajdú-Bihar	1,000	0,977	0,978
Heves	1,000	0,941	0,868
Komárom-Esztergom	1,000	0,921	0,818
Nógrád	1,000	0,910	0,836
Pest	1,000	0,521	0,499
Somogy	1,000	0,826	0,883
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1,000	0,937	0,936
Jász-Nagykun-Szolnok	1,000	0,810	0,894
Tolna	1,000	0,722	0,770
Vas	1,000	0,897	0,923
Veszprém	1,000	0,932	0,874
Zala	1,000	0,899	0,942

c1) A folyósított európai uniós támogatások, a felújítás és beruházásra fordított önkormányzati kiadások és a lélekszám közötti korreláció országos szinten, a lélekszám mint kontroll változó figyelembe vételével

Korreláció					
Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,726	0,776
		Szignifikancia	.	0,000	0,000
		df		3143	3143
	felúj_beruh	Korreláció	0,726	1,000	0,900
		Szignifikancia	0,000	.	0,000
		df	3143,000	,000	3143,000
	Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	,776	,900	1,000
		Szignifikancia	,000	,000	.
		df	3143	3143	
Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,101	
		Szignifikancia	.	0,000	
		df		3142	
	felúj_beruh	Korreláció	0,101	1,000	
		Szignifikancia	0,000	.	
		df	3142		

c2) A folyósított európai uniós támogatások, a felújítás és beruházásra fordított önkormányzati kiadások és a lélekszám közötti korreláció megyénkénti bontásban, a lélekszám mint kontroll változó figyelembe vételével

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Baranya	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,938	0,946
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	299	299
		felúj_beruh	Korreláció	0,938	1,000	0,973
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	299	0	299
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,946	0,973	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	299	299	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,231	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	298	
		felúj_beruh	Korreláció	0,231	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	298	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Bács-Kiskun	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,925	0,894
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	117	117
		felúj_beruh	Korreláció	0,925	1,000	0,962
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	117	0	117
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,894	0,962	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	117	117	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,531	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	116	
		felúj_beruh	Korreláció	0,531	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	116	0	
Békés	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,768	0,813
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	73	73
		felúj_beruh	Korreláció	0,768	1,000	0,878
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	73	0	73
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,813	0,878	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	73	73	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,192	
			Szignifikancia	.	0,101	
			df	0	72	
		felúj_beruh	Korreláció	0,192	1,000	
			Szignifikancia	0,101	.	
			df	72	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Borsod-Abaúj-Zemplén	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,928	0,931
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	355	355
		felúj_beruh	Korreláció	0,928	1,000	0,952
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	355	0	355
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,931	0,952	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	355	355	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,370	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	354	
		felúj_beruh	Korreláció	0,370	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	354	0	
Csongrád	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,848	0,841
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	58	58
		felúj_beruh	Korreláció	0,848	1,000	0,989
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	58	0	58
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,841	0,989	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	58	58	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,197	
			Szignifikancia	.	0,134	
			df	0	57	
		felúj_beruh	Korreláció	0,197	1,000	
			Szignifikancia	0,134	.	
			df	57	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Fejér	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,564	0,468
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	106	106
		felúj_beruh	Korreláció	0,564	1,000	0,894
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	106	0	106
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,468	0,894	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	106	106	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,368	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	105	
		felúj_beruh	Korreláció	0,368	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	105	0	
Győr-Moson-Sopron	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,968	0,971
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	180	180
		felúj_beruh	Korreláció	0,968	1,000	0,974
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	180	0	180
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,971	0,974	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	180	180	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,398	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	179	
		felúj_beruh	Korreláció	0,398	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	179	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Hajdú-Bihar	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,977	0,978
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	80	80
		felúj_beruh	Korreláció	0,977	1,000	0,989
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	80	0	80
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,978	0,989	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	80	80	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,309	
			Szignifikancia	.	0,005	
			df	0	79	
		felúj_beruh	Korreláció	0,309	1,000	
			Szignifikancia	0,005	.	
			df	79	0	
Heves	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,941	0,868
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	118	118
		felúj_beruh	Korreláció	0,941	1,000	0,943
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	118	0	118
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,868	0,943	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	118	118	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,741	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	117	
		felúj_beruh	Korreláció	0,741	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	117	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Komárom-Esztergom	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,921	0,818
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	74	74
		felúj_beruh	Korreláció	0,921	1,000	0,841
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	74	0	74
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,818	0,841	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	74	74	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,750	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	73	
		felúj_beruh	Korreláció	0,750	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	73	0	
Nógrád	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,910	0,836
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	127	127
		felúj_beruh	Korreláció	0,910	1,000	0,805
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	127	0	127
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,836	0,805	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	127	127	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,728	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	126	
		felúj_beruh	Korreláció	0,728	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	126	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Pest	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,521	0,499
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	184	184
		felúj_beruh	Korreláció	0,521	1,000	0,678
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	184	0	184
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,499	0,678	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	184	184	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,286	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	183	
		felúj_beruh	Korreláció	0,286	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	183	0	
Somogy	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,826	0,883
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	243	243
		felúj_beruh	Korreláció	0,826	1,000	0,943
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	243	0	243
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,883	0,943	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	243	243	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	-0,045	
			Szignifikancia	.	0,481	
			df	0	242	
		felúj_beruh	Korreláció	-0,045	1,000	
			Szignifikancia	0,481	.	
			df	242	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,937	0,936
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	227	227
		felúj_beruh	Korreláció	0,937	1,000	0,963
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	227	0	227
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,936	0,963	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	227	227	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,384	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	226	
		felúj_beruh	Korreláció	0,384	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	226	0	
Jász-Nagykun-Szolnok	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,810	0,894
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	76	76
		felúj_beruh	Korreláció	0,810	1,000	0,911
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	76	0	76
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,894	0,911	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	76	76	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	-0,022	
			Szignifikancia	.	0,852	
			df	0	75	
		felúj_beruh	Korreláció	-0,022	1,000	
			Szignifikancia	0,852	.	
			df	75	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Tolna	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,722	0,770
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	106	106
		felúj_beruh	Korreláció	0,722	1,000	0,941
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	106	0	106
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,770	0,941	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	106	106	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	-0,011	
			Szignifikancia	.	0,912	
			df	0	105	
		felúj_beruh	Korreláció	-0,011	1,000	
			Szignifikancia	0,912	.	
			df	105	0	
Vas	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,897	0,923
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	214	214
		felúj_beruh	Korreláció	0,897	1,000	0,939
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	214	0	214
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,923	0,939	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	214	214	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,228	
			Szignifikancia	.	0,001	
			df	0	213	
		felúj_beruh	Korreláció	0,228	1,000	
			Szignifikancia	0,001	.	
			df	213	0	

Korreláció						
Megye	Kontroll változó			támnftönk	felúj_beruh	Állandó_népesség_száma_2008
Veszprém	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,932	0,874
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	215	215
		felúj_beruh	Korreláció	0,932	1,000	0,951
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	215	0	215
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,874	0,951	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	215	215	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,668	
			Szignifikancia	.	0,000	
			df	0	214	
		felúj_beruh	Korreláció	0,668	1,000	
			Szignifikancia	0,000	.	
			df	214	0	
Zala	Nincs	támnftönk	Korreláció	1,000	0,899	0,942
			Szignifikancia	.	0,000	0,000
			df	0	255	255
		felúj_beruh	Korreláció	0,899	1,000	0,927
			Szignifikancia	0,000	.	0,000
			df	255	0	255
		Állandó_népesség_száma_2008	Korreláció	0,942	0,927	1,000
			Szignifikancia	0,000	0,000	.
			df	255	255	0
	Állandó_népesség_száma_2008	támnftönk	Korreláció	1,000	0,203	
			Szignifikancia	.	0,001	
			df	0	254	
		felúj_beruh	Korreláció	0,203	1,000	
			Szignifikancia	0,001	.	
			df	254	0	

d) Az európai uniós támogatásban részesült, illetve nem részesült települések gyakorisága településkategóriánként

Kategorizálás	Európai uniós támogatásban részesült-e	Darabszám
200 fő alatt	Nem kapott	294
	Részesült	39
200-499 fő	Nem kapott	572
	Részesült	131
500-999 fő	Nem kapott	490
	Részesült	186
1000-4999 fő	Nem kapott	620
	Részesült	530
5000-9999 fő	Nem kapott	41
	Részesült	103
10000-49999 fő	Nem kapott	26
	Részesült	99
50000 fő felett	Nem kapott	0
	Részesült	20

e1) Az egy főre jutó beruházási és fejlesztési kiadások átlaga és szórása a támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatok viszonylatában, méret szerinti rétegezés figyelembe vételével

Méret szerinti rétegezés	Európai uniós támogatásban részesült-e	Darabszám	Átlag	Szórás	Standard átlagos eltérés
200 fő alatt	Nem kapott	294	262,235	628,824	36,674
	Részesült	39	376,724	507,846	81,320
200-499 fő	Nem kapott	572	172,380	293,732	12,282
	Részesült	131	187,881	267,062	23,333
500-999 fő	Nem kapott	490	137,768	241,847	10,926
	Részesült	186	226,351	693,048	50,817
1000-4999 fő	Nem kapott	620	128,056	195,545	7,853
	Részesült	530	165,495	210,778	9,156
5000-9999 fő	Nem kapott	41	129,626	100,784	15,740
	Részesült	103	172,403	152,444	15,021
10000-49999 fő	Nem kapott	26	155,122	92,831	18,206
	Részesült	99	229,884	128,656	12,930
50000 fő felett	Nem kapott	0	.	.	.
	Részesült	20	199,733	83,227	18,610

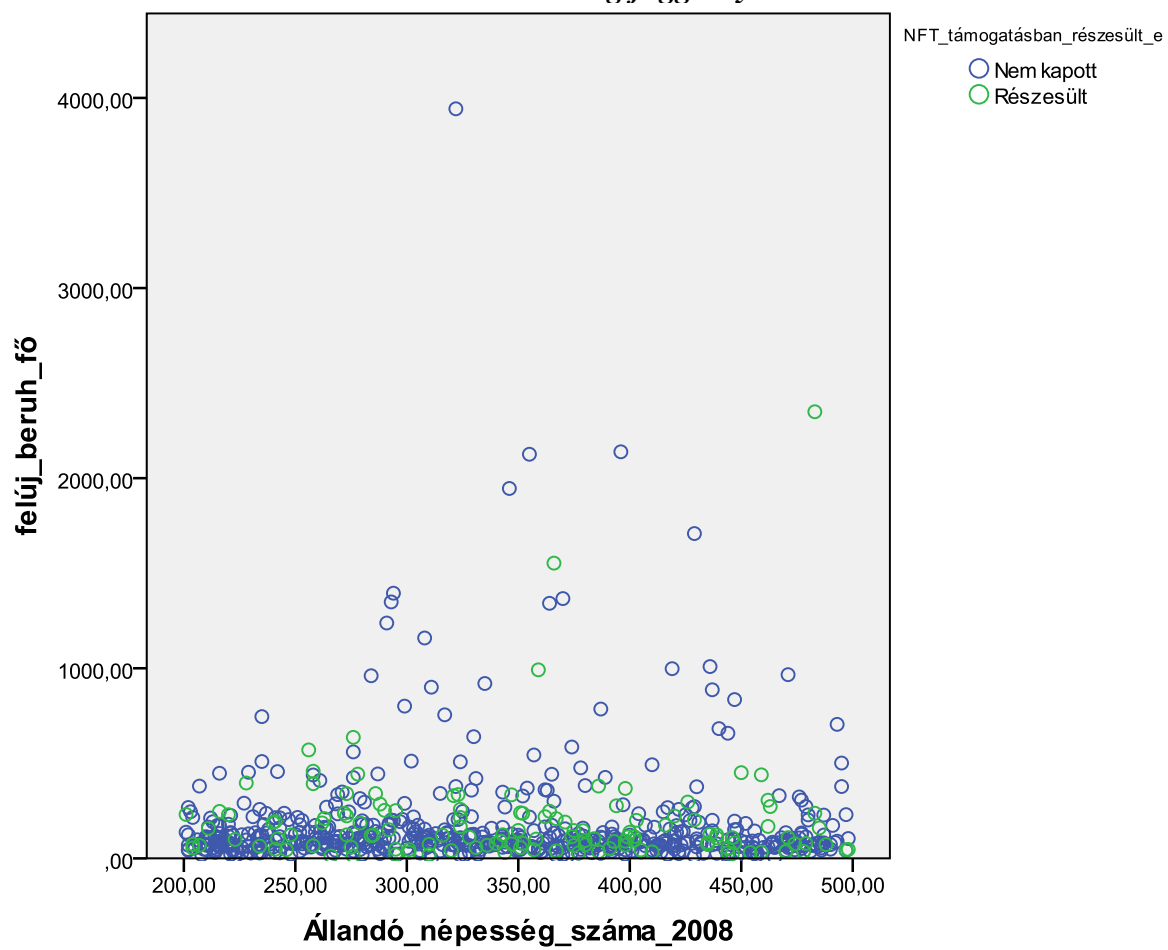
*e2) Az egy főre jutó helyi önkormányzat részére juttatott európai uniós támogatás
méret szerinti bontásban*

Méret szerinti rétegezés	támnftönk_fő	
	Darabszám	Átlag
200 fő alatt	39	61 023,40
200-499 fő	131	50 126,80
500-999 fő	186	46 108,16
1000-4999 fő	530	27 629,46
5000-9999 fő	103	26 193,30
10000-49999 fő	99	24 445,12
50000 fő felett	20	25 584,68

e3) Az európai uniós támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatok egy főre jutó beruházási és fejlesztési kiadásai egyenlőségének tesztelése, méret szerinti rétegezés figyelembe vételével (t-próba)

Méret szerinti rétegezés		Levene's tesztje a szórások egyezőségére		t-próba az átlagok egyenlőségére						
		F	Szignifikancia	t	df	Szignifikancia (két farkú)	Átlagos eltérés	Standard hiba eltérés	A különbséghez tartozó 90%-os konfidencia intervallum	
									alsó érték	felső érték
200 fő alatt	Egyenlő szórást feltételezve	1,681	0,196	-1,090	331	0,276	-114,489	105,002	-287,687	58,709
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-1,283	54,735	0,205	-114,489	89,208	-263,749	34,771
200-499 fő	Egyenlő szórást feltételezve	0,024	0,878	-0,554	701	0,580	-15,501	27,990	-61,601	30,599
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-0,588	208,369	0,557	-15,501	26,368	-59,066	28,064
500-999 fő	Egyenlő szórást feltételezve	3,861	0,050	-2,464	674	0,014	-88,583	35,953	-147,802	-29,365
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-1,704	202,335	0,090	-88,583	51,978	-174,473	-2,694
1000-4999	Egyenlő szórást feltételezve	2,260	0,133	-3,122	1148	0,002	-37,439	11,992	-57,180	-17,699
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-3,104	1089,677	0,002	-37,439	12,062	-57,297	-17,582
5000-9999	Egyenlő szórást feltételezve	1,172	0,281	-1,657	142	0,100	-42,778	25,822	-85,530	-0,025
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-1,966	110,193	0,052	-42,778	21,757	-78,868	-6,687
10000-49999	Egyenlő szórást feltételezve	5,849	0,017	-2,776	123	0,006	-74,762	26,935	-119,403	-30,122
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-3,348	53,134	0,002	-74,762	22,330	-112,144	-37,381

f) A 200 és 500 fő közötti települések egy főre jutó beruházási és fejlesztési kiadásainak ábrázolása a lakosság függvényében



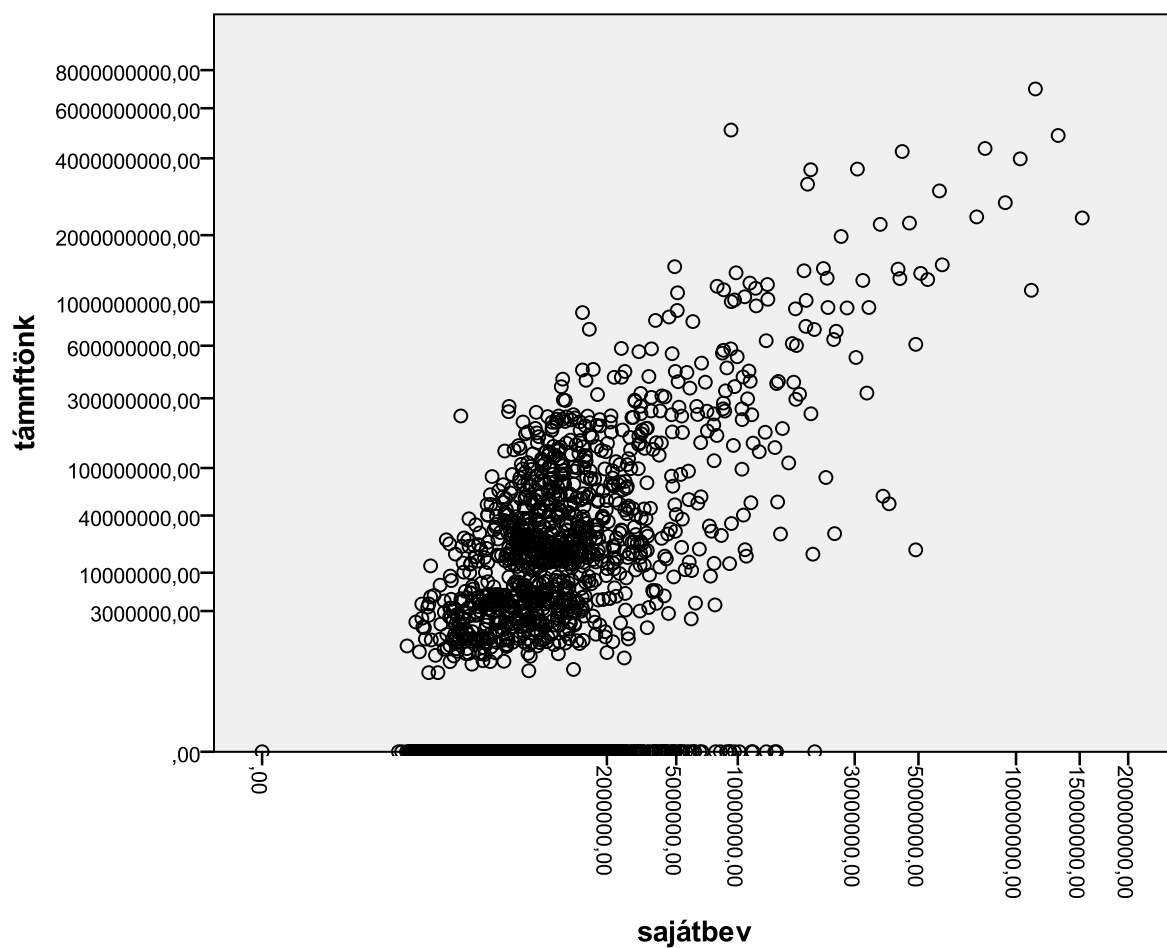
g) Az európai uniós támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatok egy főre jutó beruházási és fejlesztési kiadásai egyenlőségének tesztelése, a 200 -500 fő közötti rétegben, az extrém elemek elhagyásával

	Európai uniós támogatásban részesült-e	Darabszám	Átlag	Szórás	Standard átlagos eltérés
felúj_beruh_fő	Nem kapott	541	117,265	93,824	4,034
	Részesült	126	146,914	110,674	9,860

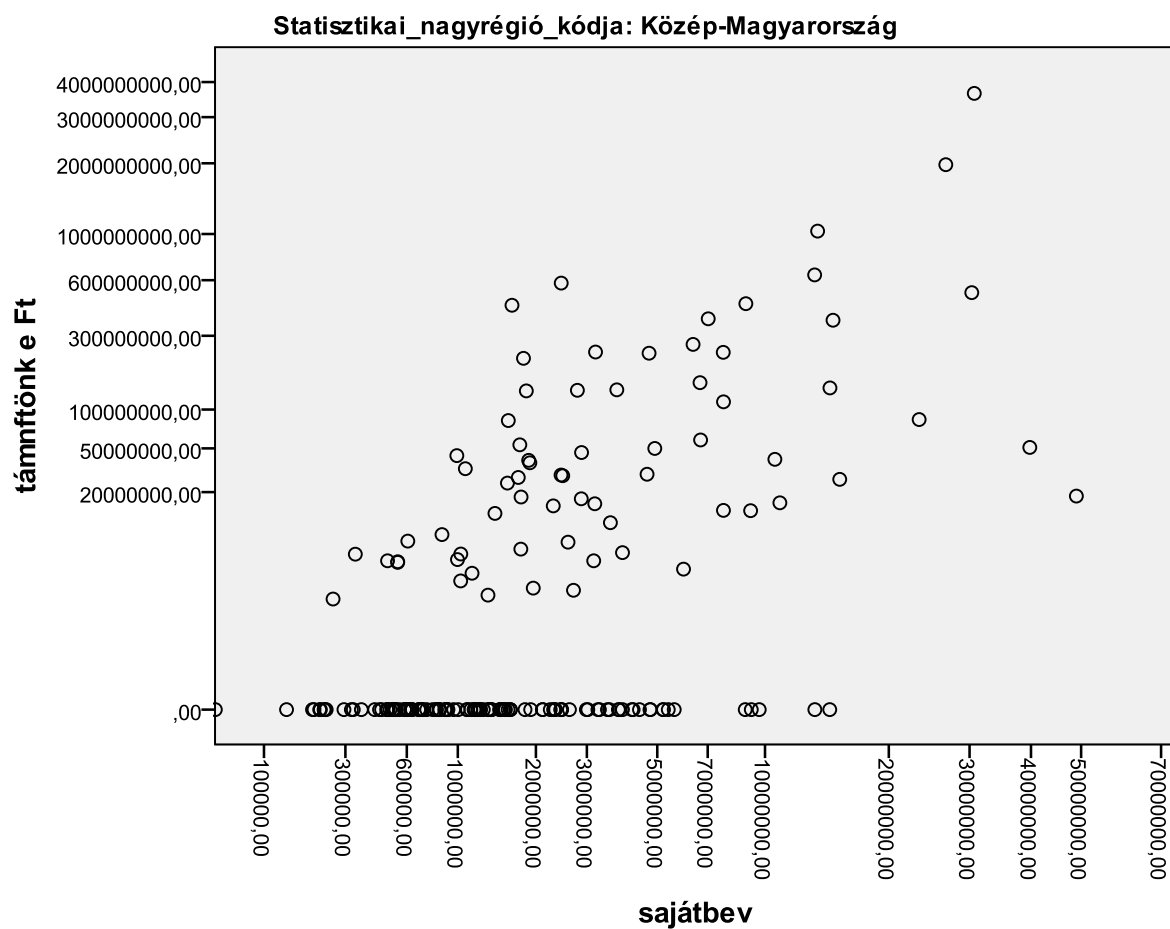
		Levene's tesztje a szórások egyezőségére		t-próba az átlagok egyenlőségére						
		F	Szignifikancia	t	df	Szignifikancia (két farkú)	Átlagos eltérés	Standard hiba eltérés	A különbséghez tartozó 95%-os konfidencia intervallum	
									alsó érték	felső érték
felúj_beruh_fő	Egyenlő szórást feltételezve	13,695	0,000	-3,083	665	0,002	-29,650	9,616	-48,532	-10,768
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-2,783	169,250	0,006	-29,650	10,653	-50,679	-8,620

12. számú melléklet: A H3 hipotézis tesztelésének eredményei

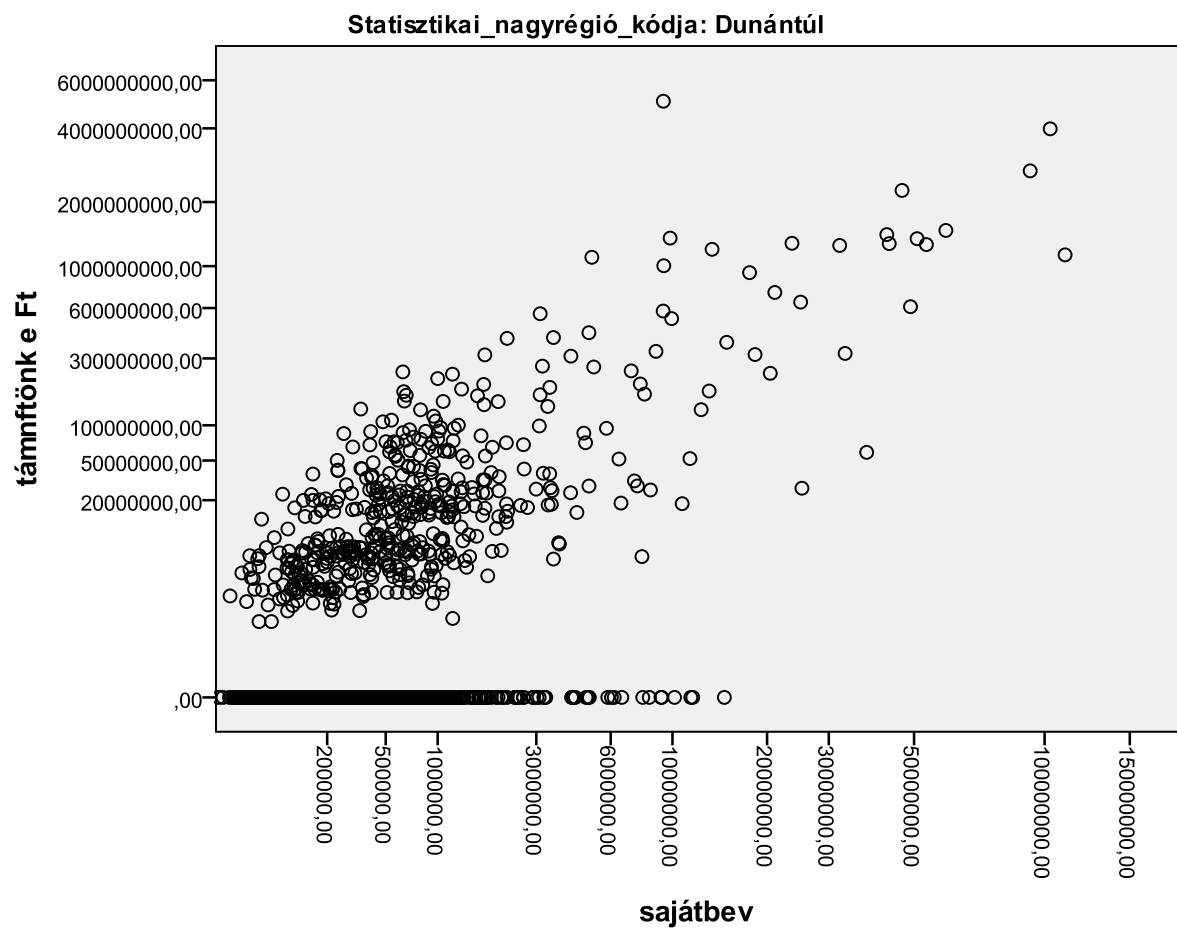
a) *A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései országos szinten*



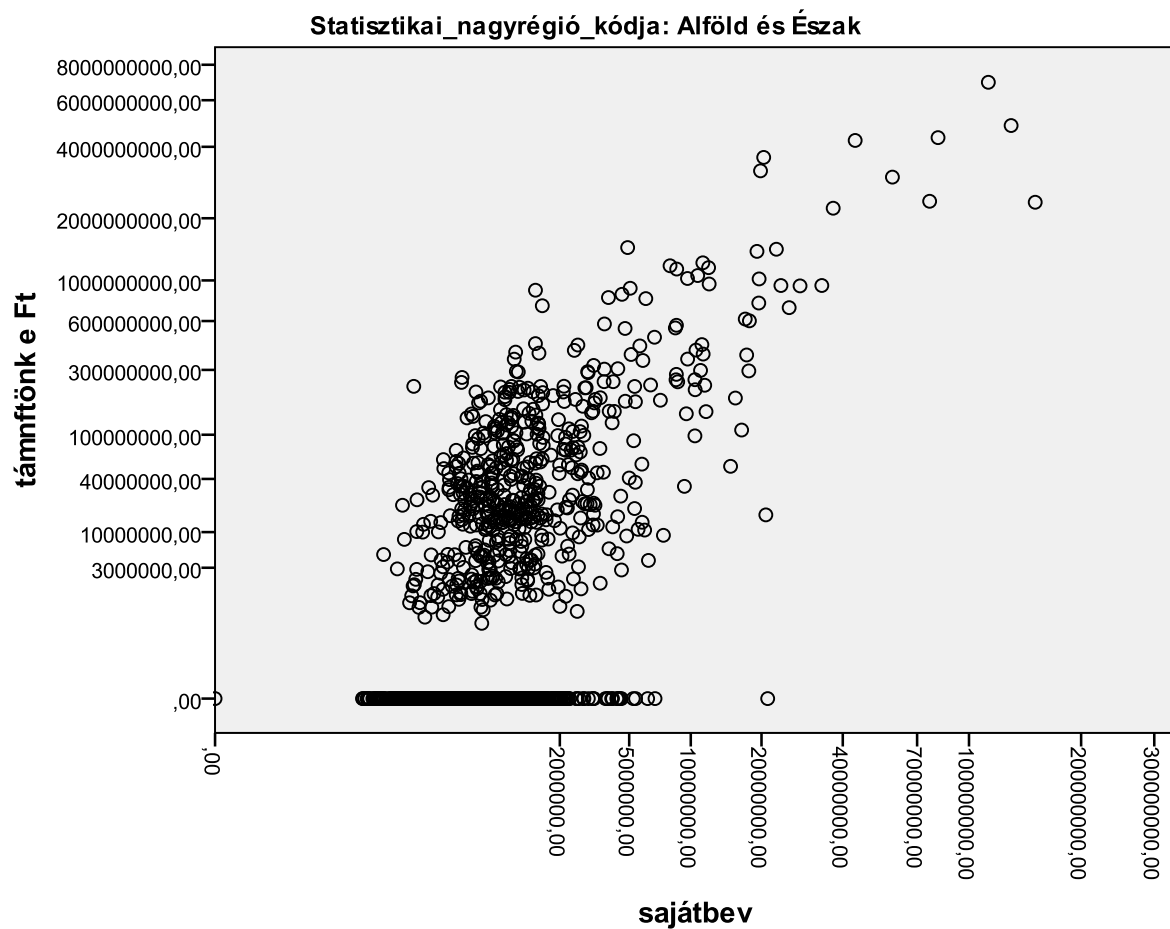
b1) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései nagyrégiók (NUTS1) szerint



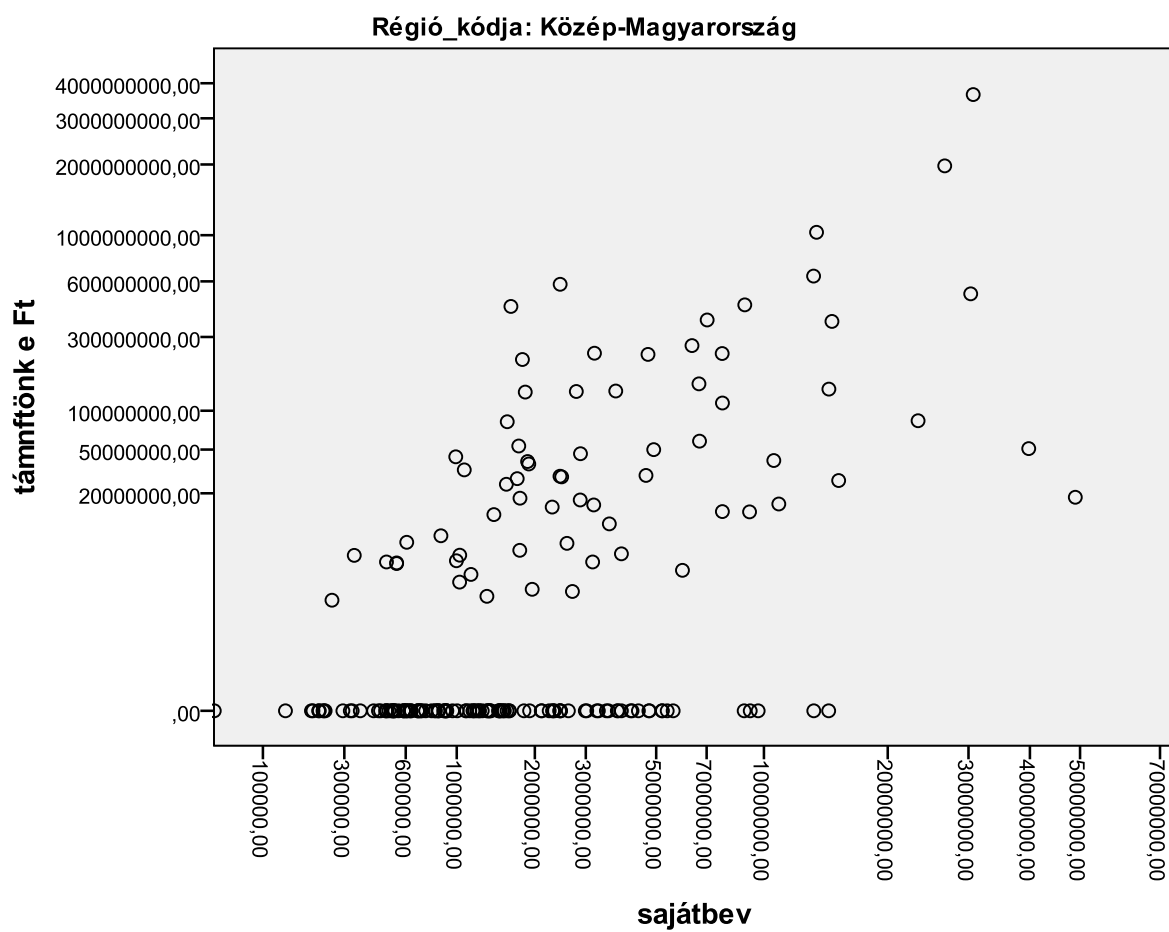
b2) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései nagyrégiók (NUTS1) szerint



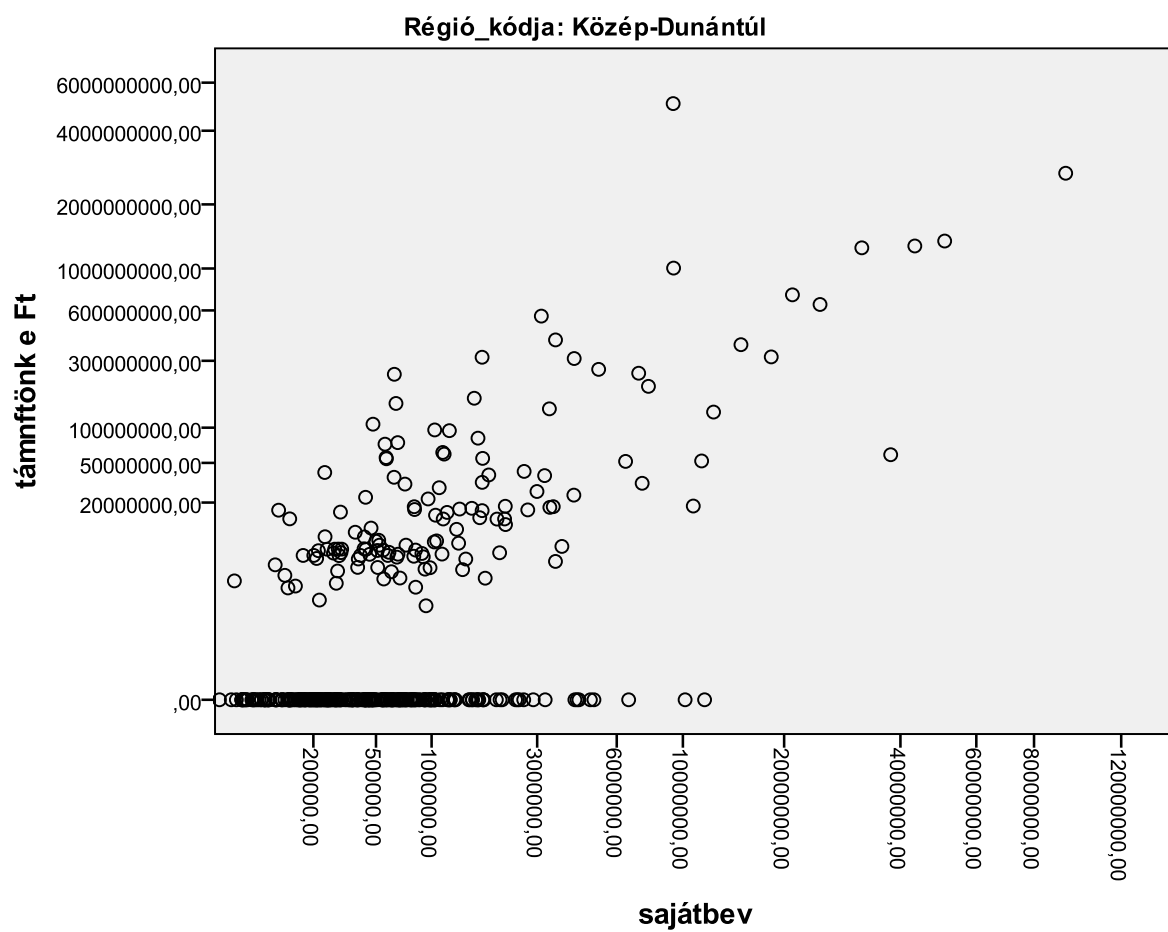
b3) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései nagyrégiók (NUTS1) szerint



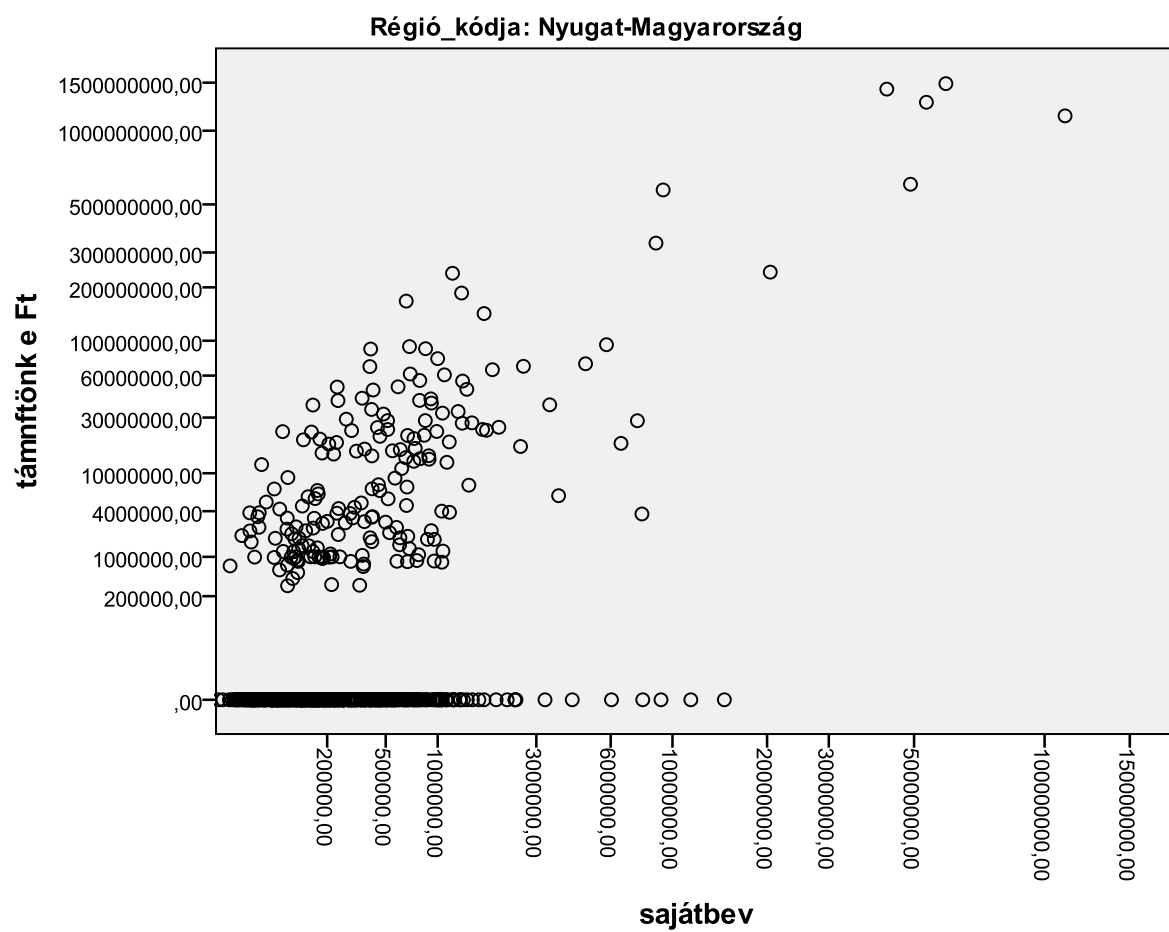
c1) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései régiók (NUTS2) szerint



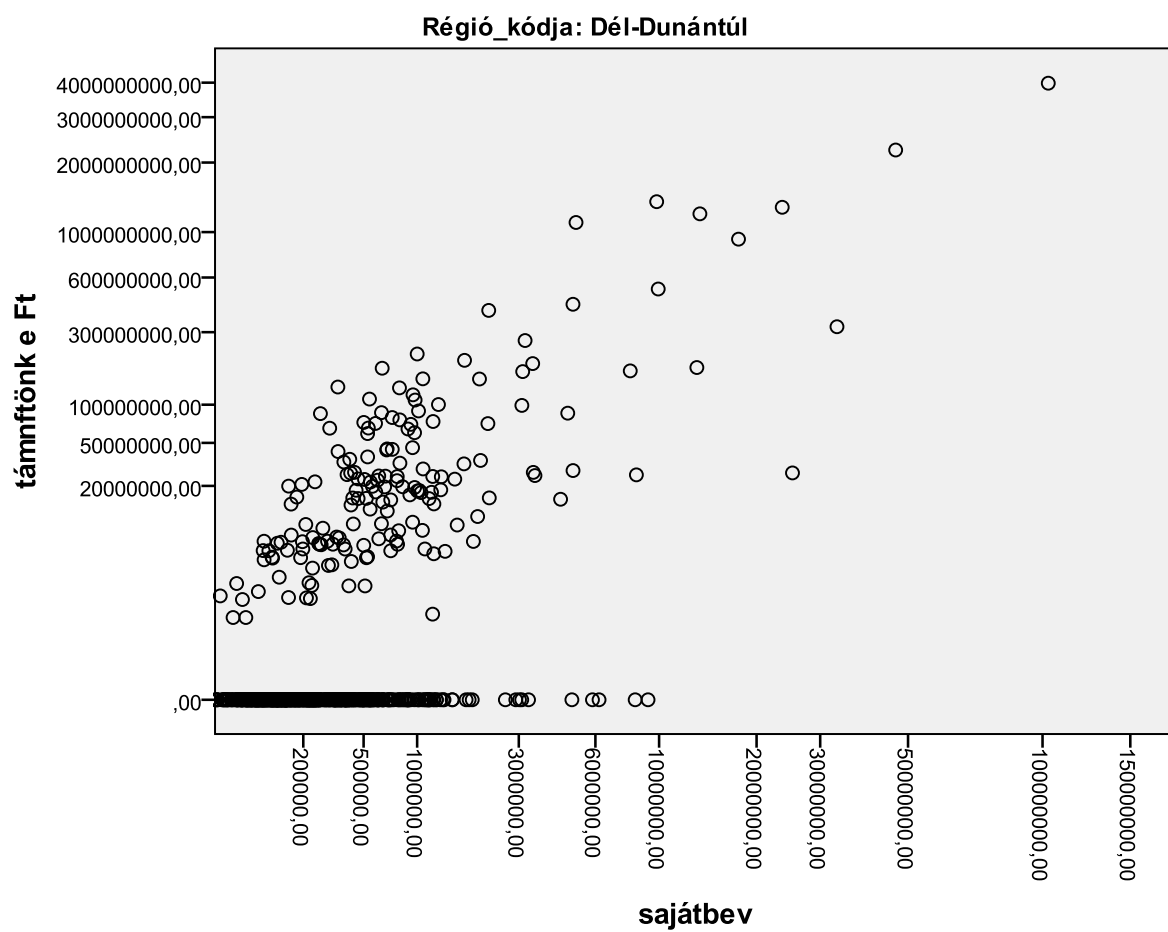
c2) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései régiók (NUTS2) szerint



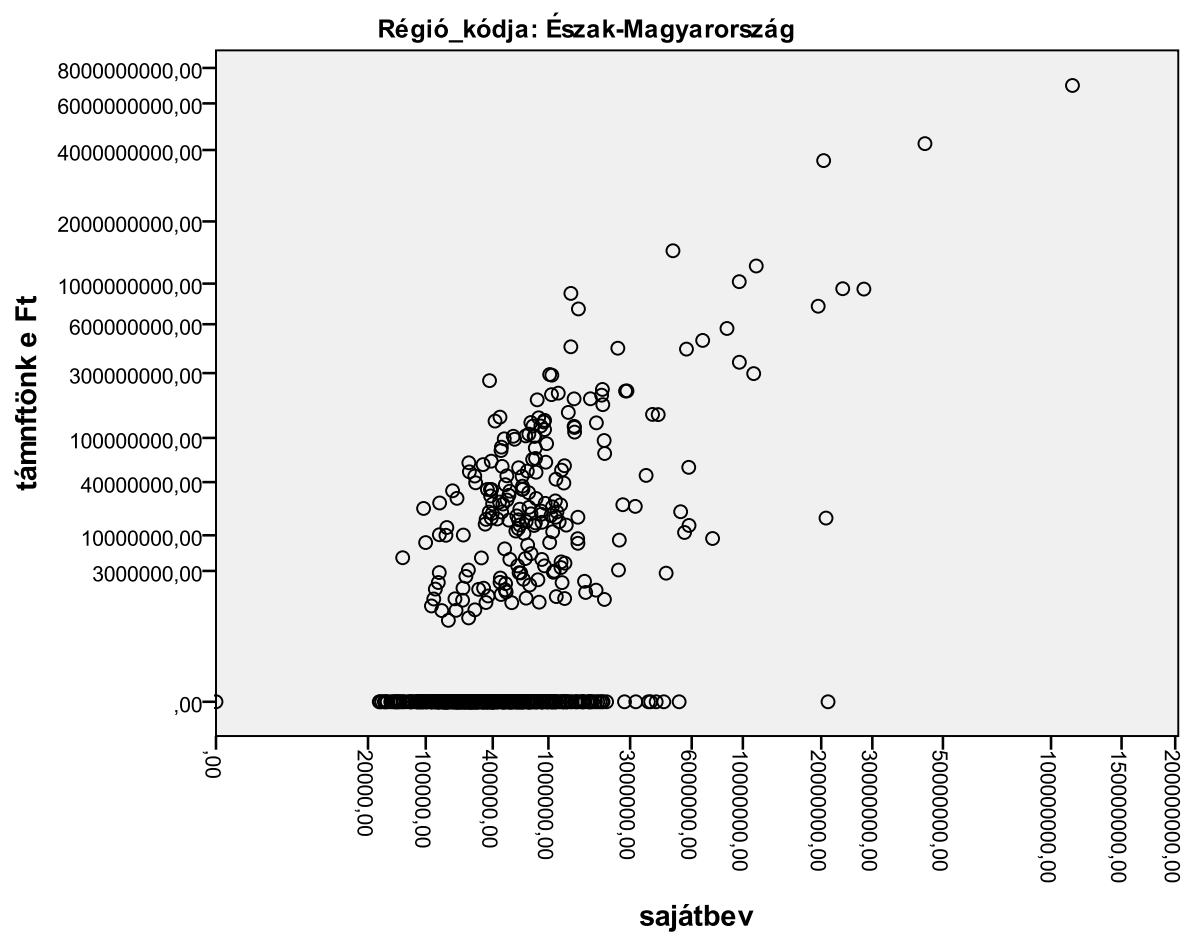
c3) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései régiók (NUTS2) szerint



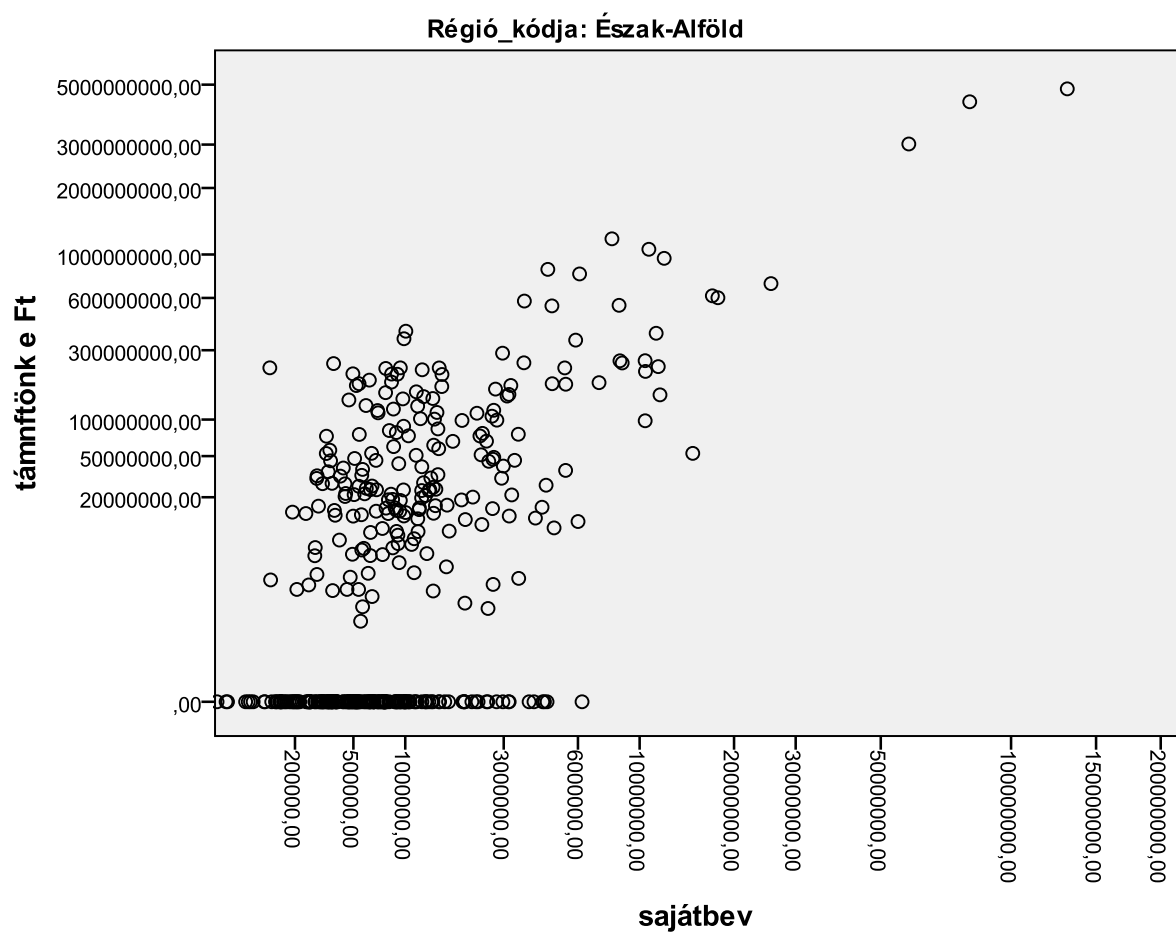
c4) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései régiók (NUTS2) szerint



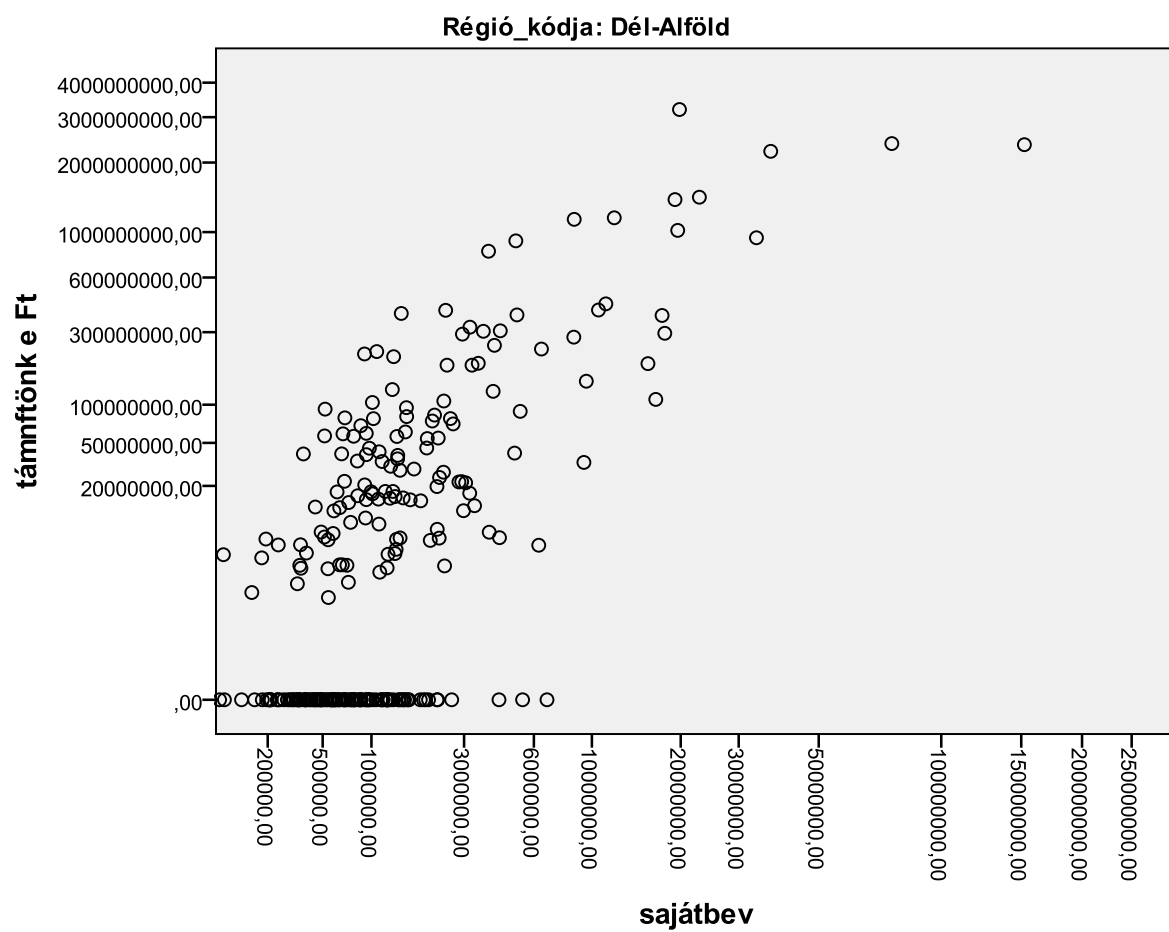
c5) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései régiók (NUTS2) szerint



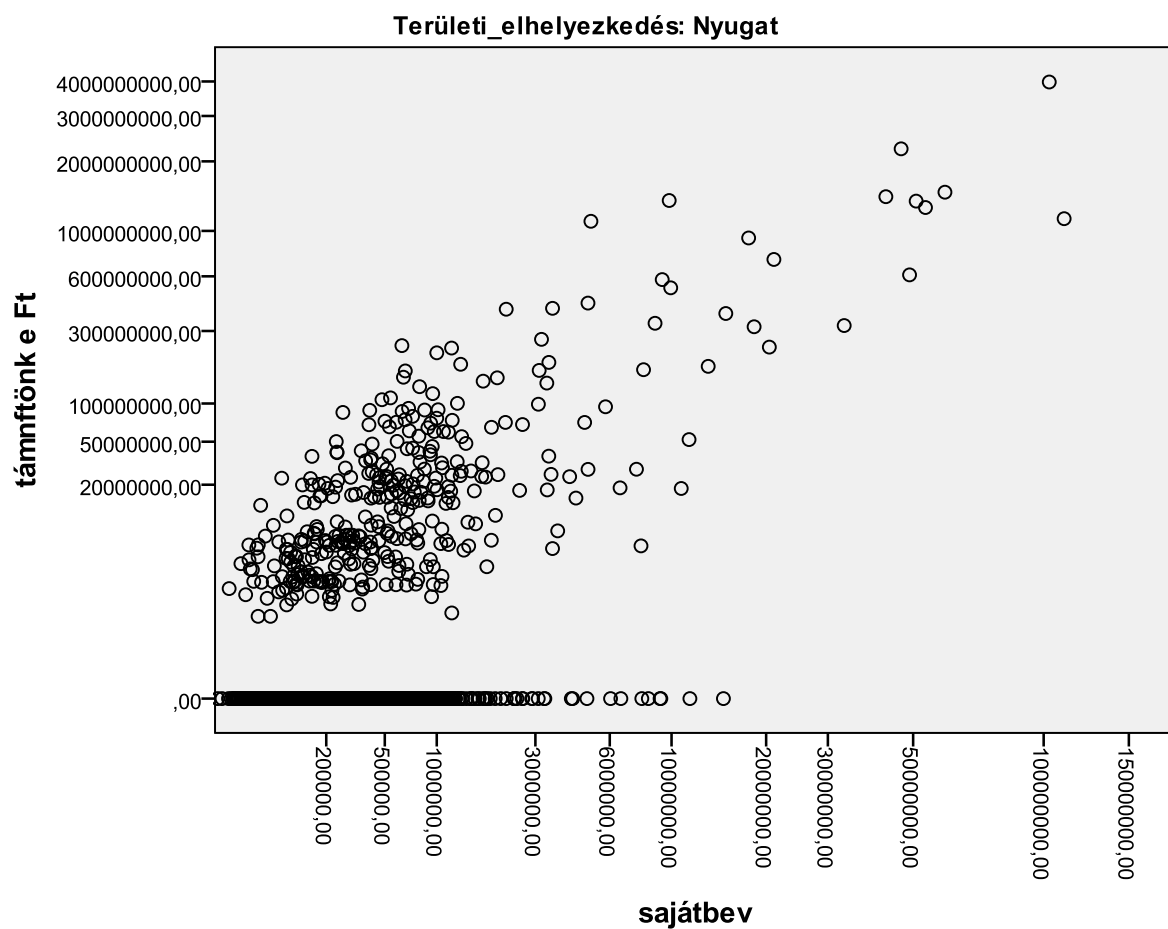
c6) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései régiók (NUTS2) szerint



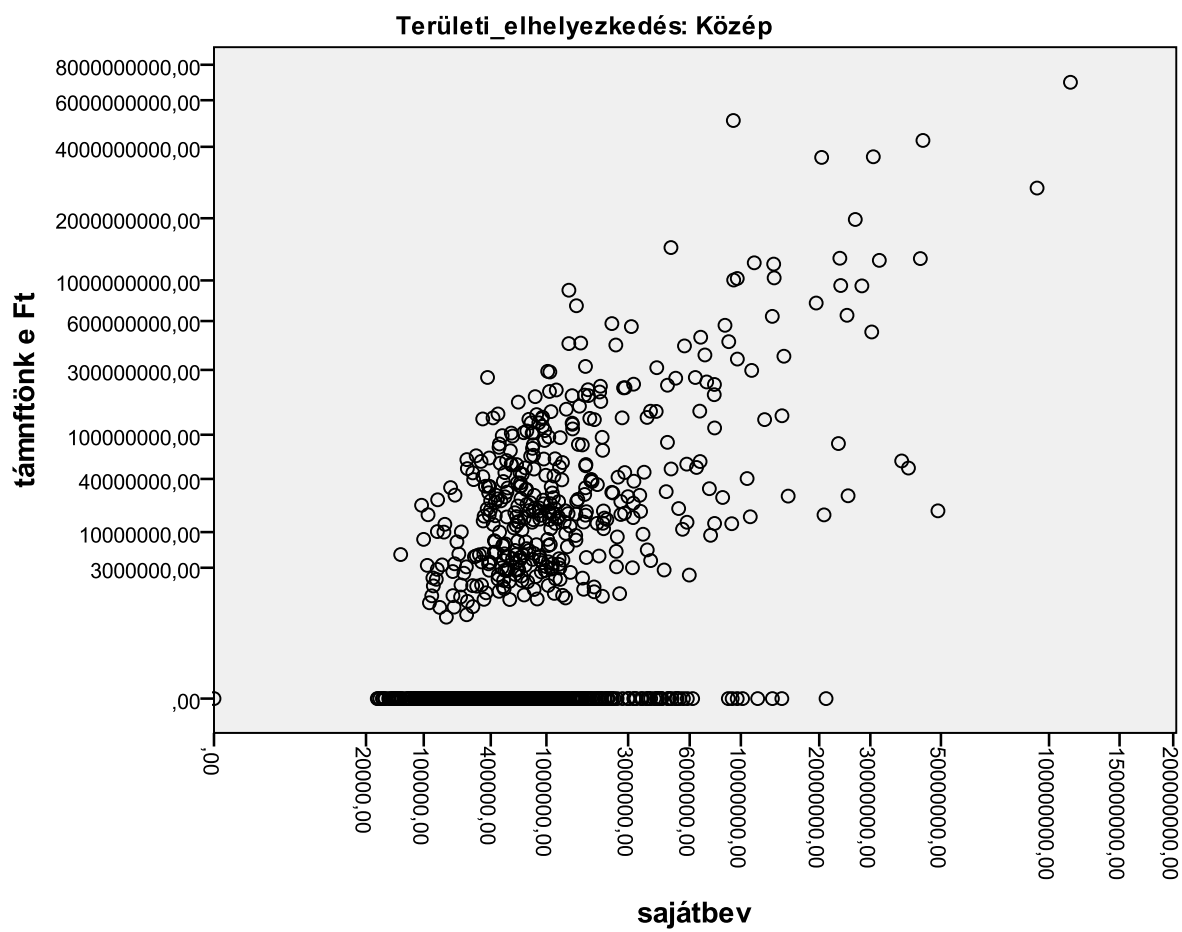
c7) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései régiók (NUTS2) szerint



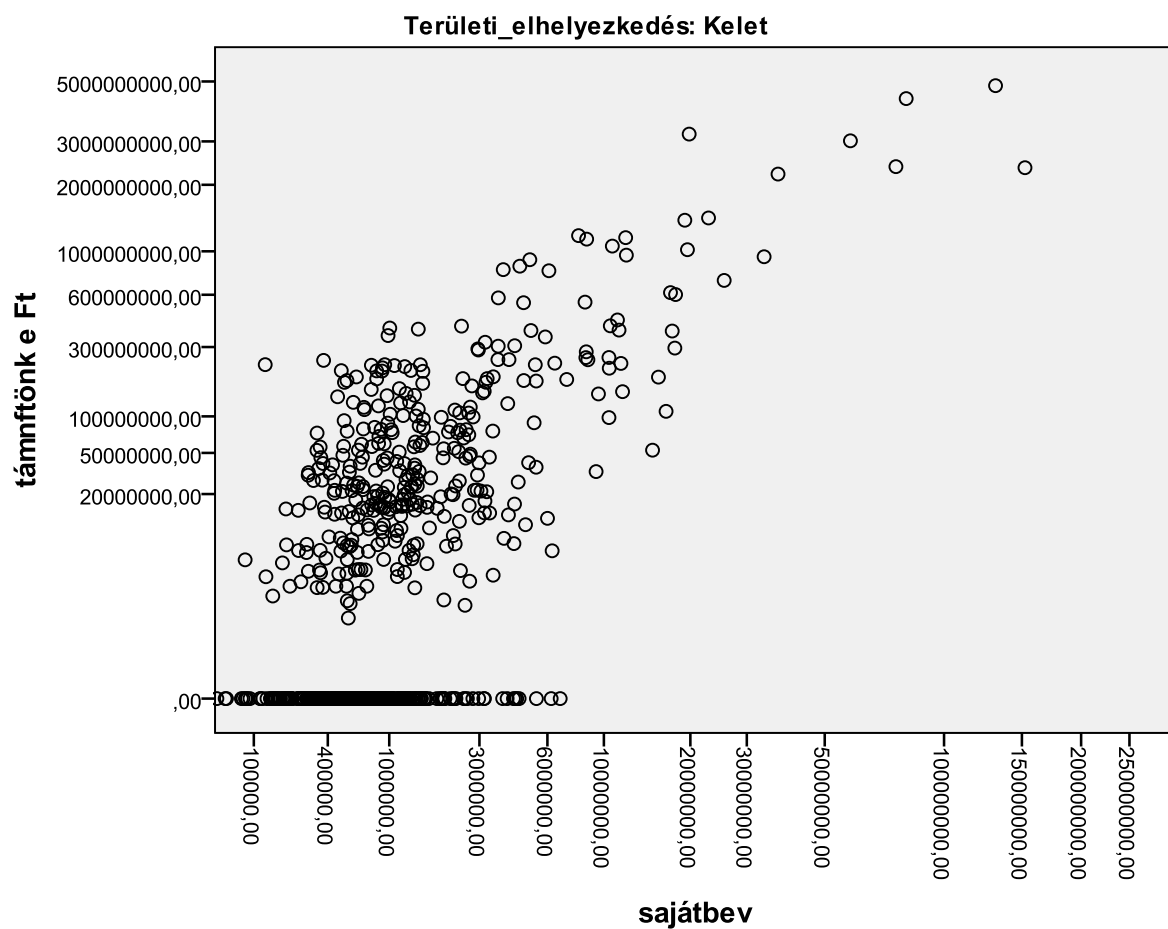
d1) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései saját területi bontás szerint



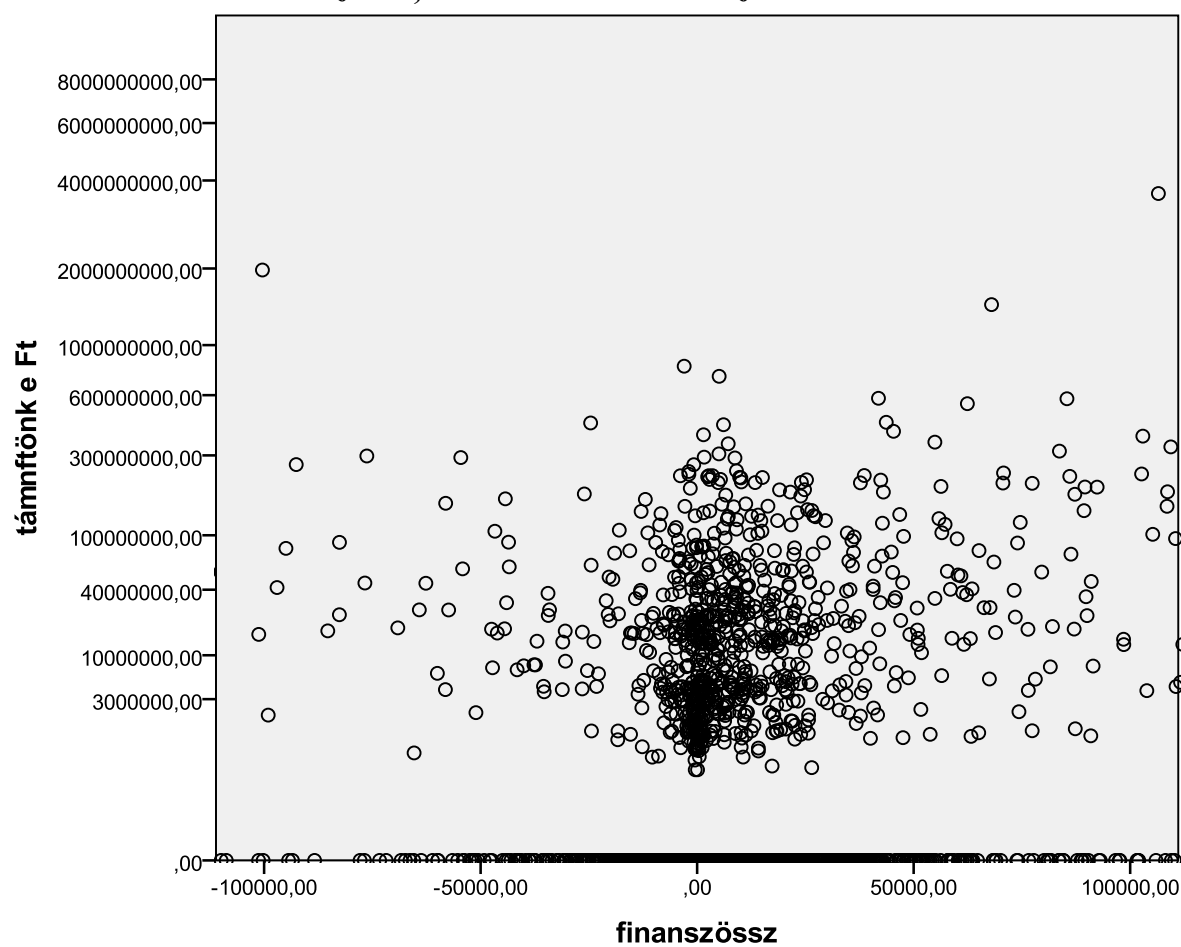
d2) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései saját területi bontás szerint



d3) A saját bevétel és az európai uniós támogatások összefüggései saját területi bontás szerint



e) A finanszírozás egyenlege és az európai uniós támogatások összefüggései országos szinten, nulla körüli elemekre szűkítve



	Gyakoriság	%
Nem kapott	1934	69,4
Részesült	853	30,6
Összesen	2787	100,0

f1) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel, valamint a finanszírozás egyenlege között, országos bontásban

	Támogatásban részesültek		Valamennyi helyi önkormányzat	
	saját bevétel	finanszírozás egyenlege	saját bevétel	finanszírozás egyenlege
Országos	0,757	0,684	0,753	0,683

f2) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel, valamint a finanszírozás egyenlege között, nagyrégió (NUTS1) szintű bontásban

NUTS1	Támogatásban részesültek		Valamennyi helyi önkormányzat	
	saját bevétel	finanszírozás egyenlege	saját bevétel	finanszírozás egyenlege
Közép-Magyarország	0,484	0,291	0,449	0,268
Dunántúl	0,708	0,672	0,703	0,670
Alföld és Észak	0,821	0,774	0,819	0,769

f3) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel, valamint a finanszírozás egyenlege között, régió (NUTS2) szintű bontásban

NUTS2	Támogatásban részesültek		Valamennyi helyi önkormányzat	
	saját bevétel	finanszírozás egyenlege	saját bevétel	finanszírozás egyenlege
Közép-Magyarország	0,484	0,291	0,449	0,268
Közép-Dunántúl	0,595	0,439	0,579	0,419
Nyugat-Magyarország	0,865	0,801	0,873	0,820
Dél-Dunántúl	0,895	0,872	0,899	0,879
Észak-Magyarország	0,894	0,807	0,905	0,807
Észak-Alföld	0,940	0,920	0,942	0,921
Dél-Alföld	0,724	0,649	0,713	0,632

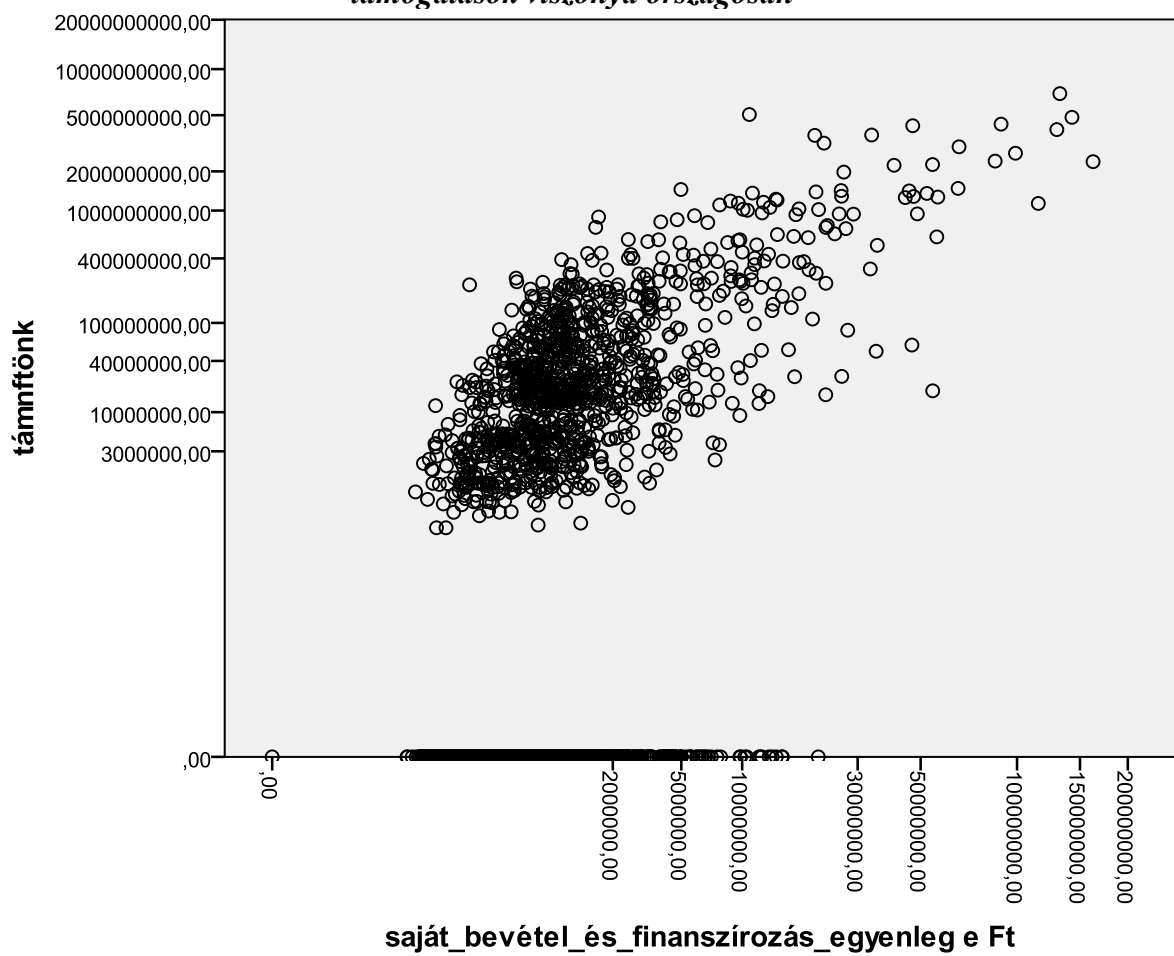
f4) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel, valamint a finanszírozás egyenlege között, megye (NUTS3) szintű bontásban

Megye	Támogatásban részesültek		Valamennyi helyi önkormányzat	
	saját bevétel	finanszírozás egyenlege	saját bevétel	finanszírozás egyenlege
Baranya	0,964	0,949	0,960	0,945
Bács-Kiskun	0,906	0,876	0,903	0,881
Békés	0,803	0,808	0,819	0,823
Borsod-Abaúj-Zemplén	0,949	0,948	0,933	0,947
Csongrád	0,829	0,665	0,833	0,681
Fejér	0,488	0,351	0,497	0,359
Győr-Moson-Sopron	0,978	0,824	0,974	0,828
Hajdú-Bihar	0,984	0,948	0,982	0,947
Heves	0,905	0,709	0,902	0,705
Komárom-Esztergom	0,898	0,752	0,892	0,760
Nógrád	0,840	0,830	0,849	0,733
Pest	0,447	0,266	0,484	0,291
Somogy	0,822	0,904	0,816	0,891
Szabolcs-Szatmár-Bereg	0,949	0,949	0,945	0,947
Jász-Nagykun-Szolnok	0,907	0,865	0,908	0,867
Tolna	0,657	0,708	0,661	0,614
Vas	0,958	0,926	0,932	0,858
Veszprém	0,918	0,697	0,914	0,718
Zala	0,970	0,954	0,941	0,949

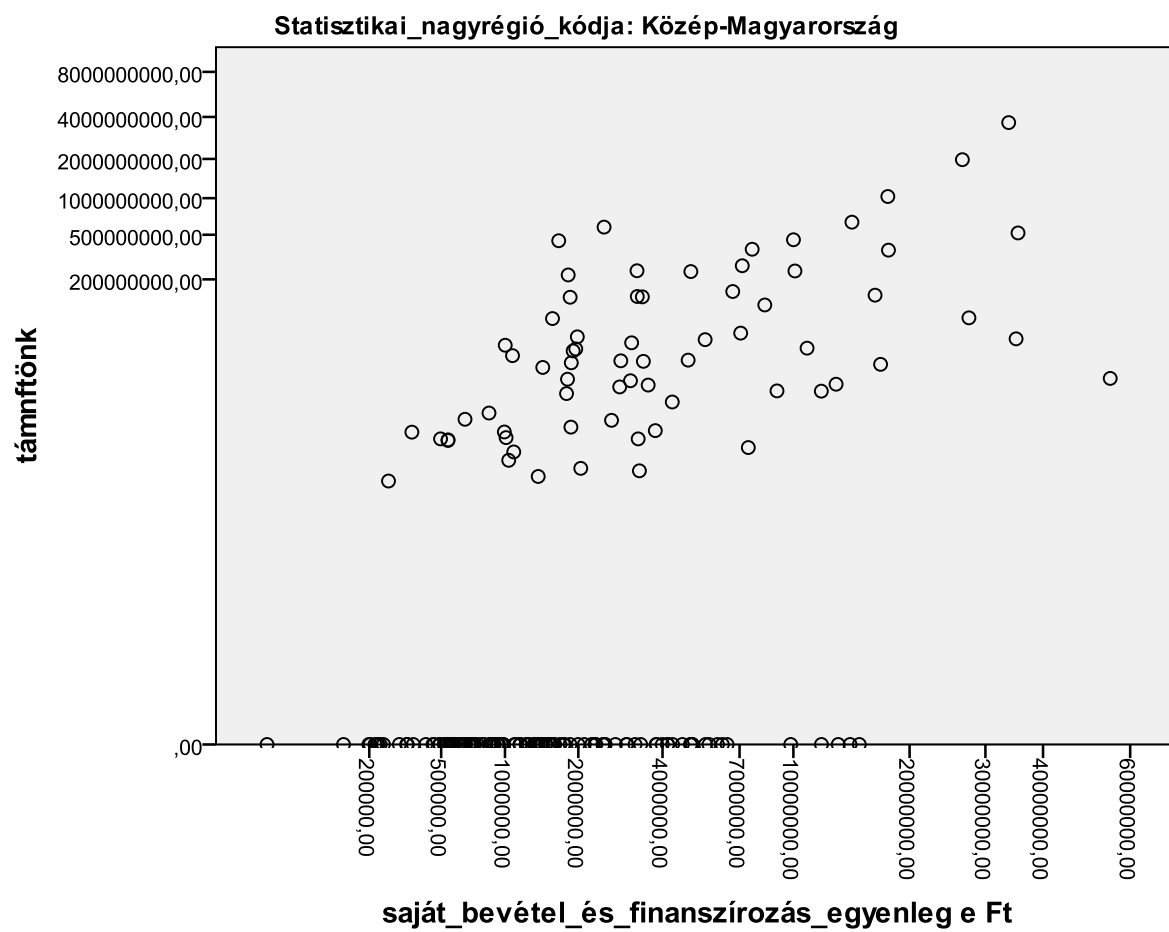
f5) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel, valamint a finanszírozás egyenlege között, saját területi besorolás szerint

Saját bontás	Támogatásban részesültek		Valamennyi helyi önkormányzat	
	saját bevétel	finanszírozás egyenlege	saját bevétel	finanszírozás egyenlege
Nyugat	0,835	0,860	0,838	0,867
Közép	0,711	0,596	0,713	0,600
Kelet	0,832	0,765	0,828	0,758

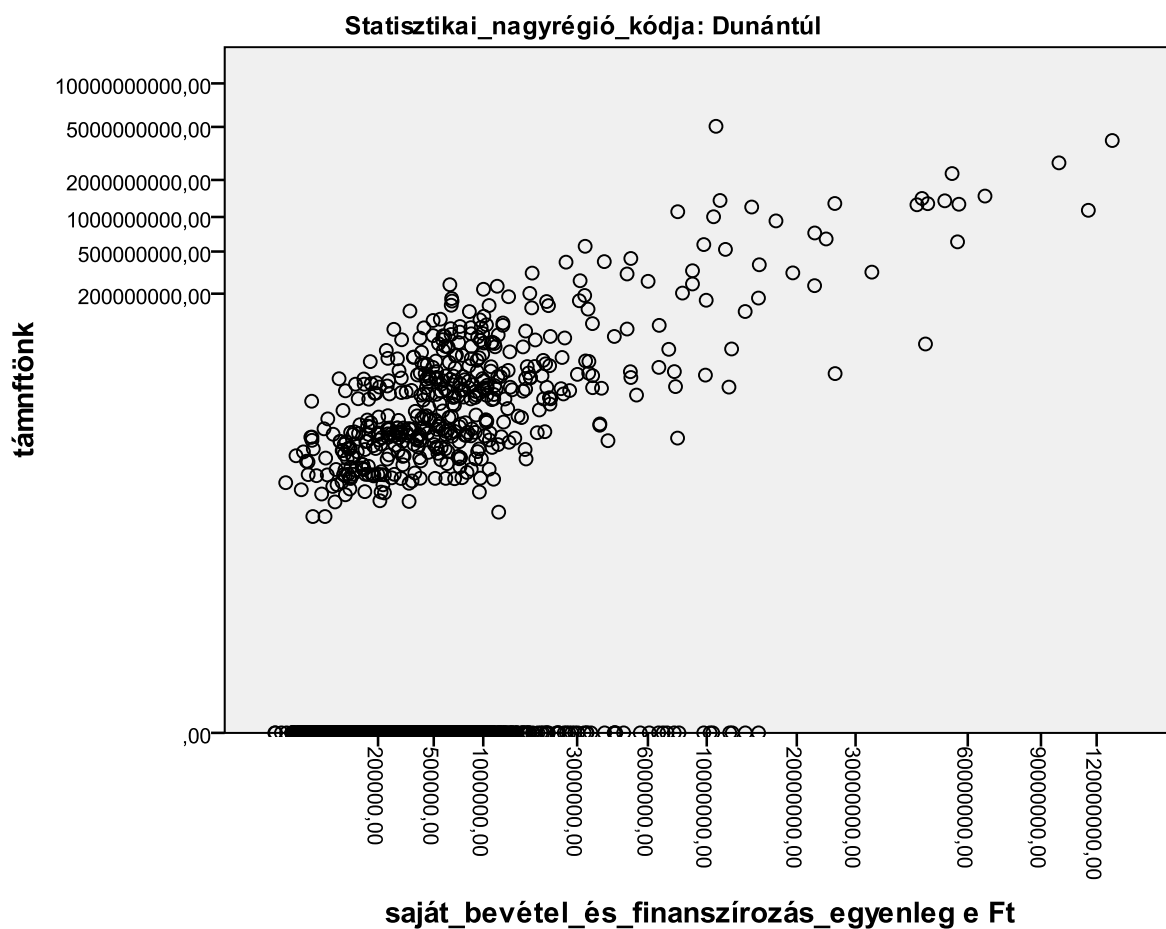
g) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya országosan



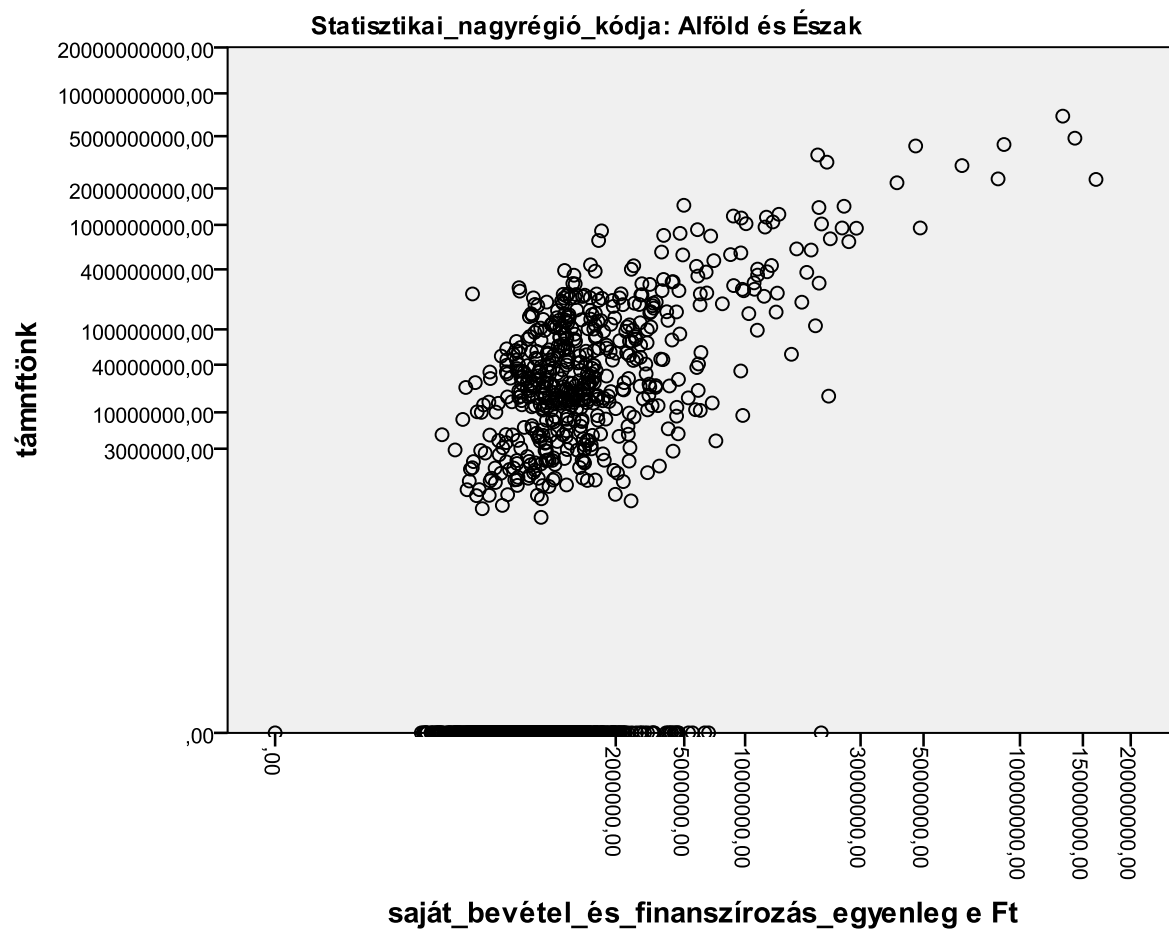
h1) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya nagyrégiók (NUTS1) szerinti bontásban



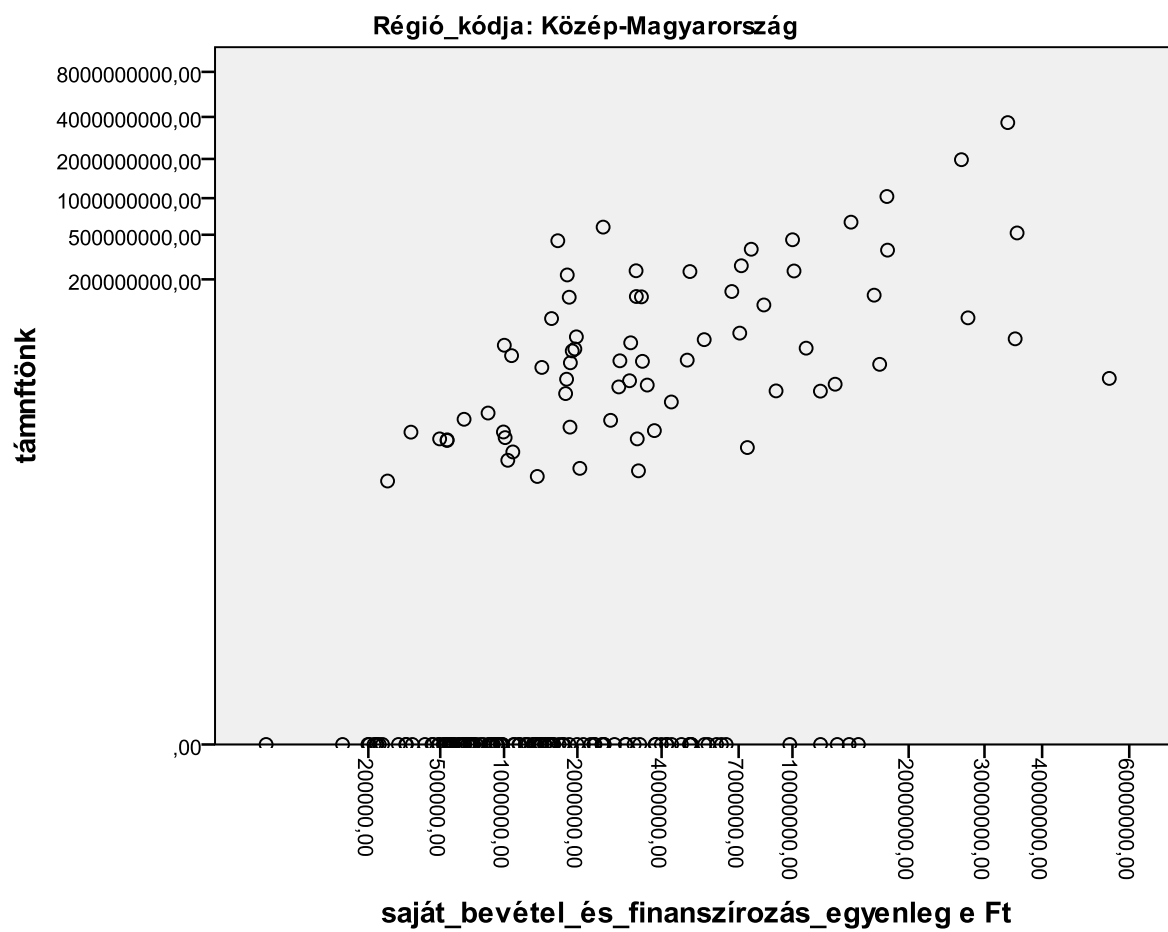
h2) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya nagyrégiók (NUTS1) szerinti bontásban



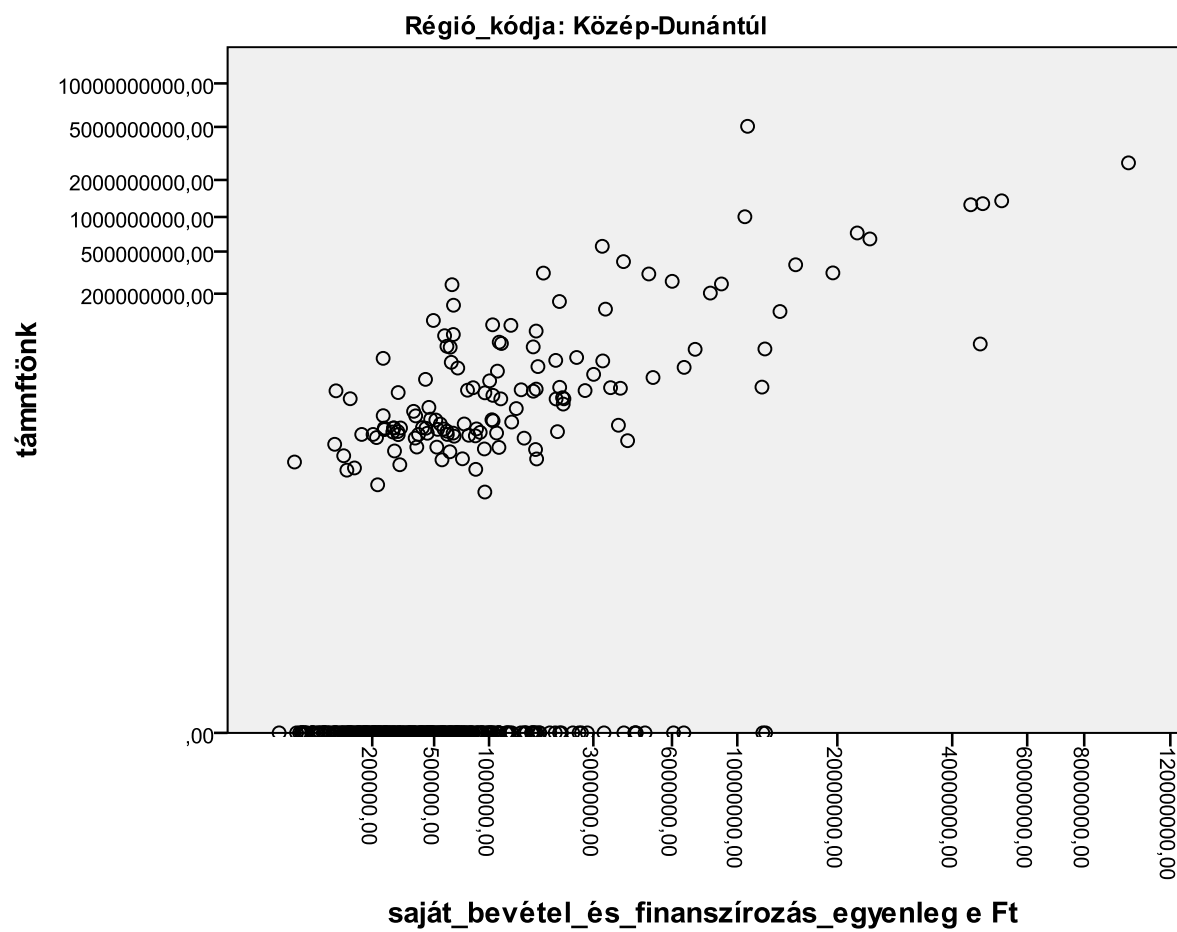
h3) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya nagyrégiók (NUTS1) szerinti bontásban



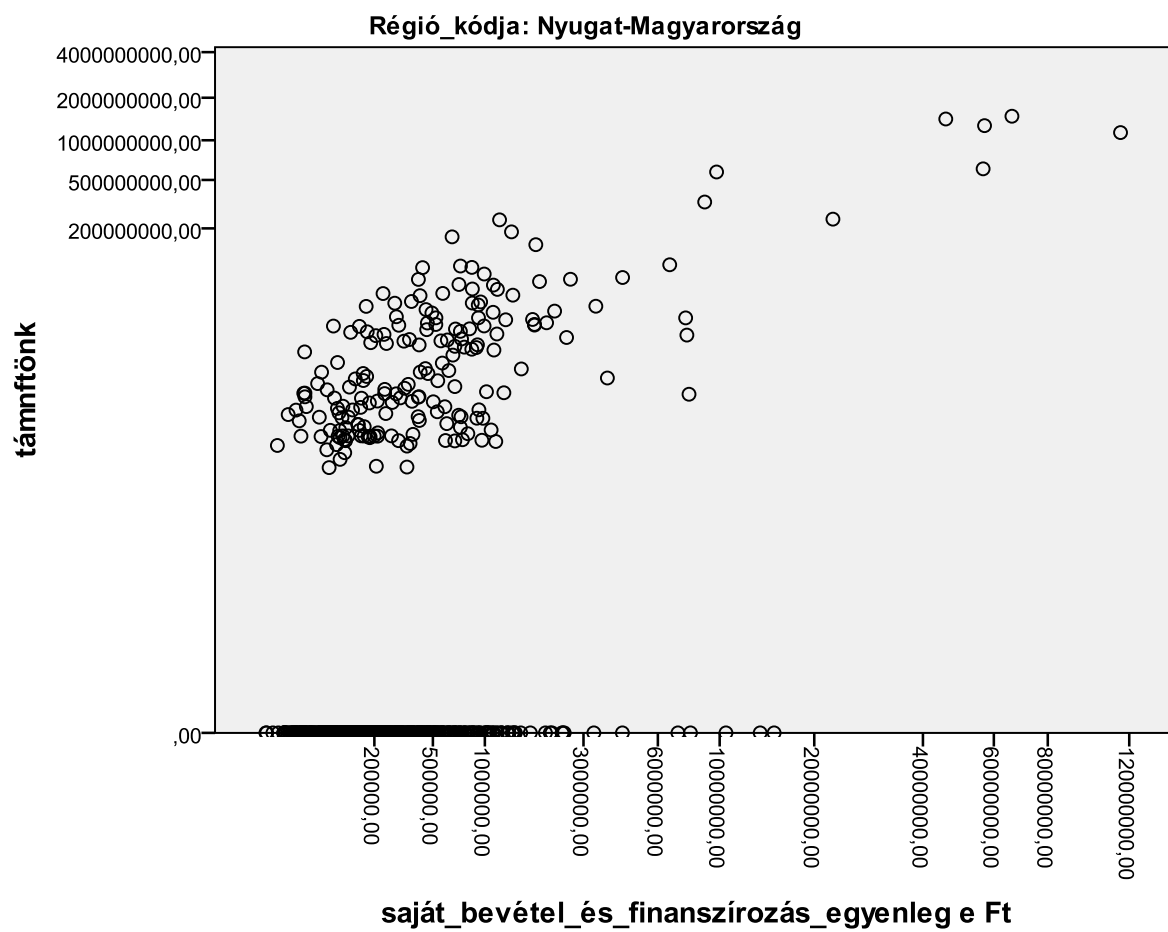
i1) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya régiók (NUTS2) szerinti bontásban



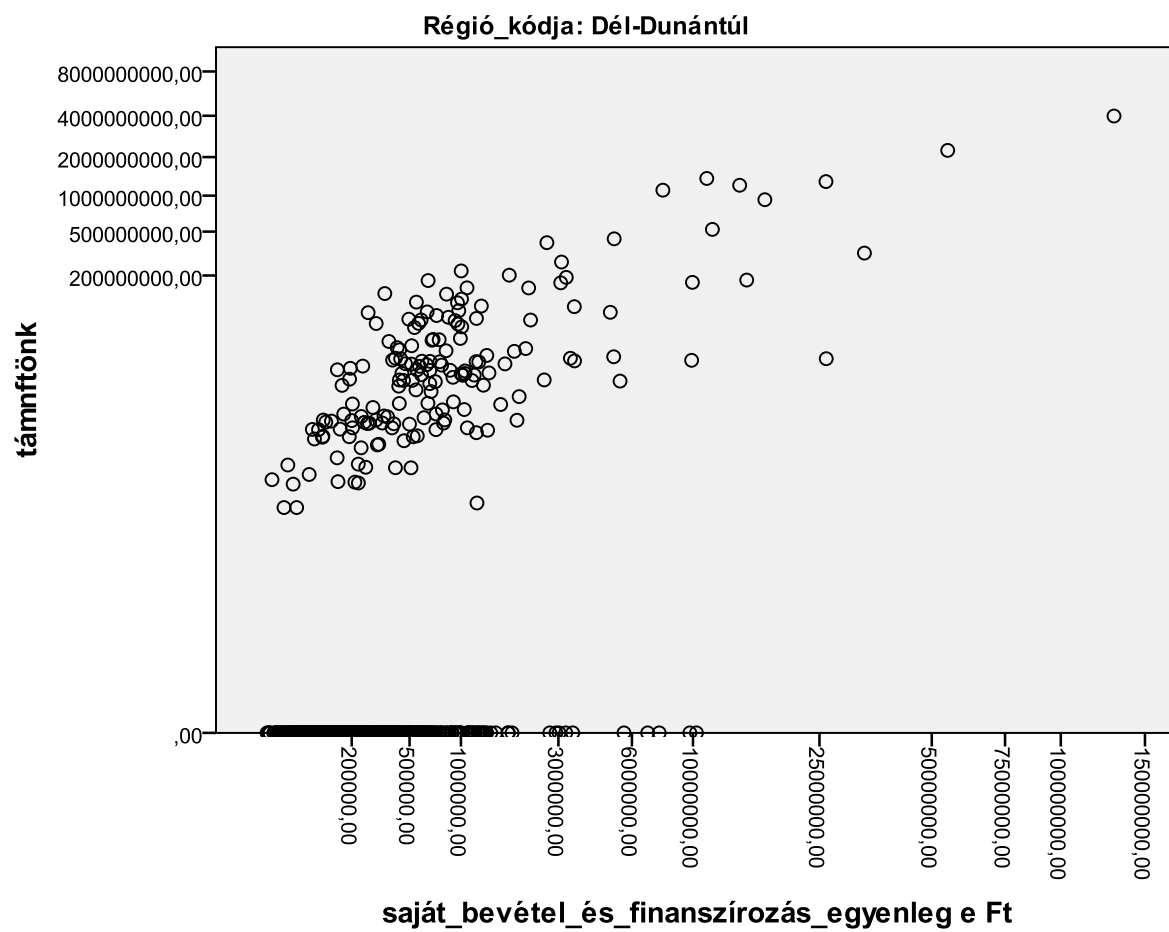
i2) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya régiók (NUTS2) szerinti bontásban



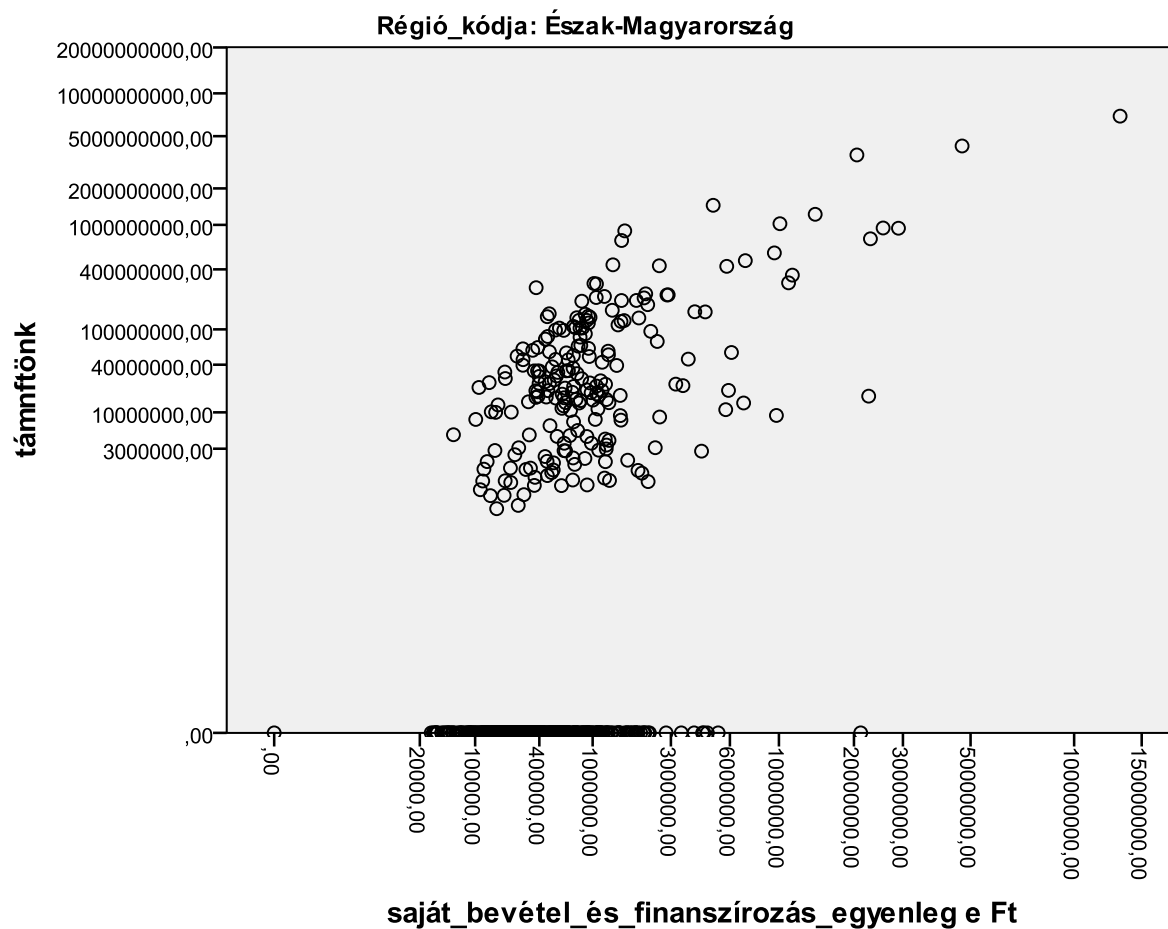
i3) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya régiók (NUTS2) szerinti bontásban



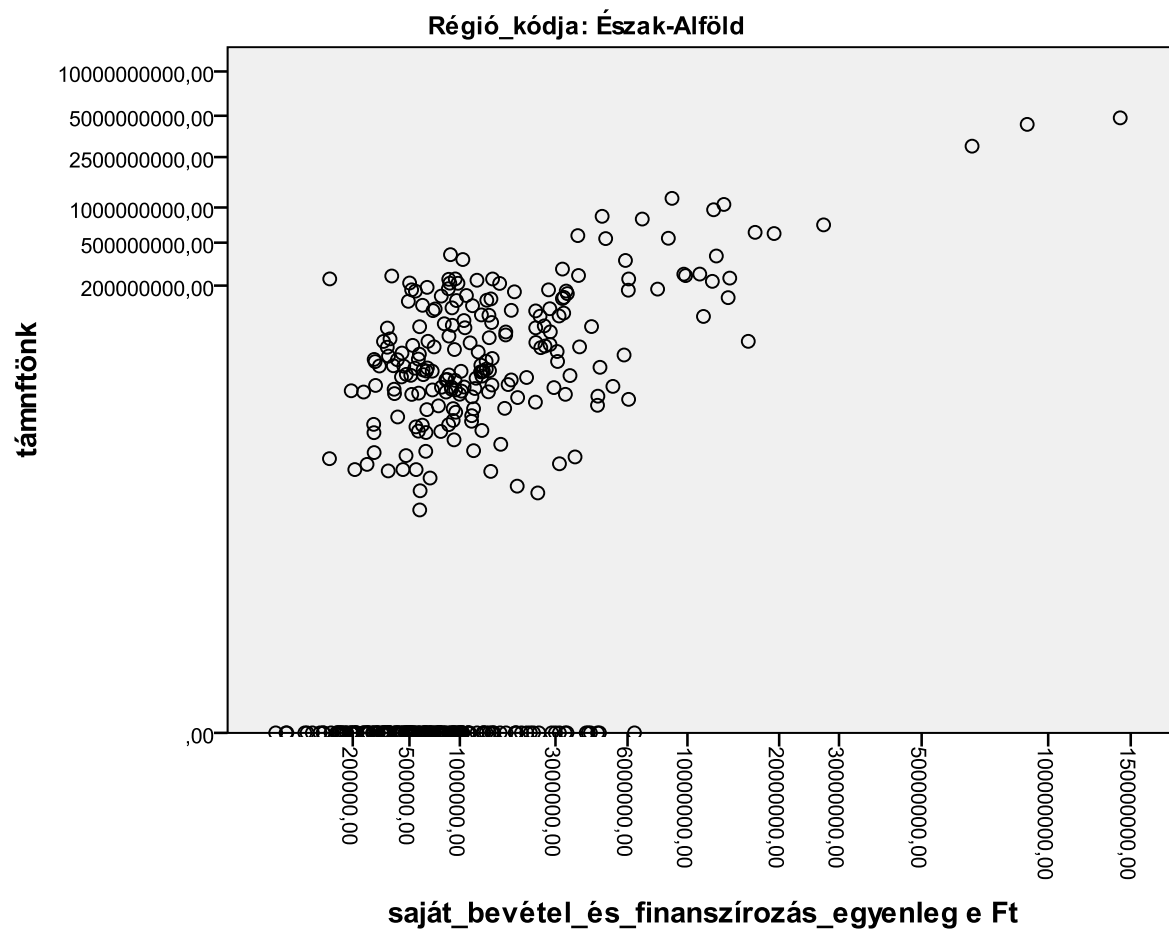
i4) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya régiók (NUTS2) szerinti bontásban



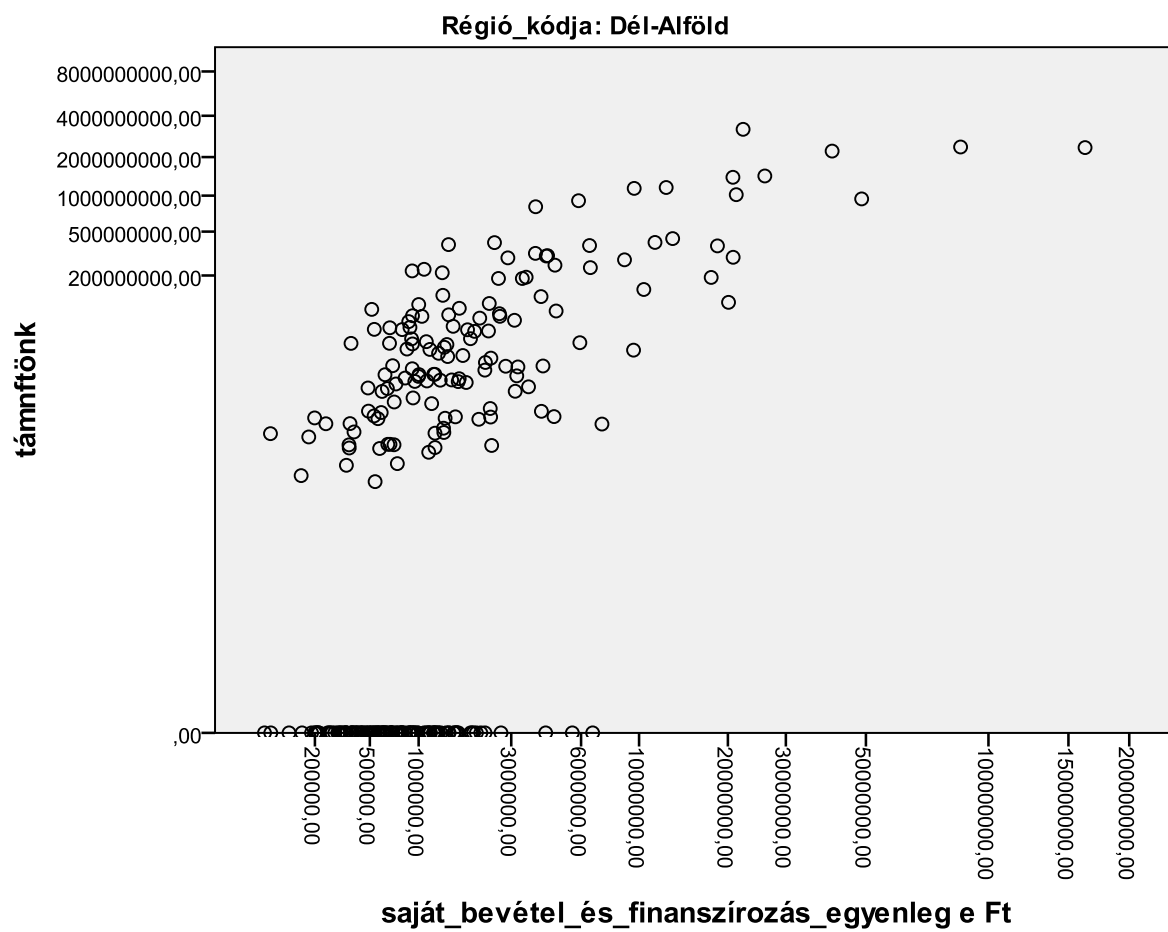
i5) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya régiók (NUTS2) szerinti bontásban



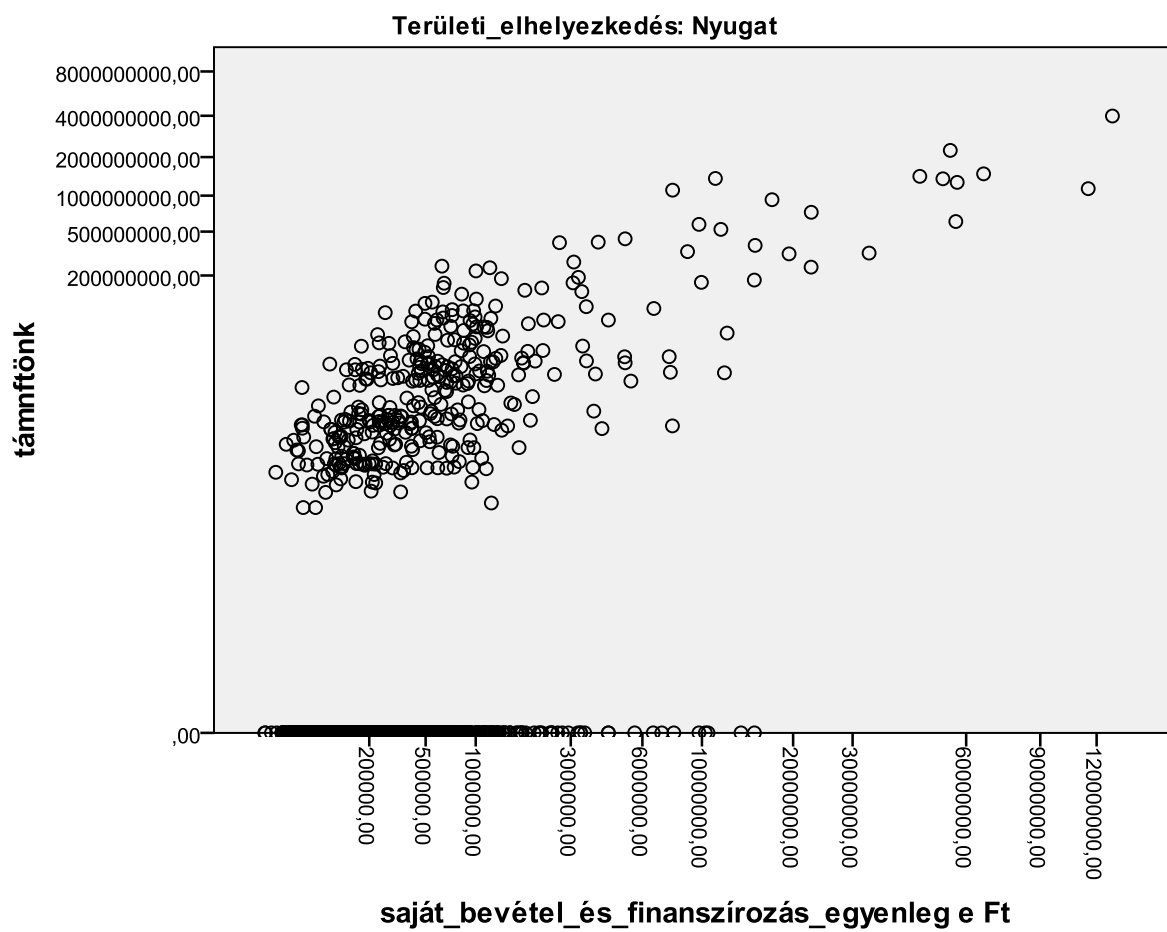
i6) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya régiók (NUTS2) szerinti bontásban



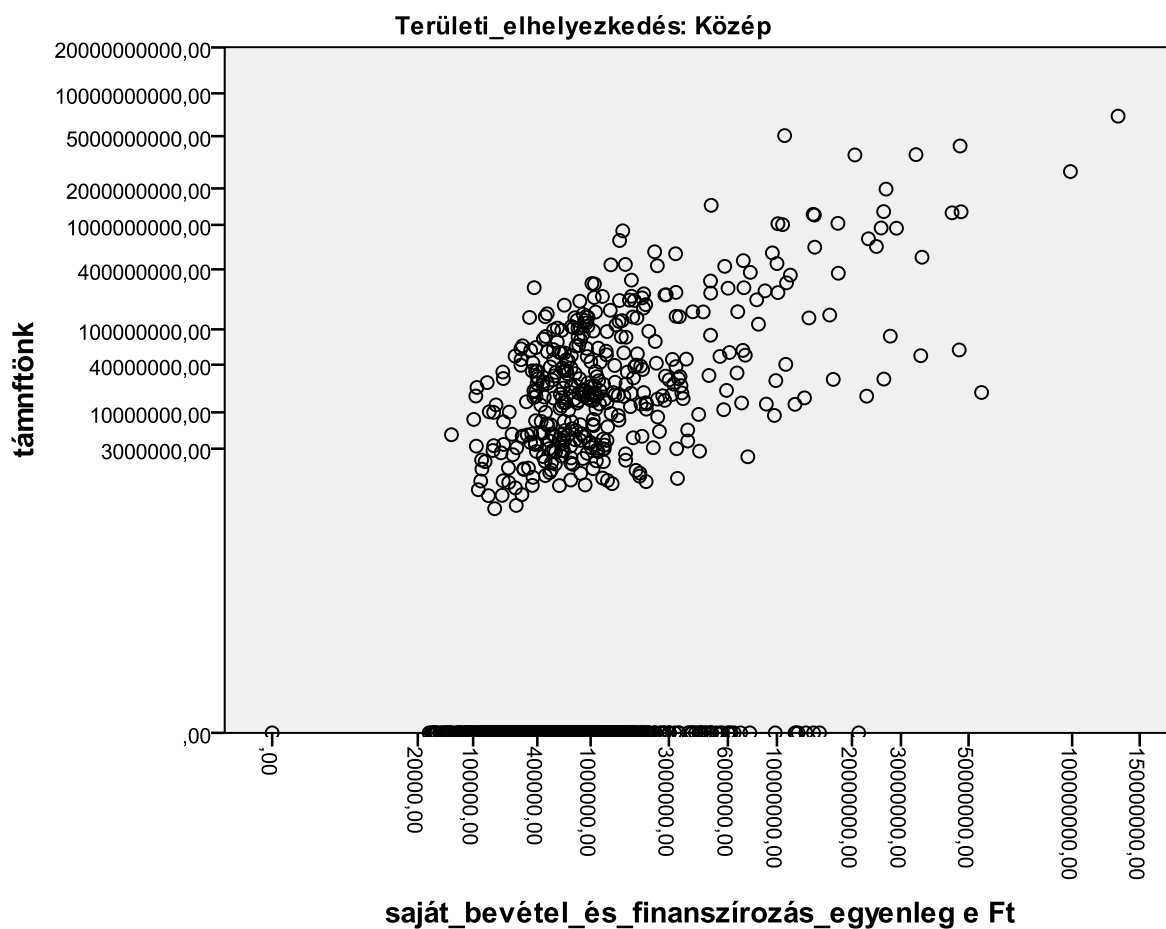
i7) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya régiók (NUTS2) szerinti bontásban



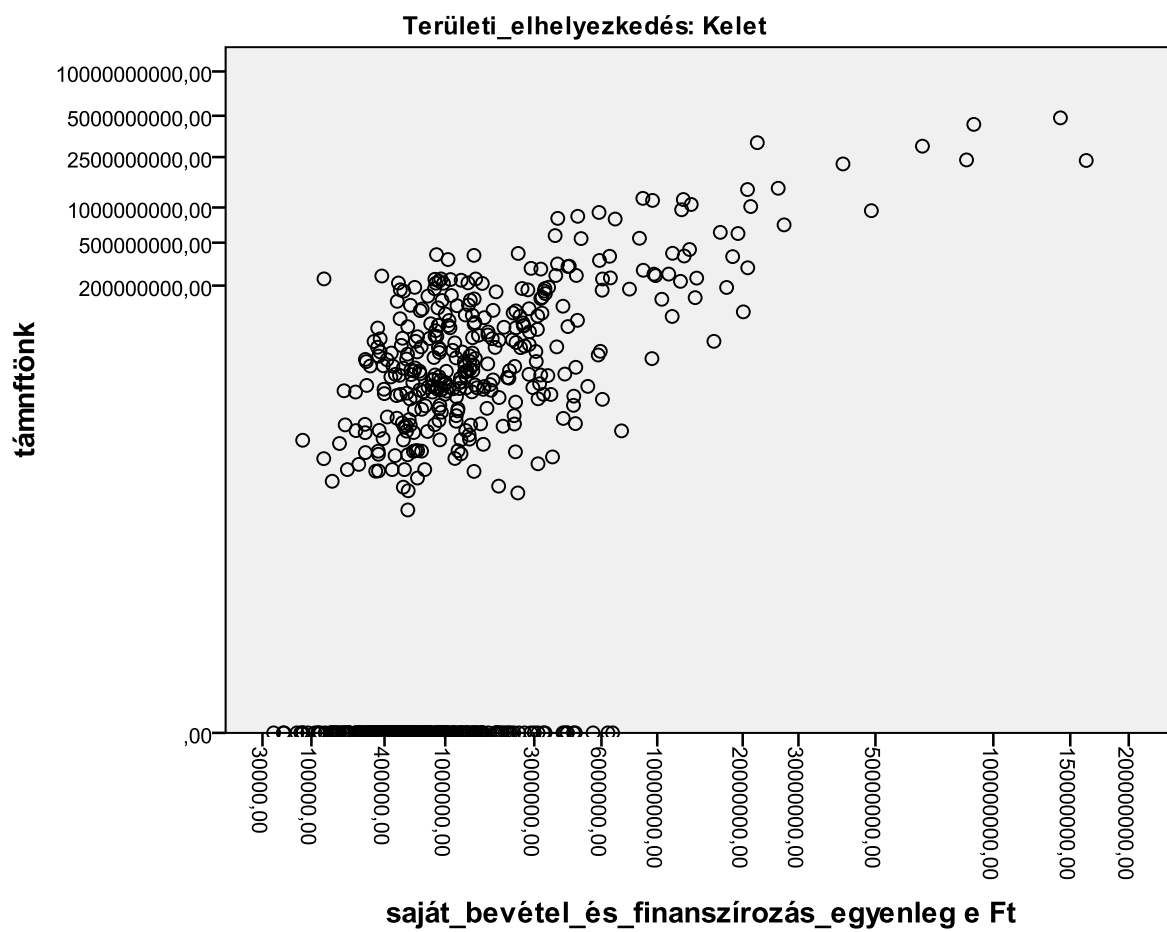
j1) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya saját területi bontás szerint



j2) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya saját területi bontás szerint



j3) A saját bevétel és a finanszírozás egyenlegének együttes értéke és az európai uniós támogatások viszonya saját területi bontás szerint



k1) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel valamint a finanszírozás egyenlegének együttese között, országos bontásban

	Támogatásban részesültek	Valamennyi helyi önkormányzat
	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen
Országos	0,764	0,761

k2) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel valamint a finanszírozás egyenlegének együttese között, nagyrégió (NUTS1) szintű bontásban

NUTS1	Támogatásban részesültek	Valamennyi helyi önkormányzat
	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen
Közép-Magyarország	0,486	0,454
Dunántúl	0,722	0,718
Alföld és Észak	0,827	0,824

k3) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel valamint a finanszírozás egyenlegének együttese között, régió (NUTS2) szintű bontásban

NUTS2	Támogatásban részesültek	Valamennyi helyi önkormányzat
	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen
Közép-Magyarország	0,486	0,454
Közép-Dunántúl	0,595	0,579
Nyugat-Magyarország	0,869	0,878
Dél-Dunántúl	0,902	0,907
Észak-Magyarország	0,890	0,899
Észak-Alföld	0,943	0,944
Dél-Alföld	0,731	0,72

k4) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel valamint a finanszírozás egyenlegének együttese között, megye (NUTS3) szintű bontásban

NUTS3	Támogatásban részesültek	Valamennyi helyi önkormányzat
	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen
Baranya	0,961	0,964
Bács-Kiskun	0,903	0,904
Békés	0,824	0,808
Borsod-Abaúj-Zemplén	0,938	0,950
Csongrád	0,840	0,835
Fejér	0,492	0,483
Győr-Moson-Sopron	0,976	0,979
Hajdú-Bihar	0,981	0,983
Heves	0,895	0,897
Komárom-Esztergom	0,909	0,914
Nógrád	0,852	0,843
Pest	0,486	0,452
Somogy	0,842	0,849
Szabolcs-Szatmár-Bereg	0,948	0,951
Jász-Nagykun-Szolnok	0,912	0,911
Tolna	0,667	0,668
Vas	0,928	0,958
Veszprém	0,913	0,915
Zala	0,944	0,972

k3) Korreláció a helyi önkormányzatnak nyújtott támogatás és a saját bevétel valamint a finanszírozás egyenlegének együttese között, saját területi besorolás szerint

Saját bontás	Támogatásban részesültek	Valamennyi helyi önkormányzat
	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen	saját bevétel és finanszírozás bevétele együttesen
Nyugat	0,860	0,864
Közép	0,714	0,716
Kelet	0,836	0,833

13. számú melléklet: A H3.1 hipotézis tesztelésének eredményei

A mellékletben szereplő valamennyi ábra, diagram, táblázat csak az európai uniós támogatásban részesült helyi önkormányzatok alapján készült, mivel a hipotézis tesztelése szempontjából az tekinthető relevánsnak.

a) Képzett változók definiálása

1. kül_hosszú_lejáratú_kölcsön: a hosszú lejáratra kapott kölcsönök változása
2. kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás: a fejlesztési célú kötvénykibocsátások különbözete
3. kül_működési_célú_kötvénykibocsátás: a működési célú kötvénykibocsátások különbözete
4. kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek: a beruházási és fejlesztési hitelek különbözete
5. kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek: a működési célú hosszú lejáratú hitelek különbözete
6. kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek: az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek különbözete
7. kül_rövid_lejáratú_kölcsön: a rövid lejáratra kapott kölcsönök változása
8. kül_rövid_lejáratú_hitelek: a rövid lejáratú hitelek különbözete
9. kül_szálló: az áruvásárlásból és szolgáltatásból származó szállítói kötelezettségek különbözete
10. kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek: az egyéb rövid lejáratú kötelezettségek különbözete
11. kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön: a hosszú lejáratú kölcsönök törlesztése miatti, következő évben esedékes rövid lejáratú kötelezettségek
12. kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás: a fejlesztési célú kötvénykibocsátások törlesztése miatti, következő évben esedékes rövid lejáratú kötelezettségek
13. kül_törlesztés_működési_célú_kötvénykibocsátás: a működési célú kötvénykibocsátások törlesztése miatti, következő évben esedékes rövid lejáratú kötelezettségek
14. kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel: a beruházási és fejlesztési hitelek törlesztése miatti, következő évben esedékes rövid lejáratú kötelezettségek
15. kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitel: a működési célú hosszú lejáratú hitelek törlesztése miatti, következő évben esedékes rövid lejáratú kötelezettségek
16. kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség: az egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek törlesztése miatti, következő évben esedékes rövid lejáratú kötelezettségek

Korreláció vizsgálat

b1) Korreláció vizsgálat a helyi önkormányzat részére folyósított európai uniós támogatással országos szinten, NUTS1 nagyrégióként és saját területi bontásban

Változó megnevezése	Országos	Nagyrégió NUTS1			Saját területi		
		Közép-Magyarország	Dunántúl	Alföld és Észak	Nyugat	Közép	Kelet
különbözet hosszú lejáratú kölcsön	-0,09	0,06	-0,05	-0,41	-0,07	-0,01	-0,59
különbözet fejlesztési célú kötvény-kibocsátás	0,53	0,39	0,51	0,56	0,66	0,49	0,56
különbözet működési célú kötvény-kibocsátás	0,10	0,08	0,51	0,01	0,72	0,04	0,01
különbözet beruházási és fejlesztési hitelek	0,54	-0,05	0,53	0,68	0,83	0,46	0,60
különbözet működési célú hosszú lejáratú hitelek	0,18	0,20	0,57	0,17	0,19	0,24	0,23
különbözet egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek	0,14	-0,02	0,23	0,11	0,34	0,16	0,01
különbözet rövid lejáratú kölcsönök	-0,01	0,04	0,00	-0,05	0,00	0,01	-0,08
különbözet rövid lejáratú hitelek	0,37	0,01	0,07	0,53	0,16	0,45	0,46
különbözet szállító	0,20	0,01	0,14	0,26	0,37	-0,05	0,46
különbözet egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	0,29	0,08	0,09	0,43	0,15	0,09	0,58
különbözet törlesztés hosszú lejáratú kölcsön	0,07	-0,04	0,14	0,04	0,21	-0,02	0,13
különbözet törlesztés fejlesztési célú kötvénykibocsátás	0,31	NA	0,17	0,37	0,18	0,07	0,52
különbözet törlesztés működési célú kötvénykibocsátás	0,02	-0,05	0,05	0,01	0,07	-0,01	0,02
különbözet törlesztés beruházási és fejlesztési hitel	0,22	-0,01	0,08	0,34	0,69	-0,12	0,54
különbözet törlesztés működési célú hosszú lejáratú hitelek	0,20	-0,04	0,53	0,14	0,20	0,24	0,21
különbözet törlesztés egyéb hosszú kötelezettség	0,15	0,16	0,15	0,16	0,09	0,10	0,23

b2) Korreláció vizsgálat a helyi önkormányzat részére folyósított európai uniós támogatással régió (NUTS2) szinten

Változó megnevezése	Régió (NUTS2)						
	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Magyarország	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
különbözet hosszú lejáratú kölcsön	0,06	-0,06	-0,01	0,00	-0,02	-0,73	-0,24
különbözet fejlesztési célú kötvény-kibocsátás	0,39	0,43	0,18	0,79	0,64	0,57	0,56
különbözet működési célú kötvény-kibocsátás	0,08	0,01	-0,01	0,85	0,06	0,01	0,01
különbözet beruházási és fejlesztési hitelek	-0,05	-0,01	0,88	0,80	0,82	0,65	0,52
különbözet működési célú hosszú lejáratú hitelek	0,20	0,78	0,44	0,01	0,00	0,03	0,38
különbözet egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek	-0,02	0,24	0,37	0,39	0,21	0,08	0,01
különbözet rövid lejáratú kölcsönök	0,04	-0,03	0,02	-0,05	-0,01	0,00	-0,12
különbözet rövid lejáratú hitelek	0,01	0,13	0,20	-0,12	0,81	0,54	0,45
különbözet szállító	0,01	0,02	0,01	0,55	-0,22	0,67	0,11
különbözet egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	0,08	0,01	-0,09	0,81	0,18	0,72	0,56
különbözet törlesztés hosszú lejáratú kölcsön	-0,04	0,02	0,44	-0,02	-0,01	0,01	0,21
különbözet törlesztés fejlesztési célú kötvénykibocsátás	NA	0,18	0,20	0,24	0,07	0,66	0,01
különbözet törlesztés működési célú kötvénykibocsátás	-0,05	0,01	NA	0,08	NA	0,01	0,03
különbözet törlesztés beruházási és fejlesztési hitel	-0,01	-0,24	0,84	0,67	-0,08	0,64	0,47
különbözet törlesztés működési célú hosszú lejáratú hitelek	-0,04	0,78	0,44	0,00	0,02	0,01	0,38
különbözet törlesztés egyéb hosszú kötelezettség	0,16	0,12	0,44	0,41	0,00	-0,09	0,38

b3) Korreláció vizsgálat a helyi önkormányzat részére folyósított európai uniós támogatással megye (NUTS3) szinten

Változó megnevezése	Baranya	Bács-Kiskun	Békés	Borsod-Abaúj-Zemplén	Csongrád	Fejér	Győr-Moson-Sopron	Hajdú-Bihar	Heves	Komárom-Esztergom	Nógrád	Pest	Somogy	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Jász-Nagykanizsa	Tolna	Vas	Veszprém	Zala
különbözet hosszú lejáratú kölcsön	-0,07	-0,02	0,17	0,02	-0,73	-0,01	NA	-0,96	-0,69	-0,11	-0,04	0,06	-0,04	0,02	-0,91	0,04	-0,01	-0,27	NA
különbözet fejlesztési célú kötvény-kibocsátás	0,81	0,88	0,71	0,84	0,31	0,42	0,40	-0,50	-0,07	0,51	-0,04	0,39	0,90	0,93	0,87	0,57	-0,02	0,34	0,03
különbözet működési célú kötvény-kibocsátás	0,91	NA	-0,07	0,08	0,05	0,00	-0,04	0,01	NA	NA	0,04	0,08	0,73	0,00	0,01	0,71	NA	NA	NA
különbözet beruházási és fejlesztési hitelek	0,93	0,53	0,51	0,95	0,78	-0,43	0,97	0,96	0,71	0,86	0,32	-0,05	0,88	-0,32	0,76	0,09	0,91	0,77	0,93
különbözet működési célú hosszú lejáratú hitelek	-0,04	0,77	NA	-0,01	-0,04	0,86	NA	NA	-0,02	NA	0,04	0,20	-0,03	0,08	-0,07	0,07	NA	NA	0,66
különbözet egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek	-0,12	-0,01	0,02	0,30	0,56	0,44	-0,11	0,04	0,09	0,57	-0,04	-0,02	0,83	0,24	0,04	0,28	0,20	-0,57	0,54
különbözet rövid lejáratú kölcsönök	0,04	-0,01	NA	0,01	-0,24	-0,04	NA	-0,04	NA	-0,07	-0,45	0,04	-0,14	0,00	0,02	-0,04	NA	NA	0,02
különbözet rövid lejáratú hitelek	0,12	0,48	-0,40	0,91	0,88	-0,18	0,46	-0,01	0,68	0,63	0,66	0,01	-0,13	0,92	0,34	-0,68	0,11	0,78	-0,19
különbözet szállító	0,92	-0,09	-0,05	-0,21	0,25	0,00	0,45	0,71	-0,30	0,45	0,22	0,01	-0,07	0,87	0,67	0,16	-0,82	0,16	0,04
különbözet egyéb rövid lejáratú kötelezettségek	0,93	0,80	0,67	0,01	0,75	-0,38	-0,76	0,96	0,74	0,84	-0,05	0,08	0,86	0,39	0,64	0,24	0,87	0,22	0,76
különbözet törlesztés hosszú lejáratú kölcsön	-0,04	-0,04	0,05	0,00	0,40	-0,06	NA	0,01	-0,05	-0,04	NA	-0,04	NA	NA	NA	NA	NA	0,15	0,66
különbözet törlesztés fejlesztési célú kötvénykibocsátás	NA	0,05	-0,09	0,10	NA	NA	0,43	0,96	NA	0,56	NA	NA	0,49	NA	0,91	NA	NA	NA	NA
különbözet törlesztés működési célú kötvénykibocsátás	NA	NA	-0,07	NA	0,05	0,00	NA	NA	NA	NA	NA	-0,05	0,16	NA	0,02	NA	NA	NA	NA
különbözet törlesztés beruházási és fejlesztési hitel	0,92	0,28	0,53	-0,61	0,70	-0,44	0,96	0,95	0,59	0,69	0,17	-0,01	-0,22	0,06	0,42	-0,15	0,92	0,40	0,85
különbözet törlesztés működési célú hosszú lejáratú hitelek	-0,04	0,77	NA	0,09	-0,04	0,86	NA	-0,05	-0,05	NA	0,04	-0,05	-0,03	0,08	-0,07	0,07	NA	NA	0,66
különbözet törlesztés egyéb hosszú kötelezettség	0,15	0,03	-0,04	-0,01	0,73	0,05	-0,39	0,08	-0,07	0,57	0,53	0,16	0,79	0,87	-0,83	0,31	0,01	-0,22	0,66

Faktoranalízis

c1) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval országos szinten

Változó megnevezése	Faktorok					
	1	2	3	4	5	6
támnftönk	0,24	0,39	0,21	0,52	0,37	-0,01
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,04	-0,29	0,07	-0,15	0,23	-0,49
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,04	0,08	0,24	0,83	0,20	-0,06
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	-0,11	0,13	-0,01	0,00	0,62	-0,14
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,37	0,62	0,05	0,14	0,33	0,00
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,03	-0,01	0,95	0,09	-0,02	-0,03
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,19	-0,17	-0,07	0,06	0,60	0,34
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	0,02	0,04	0,09	-0,47	0,27	-0,17
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,71	0,02	-0,08	0,44	-0,09	-0,11
kül_szállító	-0,06	0,58	-0,10	0,38	-0,02	0,02
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,75	0,29	0,26	-0,02	0,10	0,16
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,05	-0,04	0,12	-0,04	0,09	0,80
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,06	0,84	0,02	-0,09	-0,01	0,06
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,65	0,50	0,04	-0,18	-0,08	0,05
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,03	-0,01	0,95	0,05	-0,01	0,11
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,87	-0,12	-0,06	-0,01	0,06	0,01

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,67
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,40
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,79
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,43
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,65
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,91
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,55
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,34
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,73
kül_szállító	1,00	0,50
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,75
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,67
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,73
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,71
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,92
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,79

c2) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Baranya megye

Változó megnevezése	Faktorok				
	1	2	3	4	5
támnftönk	0,97	-0,02	0,07	0,15	-0,05
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,01	0,03	-0,03	-0,12	0,84
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,79	-0,02	0,44	0,22	0,04
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,97	-0,01	0,10	-0,20	0,02
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,99	-0,01	-0,08	-0,06	0,02
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,02	1,00	-0,02	-0,01	-0,01
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,08	-0,02	0,79	-0,54	-0,02
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	0,03	0,04	-0,04	-0,11	-0,56
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,04	-0,02	0,96	-0,07	0,05
kül_szállító	0,90	0,00	0,11	0,35	-0,05
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,98	-0,01	-0,14	-0,04	-0,03
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,01	0,96	-0,01	-0,01	-0,01
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,97	-0,01	-0,19	-0,07	-0,07
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,02	0,97	-0,02	-0,01	-0,01
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,04	-0,04	-0,24	0,95	0,04

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,97
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,72
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,87
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,99
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,99
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	1,00
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,92
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,33
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,93
kül_szállító	1,00	0,95
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,98
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,92
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,99
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,95
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,96

c3) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Bács-Kiskun megye

Változó megnevezése	Faktorok					
	1	2	3	4	5	6
támnftönk	0,86	0,05	0,24	-0,07	-0,08	-0,15
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,00	0,03	-0,07	0,82	0,10	-0,25
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,92	-0,14	0,19	0,01	-0,17	-0,09
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,73	-0,44	0,22	0,01	0,20	0,19
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,98	0,04	-0,11	0,04	0,00	0,04
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,03	0,96	0,02	-0,01	0,03	0,01
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	0,03	-0,04	-0,01	0,83	-0,11	0,12
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,11	0,07	0,83	-0,10	-0,32	-0,16
kül_szállító	-0,13	0,08	0,05	0,08	0,90	0,03
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,98	0,08	-0,03	-0,04	0,13	0,00
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,01	0,06	-0,03	-0,07	-0,05	0,90
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,03	-0,03	0,88	0,02	0,21	0,10
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,31	-0,03	-0,17	-0,35	0,56	-0,20
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,98	0,04	-0,11	0,04	0,01	0,04
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,03	0,95	0,02	0,00	0,05	0,07

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,84
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,76
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,95
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,84
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,97
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,92
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,73
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,85
kül_szállító	1,00	0,85
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,99
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,83
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,83
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,60
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,97
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,91

c4) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Békés megye

Változó megnevezése	Faktorok				
	1	2	3	4	5
támnftönk	0,80	0,29	-0,06	-0,14	-0,11
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,21	-0,04	-0,96	0,07	0,01
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,89	0,23	-0,03	-0,07	0,00
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	-0,04	-0,01	-0,02	0,07	0,77
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,86	-0,10	0,01	0,02	0,15
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,04	0,82	0,04	0,03	-0,01
kül_rövid_lejáratú_hitelek	-0,23	-0,21	0,10	0,81	0,12
kül_szállító	-0,05	-0,22	0,21	-0,80	0,02
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,58	0,78	-0,03	-0,07	0,11
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,15	-0,07	0,98	-0,04	0,00
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	-0,05	0,02	-0,04	0,06	0,76
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,22	0,92	-0,07	0,02	0,04
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	-0,20	-0,05	-0,06	0,06	-0,29

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,76
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,97
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,85
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,59
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,78
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,67
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,78
kül_szállító	1,00	0,74
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,96
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,99
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,59
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,90
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,14

c5) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Változó megnevezése	Faktorok					
	1	2	3	4	5	6
támnftönk	0,96	0,08	-0,02	0,01	0,07	0,03
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,00	0,00	0,01	0,95	0,00	0,01
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,88	-0,01	0,19	-0,06	0,18	-0,02
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,07	-0,01	0,94	-0,03	0,03	-0,04
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,97	-0,01	-0,04	0,00	0,13	0,02
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,02	0,01	-0,03	-0,01	0,02	-0,34
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,27	-0,04	-0,09	0,01	0,64	0,00
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	-0,02	0,00	0,01	-0,02	0,04	0,94
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,94	-0,02	-0,08	0,02	0,09	0,07
kül_szállító	-0,20	-0,03	0,89	0,10	0,04	0,16
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,10	0,25	0,26	-0,03	0,45	0,02
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,01	-0,01	0,04	0,95	0,00	0,00
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,01	0,97	-0,05	0,00	0,02	-0,01
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	-0,75	0,00	0,25	-0,03	0,35	0,11
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,00	0,96	0,01	0,00	0,02	-0,01
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	-0,10	-0,03	0,02	0,01	0,76	-0,03

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,93
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,91
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,85
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,89
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,96
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,12
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,49
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,88
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,90
kül_szállító	1,00	0,86
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,34
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,91
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,94
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,75
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,93
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,59

c6) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Csongrád megye

Változó megnevezése	Faktorok			
	1	2	3	4
támnftönk	0,84	0,24	-0,01	0,22
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,96	0,08	0,02	0,06
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,04	0,96	-0,03	0,04
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	-0,05	0,00	-0,02	0,92
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,94	0,29	-0,04	-0,04
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,02	-0,02	1,00	-0,01
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,48	-0,08	0,00	0,30
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	-0,04	-0,99	0,01	0,04
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,96	0,14	-0,01	0,14
kül_szállító	0,03	0,99	-0,01	-0,01
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,98	0,07	-0,01	-0,14
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,25	0,96	-0,01	-0,05
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,90	0,20	-0,01	-0,38
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,02	-0,02	1,00	-0,01
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,98	-0,07	-0,01	-0,06

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,81
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,93
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,93
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,84
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,97
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	1,00
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,32
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,99
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,96
kül_szállító	1,00	0,98
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,98
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,99
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,99
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	1,00
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,96

c7) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Fejér megye

Változó megnevezése	Faktorok					
	1	2	3	4	5	6
támnftönk	-0,41	0,90	-0,01	0,02	0,00	-0,02
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,06	-0,03	0,97	0,05	-0,01	0,02
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	-0,79	0,11	-0,06	0,01	0,48	-0,09
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,07	-0,02	0,04	0,30	-0,19	-0,05
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,97	-0,05	0,06	-0,03	0,13	0,01
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,06	0,99	0,05	-0,01	0,01	0,00
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,97	0,03	-0,05	-0,04	0,01	-0,01
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	0,02	-0,03	0,04	-0,12	-0,04	0,92
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,48	-0,02	0,17	-0,14	0,79	-0,06
kül_szállító	-0,27	-0,14	-0,91	-0,02	-0,10	-0,01
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,86	-0,02	0,08	0,02	0,39	-0,05
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,06	-0,06	0,10	-0,71	-0,31	-0,37
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,98	-0,04	0,05	0,03	0,10	-0,01
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,06	0,99	0,05	-0,01	0,01	-0,01
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	-0,03	0,00	0,08	0,77	-0,09	-0,25

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,97
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,96
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,88
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,13
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,97
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,99
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,95
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,86
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,90
kül_szállító	1,00	0,94
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,90
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,76
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,98
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	1,00
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,67

c8) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Győr-Moson-Sopron megye

Változó megnevezése	Faktorok		
	1	2	3
támnftönk	0,29	0,94	-0,02
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,93	0,15	0,29
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	-0,01	-0,02	1,00
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,41	0,90	-0,01
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,29	-0,03	0,04
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,97	0,18	-0,03
kül_szállító	0,89	0,19	-0,08
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,36	-0,93	0,02
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,96	0,17	0,00
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,40	0,90	0,01
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	-0,86	-0,15	-0,01

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,98
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,96
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,99
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,99
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,09
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,97
kül_szállító	1,00	0,84
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,99
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,95
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,98
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,76

c9) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Hajdú-Bihar megye

Változó megnevezése	Faktorok				
	1	2	3	4	5
támnftönk	0,97	0,01	-0,06	0,10	0,02
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,99	0,05	-0,05	0,01	0,06
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	-0,54	0,76	0,08	0,03	0,04
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,04	0,72	-0,18	-0,05	0,01
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,99	0,03	0,06	0,03	0,01
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,17	-0,14	0,49	-0,07	-0,13
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	-0,02	-0,11	-0,20	-0,71	0,34
kül_rövid_lejáratú_hitelek	-0,02	0,92	0,03	0,02	0,02
kül_szállító	0,81	-0,21	0,07	-0,08	-0,02
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,99	-0,06	0,06	0,02	0,01
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,01	-0,05	-0,06	0,01	-0,86
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	-0,05	0,06	-0,01	0,00
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,99	-0,09	0,06	-0,02	-0,01
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,06	0,04	0,81	0,07	0,19
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,00	-0,14	-0,24	0,71	0,33

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,95
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	1,00
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,88
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,56
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,98
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,30
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,67
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,85
kül_szállító	1,00	0,71
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,99
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,75
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	1,00
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,99
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,70
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,68

c10) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Heves megye

Változó megnevezése	Faktorok			
	1	2	3	4
támnftönk	0,80	-0,08	0,00	-0,05
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,89	0,23	0,36	0,01
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	-0,11	0,71	-0,06	-0,06
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,97	-0,13	0,01	0,01
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,01	-0,01	0,00	0,74
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,23	0,89	0,02	-0,02
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,93	0,34	0,01	-0,01
kül_szállító	-0,42	0,45	0,04	0,09
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,91	0,36	0,05	-0,01
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,05	-0,03	1,00	-0,03
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,91	-0,02	0,02	0,02
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,02	-0,02	-0,02	0,75
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,07	0,94	0,03	0,00

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,64
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,99
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,52
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,96
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,55
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,85
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,98
kül_szállító	1,00	0,39
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,95
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,99
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,84
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,56
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,89

c11) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Komárom-Esztergom megye

Változó megnevezése	Faktorok			
	1	2	3	4
támnftönk	0,54	0,70	-0,06	0,03
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,02	-0,01	0,83	-0,06
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,89	0,05	-0,02	0,38
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,51	0,85	-0,04	-0,08
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,11	0,98	-0,01	-0,02
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	-0,04	-0,05	-0,04	0,97
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,97	0,08	-0,02	-0,02
kül_szállító	0,89	0,07	-0,01	-0,37
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,31	0,91	-0,03	-0,01
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,07	-0,05	0,82	0,02
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,99	0,07	-0,02	0,00
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,80	0,52	-0,01	-0,12
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	-0,11	0,98	-0,01	-0,02

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,79
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,69
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,94
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,98
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,98
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,95
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,95
kül_szállító	1,00	0,94
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,92
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,68
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,98
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,93
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,98

c12) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Nógrád megye

Változó megnevezése	Faktorok			
	1	2	3	4
támnftönk	0,34	0,10	-0,15	0,88
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,03	0,04	0,32	-0,06
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	-0,11	0,19	0,16	0,01
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,01	0,99	0,01	-0,06
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,82	-0,07	0,36	0,19
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,01	0,99	0,01	-0,06
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,41	-0,02	-0,85	0,00
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	-0,81	-0,02	0,18	-0,22
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,26	-0,47	0,13	0,77
kül_szállító	-0,17	-0,10	0,78	0,51
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,35	0,04	0,90	-0,04
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,87	0,00	0,46	-0,07
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,01	0,99	0,01	-0,06
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,88	-0,08	0,19	0,25

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,93
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,11
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,07
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,99
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,84
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,99
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,90
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,74
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,90
kül_szállító	1,00	0,90
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,94
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,97
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,99
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,88

c13) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Pest megye

Változó megnevezése	Faktorok					
	1	2	3	4	5	6
támnftönk	0,03	0,03	0,00	-0,01	0,76	0,32
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,77	-0,03	0,04	-0,41	0,16	-0,18
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,01	-0,27	0,62	0,20	0,52	0,05
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,24	0,04	-0,03	-0,02	-0,05	0,73
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	-0,87	0,02	0,05	0,26	-0,02	-0,01
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,01	0,03	0,17	0,09	0,71	-0,21
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,16	0,06	0,91	-0,16	-0,09	0,03
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	0,06	0,99	-0,02	0,10	0,01	-0,01
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,59	-0,11	0,24	0,53	-0,20	0,13
kül_szállító	0,76	0,19	-0,01	0,09	-0,01	0,14
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	-0,17	0,29	-0,07	0,89	0,11	0,08
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,05	-0,99	0,02	-0,10	0,00	0,00
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	-0,27	0,00	-0,31	0,66	0,16	-0,27
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,11	0,04	0,00	0,00	-0,07	-0,54
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,20	-0,02	0,81	-0,09	0,28	-0,10

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,68
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,83
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,77
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,60
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,83
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,58
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,89
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,99
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,76
kül_szállító	1,00	0,64
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,92
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,99
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,70
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,31
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,80

c14) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Somogy megye

Változó megnevezése	Faktorok				
	1	2	3	4	5
támnftönk	0,93	-0,02	0,31	-0,08	-0,06
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,02	0,02	-0,17	-0,07	0,54
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,97	-0,01	0,01	0,07	-0,13
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,80	-0,02	0,08	0,49	0,15
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,98	-0,01	-0,04	-0,02	0,02
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,01	1,00	-0,01	0,00	0,02
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,97	-0,01	-0,20	0,03	-0,05
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	-0,01	0,01	-0,63	-0,13	0,26
kül_rövid_lejáratú_hitelek	-0,03	0,00	-0,12	0,96	0,04
kül_szállító	0,01	0,01	-0,09	0,19	0,76
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,84	0,02	0,34	-0,22	0,22
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,15	0,00	0,76	-0,29	-0,26
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	-0,43	0,00	0,63	-0,29	0,44
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,01	1,00	-0,01	0,00	0,02
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,94	-0,01	-0,24	-0,01	-0,04

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,96
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,32
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,96
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,92
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,97
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	1,00
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,98
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,48
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,94
kül_szállító	1,00	0,62
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,92
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,75
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,85
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	1,00
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,95

c15) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Szabolcs-Szatmár-Bereg megye

Változó megnevezése	Faktorok				
	1	2	3	4	5
támnftönk	0,94	0,10	-0,01	0,14	0,01
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,10	0,02	-0,09	-0,32	0,76
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,95	0,04	0,03	0,16	-0,01
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,05	-0,02	-0,79	-0,10	0,02
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	-0,37	0,16	0,09	-0,57	0,06
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,03	0,98	-0,07	0,04	-0,01
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,17	0,10	-0,01	0,62	-0,05
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	-0,12	-0,02	0,11	0,48	0,66
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,95	0,07	0,02	0,17	0,00
kül_szállító	0,93	0,08	0,08	0,13	0,00
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,38	0,77	0,20	-0,09	0,02
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,15	-0,01	0,82	-0,16	0,01
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,03	0,97	-0,05	0,03	0,00
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,94	0,00	0,03	0,02	0,02

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,91
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,71
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,94
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,63
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,50
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,96
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,43
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,69
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,93
kül_szállító	1,00	0,89
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,78
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,72
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,95
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,88

c16) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Jász-Nagykun-Szolnok megye

Változó megnevezése	Faktorok			
	1	2	3	4
támnftönk	0,94	-0,07	0,07	-0,05
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,97	0,13	-0,01	-0,01
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,94	0,09	0,17	-0,02
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,03	0,87	0,04	-0,03
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,71	0,01	0,16	-0,10
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,03	0,01	0,10	0,80
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,05	-0,62	0,04	-0,06
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	0,00	0,08	0,92	0,01
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,34	-0,85	-0,08	0,12
kül_szállító	0,65	-0,21	0,66	-0,18
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,78	0,34	-0,17	-0,04
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,97	-0,13	0,01	0,01
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,54	0,45	-0,26	-0,06
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	-0,04	-0,05	-0,15	0,81
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	-0,90	0,11	0,00	-0,04

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,90
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,96
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,92
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,75
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,55
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,64
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,39
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,84
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,85
kül_szállító	1,00	0,94
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,75
kül_törlesztés_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,96
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,57
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,68
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,82

c17) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Tolna megye

Változó megnevezése	Faktorok					
	1	2	3	4	5	6
támnftönk	0,86	0,06	0,08	0,11	0,06	0,06
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,07	0,07	0,11	-0,27	0,19	0,52
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,55	0,69	-0,05	0,14	0,41	0,05
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	0,94	0,00	-0,04	0,18	0,02	0,07
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,06	-0,12	-0,08	-0,06	-0,38	0,69
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,00	-0,01	0,99	0,04	-0,01	-0,02
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,17	0,11	0,06	0,91	0,03	0,01
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	-0,08	0,01	-0,03	0,06	0,94	0,02
kül_rövid_lejáratú_hitelek	-0,92	-0,01	0,06	-0,16	0,27	-0,08
kül_szállító	0,26	-0,95	0,01	-0,08	0,00	-0,04
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,22	0,94	0,01	0,08	-0,06	-0,05
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	-0,08	-0,06	0,10	-0,40	-0,13	-0,69
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,00	-0,01	0,99	0,04	-0,01	-0,02
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,24	0,10	0,05	0,90	0,06	-0,04

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,76
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,40
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,97
kül_működési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,93
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,64
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,99
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,88
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,91
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,94
kül_szállító	1,00	0,98
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,95
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,68
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,99
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,89

c18) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Vas megye

Változó megnevezése	Faktorok			
	1	2	3	4
támnftönk	0,94	-0,01	0,19	-0,03
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,01	0,01	0,01	1,00
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,00	1,00	-0,05	0,01
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,99	-0,02	-0,02	0,03
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,04	-0,02	0,87	-0,02
kül_rövid_lejáratú_hitelek	-0,02	0,01	0,86	0,03
kül_szállító	-0,91	-0,32	0,08	-0,04
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,96	-0,20	-0,04	0,04
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,99	-0,02	-0,01	-0,04
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,00	0,99	0,04	0,01

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,92
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	1,00
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,99
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,99
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,76
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,75
kül_szállító	1,00	0,93
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,97
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,99
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,99

c19) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Veszprém megye

Változó megnevezése	Faktorok			
	1	2	3	4
támnftönk	0,89	0,05	0,14	0,06
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	-0,19	0,06	-0,97	-0,03
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,10	-0,21	0,23	0,68
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,94	0,13	0,03	0,07
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	-0,76	0,57	-0,09	0,09
kül_rövid_lejáratú_hitelek	0,92	-0,10	0,12	-0,14
kül_szállító	0,18	0,46	-0,02	0,84
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,21	0,96	0,12	-0,08
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,04	-0,05	0,99	0,04
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,35	0,06	0,14	-0,82
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	-0,28	0,91	-0,29	0,05

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,82
kül_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,99
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,58
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,91
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,92
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,90
kül_szállító	1,00	0,95
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,99
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,99
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,82
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,99

c20) Főkomponens elemzés eredménye varimax rotációval Zala megye

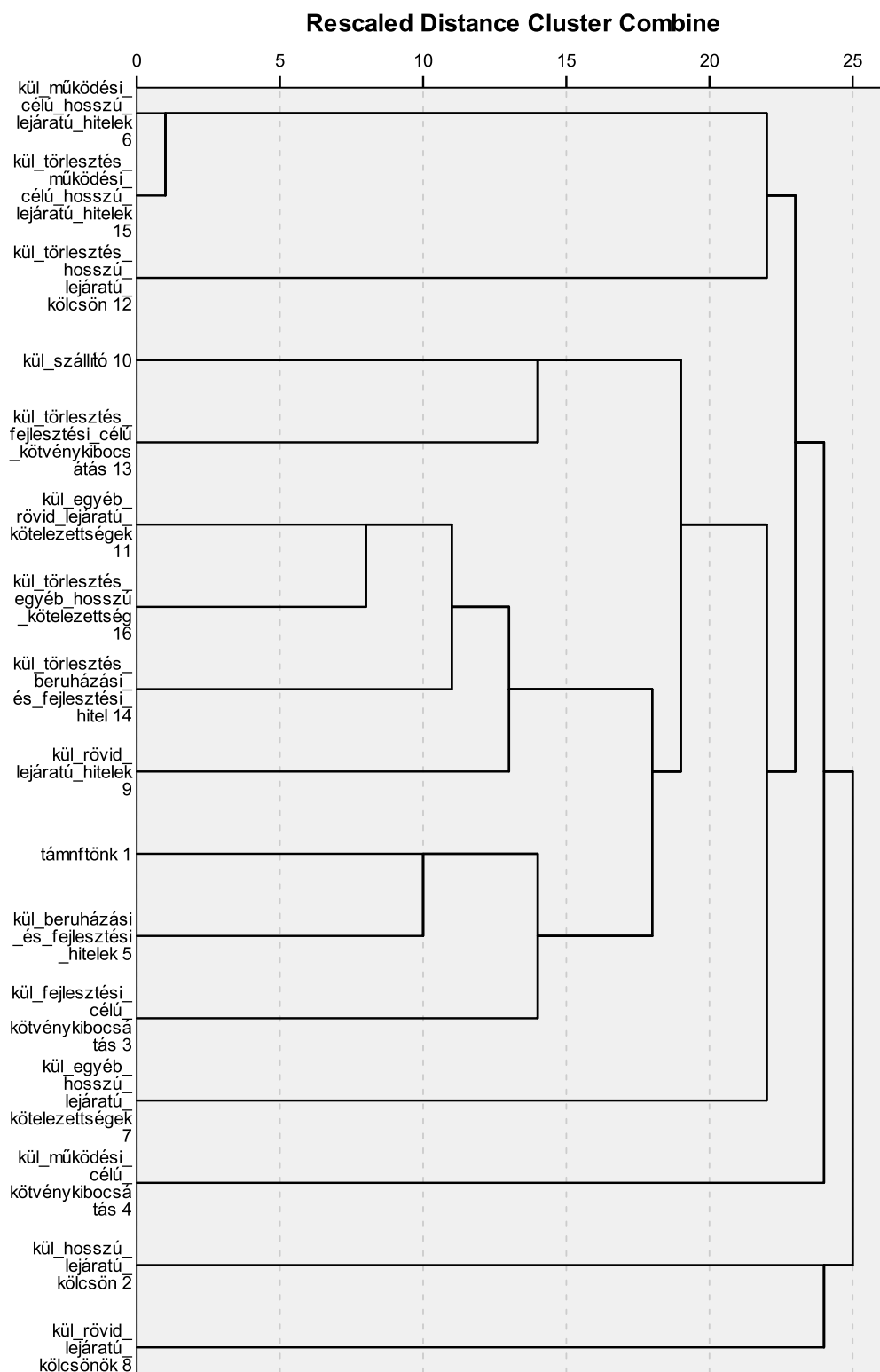
Változó megnevezése	Faktorok			
	1	2	3	4
támnftönk	0,69	-0,08	0,63	0,06
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	0,03	0,95	0,00	0,03
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	0,45	-0,11	0,82	0,05
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,99	-0,01	0,01	0,00
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	0,85	0,00	-0,02	-0,01
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	0,00	0,01	-0,01	1,00
kül_rövid_lejáratú_hitelek	-0,02	0,96	-0,06	-0,02
kül_szállító	-0,25	0,03	0,68	-0,06
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	0,99	0,01	0,14	0,01
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	0,99	-0,01	0,01	0,00
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	0,90	0,06	0,37	0,03
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	0,99	-0,01	0,01	0,00
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	0,99	-0,01	0,01	0,00

Kommunalitások		
	Initial	Extraction
támnftönk	1,00	0,88
kül_fejlesztési_célú_kötvénykibocsátás	1,00	0,90
kül_beruházási_és_fejlesztési_hitelek	1,00	0,90
kül_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,98
kül_egyéb_hosszú_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,72
kül_rövid_lejáratú_kölcsönök	1,00	0,99
kül_rövid_lejáratú_hitelek	1,00	0,94
kül_szállító	1,00	0,52
kül_egyéb_rövid_lejáratú_kötelezettségek	1,00	0,99
kül_törlesztés_hosszú_lejáratú_kölcsön	1,00	0,98
kül_törlesztés_beruházási_és_fejlesztési_hitel	1,00	0,95
kül_törlesztés_működési_célú_hosszú_lejáratú_hitelek	1,00	0,98
kül_törlesztés_egyéb_hosszú_kötelezettség	1,00	0,97

a) *Klaszteranalízis*

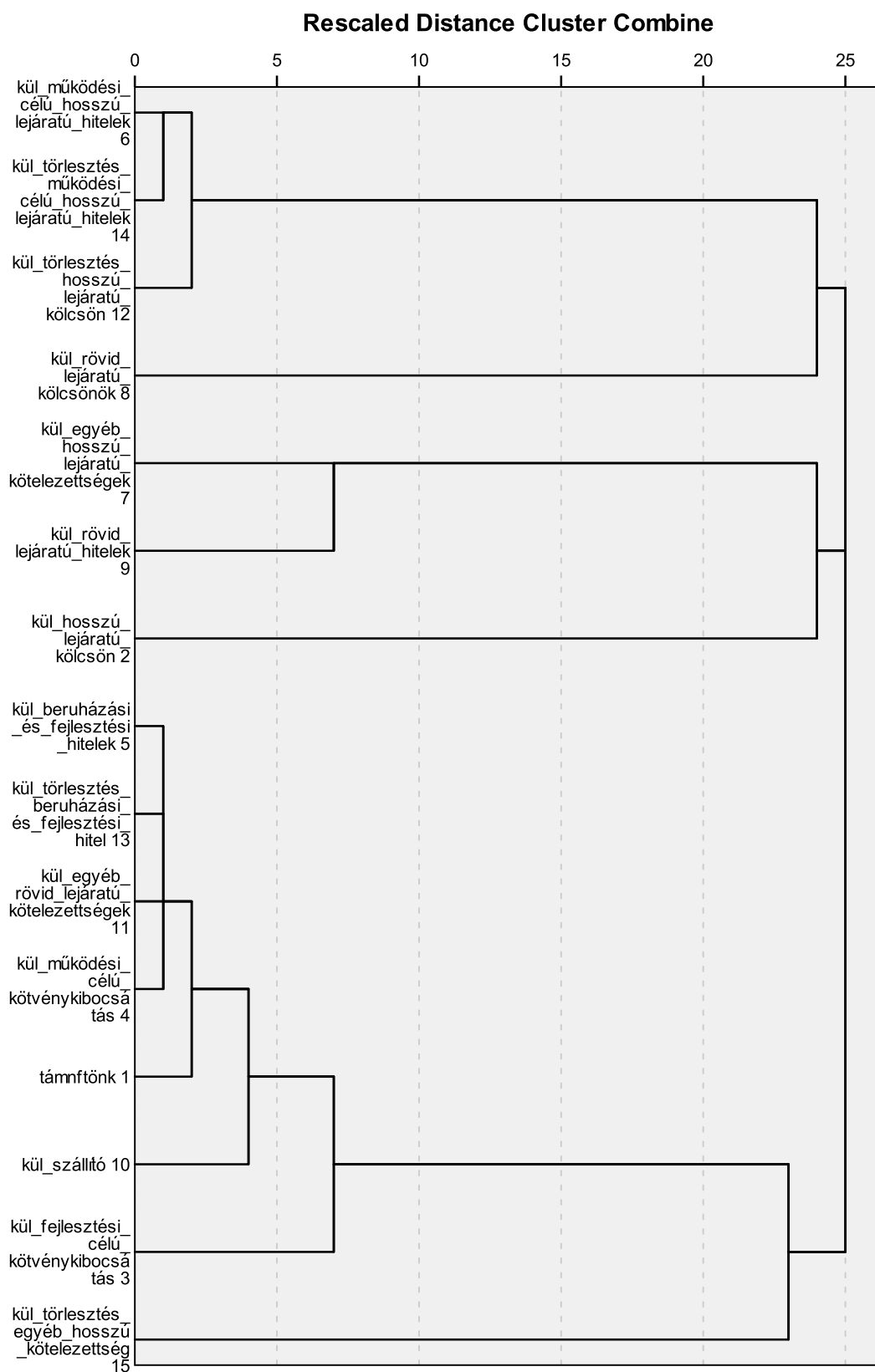
d1) *Klaszteranalízis országos szinten*

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



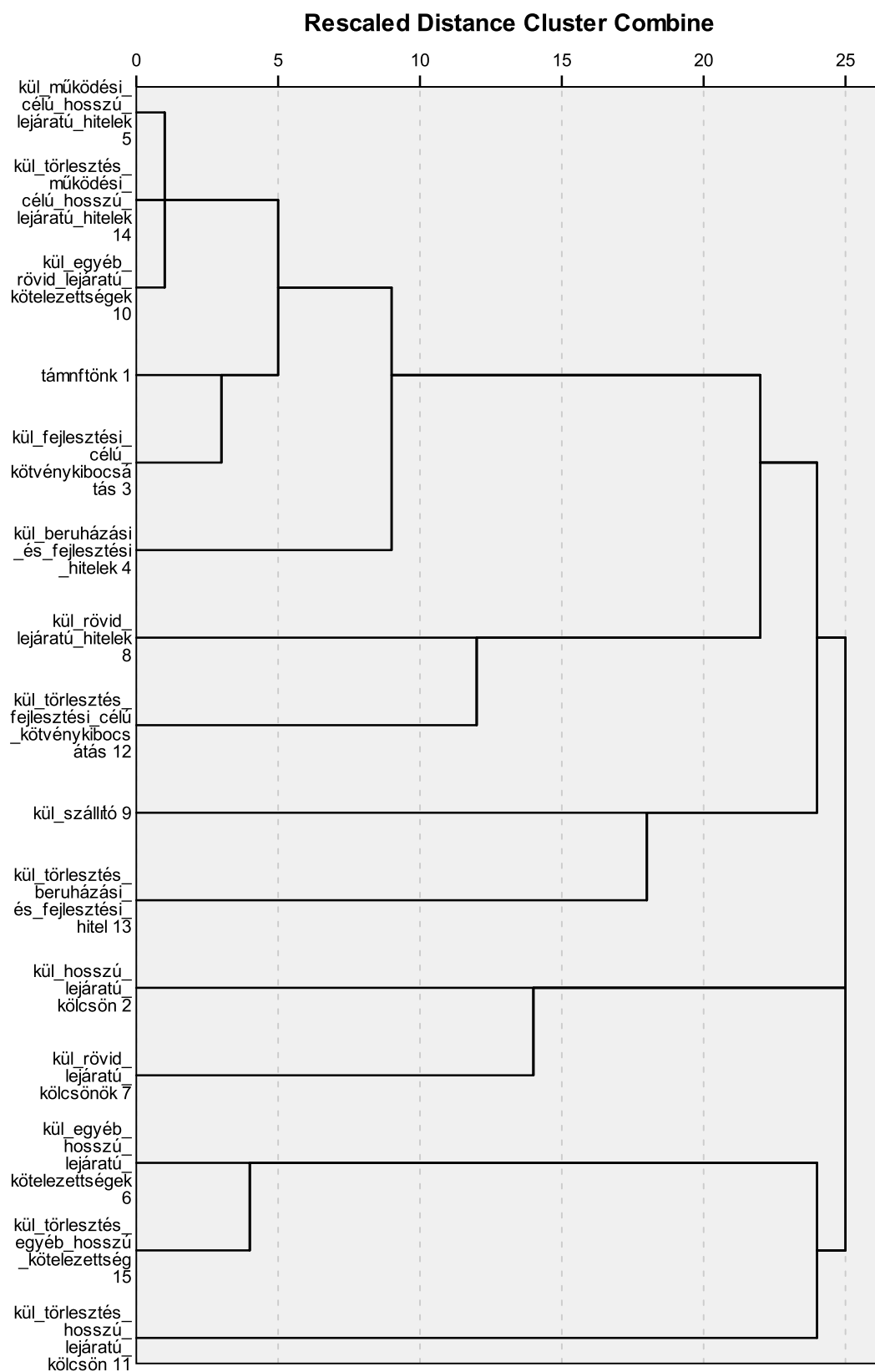
d2) Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Baranya)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



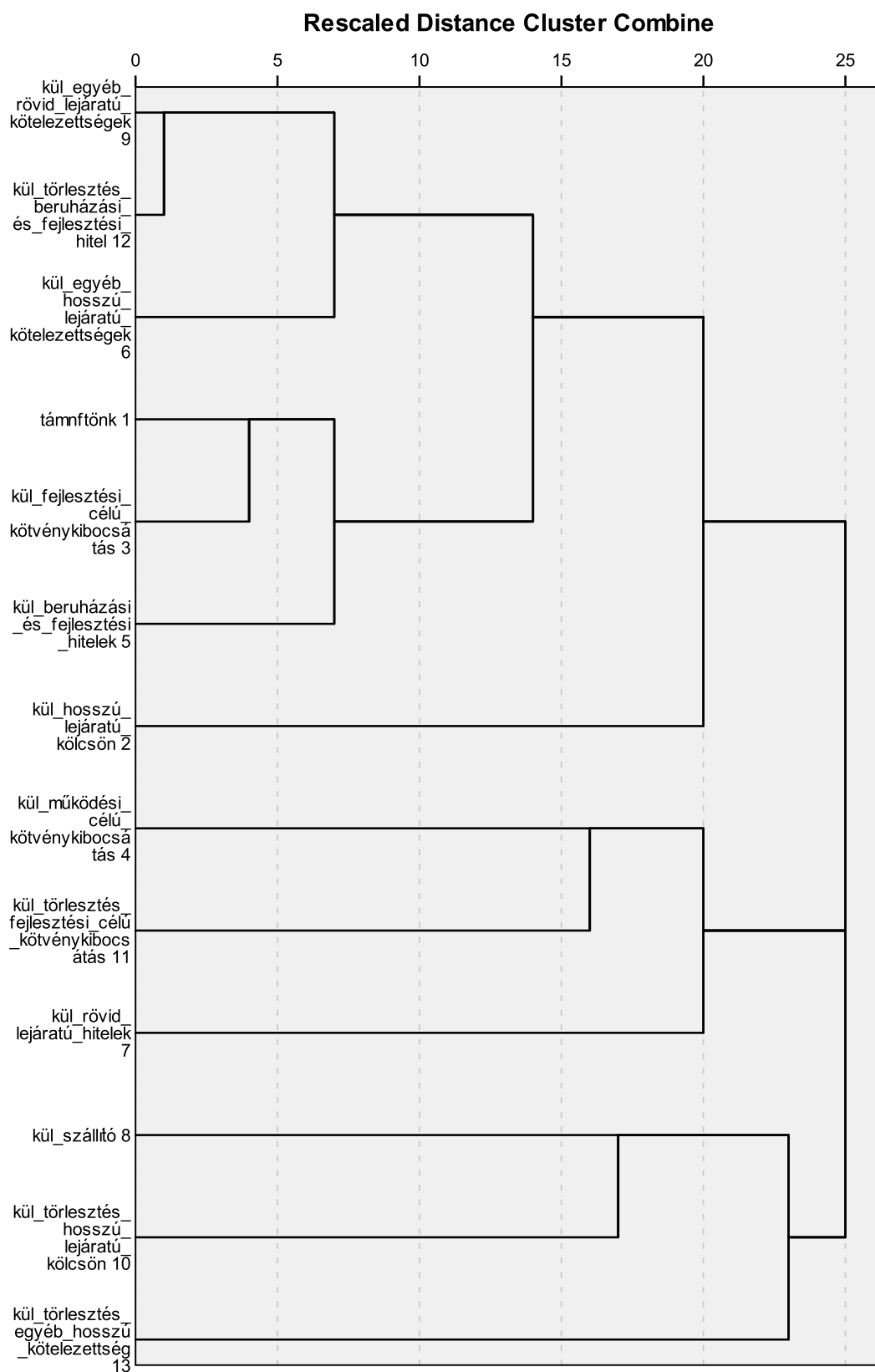
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Bács-Kiskun)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



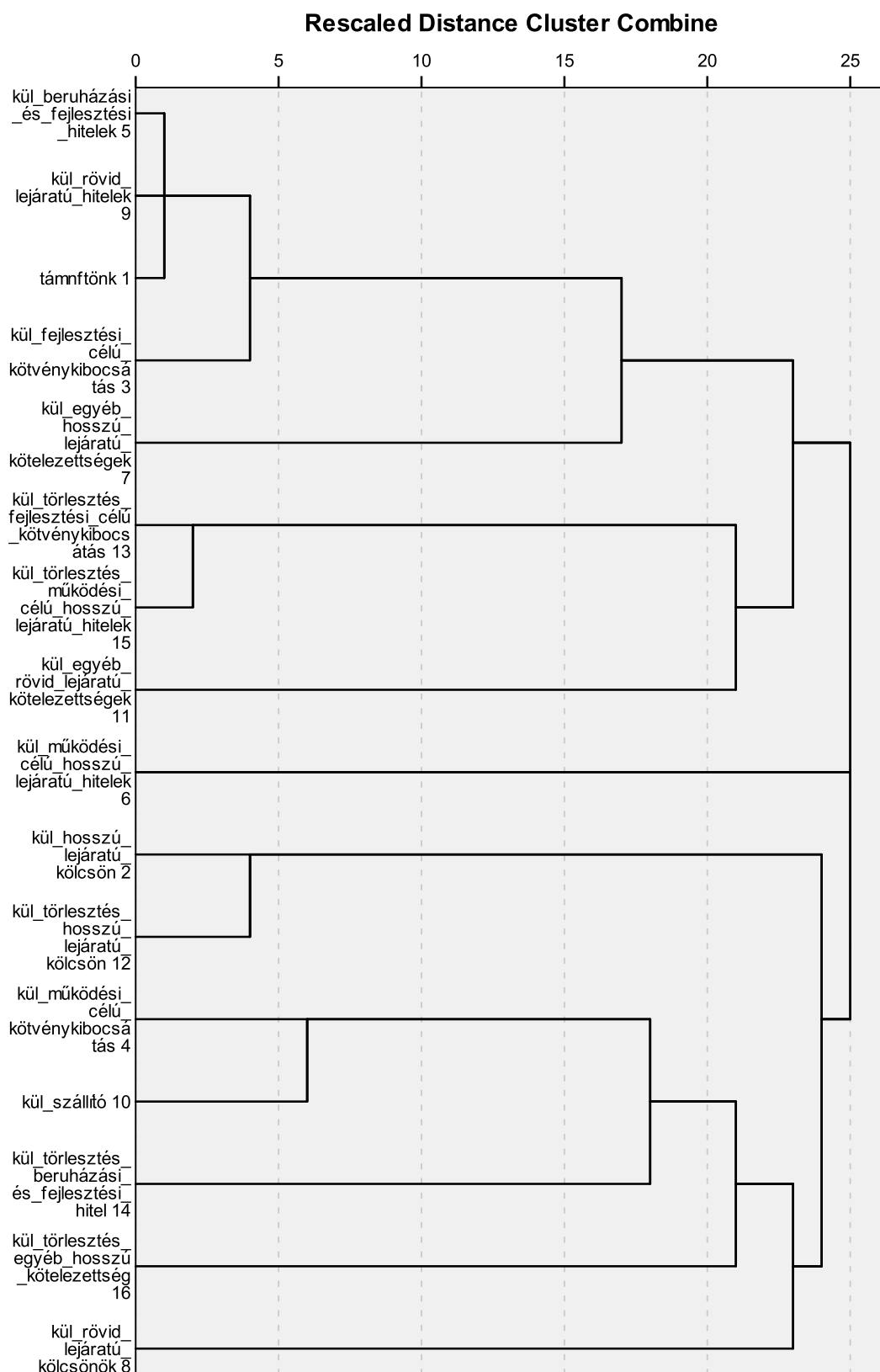
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Békés)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



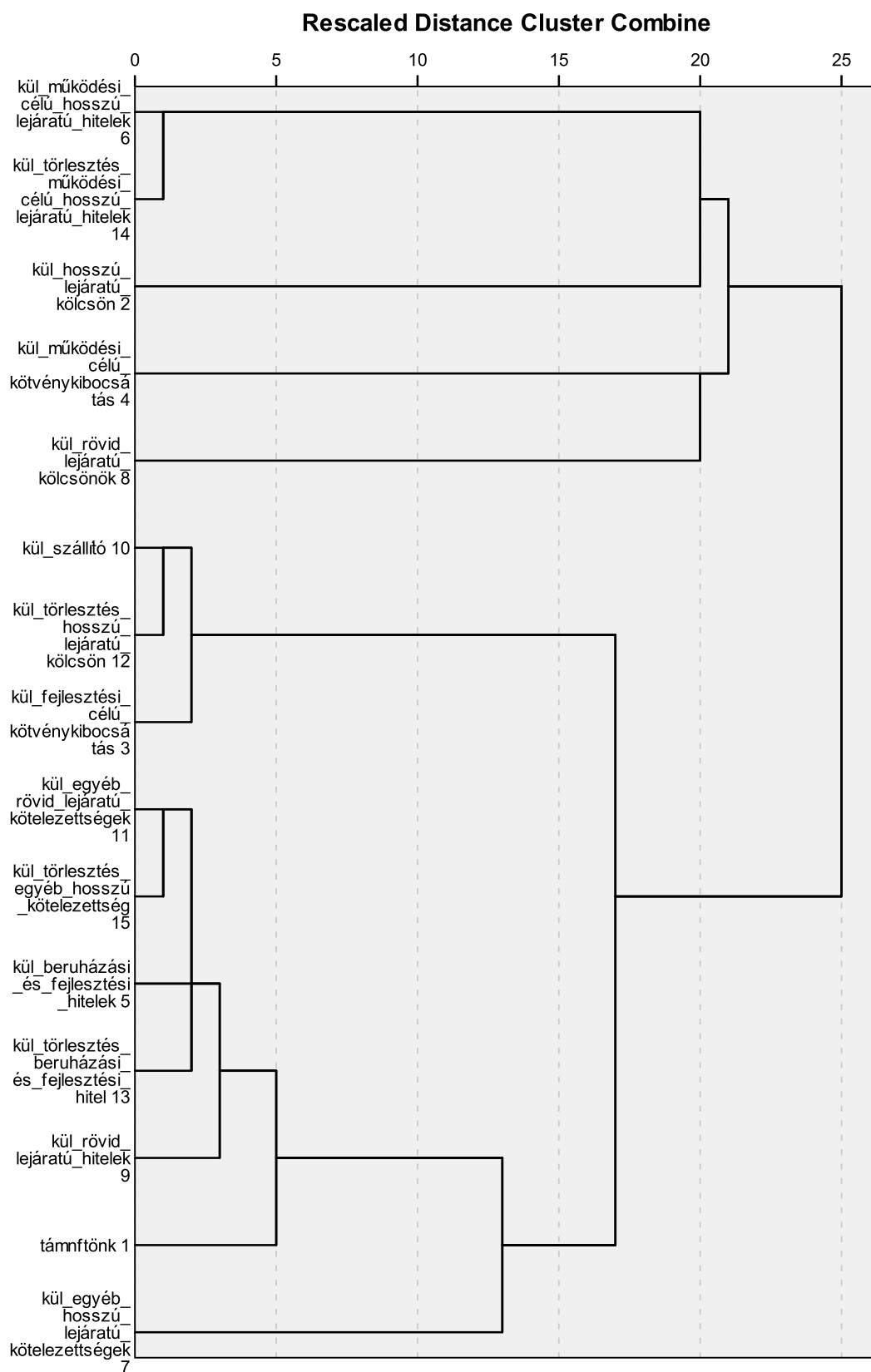
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Borsod-Abaúj-Zemplén)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



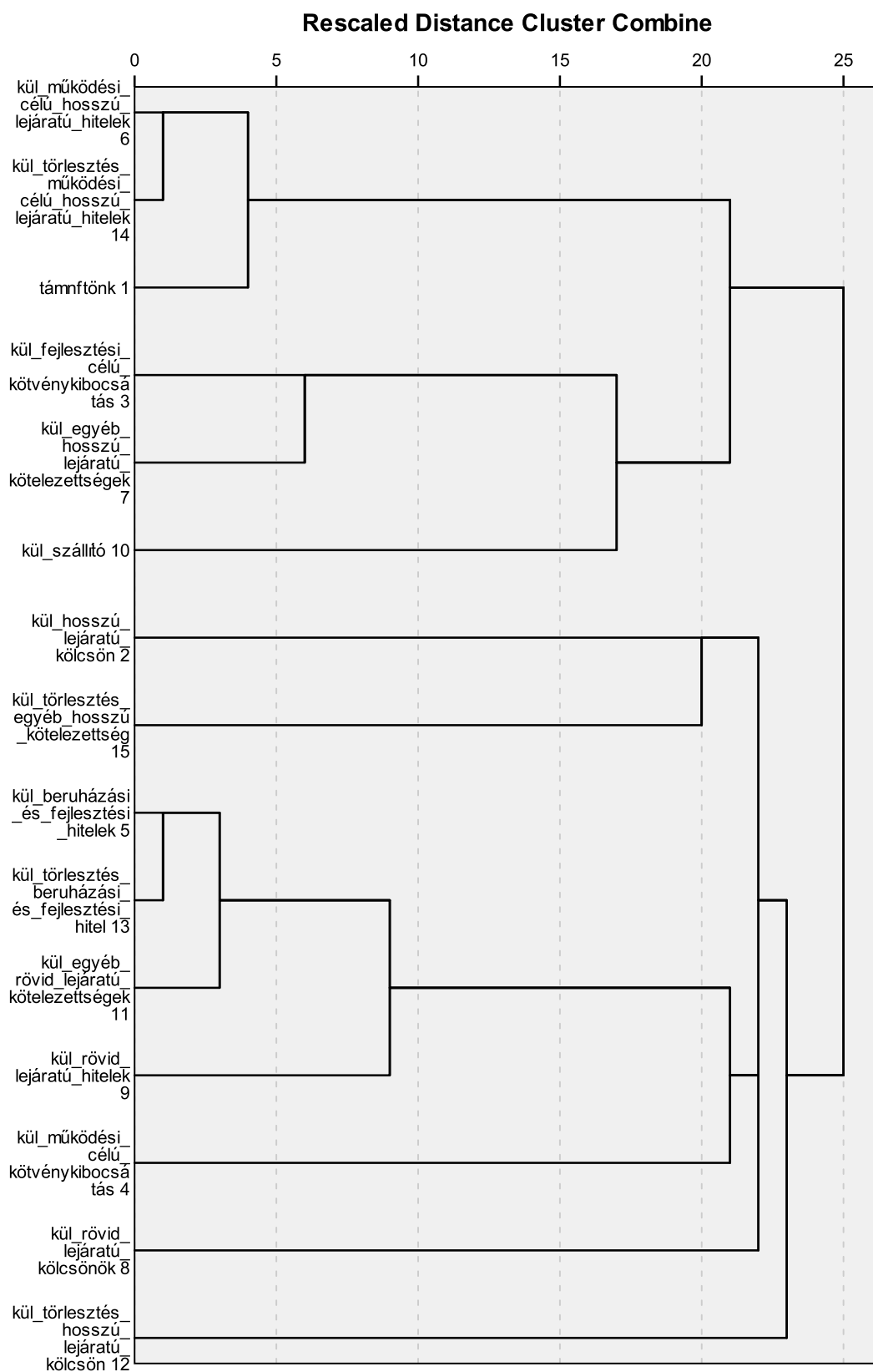
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Csongrád)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



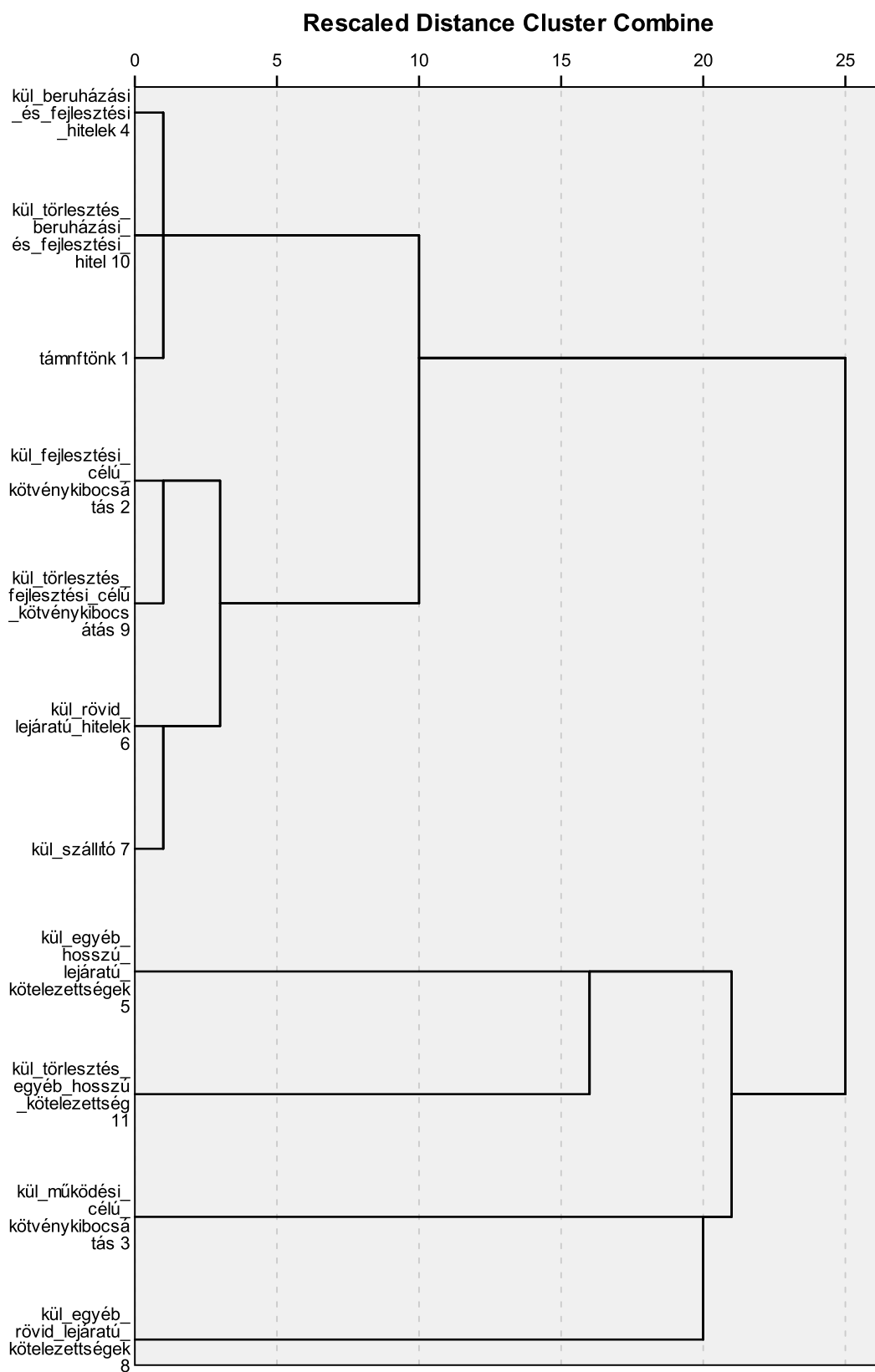
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Fejér)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



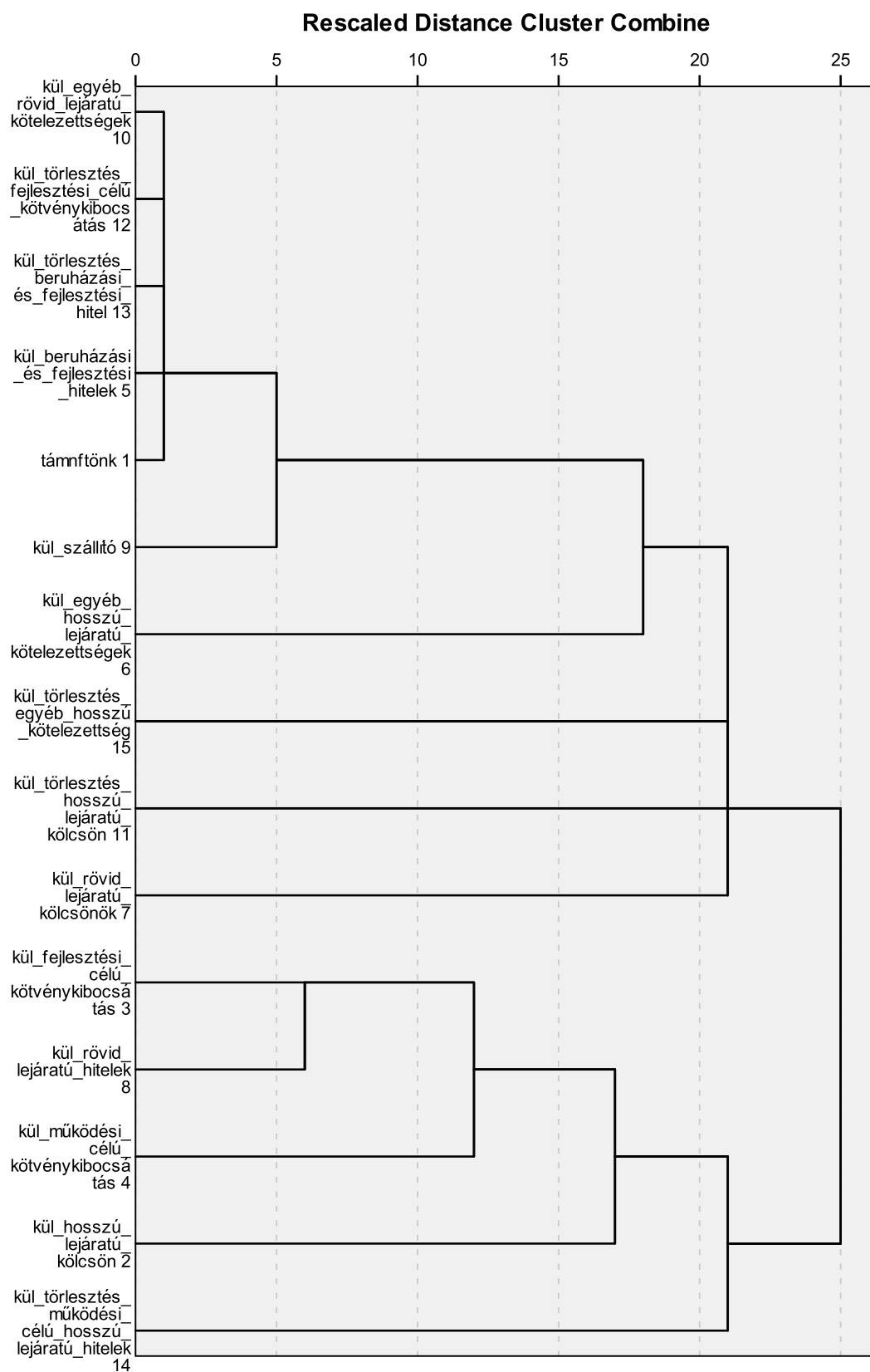
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Győr-Moson-Sopron)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



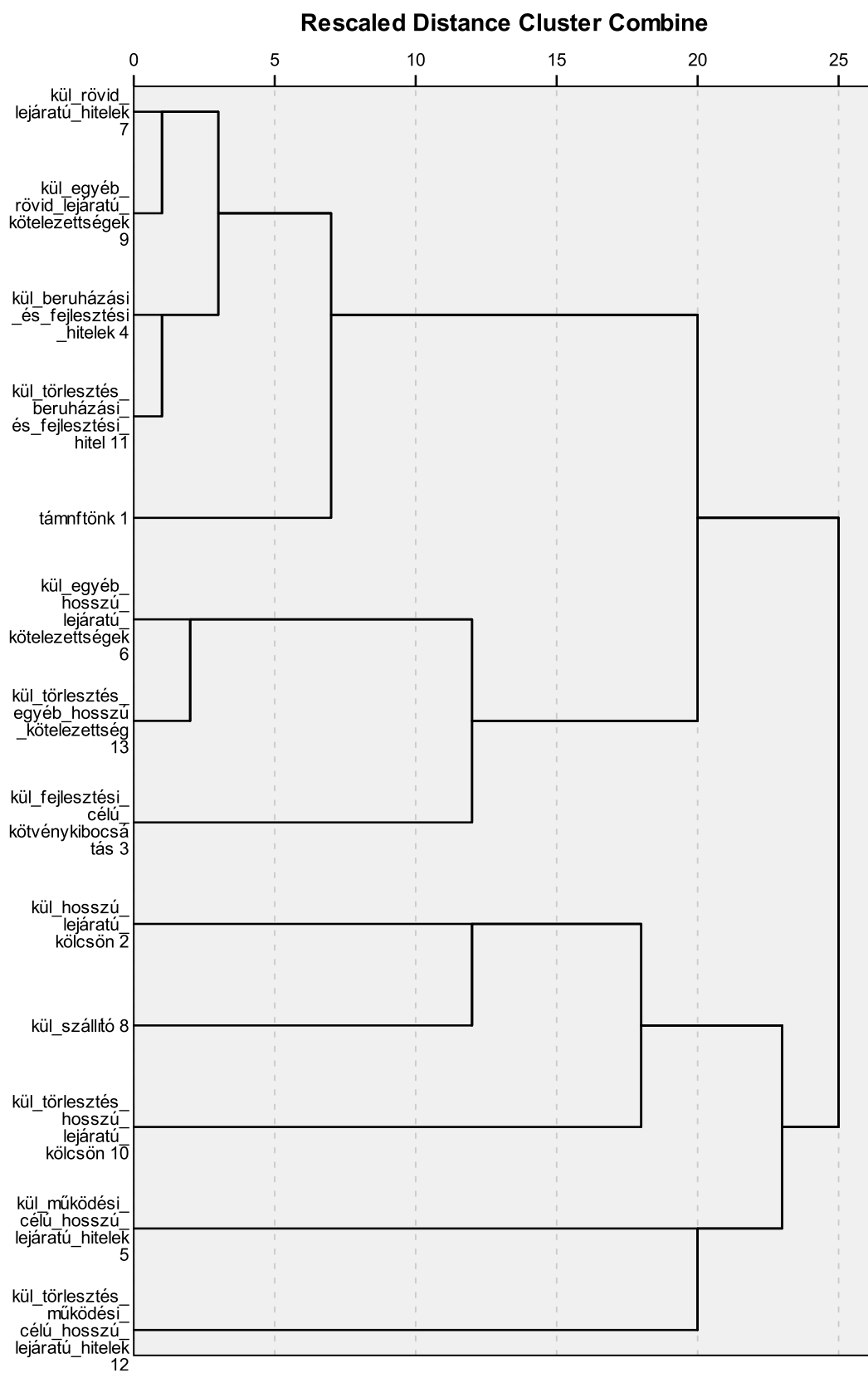
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Hajdú-Bihar)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



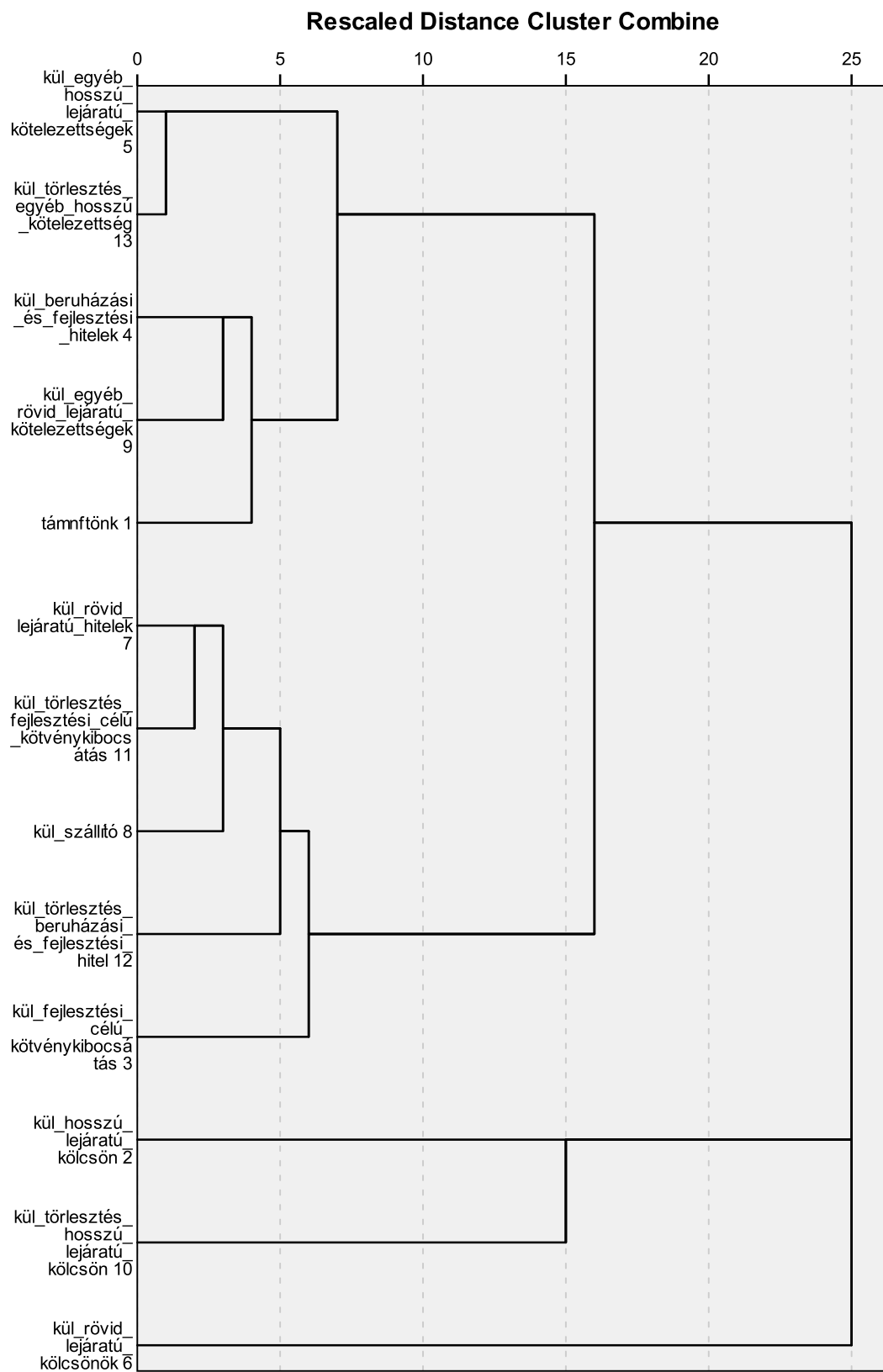
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Heves)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



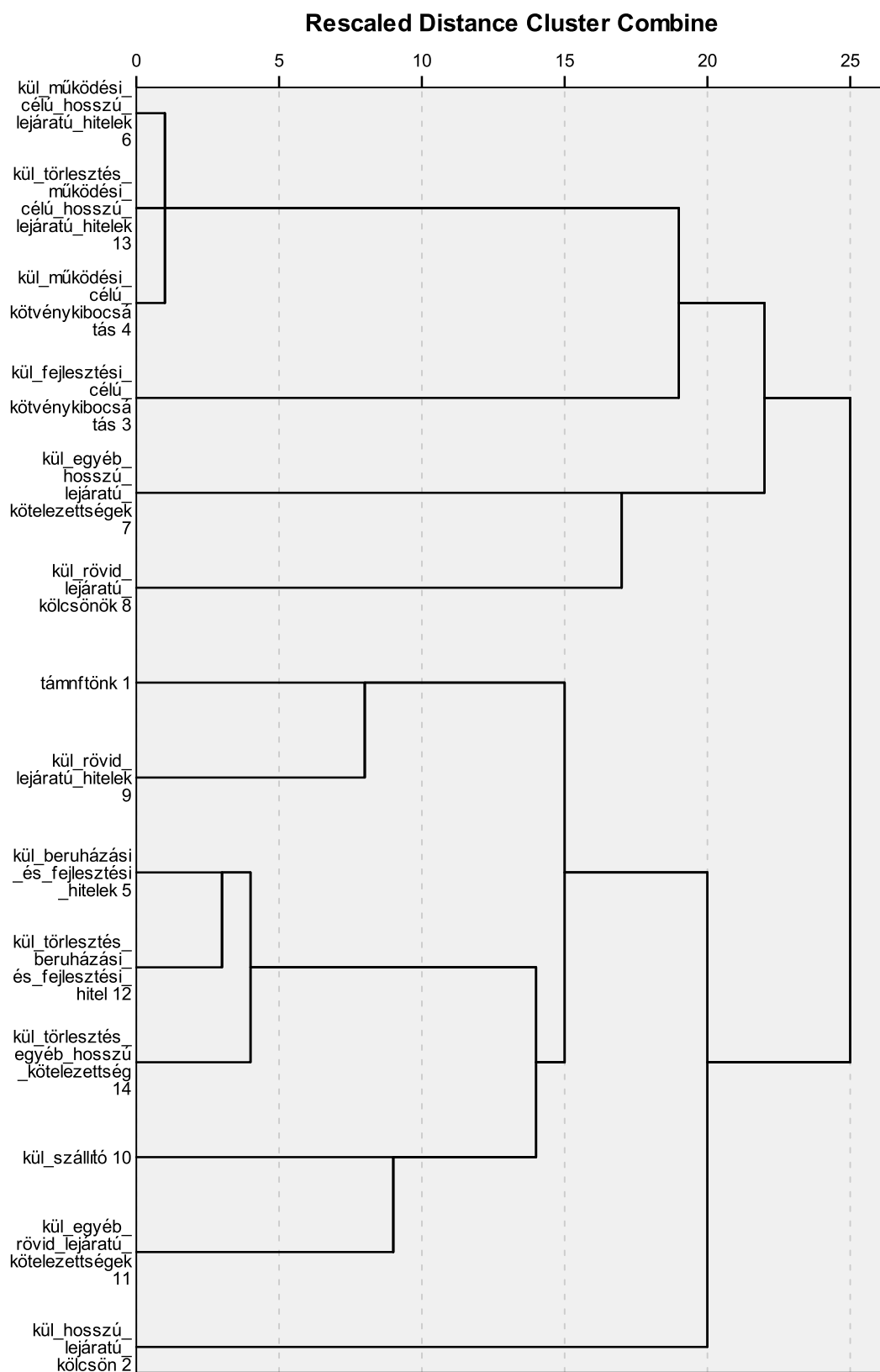
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Komárom-Esztergom)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



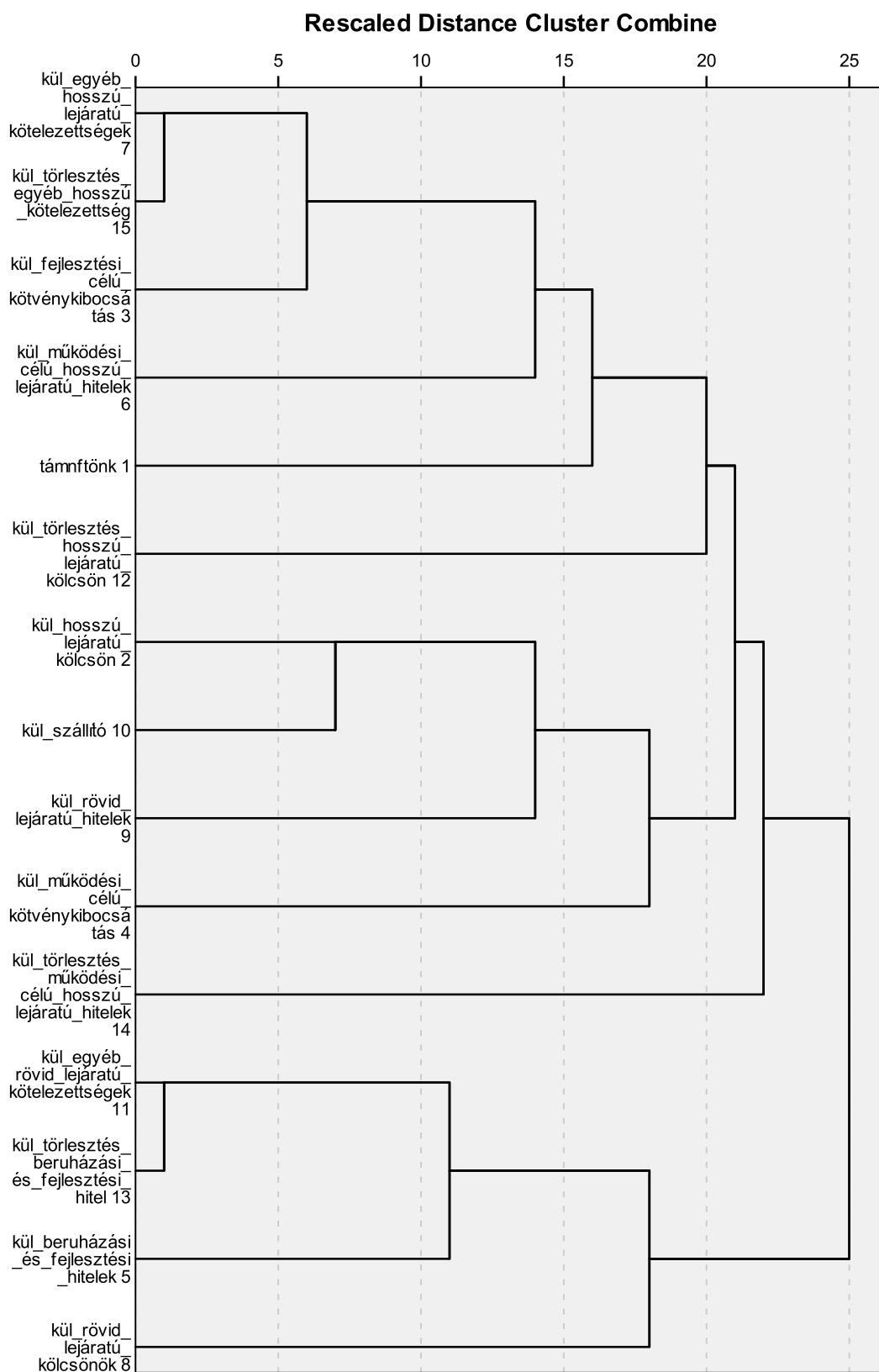
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Nógrád)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



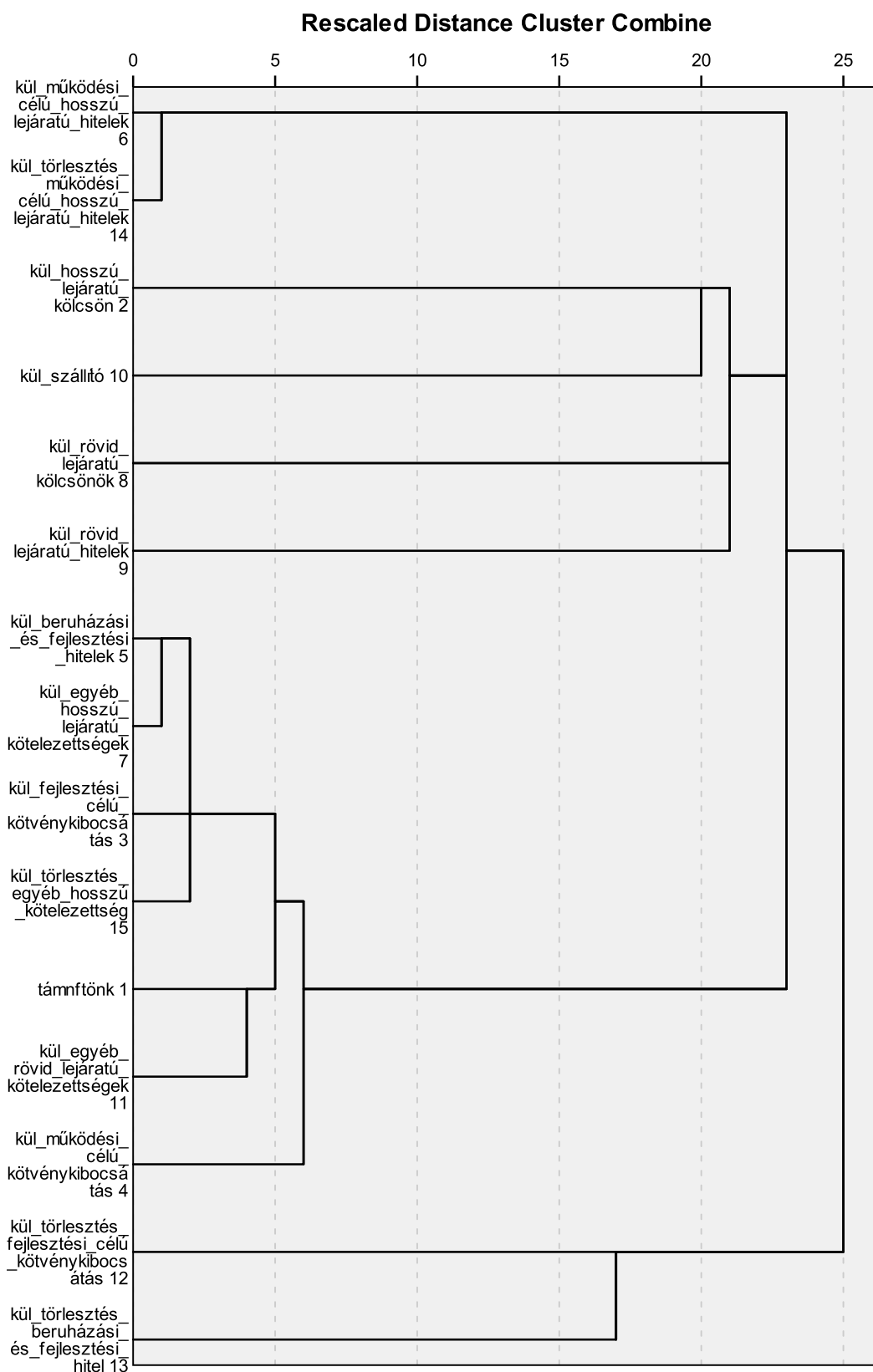
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Pest)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



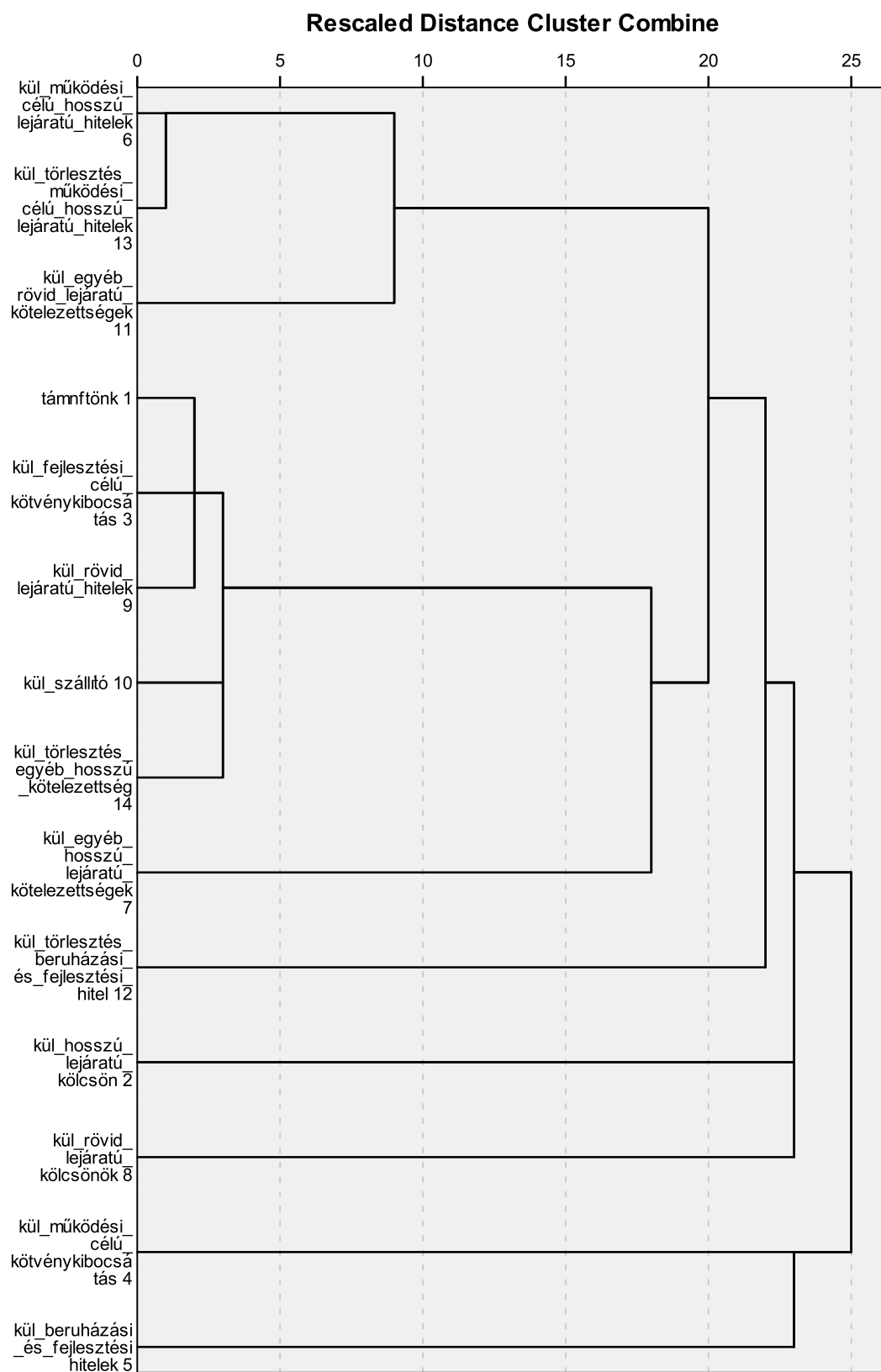
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Somogy)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



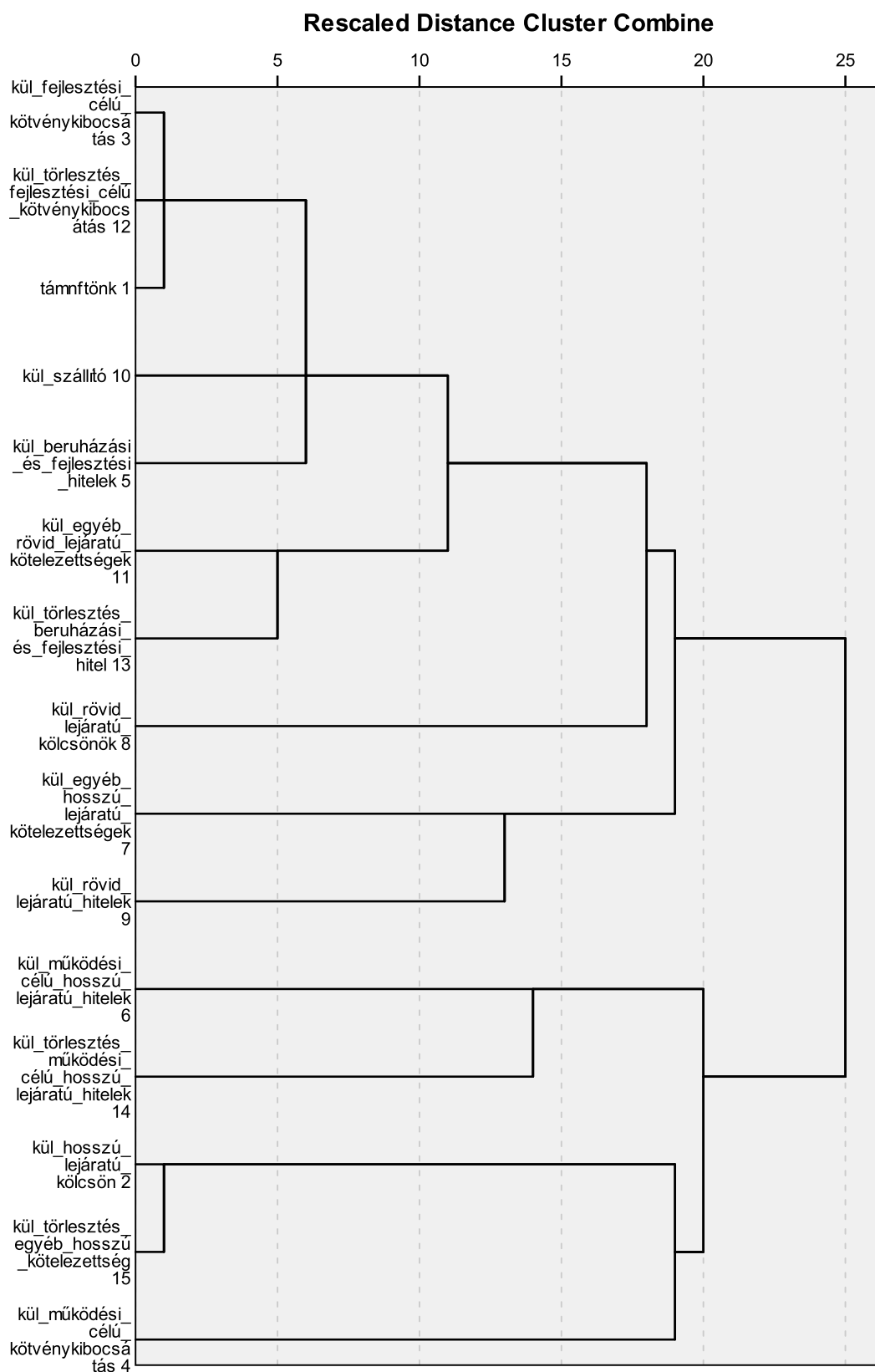
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Szabolcs-Szatmár-Bereg)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



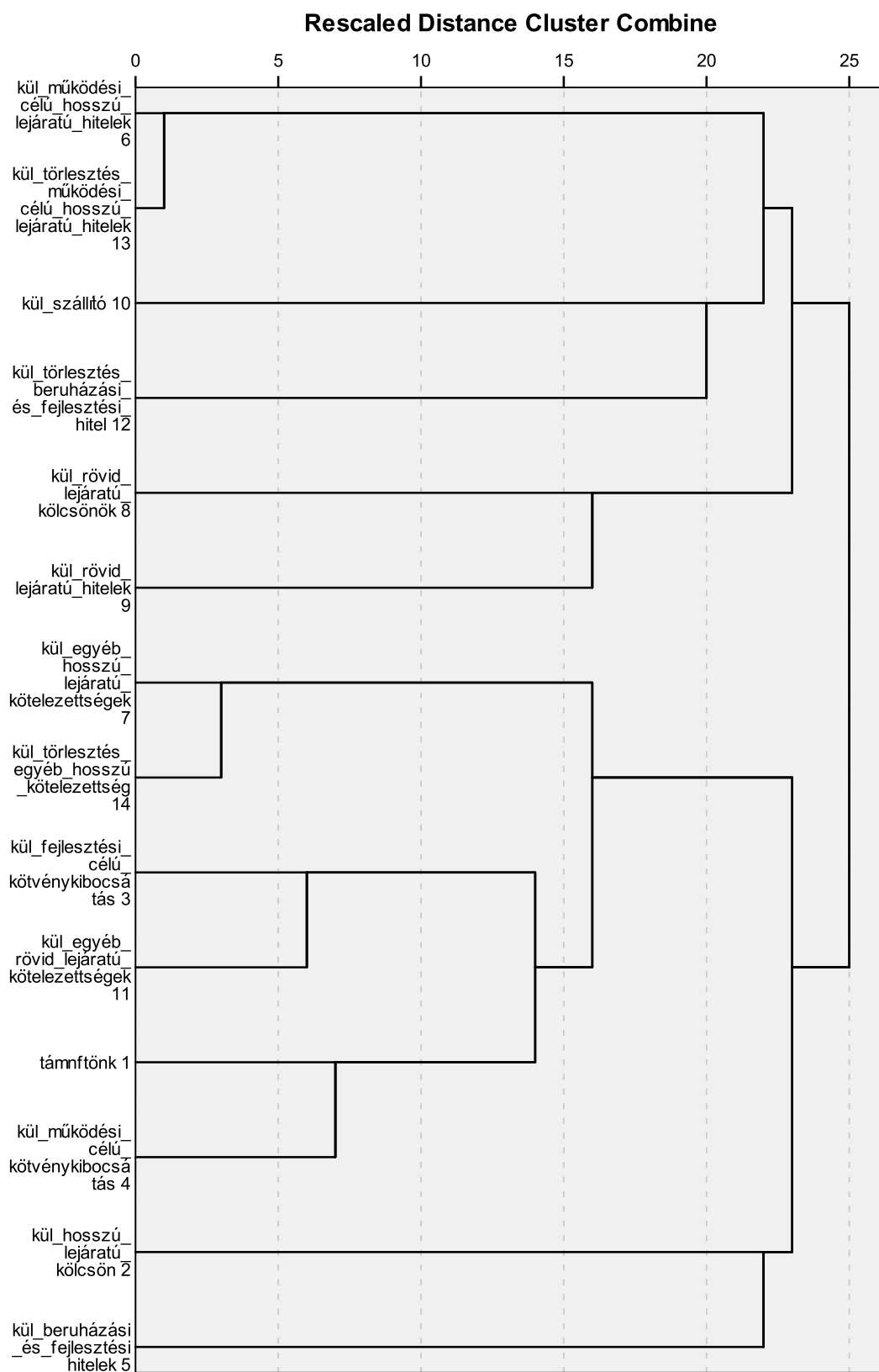
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Jász-Nagykun-Szolnok)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



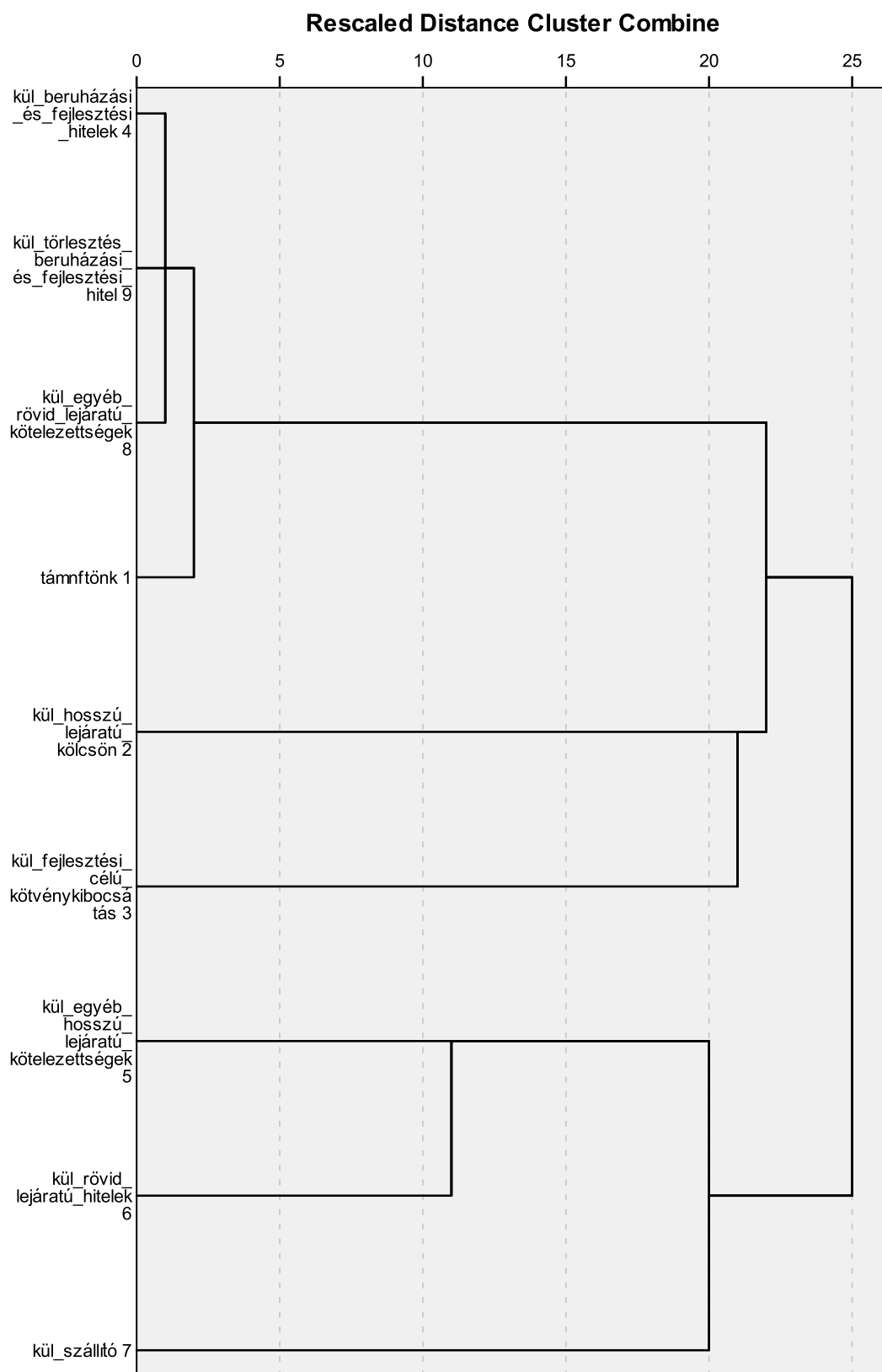
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Tolna)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



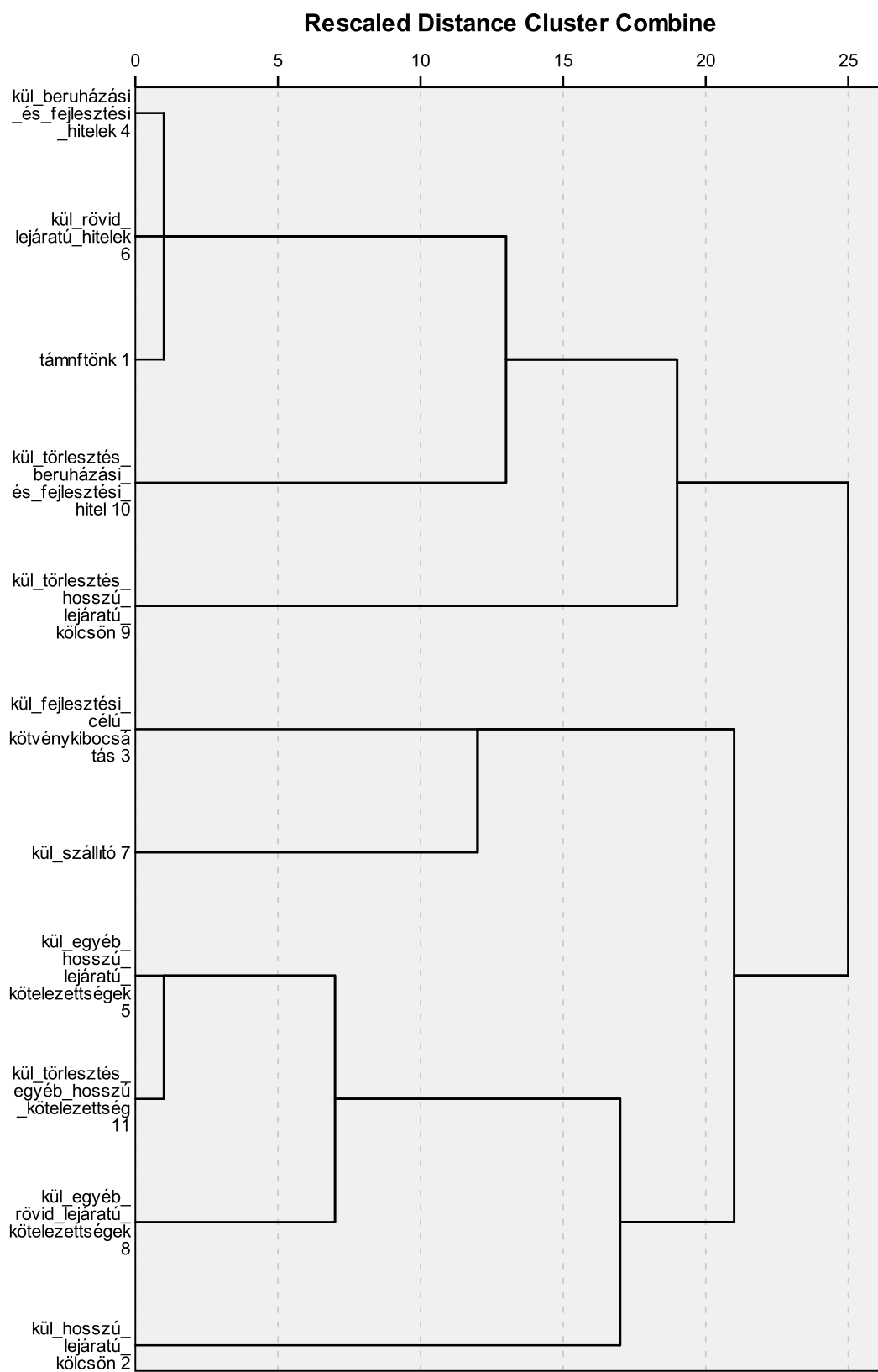
Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Vas)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)

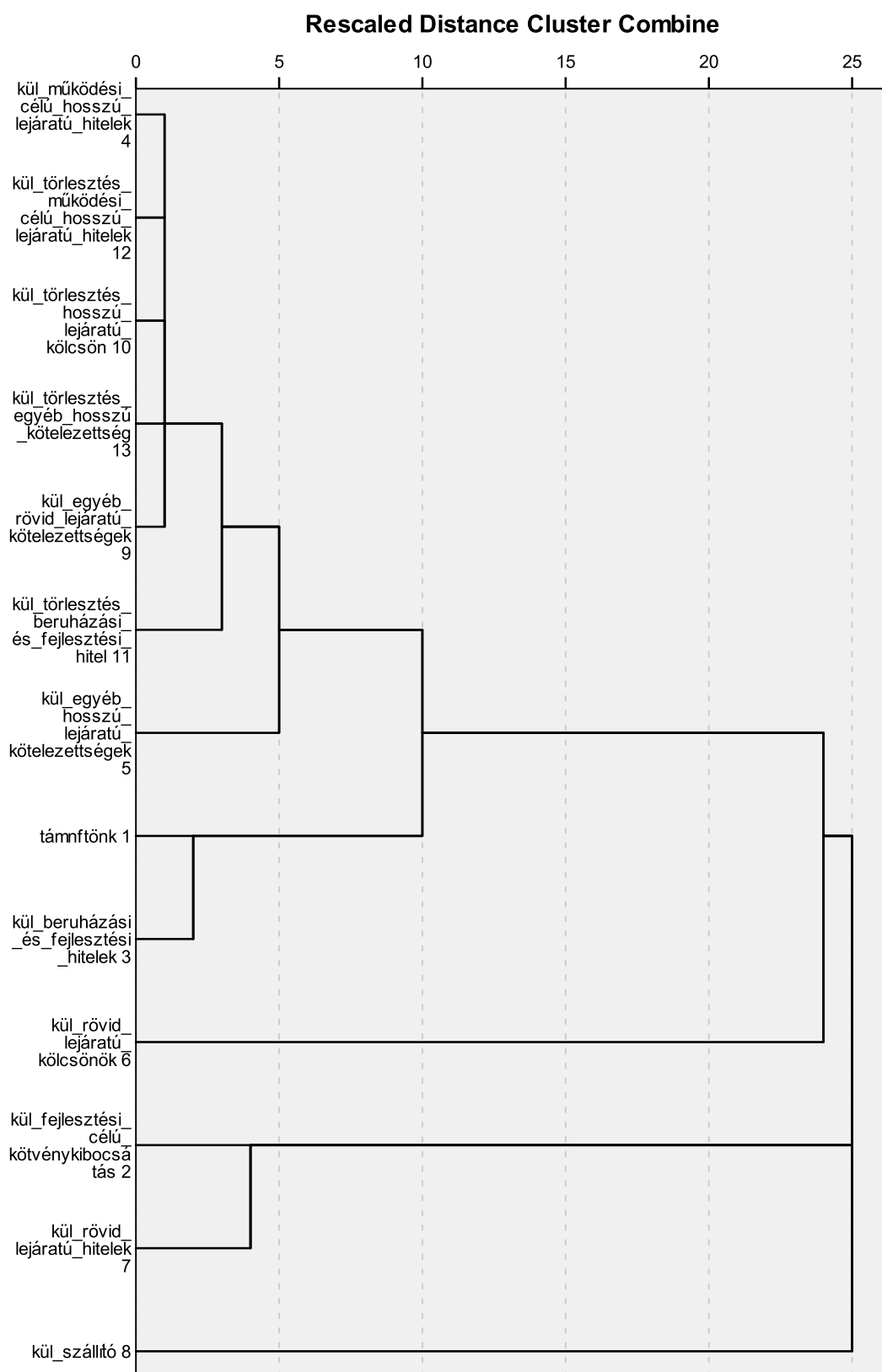


Klaszteranalízis megye (NUTS3) szinten (Veszprém)

Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



Dendrogram using Average Linkage (Between Groups)



14. számú melléklet: A H4 hipotézis tesztelésének eredményei

a) Pearson korreláció vizsgálat helyi önkormányzatra

Pearson korreláció országos szinten												
Országosan	Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tá_m	sza	teért	sajátbev	helyiadoossz	IPAössz	adóbiáság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Állandó_népesség_száma_2008	1	0,852	0,977	0,968	0,849	0,974	0,886	0,866	0,782	0,727	0,556	0,87

Pearson korreláció nagyrégió (NUTS1) szinten													
Statistikai nagyrégió		Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tá_m	szja	teért	sajátbev	helyiadeossz	IPAössz	adóbiráság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Közép-Magyarország	Állandó_népesség_száma_2008	1	0,561	0,946	0,89	0,679	0,827	0,565	0,539	0,753	0,384	0,471	0,771
Dunántúl		1	0,895	0,986	0,966	0,877	0,982	0,934	0,919	0,786	0,784	0,672	0,855
Alföld és Észak		1	0,885	0,984	0,983	0,901	0,984	0,964	0,96	0,806	0,843	0,533	0,891

Pearson korreláció régió (NUTS2) szinten													
Régió		Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tám	szja	teért	sajátbev	helyiadaosság	IPAössz	adóbiáság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Közép-Magyarország	Állandó_népesség_száma_2008	1	0,561	0,946	0,89	0,679	0,827	0,565	0,539	0,753	0,384	0,471	0,771
Közép-Dunántúl		1	0,81	0,981	0,975	0,84	0,976	0,943	0,917	0,916	0,626	0,36	0,815
Nyugat-Magyarország		1	0,929	0,994	0,966	0,909	0,993	0,971	0,976	0,708	0,868	0,742	0,857
Dél-Dunántúl		1	0,939	0,984	0,977	0,947	0,983	0,934	0,942	0,849	0,885	0,812	0,952
Észak-Magyarország		1	0,887	0,991	0,987	0,927	0,989	0,923	0,913	0,788	0,93	0,41	0,959
Észak-Alföld		1	0,915	0,987	0,987	0,927	0,994	0,979	0,977	0,75	0,854	0,51	0,913
Dél-Alföld		1	0,845	0,989	0,983	0,864	0,981	0,979	0,976	0,91	0,849	0,649	0,818

Pearson korreláció megye (NUTS3) szinten													
Megye		Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tám	szja	teért	sajátbev	helyiadaosság	IPAössz	adóbiáság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Baranya	Állandó_népesség_száma_2008	1	0,959	0,998	0,985	0,967	0,997	0,991	0,988	0,986	0,913	0,935	0,963
Bács-Kiskun		1	0,885	0,983	0,974	0,941	0,994	0,978	0,976	0,894	0,934	0,456	0,966
Békés		1	0,86	0,977	0,99	0,669	0,987	0,955	0,941	0,896	0,935	0,755	0,966
Borsod-Abaúj-Zemplén		1	0,914	0,996	0,991	0,982	0,992	0,919	0,909	0,972	0,96	0,348	0,98
Csongrád		1	0,835	0,999	0,992	0,984	0,995	0,989	0,985	0,981	0,873	0,769	0,729
Fejér		1	0,978	0,992	0,981	0,908	0,992	0,988	0,986	0,985	0,865	0,223	0,974
Győr-Moson-Sopron		1	0,974	0,994	0,968	0,976	0,997	0,984	0,98	0,606	0,945	0,818	0,834
Hajdú-Bihar		1	0,984	0,995	0,992	0,982	0,999	0,99	0,99	0,995	0,983	0,118	0,984
Heves		1	0,896	0,985	0,986	0,82	0,988	0,964	0,959	0,9	0,873	0,574	0,937
Komárom-Esztergom		1	0,654	0,983	0,984	0,758	0,952	0,881	0,835	0,975	0,639	0,378	0,67
Nógrád		1	0,94	0,959	0,993	0,476	0,994	0,966	0,972	0,885	0,942	0,908	0,889
Pest		1	0,56	0,946	0,89	0,679	0,827	0,565	0,539	0,752	0,384	0,471	0,771
Somogy		1	0,956	0,976	0,992	0,908	0,964	0,942	0,971	0,937	0,966	0,25	0,937
Szabolcs-Szatmár-Bereg		1	0,77	0,985	0,99	0,976	0,997	0,98	0,98	0,977	0,735	0,937	0,942
Jász-Nagykun-Szolnok		1	0,815	0,992	0,97	0,372	0,984	0,931	0,922	0,868	0,929	0,685	0,933
Tolna		1	0,726	0,97	0,935	0,849	0,943	0,709	0,741	0,828	0,561	0,815	0,947
Vas		1	0,897	0,995	0,989	0,898	0,997	0,986	0,987	0,954	0,69	0,388	0,981
Veszprém		1	0,729	0,978	0,987	0,851	0,978	0,94	0,922	0,898	0,77	0,503	0,892
Zala		1	0,885	0,995	0,972	0,917	0,989	0,985	0,985	0,782	0,831	0,887	0,886

Pearson korreláció területi elhelyezkedés (saját kategória)													
Területi_elhelyezkedés		Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tá m	szja	teért	sajátbev	helyiadoossz	IPAössz	adóbirság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Nyugat	Állandó_népesség_száma_2008	1	0,924	0,988	0,966	0,901	0,986	0,95	0,951	0,745	0,877	0,759	0,876
Közép		1	0,777	0,954	0,952	0,782	0,95	0,791	0,76	0,817	0,557	0,411	0,876
Kelet		1	0,886	0,987	0,985	0,9	0,983	0,979	0,976	0,818	0,832	0,573	0,867

b) Pearson korreláció vizsgálat a támogatásban részesült helyi önkormányzatokra

Pearson korreláció országos szinten támogatásban részesültek												
	Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tám	szja	teért	sajátbev	helyiadoössz	IPAössz	adóbiáság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Állandó_népesség_száma_2008	1	0,851	0,979	0,969	0,859	0,975	0,89	0,87	0,783	0,737	0,559	0,893

Pearson korreláció nagyrégió (NUTS1) szinten támogatásban részesültek													
Statisztikai nagyrégió		Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tám	szja	teért	sajátbev	helyiadoössz	IPAössz	adóbiáság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Közép-Magyarország	Állandó_népesség_száma_2008	1	0,485	0,938	0,874	0,69	0,791	0,503	0,48	0,746	0,324	0,456	0,76
Dunántúl		1	0,896	0,987	0,967	0,889	0,982	0,935	0,922	0,781	0,792	0,661	0,853
Alföld és Észak		1	0,895	0,985	0,984	0,907	0,985	0,98	0,978	0,809	0,896	0,526	0,936

Pearson korreláció régió (NUTS2) szinten támogatásban részesültek													
Régió		Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tám	szja	teért	sajátbev	helyiadoössz	IPAössz	adóbiáság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Közép-Magyarország	Állandó_népesség_száma_2008	1	0,485	0,938	0,874	0,69	0,791	0,503	0,48	0,746	0,324	0,456	0,76
Közép-Dunántúl		1	0,79	0,982	0,974	0,868	0,975	0,942	0,914	0,914	0,638	0,256	0,787
Nyugat-Magyarország		1	0,935	0,995	0,976	0,954	0,995	0,976	0,981	0,703	0,875	0,747	0,865
Dél-Dunántúl		1	0,942	0,985	0,978	0,953	0,984	0,936	0,944	0,852	0,884	0,81	0,958
Észak-Magyarország		1	0,889	0,993	0,991	0,949	0,994	0,975	0,974	0,786	0,94	0,397	0,965
Észak-Alföld		1	0,916	0,988	0,988	0,932	0,995	0,983	0,981	0,772	0,853	0,497	0,914
Dél-Alföld		1	0,888	0,989	0,984	0,86	0,982	0,983	0,981	0,914	0,941	0,746	0,956

Pearson korreláció megye (NUTS3) szinten támogatásban részesültek													
Megye		Állandó_népesség_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tám	szja	teért	sajátbev	helyiadoossz	IPAössz	adóbírság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Baranya	Állandó_népesség_száma_2008	1	0,959	0,999	0,987	0,969	0,997	0,993	0,991	0,988	0,912	0,938	0,962
Bács-Kiskun		1	0,889	0,983	0,974	0,95	0,996	0,984	0,983	0,894	0,945	0,426	0,976
Békés		1	0,846	0,976	0,99	0,648	0,986	0,961	0,948	0,904	0,936	0,763	0,97
Borsod-Abaúj-Zemplén		1	0,923	0,997	0,996	0,988	0,996	0,985	0,988	0,976	0,975	0,335	0,986
Csongrád		1	0,926	0,999	0,996	0,995	0,997	0,991	0,989	0,989	0,978	0,898	0,978
Fejér		1	0,987	0,993	0,983	0,985	0,995	0,99	0,988	0,987	0,974	0,023	0,988
Győr-Moson-Sopron		1	0,98	0,995	0,971	0,984	0,998	0,988	0,984	0,588	0,95	0,812	0,827
Hajdú-Bihar		1	0,987	0,996	0,994	0,985	0,999	0,993	0,994	0,996	0,985	0,086	0,987
Heves		1	0,896	0,987	0,988	0,901	0,994	0,971	0,966	0,908	0,875	0,573	0,947
Komárom-Esztergom		1	0,638	0,981	0,983	0,718	0,946	0,869	0,82	0,982	0,617	0,336	0,635
Nógrád		1	0,946	0,963	0,996	0,45	0,999	0,977	0,985	0,897	0,949	0,936	0,914
Pest		1	0,482	0,938	0,873	0,688	0,789	0,501	0,478	0,744	0,322	0,453	0,758
Somogy		1	0,971	0,977	0,993	0,911	0,962	0,947	0,974	0,952	0,978	0,168	0,963
Szabolcs-Szatmár-Bereg		1	0,766	0,985	0,991	0,983	0,998	0,986	0,985	0,983	0,732	0,944	0,945
Jász-Nagykun-Szolnok		1	0,804	0,993	0,969	0,306	0,987	0,934	0,923	0,946	0,936	0,664	0,937
Tolna		1	0,702	0,975	0,924	0,871	0,946	0,711	0,745	0,816	0,533	0,82	0,97
Vas		1	0,963	0,997	0,993	0,987	0,998	0,99	0,99	0,976	0,827	0,33	0,991
Veszprém		1	0,759	0,98	0,988	0,852	0,979	0,943	0,927	0,898	0,806	0,463	0,893
Zala		1	0,896	0,998	0,994	0,978	0,992	0,995	0,994	0,83	0,826	0,97	0,912

Pearson korreláció területi elhelyezkedés támogatásban részesültek (saját kategória)													
Területi elhelyezkedés		Állandó_népess ég_száma_2008	pénzkészlet	költségvetési_tá m	szja	teért	sajátbev	helyiadoossz	IPAössz	adóbírság	kamatbev	rövidhitel	hosszúhitel
Nyugat	Állandó_népesség_száma_2 008	1	0,929	0,989	0,969	0,909	0,986	0,952	0,955	0,742	0,886	0,757	0,881
Közép		1	0,757	0,96	0,955	0,798	0,951	0,783	0,749	0,819	0,542	0,396	0,88
Kelet		1	0,9	0,987	0,986	0,902	0,983	0,983	0,981	0,825	0,889	0,582	0,927

c) Lineáris regresszió eredményei

I. Valamennyi települési önkormányzat vizsgálata, területi elhelyezkedés figyelembe vétele nélkül

Modell eredmény		
Iterációk száma	R	R ²
6	0,808	0,653

Közelítő egyenlet együtthatói

Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
		B		Beta		
6	(Constant)	-14909192,59	3451163,21		-4,320	,000
	költségvetési_tám	37,720	4,415	,493	8,544	,000
	szja	44,433	9,007	,239	4,933	,000
	teért	123,992	16,333	,160	7,592	,000
	helyiadoossz	-22,404	3,141	-,188	-7,132	,000
	hosszúhitel	20,153	6,372	,072	3,163	,002
	adóbiáság	88,145	29,635	,052	2,974	,003

II. a) Eredmények statisztikai nagyrégiók (NUTS1) szerinti bontásban

Modell eredmények			
Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	R	R ²
Közép-Magyarország	5	0,837	0,700
Dunántúl	9	0,783	0,613
Alföld és Észak	7	0,872	0,761

Közelítő egyenlet együtthatói

Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Közép-Magyarország	5	(Constant)	-46986285,97	15372745,51		-3,056	,003
		adóbírság	3458,514	204,107	1,022	16,945	,000
		kamatbev	-740,639	79,738	-,554	-9,288	,000
		pénzkészlet	-24,685	10,864	-,126	-2,272	,024
		teért	310,275	74,642	,265	4,157	,000
		hosszúhitel	-48,310	16,693	-,166	-2,894	,004
Dunántúl	9	(Constant)	-290174,39	3556695,50		-,082	,935
		teért	203,160	18,404	,387	11,039	,000
		hosszúhitel	61,014	7,402	,257	8,243	,000
		rövidhitel	62,627	18,585	,074	3,370	,001
		szja	-40,009	13,507	-,211	-2,962	,003
		költségvetési_tám	21,282	5,944	,312	3,581	,000
		sajátbev	21,971	5,151	,599	4,265	,000
		helyiadoossz	-56,690	7,901	-,623	-7,175	,000

Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Alföld és Észak	7	(Constant)	-7128132,02	6240678,24		-1,142	,254
		adóbírság	473,592	58,186	,239	8,139	,000
		kamatbev	-1111,161	147,028	-,363	-7,557	,000
		pénzkészlet	98,280	11,119	,317	8,839	,000
		hosszúhitel	75,364	14,563	,244	5,175	,000
		szja	-37,750	16,784	-,206	-2,249	,025
		költségvetési_tám	65,940	7,915	,845	8,331	,000
		sajátbev	-8,296	3,493	-,175	-2,375	,018

II. b) Eredmények Statisztikai régiók (NUTS2) szerinti bontásban

Modell eredmények			
Régió megnevezése	Iterációk száma	R	R ²
Közép-Magyarország	5	0,837	0,700
Közép-Dunántúl	4	0,688	0,473
Nyugat-Magyarország	9	0,964	0,929
Dél-Dunántúl	10	0,945	0,894
Észak-Magyarország	9	0,927	0,859
Észak-Alföld	11	0,960	0,922
Dél-Alföld	6	0,826	0,681

Közelítő egyenlet együtthatói

Régió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Közép-Magyarország	5	(Constant)	-46986285,97	15372745,51		-3,056	,003
		adóbírság	3458,514	204,107	1,022	16,945	,000
		kamatbev	-740,639	79,738	-,554	-9,288	,000
		pénzkészlet	-24,685	10,864	-,126	-2,272	,024
		teért	310,275	74,642	,265	4,157	,000
		hosszúhitel	-48,310	16,693	-,166	-2,894	,004

Régió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Közép-Dunántúl	4	(Constant)	-14497555,47	12348681,17		-1,174	,241
		teért	474,613	48,053	,788	9,877	,000
		rövidhitel	438,787	72,671	,244	6,038	,000
		IPAössz	-118,904	31,603	-1,303	-3,762	,000
		helyiadoossz	112,207	35,582	1,073	3,153	,002
Nyugat-Magyarország	9	(Constant)	-3075584,46	1299677,18		-2,366	,018
		adóbírság	-40,516	11,815	-,074	-3,429	,001
		kamatbev	-209,765	72,436	-,124	-2,896	,004
		pénzkészlet	-85,733	9,147	-,687	-9,373	,000
		teért	-52,801	13,618	-,125	-3,877	,000
		IPAössz	128,977	8,076	2,881	15,970	,000
		helyiadoossz	-155,115	8,483	-3,402	-18,286	,000
		sajátbev	42,371	1,740	2,291	24,354	,000
Dél-Dunántúl	10	(Constant)	-2549261,38	3096598,04		-,823	,411
		kamatbev	876,479	186,862	,237	4,691	,000
		pénzkészlet	-52,138	14,654	-,237	-3,558	,000
		teért	93,098	19,945	,193	4,668	,000
		hosszúhitel	79,251	11,225	,371	7,060	,000
		rövidhitel	89,460	17,411	,139	5,138	,000
		IPAössz	-53,913	5,989	-,422	-9,002	,000
		költségvetési_tám	75,626	6,790	1,106	11,137	,000
		szja	-72,162	14,637	-,423	-4,930	,000

Régió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Észak-Magyarország	9	(Constant)	-37818763,41	6620212,65		-5,713	,000
		adóbírság	-258,046	81,754	-,108	-3,156	,002
		kamatbev	-971,183	478,944	-,172	-2,028	,043
		pénzkészlet	114,975	27,166	,286	4,232	,000
		teért	-182,892	85,329	-,109	-2,143	,032
		rövidhitel	-81,801	22,708	-,073	-3,602	,000
		IPAössz	270,571	76,184	1,233	3,552	,000
		helyiadoossz	-517,366	78,294	-2,400	-6,608	,000
		sajátbev	225,947	12,653	3,244	17,857	,000
		szja	-258,992	20,858	-1,144	-12,417	,000
Észak-Alföld	11	(Constant)	-2019073,00	7037453,06		-,287	,774
		kamatbev	1160,913	156,072	,368	7,438	,000
		pénzkészlet	-144,097	15,647	-,541	-9,209	,000
		teért	408,433	52,330	,492	7,805	,000
		IPAössz	-124,091	18,495	-,930	-6,710	,000
		költségvetési_tám	34,945	11,511	,501	3,036	,003
		sajátbev	79,532	9,068	1,783	8,771	,000
		szja	-120,114	28,525	-,717	-4,211	,000
Dél-Alföld	6	(Constant)	-45141153,08	15652889,82		-2,884	,004
		kamatbev	-1227,144	269,429	-,673	-4,555	,000
		pénzkészlet	105,529	29,157	,404	3,619	,000
		rövidhitel	104,387	51,052	,163	2,045	,042
		szja	138,392	11,499	,918	12,035	,000

II. c) Saját besorolás szerinti bontásban

Modell eredmények			
Saját bontás (területi elhelyezkedés)	Iterációk száma	R	R ²
Nyugat	8	0,946	0,895
Közép	10	0,841	0,707
Kelet	3	0,884	0,781

Közelítő egyenlet együtthatói

Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Nyugat	8	(Constant)	1813175,44	1590467,99		1,140	,254
		hosszúhitel	107,652	5,392	,516	19,965	,000
		teért	148,210	11,940	,332	12,413	,000
		költségvetési_tám	59,044	2,922	1,100	20,210	,000
		helyiadoossz	-48,804	4,671	-,618	-10,448	,000
		szja	-70,246	6,783	-,475	-10,356	,000
		pénzkészlet	-45,730	4,439	-,255	-10,302	,000
		adóbírság	-85,230	16,083	-,088	-5,299	,000
		sajátbev	11,329	2,723	,385	4,161	,000

Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Közép	10	(Constant)	-53224897,23	6917231,70		-7,695	,000
		hosszúhitel	-82,851	12,008	-,243	-6,900	,000
		költségvetési_tám	30,825	7,548	,305	4,084	,000
		helyiadoossz	-79,957	26,778	-,603	-2,986	,003
		szja	-244,687	20,357	-1,024	-12,020	,000
		pénzkészlet	93,140	11,710	,307	7,954	,000
		adóbírság	-169,515	75,152	-,072	-2,256	,024
		sajátbev	188,541	8,274	3,165	22,788	,000
		IPAössz	-173,671	23,747	-1,442	-7,313	,000
Kelet	3	(Constant)	-14182002,33	7553153,07		-1,878	,061
		hosszúhitel	99,841	14,066	,387	7,098	,000
		költségvetési_tám	52,772	2,544	,770	20,742	,000
		kamatbev	-671,713	112,673	-,283	-5,962	,000

III. Csak a támogatást elnyert települési önkormányzatok vizsgálata területi elhelyezkedés figyelembe vétele nélkül

Modell eredmény		
Iterációk száma	R	R ²
5	0,807	0,652

Közelítő egyenlet együtthatói

Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
		B		Beta		
5	(Constant)	2652786,80	9708292,87		,273	,785
	szja	68,175	15,247	,359	4,471	,000
	teért	154,596	28,469	,200	5,430	,000
	költségvetési_tám	28,698	7,679	,372	3,737	,000
	IPAössz	-19,266	4,988	-,170	-3,862	,000
	adóbírság	108,380	49,682	,064	2,181	,029

IV. Csak a támogatást elnyert települési önkormányzatok vizsgálata a területi elhelyezkedés figyelembe vételével

IV. a) Statisztikai nagyrégiók (NUTS1) szerinti bontásban

Modell eredmények			
Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	R	R ²
Közép-Magyarország	4	0,864	0,747
Dunántúl	5	0,788	0,621
Alföld és Észak	6	0,870	0,757

Közelítő egyenlet együtthatói

Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Közép-Magyarország	4	(Constant)	-43798016,85	41258426,79		-1,062	,292
		adóbírság	3853,900	331,362	1,067	11,630	,000
		kamatbev	-903,157	119,094	-,682	-7,584	,000
		hosszúhitel	-92,623	28,562	-,271	-3,243	,002
		teért	369,111	130,087	,288	2,837	,006
Dunántúl	5	(Constant)	20510244,92	11793742,52		1,739	,083
		hosszúhitel	55,977	13,135	,234	4,262	,000
		teért	262,216	34,586	,495	7,582	,000
		rövidhitel	76,539	34,804	,088	2,199	,028
		IPAössz	-39,295	9,105	-,463	-4,316	,000
		sajátbev	16,888	4,928	,456	3,427	,001

Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Alföld és Észak	6	(Constant)	24947414,68	14056282,19		1,775	,076
		adóbírság	441,149	86,617	,225	5,093	,000
		kamatbev	-1276,355	202,363	-,421	-6,307	,000
		hosszúhitel	83,504	21,522	,273	3,880	,000
		költségvetési_tám	64,345	11,017	,824	5,840	,000
		pénzkészlet	104,255	17,023	,336	6,125	,000
		szja	-63,230	28,194	-,342	-2,243	,025

IV. b) Statisztikai régiók (NUTS2) szerinti bontásban

Modell eredmények			
Régió megnevezése	Iterációk száma	R	R ²
Közép-Magyarország	4	0,864	0,747
Közép-Dunántúl	4	0,698	0,487
Nyugat-Magyarország	11	0,972	0,945
Dél-Dunántúl	5	0,955	0,911
Észak-Magyarország	7	0,948	0,899
Észak-Alföld	4	0,956	0,914
Dél-Alföld	2	0,807	0,652

Közelítő egyenlet együtthatói

Régió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Közép-Magyarország	4	(Constant)	-43798016,85	41258426,79		-1,062	,292
		adóbírság	3853,900	331,362	1,067	11,630	,000
		kamatbev	-903,157	119,094	-,682	-7,584	,000
		hosszúhitel	-92,623	28,562	-,271	-3,243	,002
		teért	369,111	130,087	,288	2,837	,006
Közép-Dunántúl	4	(Constant)	-2904781,87	38502283,75		-,075	,940
		teért	538,638	87,973	,890	6,123	,000
		rövidhitel	509,825	136,218	,260	3,743	,000
		IPAössz	-151,670	57,855	-1,655	-2,622	,010
		helyiadoossz	139,127	64,368	1,318	2,161	,033

Régió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Nyugat-Magyarország	11	(Constant)	7323127,86	3906319,30		1,875	,062
		kamatbev	-232,207	114,365	-,133	-2,030	,044
		IPAössz	166,042	15,086	3,737	11,006	,000
		helyiadoossz	-184,068	14,042	-4,068	-13,108	,000
		pénzkészlet	-82,481	13,410	-,651	-6,151	,000
		sajátbev	35,480	2,763	1,920	12,843	,000
Dél-Dunántúl	5	(Constant)	11066520,41	10450716,70		1,059	,291
		hosszúhitel	145,990	19,919	,683	7,329	,000
		helyiadoossz	-49,207	13,647	-,385	-3,606	,000
		pénzkészlet	-64,125	18,387	-,293	-3,488	,001
		sajátbev	17,279	7,668	,408	2,253	,026
		költségvetési_tám	35,048	8,662	,510	4,046	,000
Észak-Magyarország	7	(Constant)	-8515454,65	16866337,24		-,505	,614
		adóbírság	-389,836	111,557	-,164	-3,494	,001
		rövidhitel	-80,675	29,562	-,072	-2,729	,007
		IPAössz	583,593	119,522	2,437	4,883	,000
		helyiadoossz	-797,290	115,149	-3,433	-6,924	,000
		szja	-252,642	42,604	-1,112	-5,930	,000
		sajátbev	262,912	25,391	3,737	10,354	,000
		költségvetési_tám	-57,586	23,875	-,604	-2,412	,017

Régió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Észak-Alföld	4	(Constant)	18529049,67	13830128,10		1,340	,182
		adóbírság	755,772	113,762	,324	6,643	,000
		teért	172,575	57,780	,212	2,987	,003
		IPAössz	-46,553	17,581	-,354	-2,648	,009
		sajátbev	36,995	6,812	,836	5,431	,000
Dél-Alföld	2	(Constant)	-25907221,86	30115343,80		-,860	,391
		szja	180,343	24,194	1,195	7,454	,000
		sajátbev	-13,460	5,139	-,420	-2,619	,010

IV. c) Saját besorolás szerinti bontásban

Modell eredmények			
Saját bontás (területi elhelyezkedés)	Iterációk száma	R	R ²
Nyugat	8	0,958	0,918
Közép	9	0,865	0,748
Kelet	7	0,894	0,799

Közelítő egyenlet együtthatói

Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Nyugat	8	(Constant)	17881199,16	5425919,83		3,296	,001
		hosszúhitel	106,119	11,057	,506	9,597	,000
		teért	169,458	22,381	,375	7,572	,000
		költségvetési_tám	70,233	5,899	1,304	11,907	,000
		helyiadoossz	-37,976	4,737	-,484	-8,017	,000
		pénzkészlet	-75,804	10,848	-,418	-6,988	,000
		szja	-58,945	12,431	-,389	-4,742	,000
		adóbírság	-92,469	30,936	-,097	-2,989	,003
		kamatbev	302,983	128,543	,111	2,357	,019

Nagyrégió megnevezése	Iterációk száma	Változók	Együttható	Standard hiba	Standardizált együttható	t	Sig.
			B		Beta		
Közép	9	(Constant)	-58405407,75	16914781,308		-3,453	,001
		hosszúhitel	-104,119	19,548	-,298	-5,326	,000
		pénzkészlet	119,297	18,317	,384	6,513	,000
		szja	-291,245	28,024	-1,192	-10,393	,000
		adóbírság	-387,047	118,564	-,164	-3,264	,001
		kamatbev	-301,540	118,125	-,102	-2,553	,011
		sajátbev	245,800	14,004	4,034	17,553	,000
		IPAössz	-295,461	18,112	-2,401	-16,313	,000
Kelet	7	(Constant)	17325007,06	15917549,87		1,088	,277
		helyiadoossz	413,833	75,582	3,224	5,475	,000
		szja	153,658	15,492	,953	9,919	,000
		adóbírság	507,494	106,508	,295	4,765	,000
		sajátbev	-43,059	7,331	-1,126	-5,873	,000
		IPAössz	-305,841	73,350	-2,428	-4,170	,000

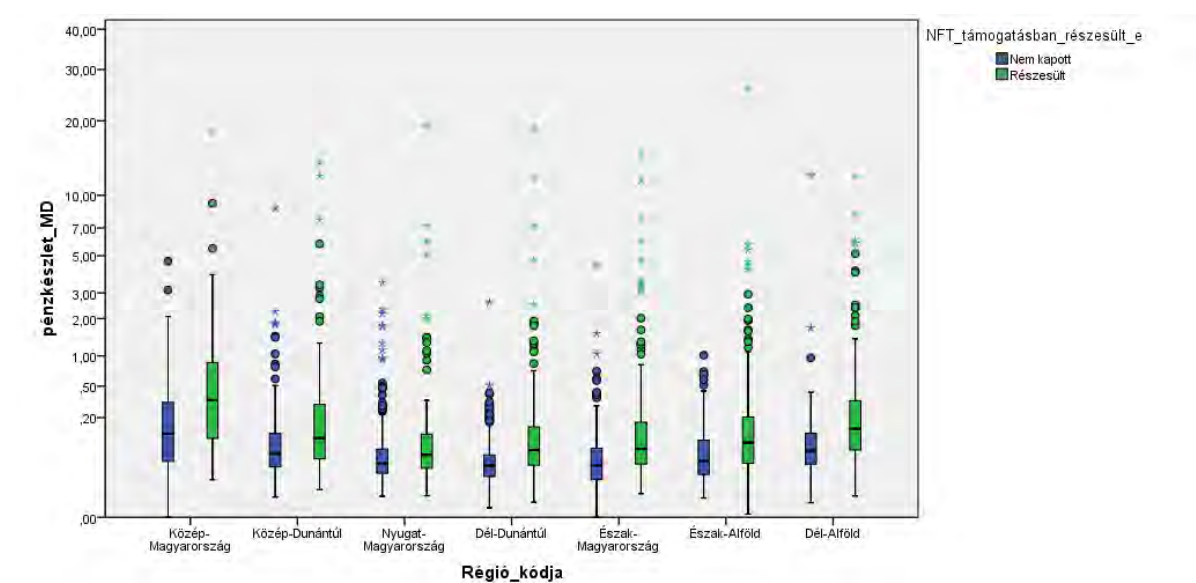
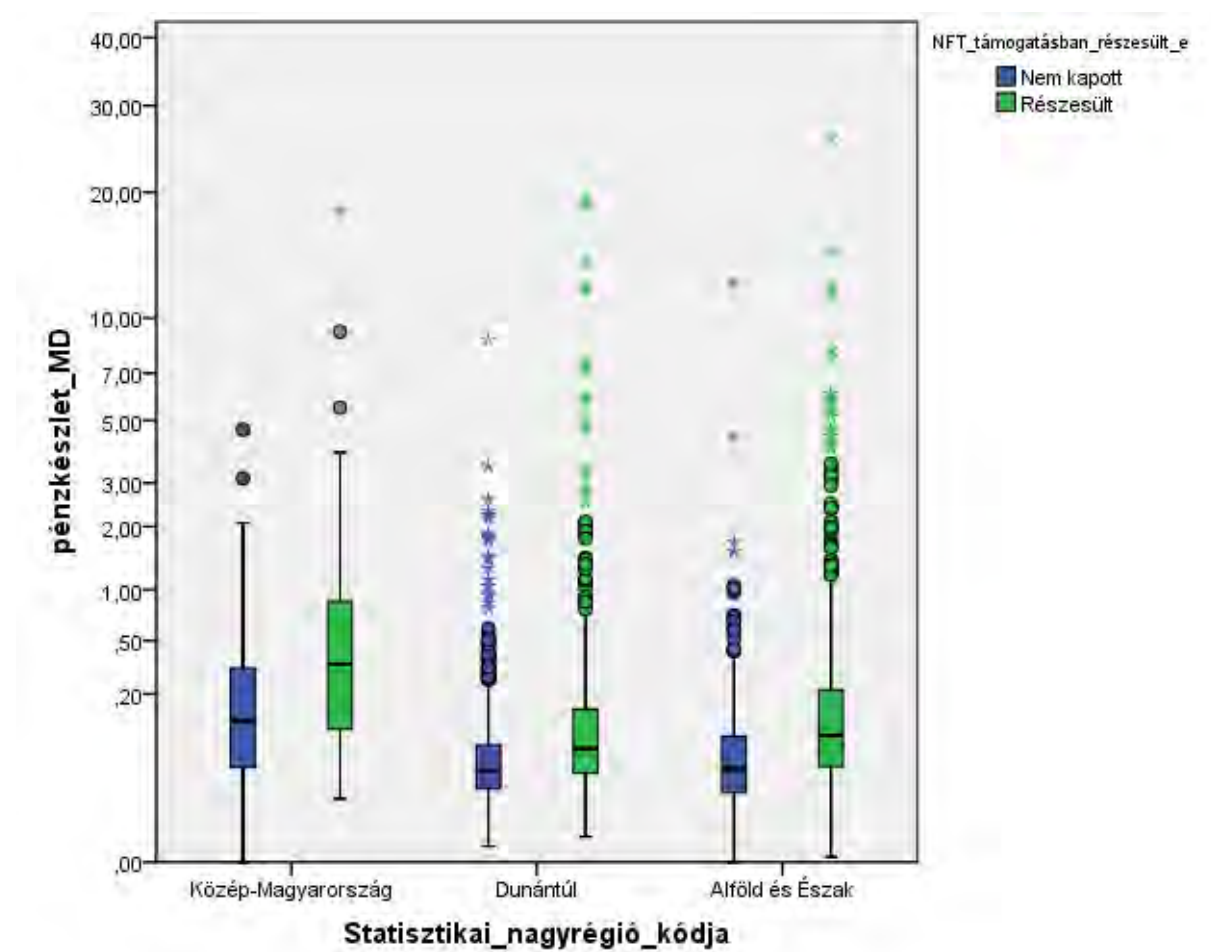
15. számú melléklet: A H5 hipotézis tesztelésének eredményei

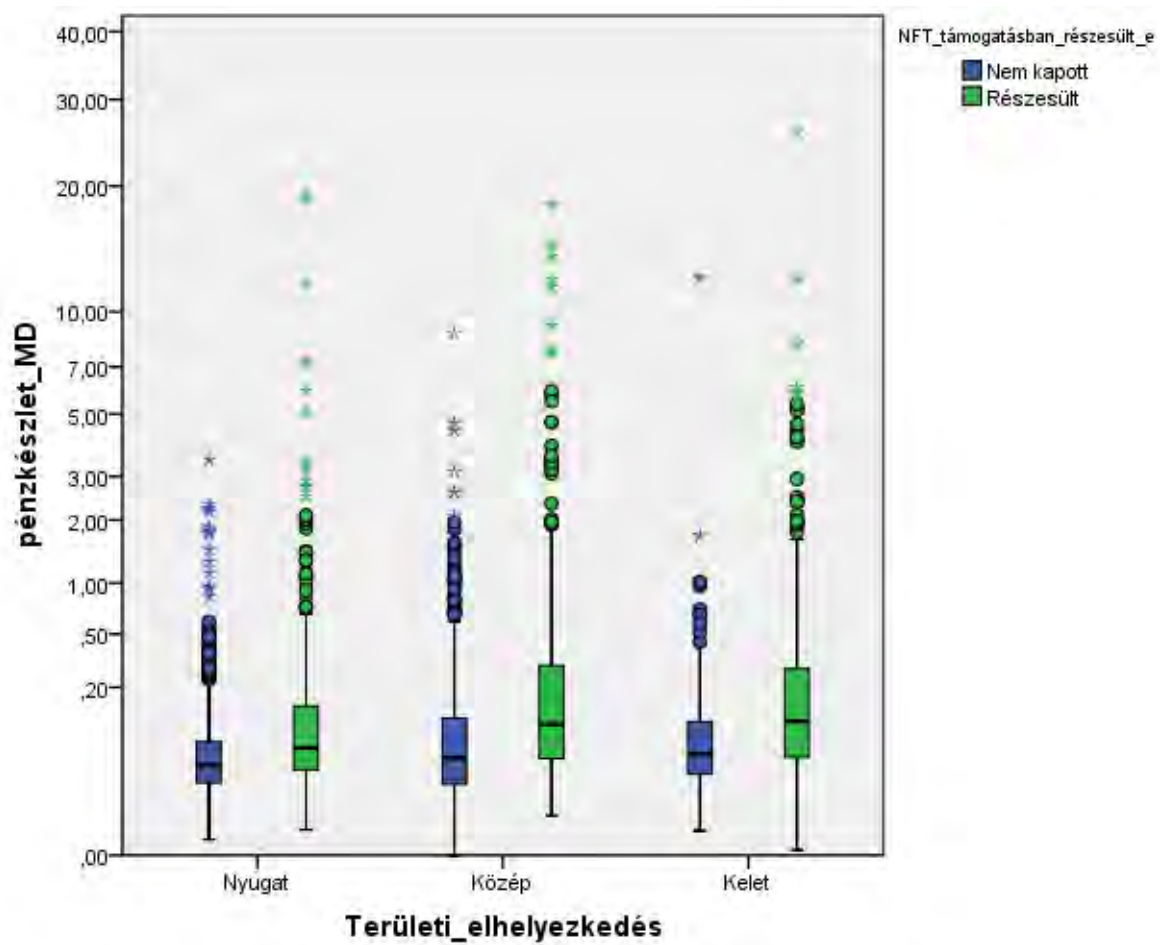
a) Településszerkezet és európai uniós támogatások összefüggései nagyrégióként

Nagyrégió (NUTS1)	Lélekszám	Támogatásban részesült-e	Darab	Arány
Közép-Magyarország	500 fő alatt	Nem kapott	6	100,0%
		Részesült	0	,0%
	500-4999 fő	Nem kapott	84	73,7%
		Részesült	30	26,3%
	5000-9999 fő	Nem kapott	17	58,6%
		Részesült	12	41,4%
	10000-49999 fő	Nem kapott	12	32,4%
		Részesült	25	67,6%
	50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
		Részesült	1	100,0%
Dunántúl	500 fő alatt	Nem kapott	658	83,8%
		Részesült	127	16,2%
	500-4999 fő	Nem kapott	548	64,6%
		Részesült	300	35,4%
	5000-9999 fő	Nem kapott	10	30,3%
		Részesült	23	69,7%
	10000-49999 fő	Nem kapott	9	26,5%
		Részesült	25	73,5%
	50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
		Részesült	11	100,0%
Alföld és Észak	500 fő alatt	Nem kapott	202	82,4%
		Részesült	43	17,6%
	500-4999 fő	Nem kapott	478	55,3%
		Részesült	386	44,7%
	5000-9999 fő	Nem kapott	14	17,1%
		Részesült	68	82,9%
	10000-49999 fő	Nem kapott	5	9,3%
		Részesült	49	90,7%
	50000 fő felett	Nem kapott	0	,0%
		Részesült	8	100,0%

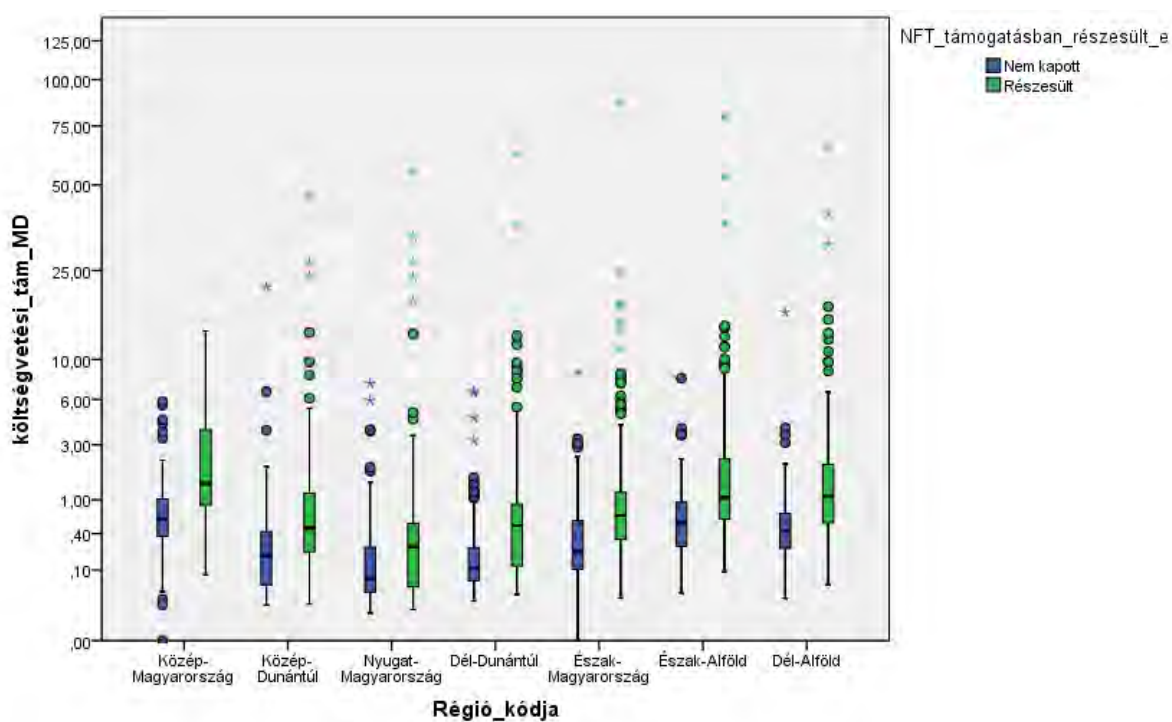
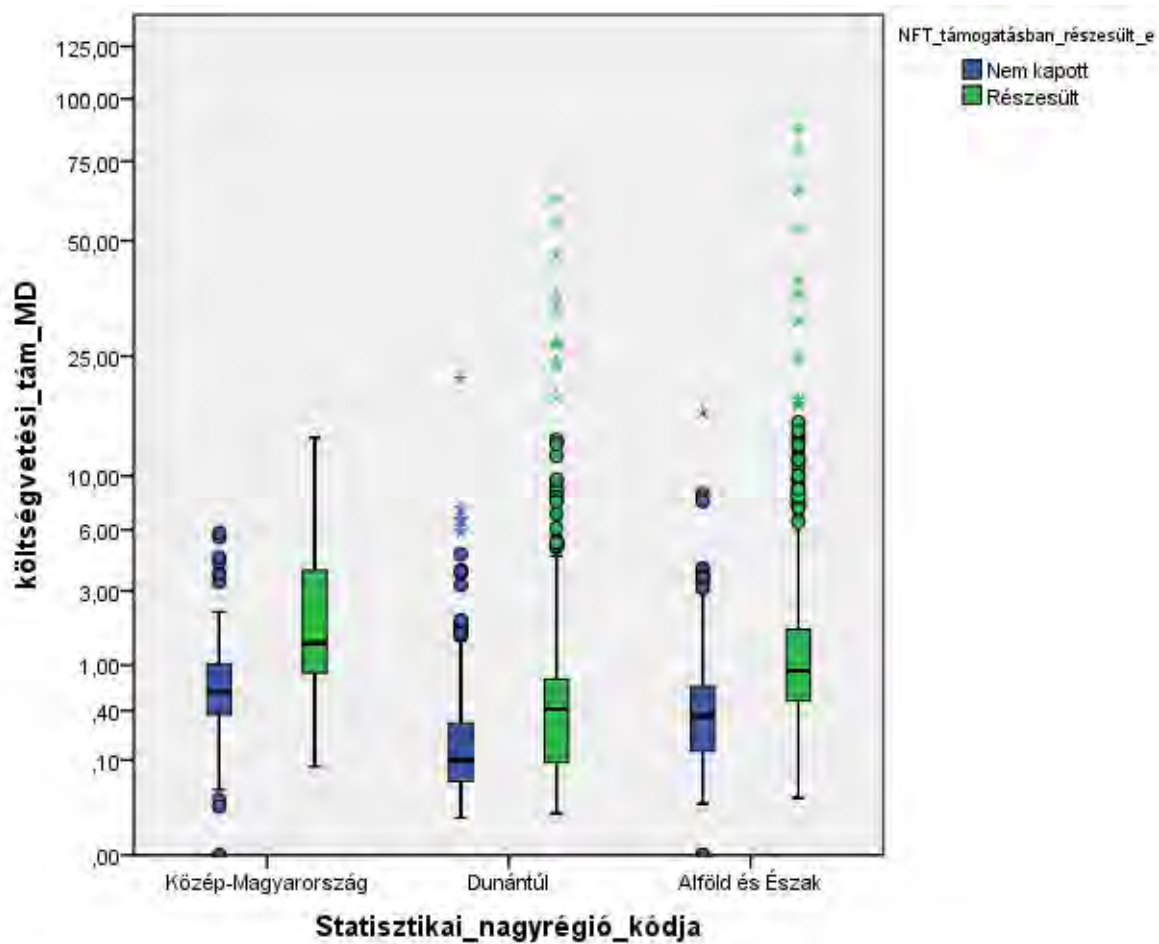
b) Vizsgált változók ábrázolása terület szerinti bontásban

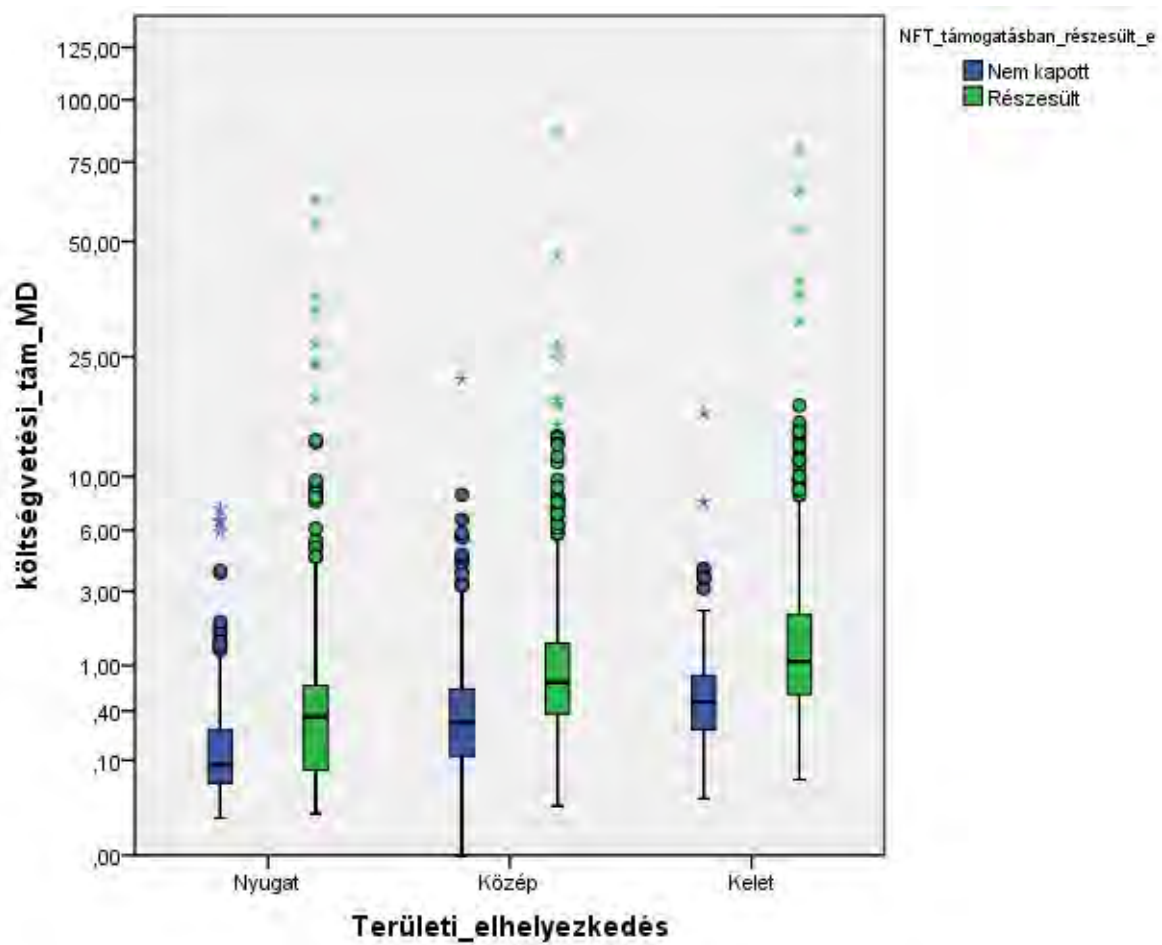
Pénzkészlet a tárgyidőszak végén (pénzkészlet)



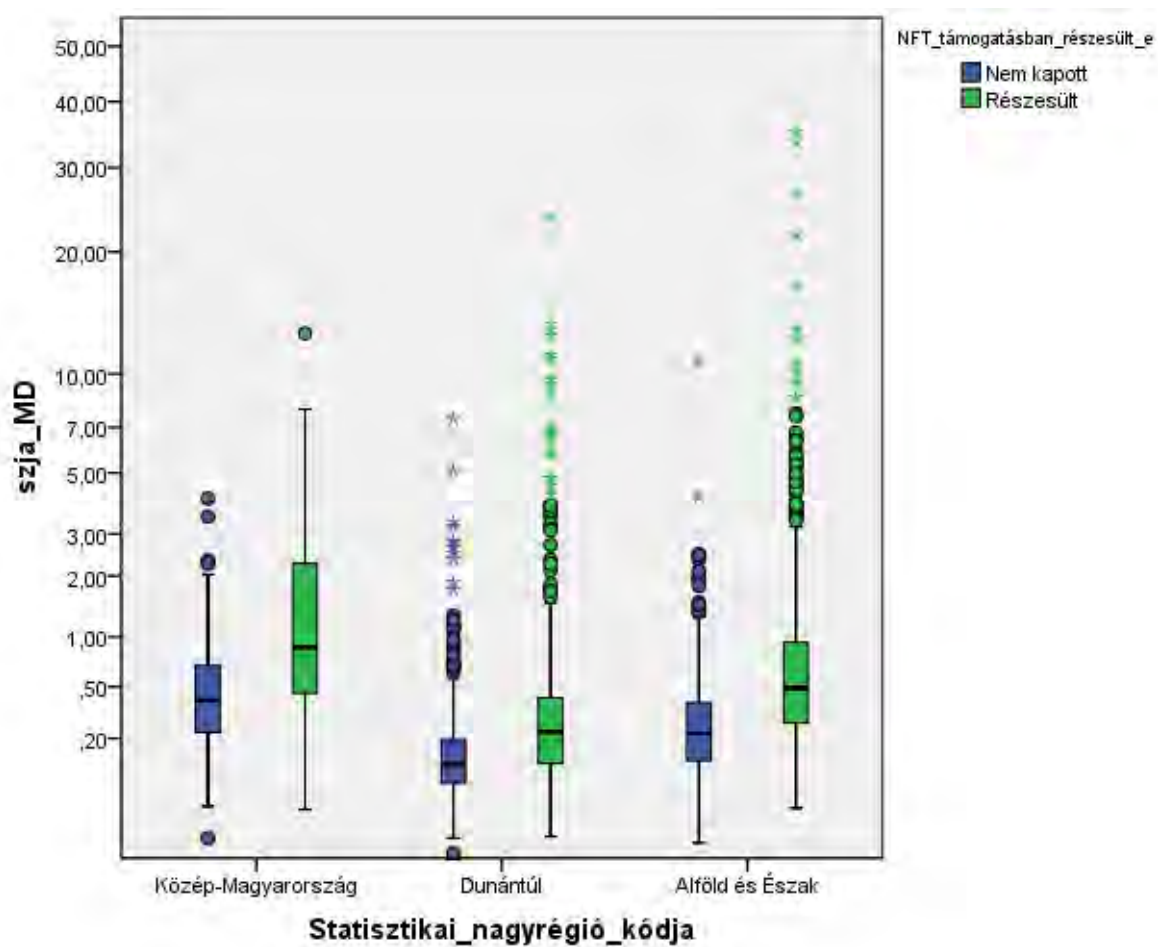


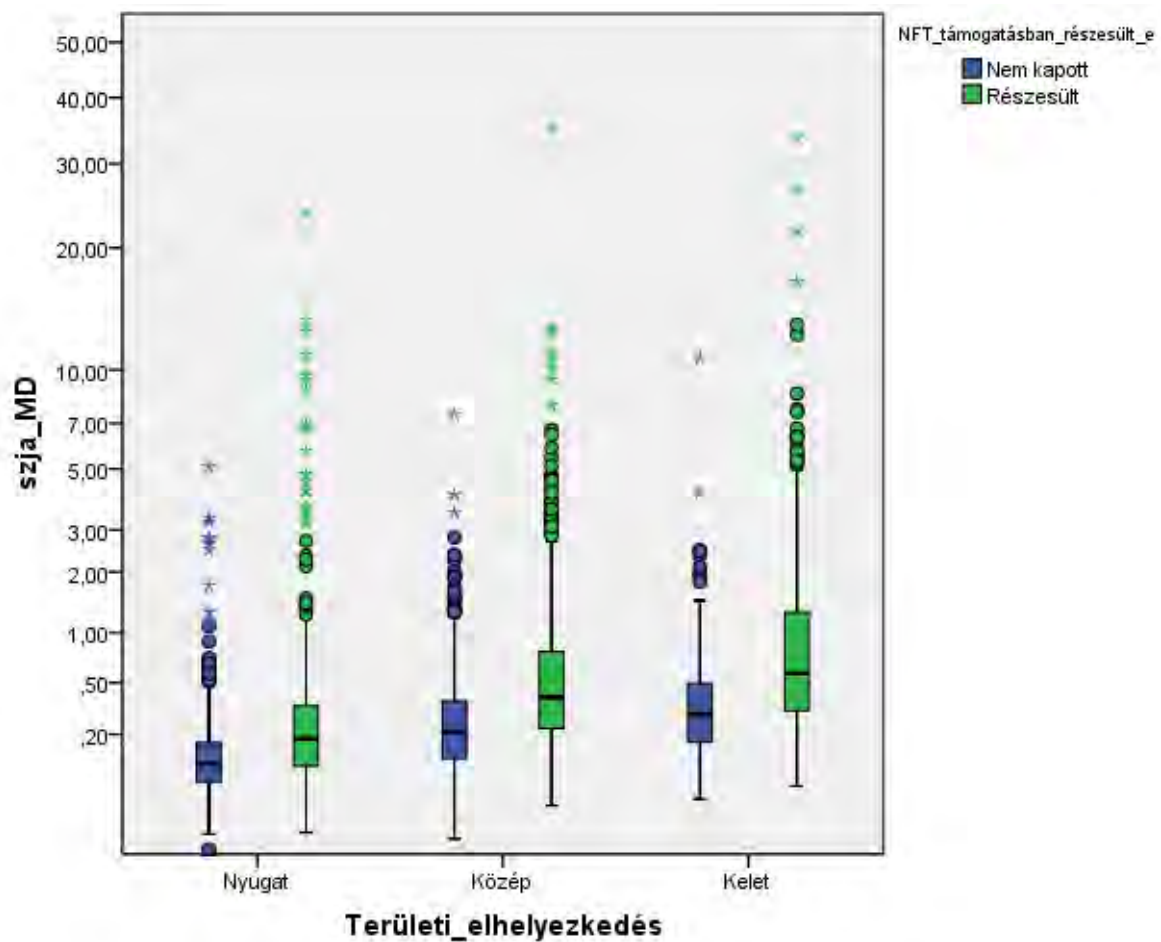
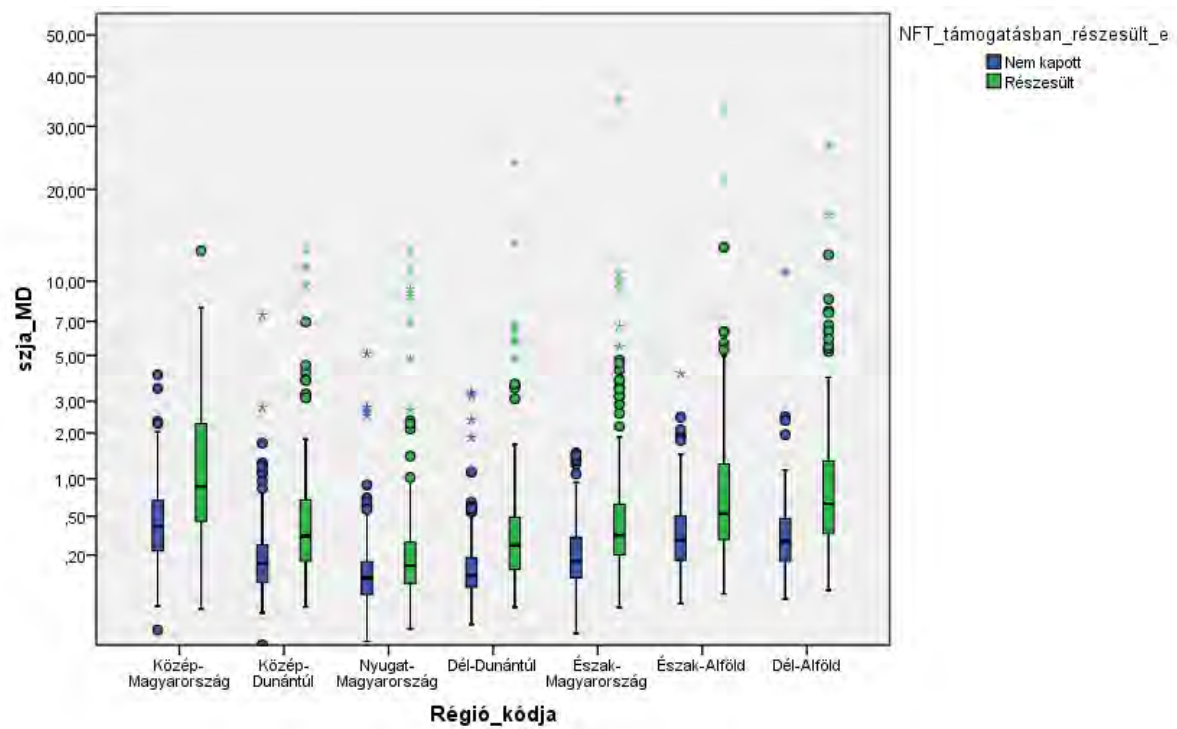
Önkormányzat költségvetési támogatása (költségvetési_tám)



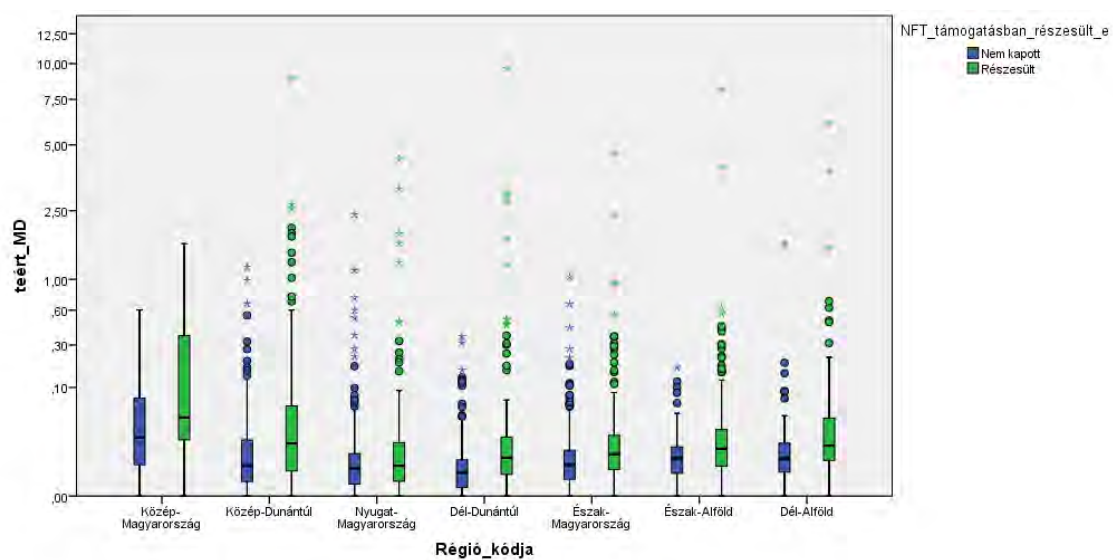
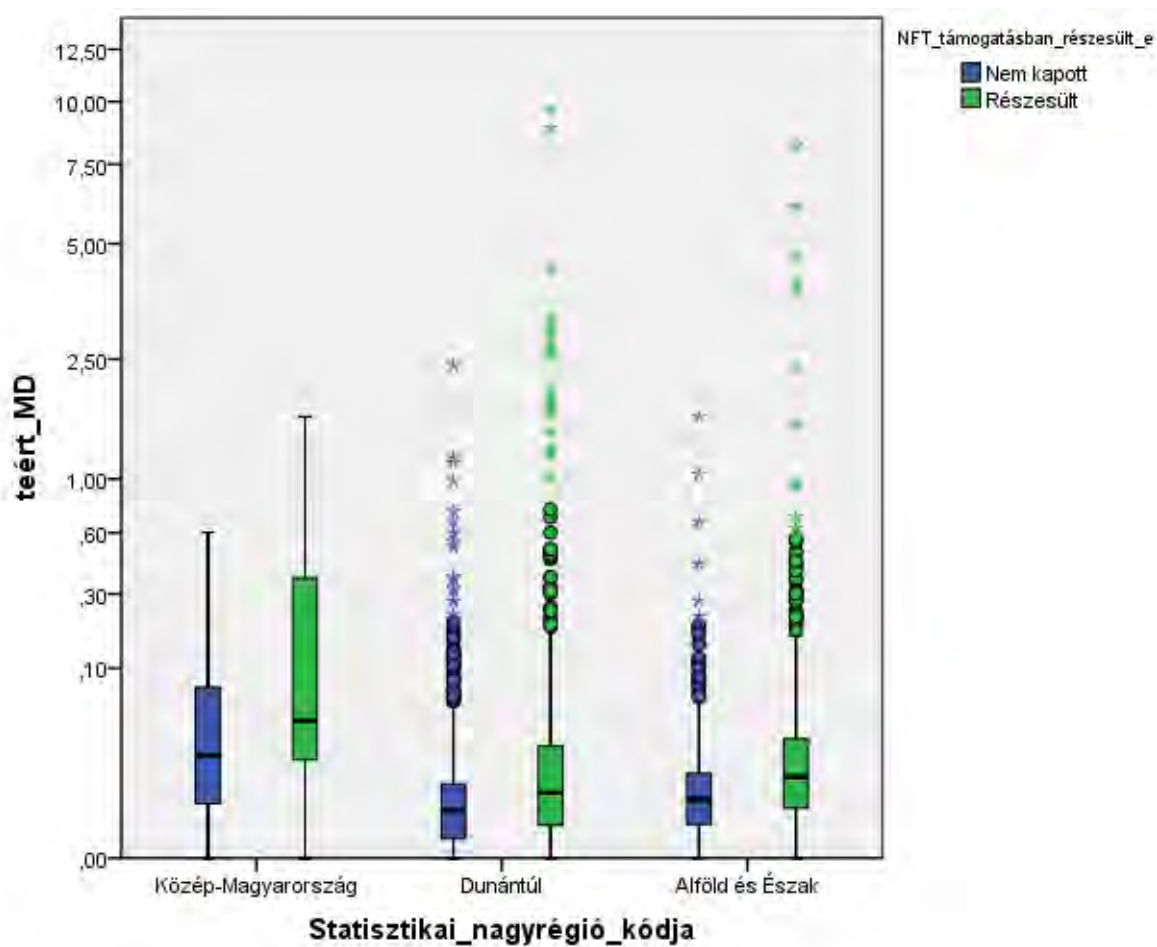


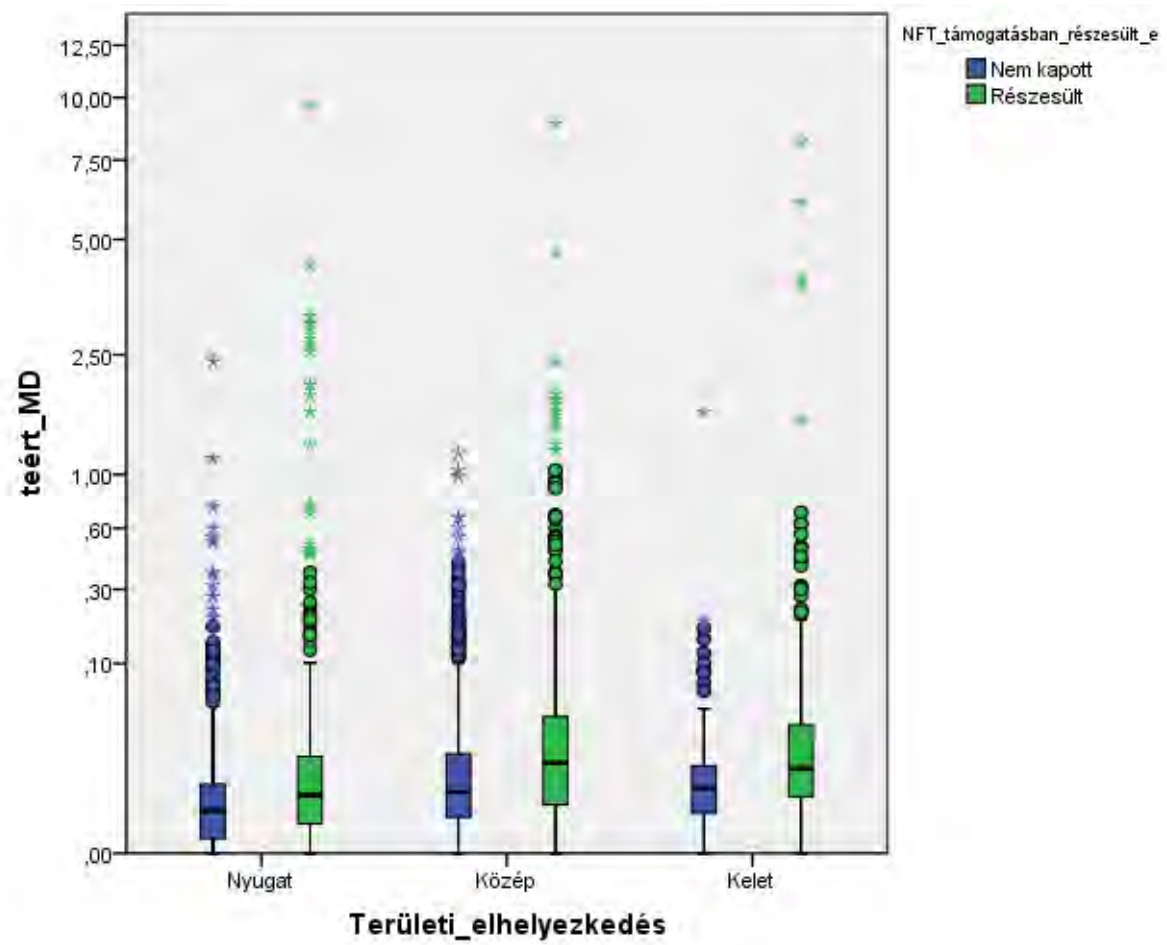
Személyi jövedelemadó bevételek (SzJA)



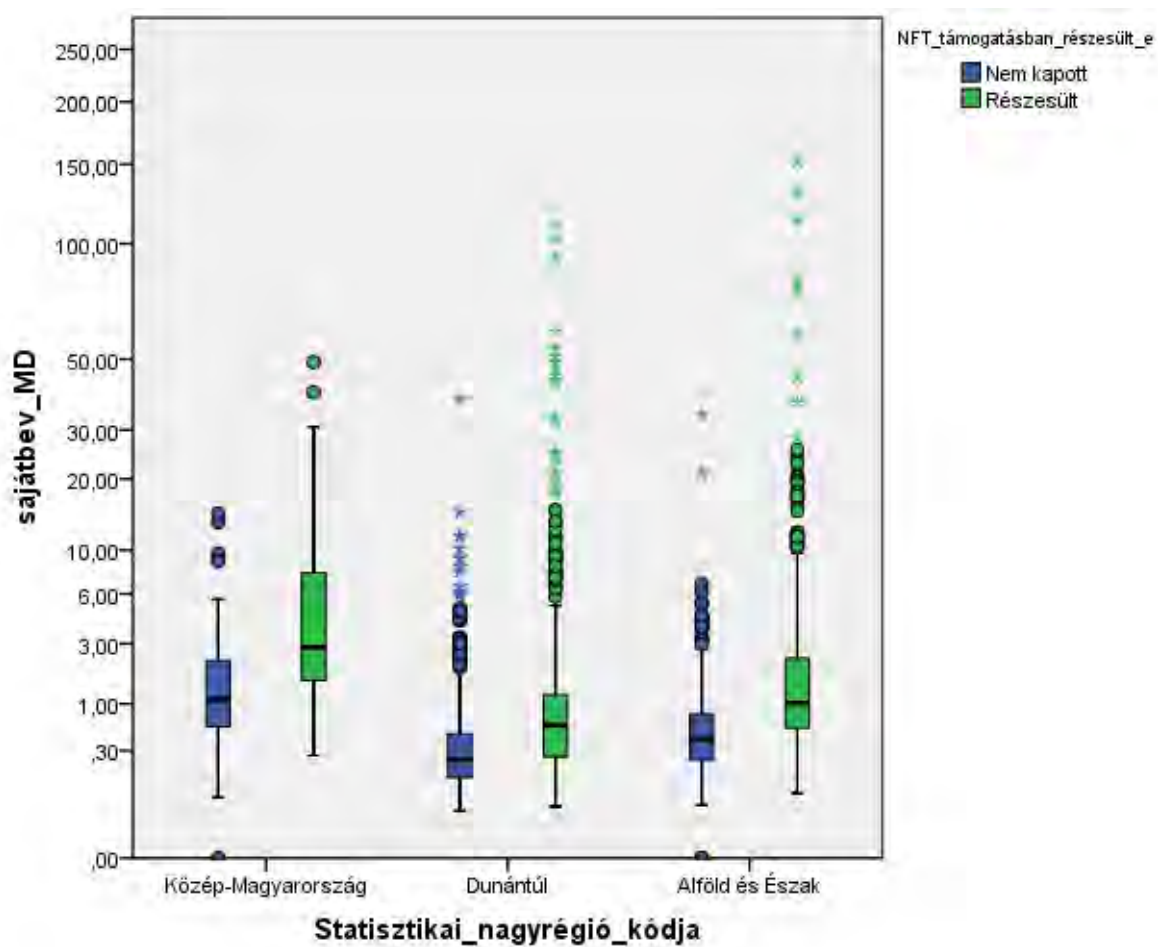


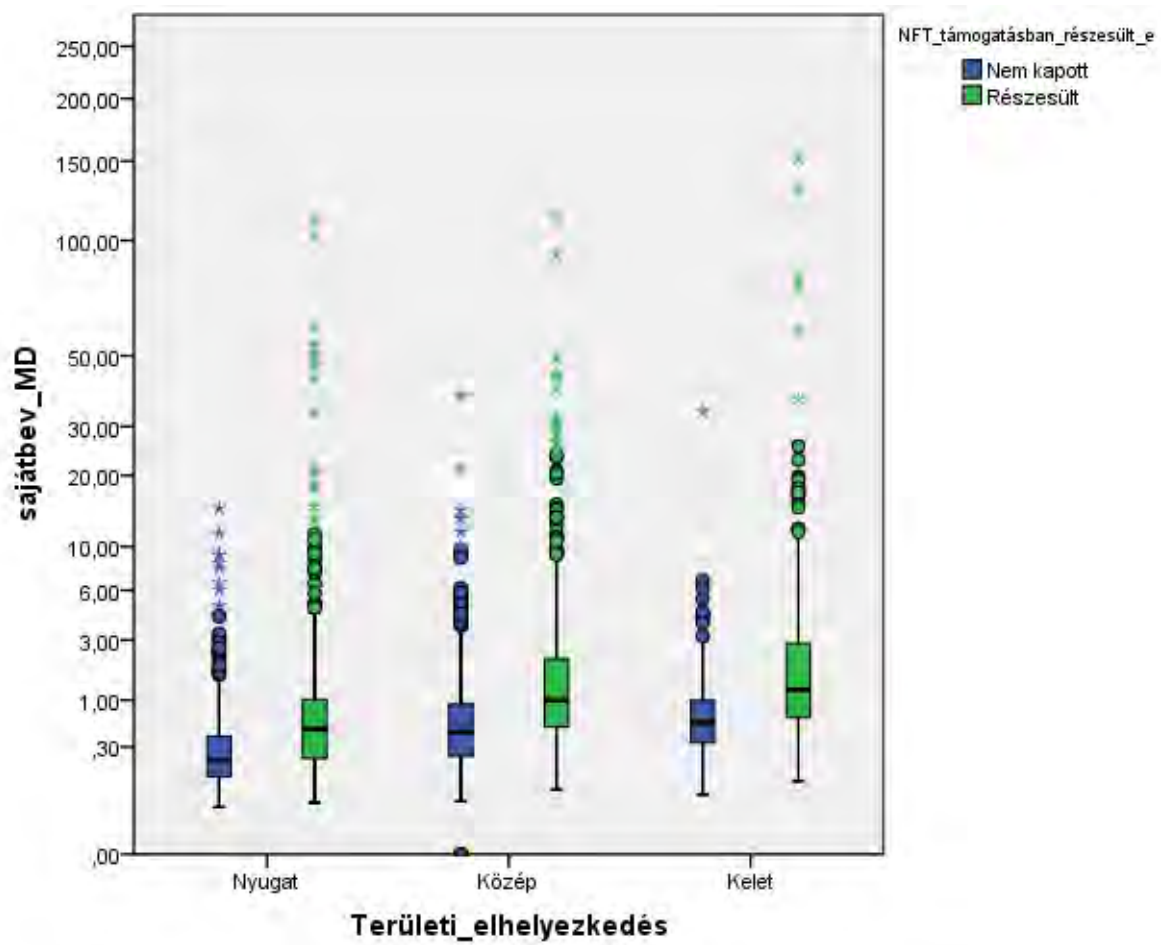
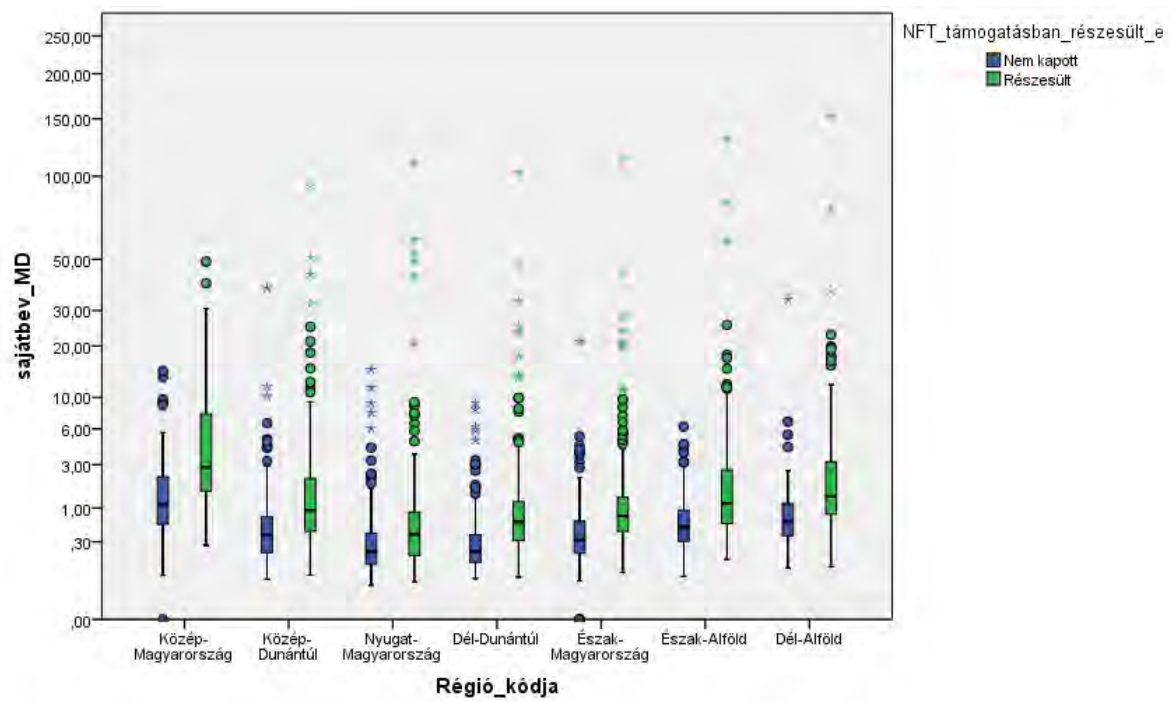
Tárgyi eszközök, immateriális javak értékesítése (teért)



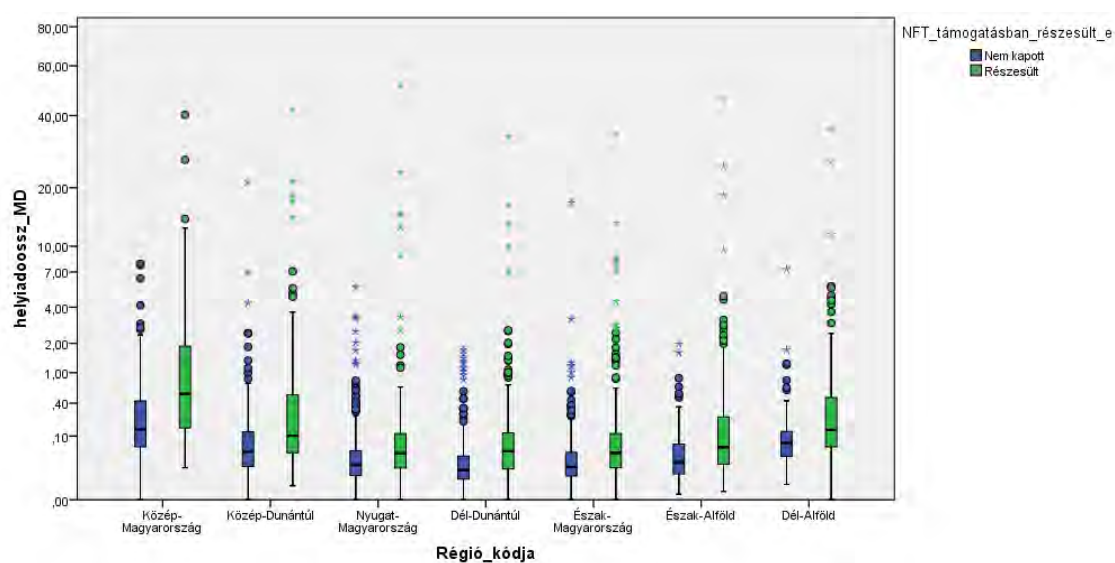
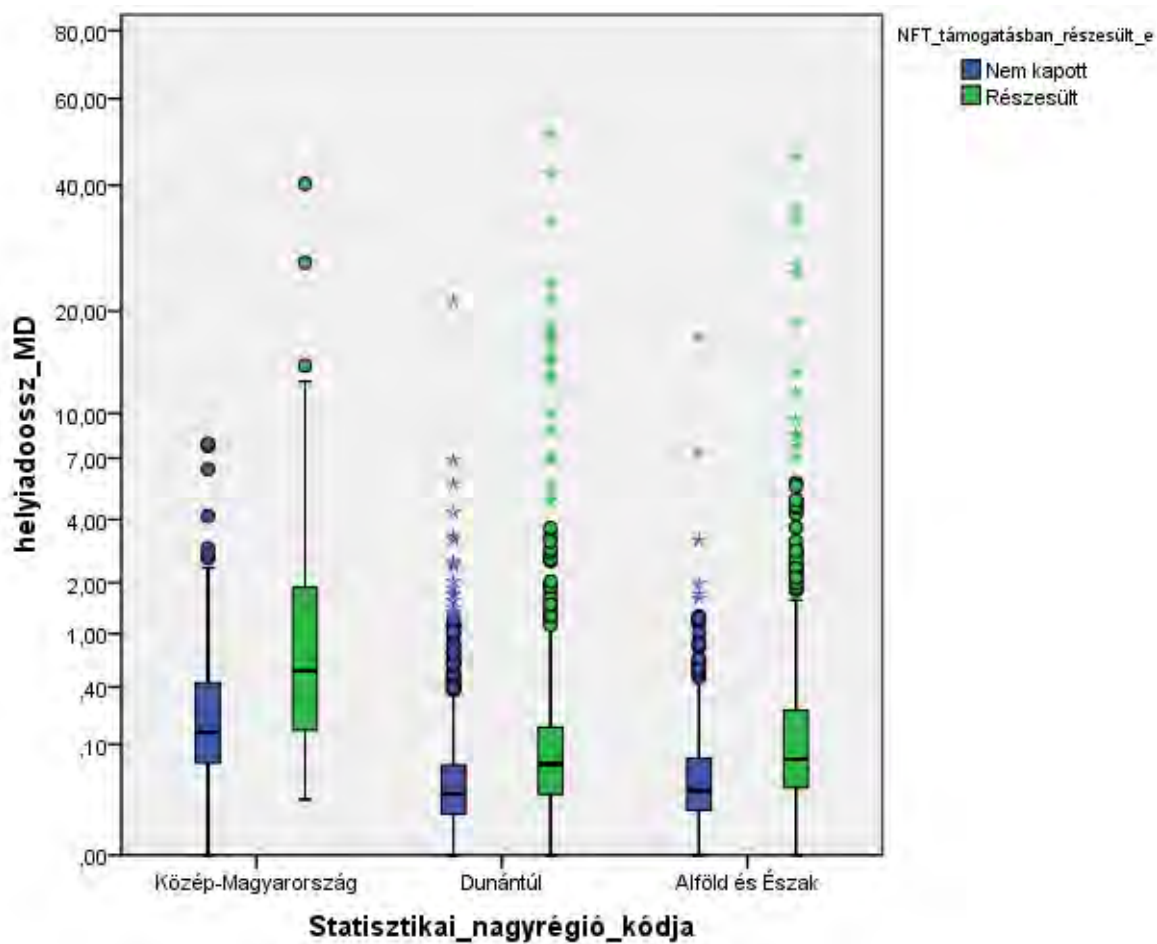


Saját bevételek összesen (sajátbev)

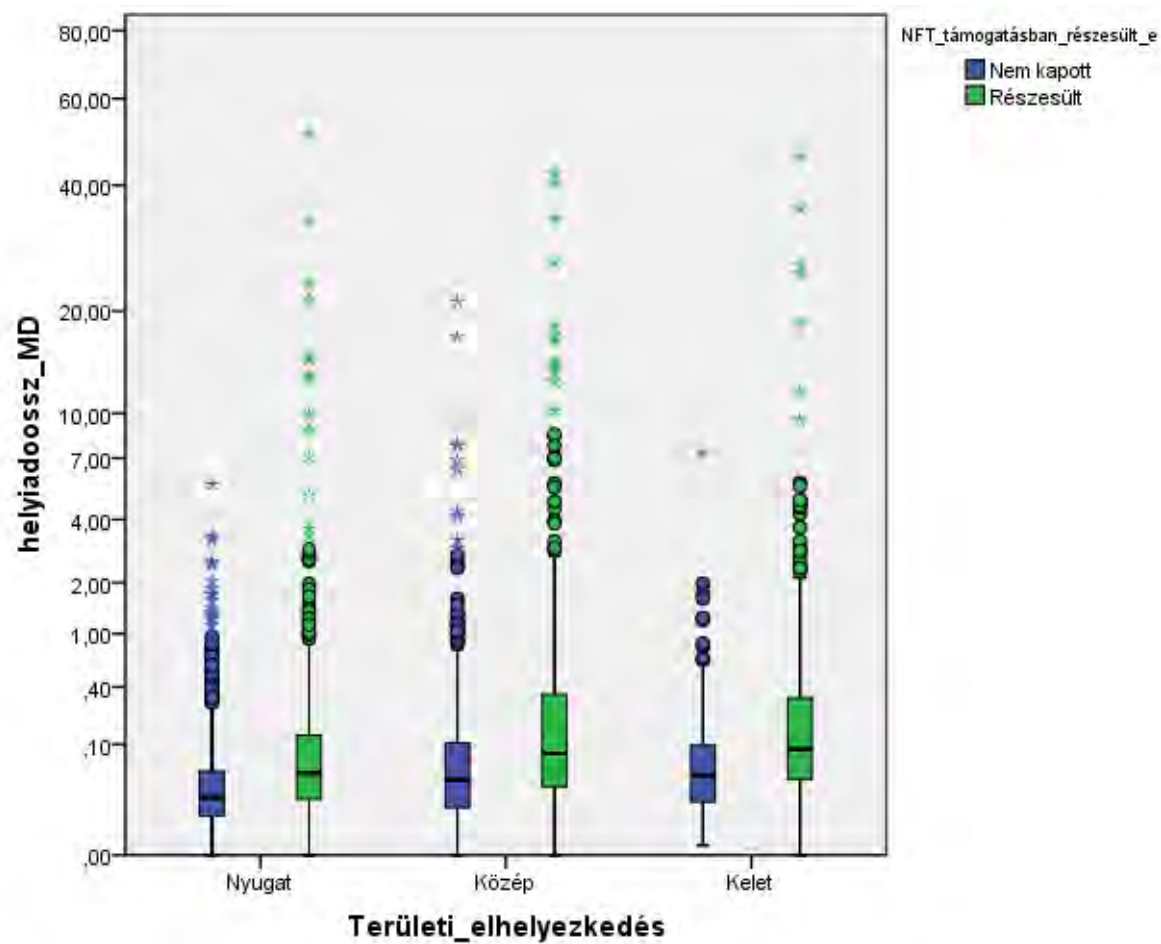




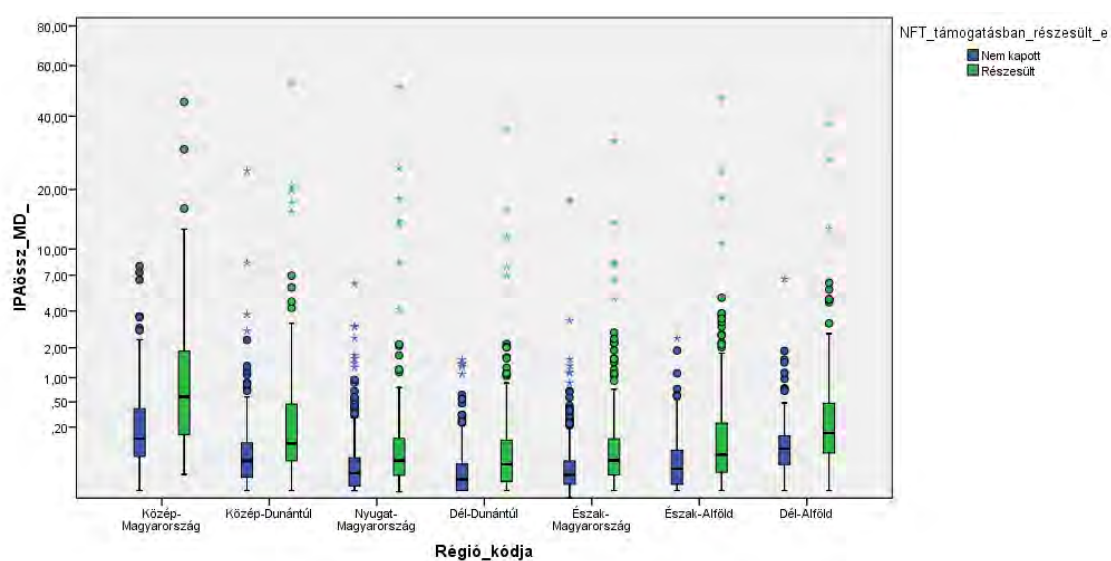
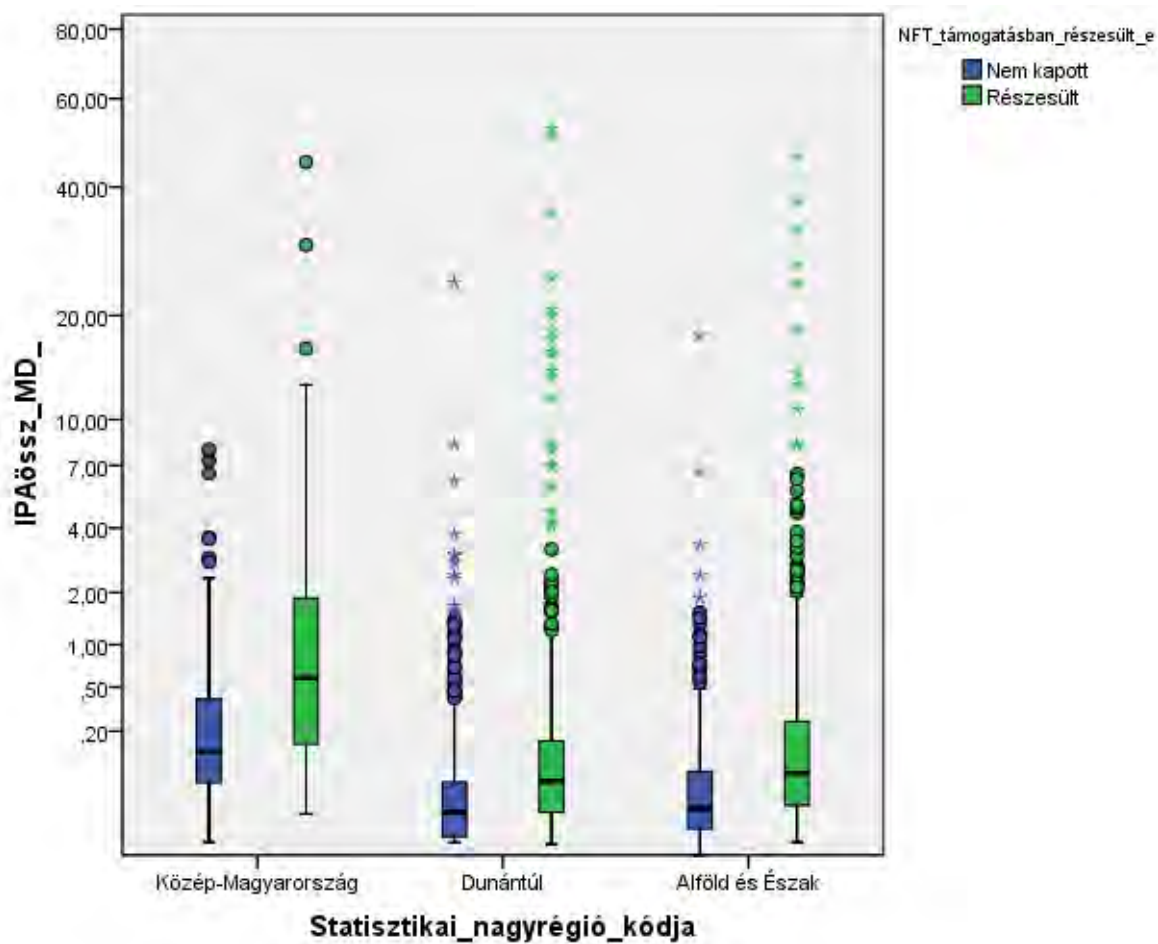
Helyi adók (helyiadoossz)¹⁷⁴

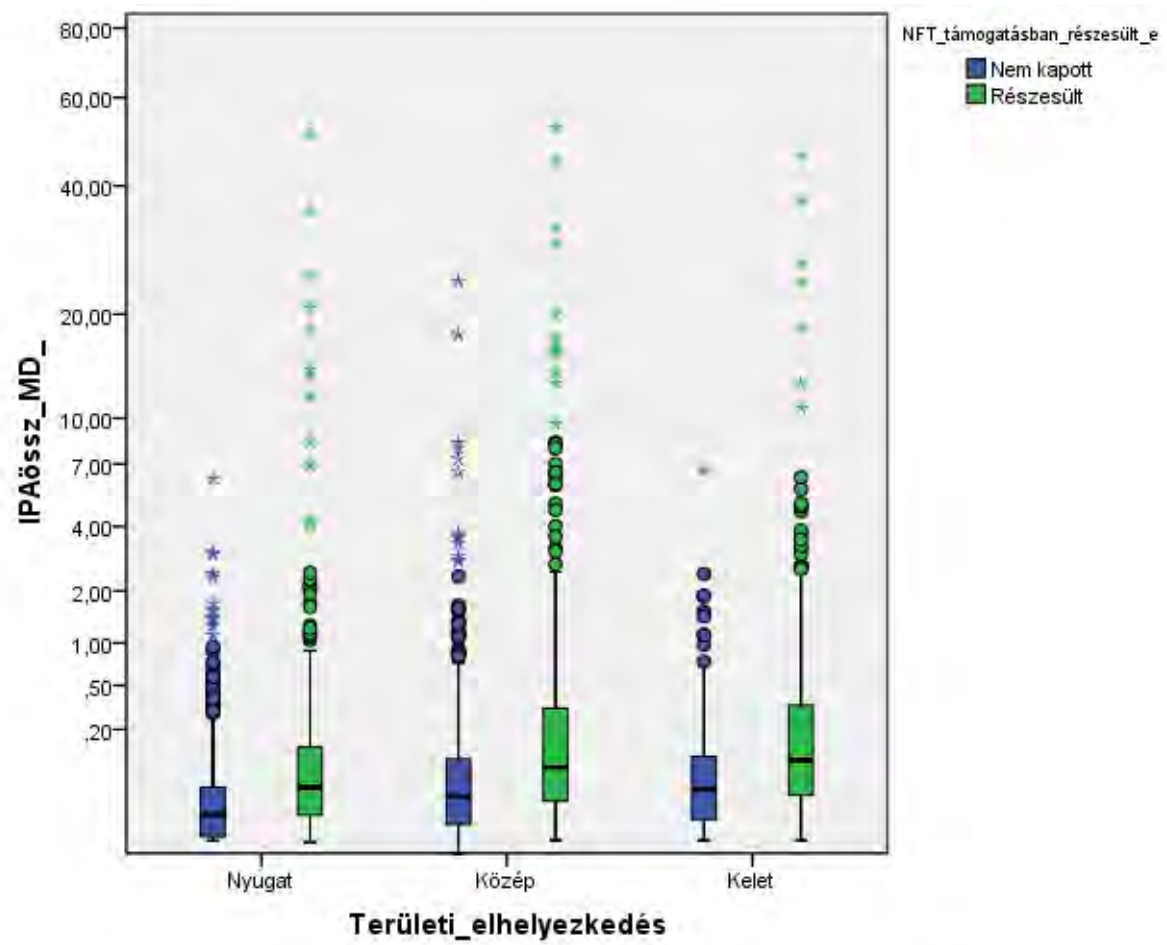


¹⁷⁴ Csak a pozitív helyi adóval rendelkező települések szerepelnek az ábrán.

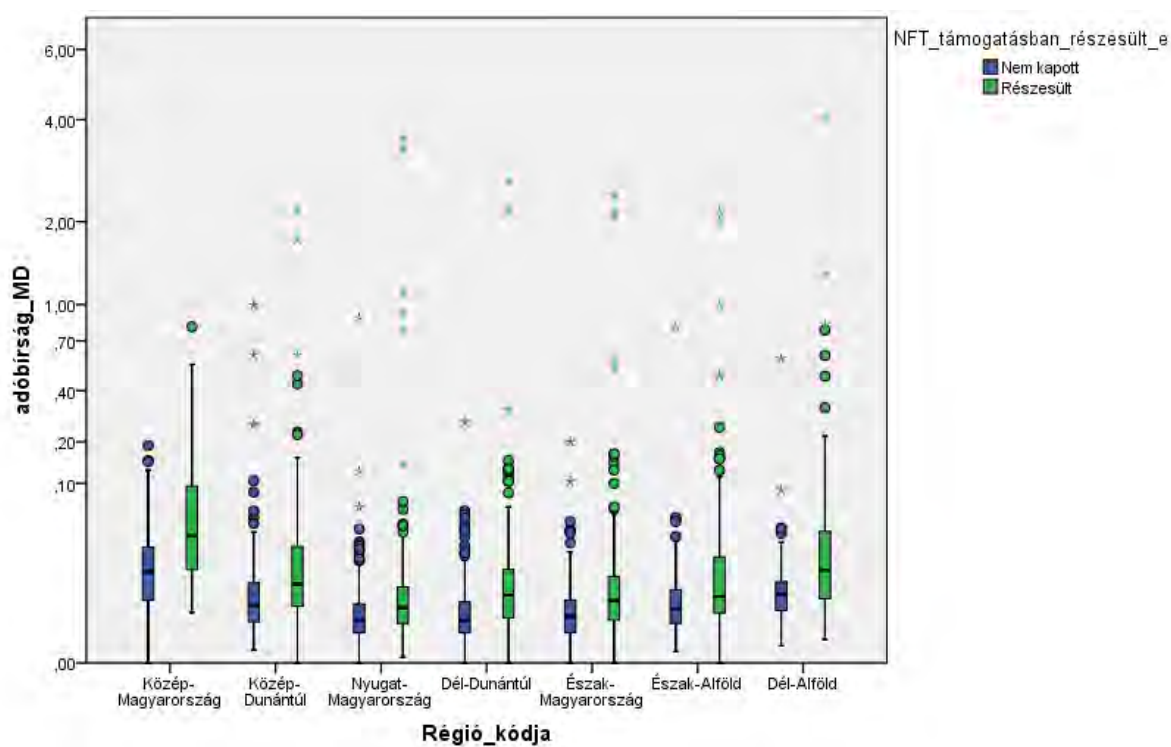
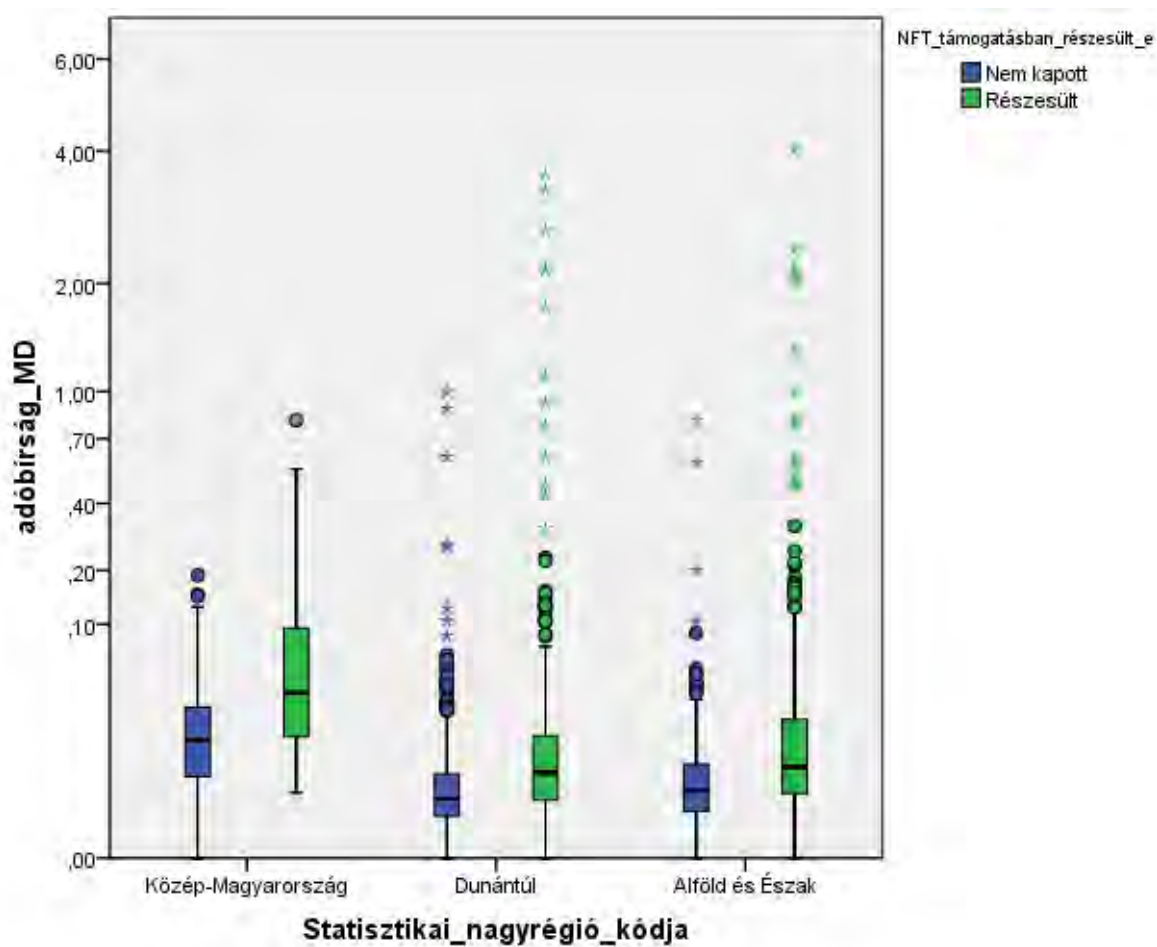


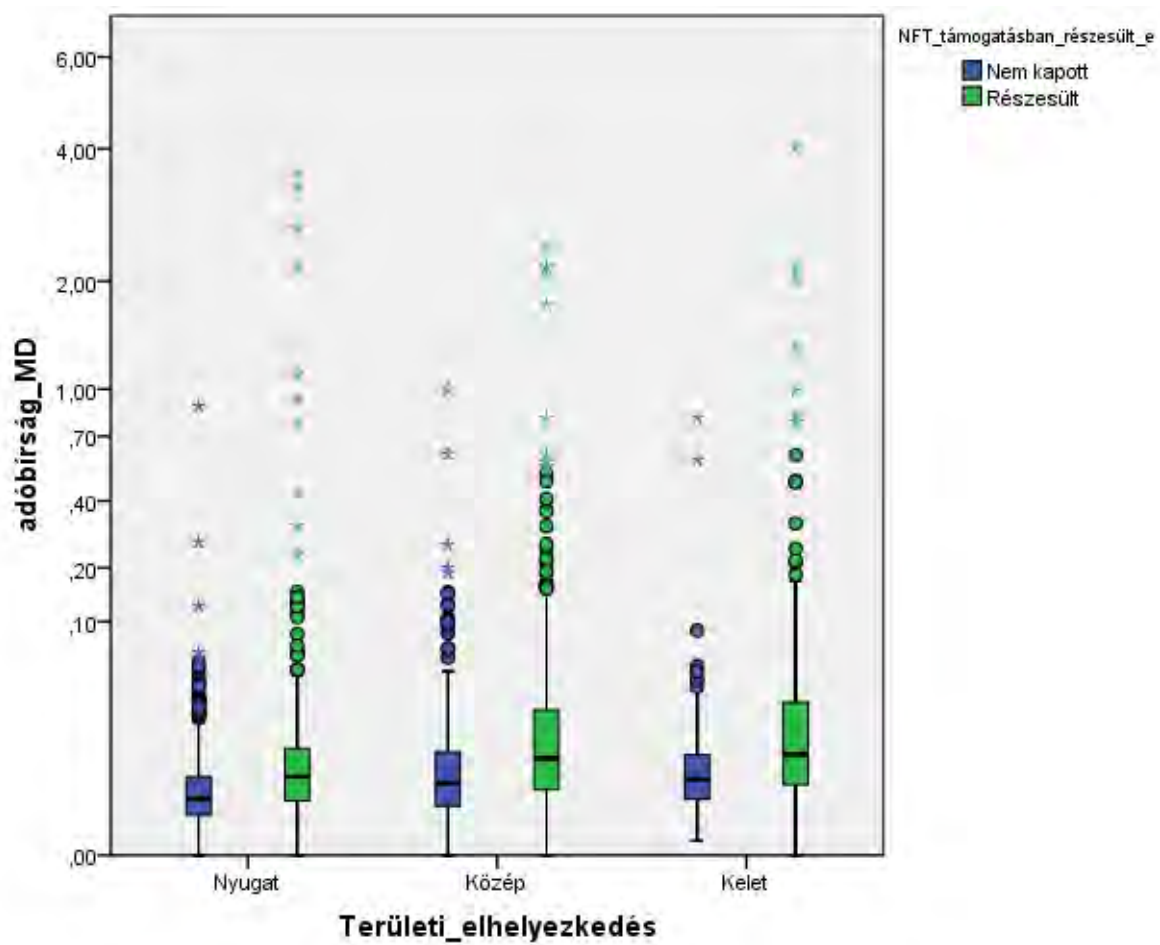
Iparűzési adó (IPAössz)



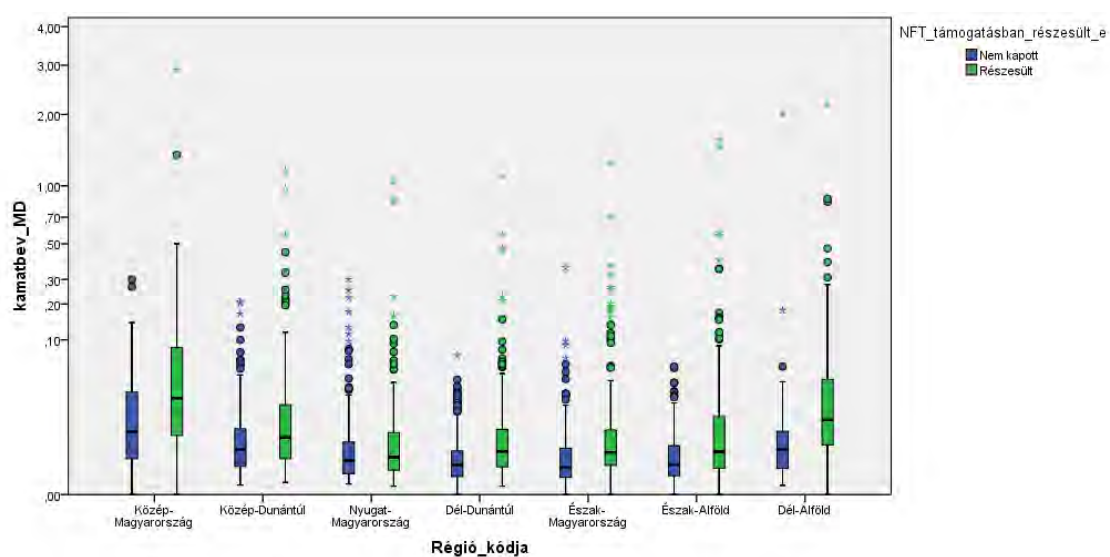
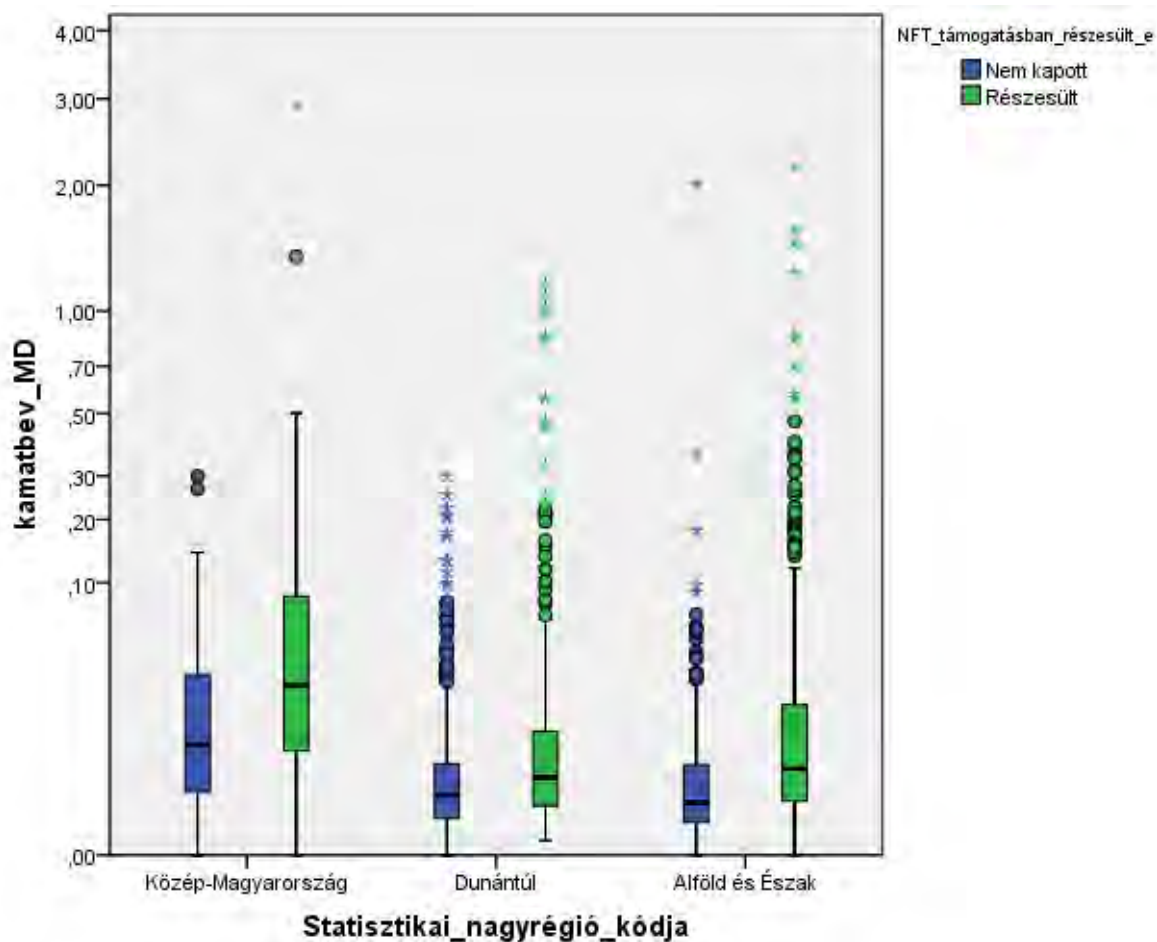


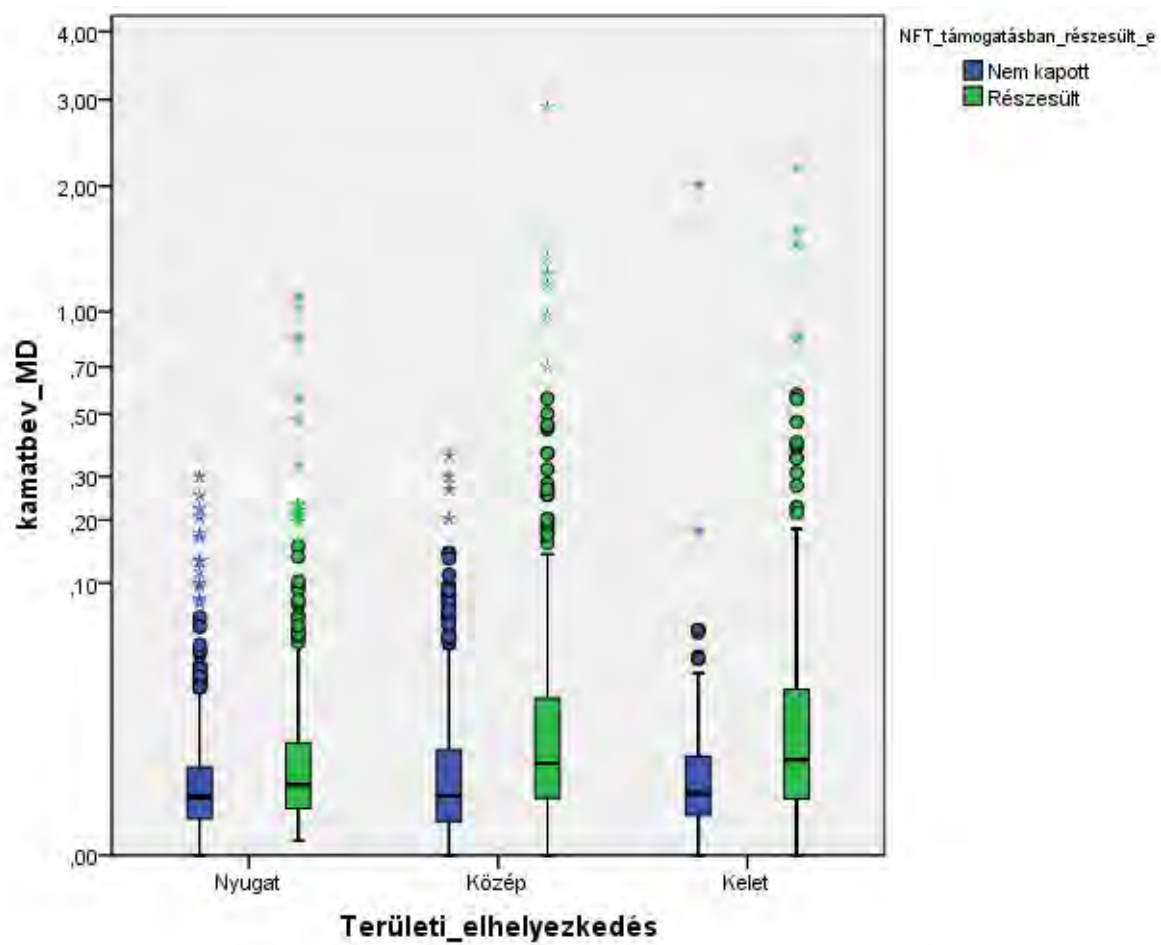
Helyi adókkal kapcsolatosan kiszabott bírságok (adóbírság)



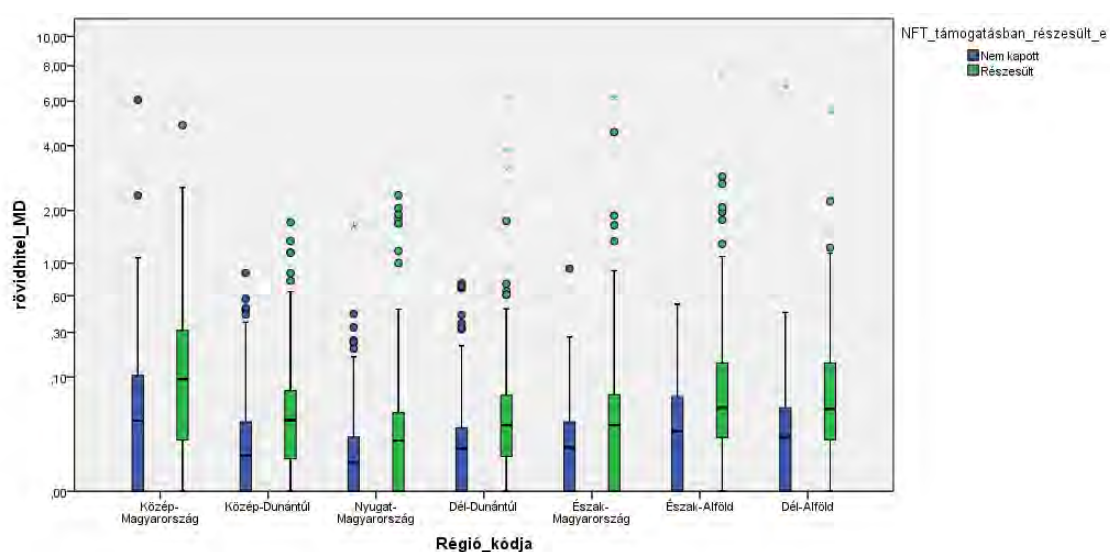
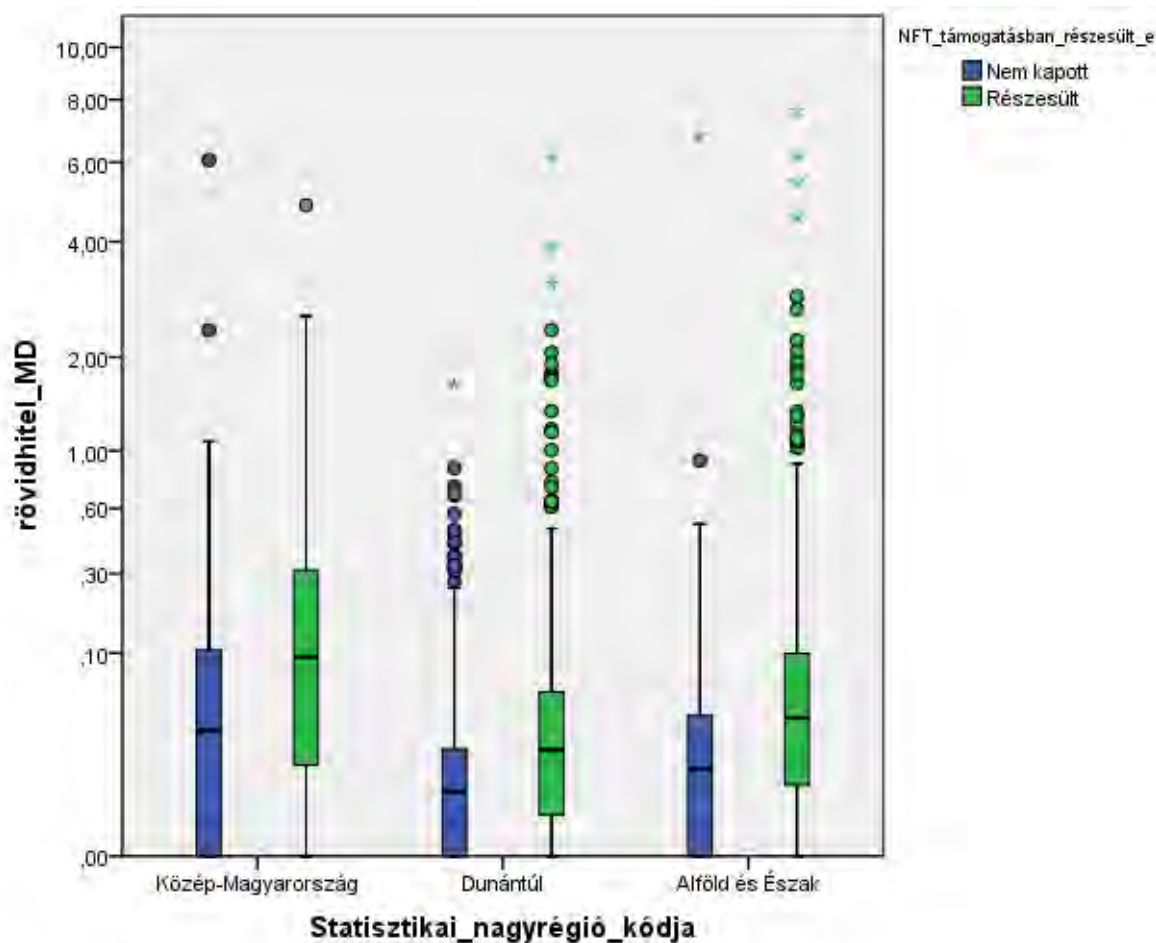


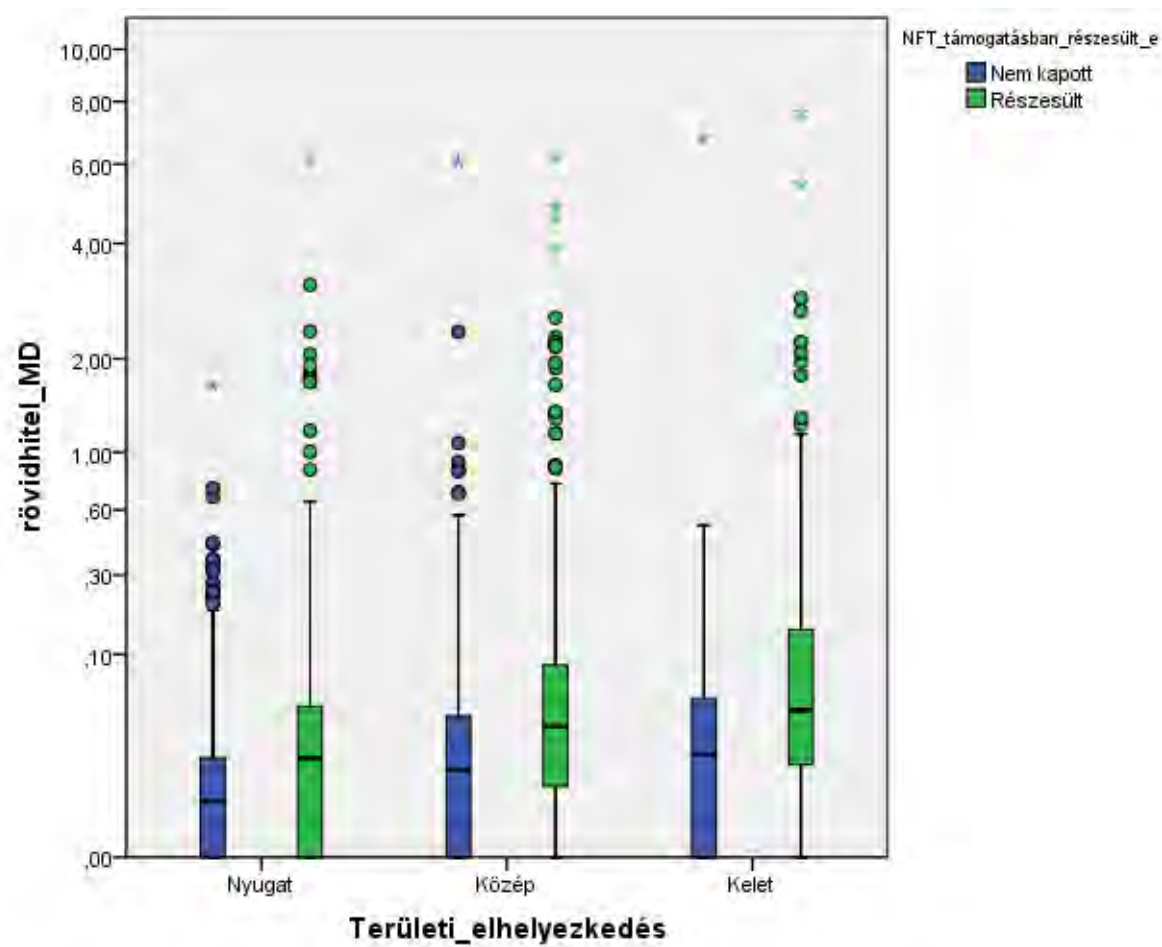
Kamatbevétel (kamatbevétel)



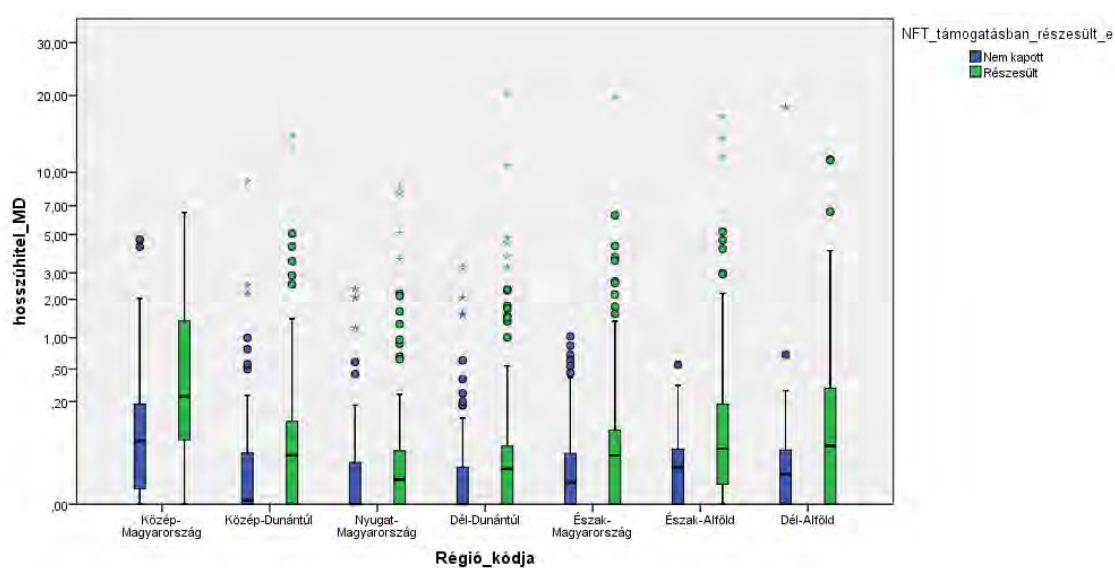
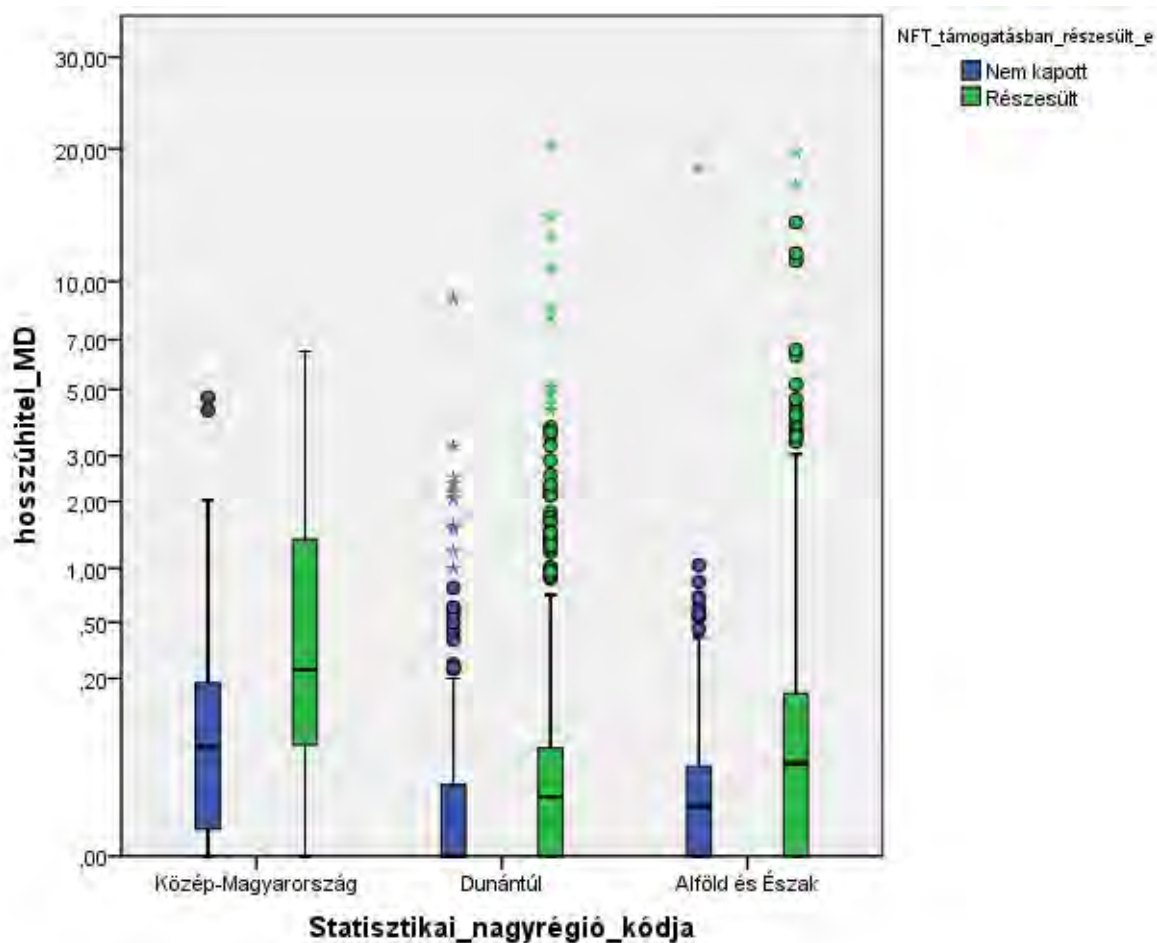


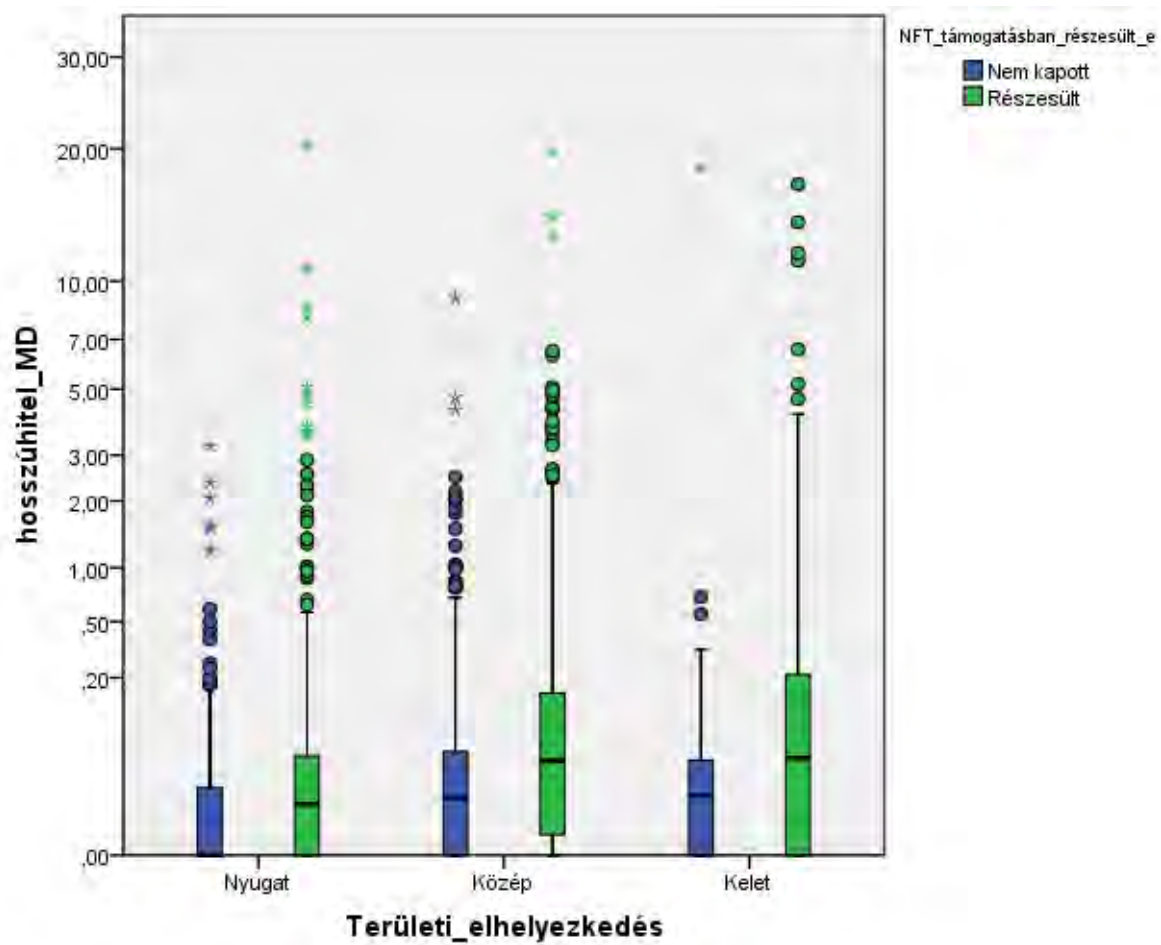
Rövid lejáratú és likvid hitelek felvétele, forgatási célú értékpapírok kibocsátása és értékesítése (rövidhitelek)





Hosszú lejáratú hitelek felvétele, hosszú lejáratú értékpapírok értékesítése és kibocsátása, befektetési célú értékpapírok kibocsátása (hosszúhitel)





c1) A vizsgált változók átlaga és szórása a támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatok viszonylatában, országos szinten

Változó megnevezése	Európai uniós támogatásban részesült-e	Darabszám	Átlag	Szórás	Standard átlagos eltérés
helyiadoossz_MD	Nem kapott	2043	0,124	0,592	0,013
	Részesült	1108	0,968	4,100	0,123
kötségvetési_tám_MD	Nem kapott	2043	0,391	0,666	0,015
	Részesült	1108	2,196	6,349	0,191
adóbírság_MD	Nem kapott	2043	0,006	0,033	0,001
	Részesült	1108	0,059	0,290	0,009
sajátbev_MD	Nem kapott	2043	0,639	1,224	0,027
	Részesült	1108	3,570	11,180	0,336
pénzkészlet_MD	Nem kapott	2043	0,094	0,273	0,006
	Részesült	1108	0,528	1,858	0,056
IPAössz_MD	Nem kapott	2043	0,117	0,609	0,013
	Részesült	1108	0,989	4,323	0,130
szja_MD	Nem kapott	2043	0,246	0,360	0,008
	Részesült	1108	1,053	2,580	0,077
teért_MD	Nem kapott	2043	0,017	0,089	0,002
	Részesült	1108	0,128	0,634	0,019
kamatbev_MD	Nem kapott	2043	0,006	0,022	0,000
	Részesült	1108	0,043	0,183	0,006
rövidhitel_MD	Nem kapott	2043	0,032	0,166	0,004
	Részesült	1108	0,172	0,595	0,018
hosszúhitel_MD	Nem kapott	2043	0,043	0,233	0,005
	Részesült	1108	0,455	1,729	0,052
IPAössz_MD_	Nem kapott	2043	0,118	0,609	0,013
	Részesült	1108	0,990	4,323	0,130

c2) Az európai uniós támogatásban részesült, illetve nem részesült helyi önkormányzatok tekintetében a vizsgált változók közötti egyenlőségének tesztelése, országos szinten (t-próba)

Változók		Levene's tesztje a szórások egyenlőségére		t-próba az átlagok egyenlőségére						
		F	Szignifikancia	t	df	Szignifikancia (két farkú)	Átlagos eltérés	Standard hiba eltérés	A különbséghez tartozó	
helyiidoossz_MD	Egyenlő szórást feltételezve	231,107	0,000	-9,133	3 149,000	0,000	-0,844	0,092	-0,996	-0,692
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-6,814	1 132,055	0,000	-0,844	0,124	-1,048	-0,640
kölségtvetési_tám_MD	Egyenlő szórást feltételezve	290,473	0,000	-12,719	3 149,000	0,000	-1,804	0,142	-2,038	-1,571
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-9,432	1 120,233	0,000	-1,804	0,191	-2,119	-1,489
adóóórság_MD	Egyenlő szórást feltételezve	177,275	0,000	-8,107	3 149,000	0,000	-0,053	0,006	-0,063	-0,042
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-6,019	1 122,665	0,000	-0,053	0,009	-0,067	-0,038
sajátbev_MD	Egyenlő szórást feltételezve	281,739	0,000	-11,721	3 149,000	0,000	-2,931	0,250	-3,342	-2,519
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-8,697	1 121,403	0,000	-2,931	0,337	-3,485	-2,376
pénzészlet_MD	Egyenlő szórást feltételezve	268,391	0,000	-10,369	3 149,000	0,000	-0,435	0,042	-0,503	-0,366
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-7,741	1 133,021	0,000	-0,435	0,056	-0,527	-0,342
IPAössz_MD	Egyenlő szórást feltételezve	223,739	0,000	-8,954	3 149,000	0,000	-0,872	0,097	-1,032	-0,712
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-6,677	1 130,906	0,000	-0,872	0,131	-1,087	-0,657
szja_MD	Egyenlő szórást feltételezve	352,771	0,000	-13,886	3 149,000	0,000	-0,807	0,058	-0,902	-0,711
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-10,353	1 130,481	0,000	-0,807	0,078	-0,935	-0,678
teért_MD	Egyenlő szórást feltételezve	179,093	0,000	-7,814	3 149,000	0,000	-0,111	0,014	-0,135	-0,088
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-5,826	1 130,537	0,000	-0,111	0,019	-0,143	-0,080
kamatbev_MD	Egyenlő szórást feltételezve	224,331	0,000	-9,054	3 149,000	0,000	-0,037	0,004	-0,044	-0,030
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-6,727	1 124,091	0,000	-0,037	0,006	-0,046	-0,028
róóidóitel_MD	Egyenlő szórást feltételezve	231,359	0,000	-9,935	3 149,000	0,000	-0,140	0,014	-0,163	-0,117
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-7,661	1 200,859	0,000	-0,140	0,018	-0,170	-0,110
óósszóóitel_MD	Egyenlő szórást feltételezve	324,594	0,000	-10,585	3 149,000	0,000	-0,412	0,039	-0,476	-0,348
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-7,885	1 128,893	0,000	-0,412	0,052	-0,498	-0,326
IPAössz_MD_	Egyenlő szórást feltételezve	223,739	0,000	-8,954	3 149,000	0,000	-0,872	0,097	-1,032	-0,712
	Egyenlő szórásokat nem feltételezve			-6,677	1 130,906	0,000	-0,872	0,131	-1,087	-0,657

d1) Logisztikus regresszió eredményei országos szinten

Országos (nemek)				
Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
1921	779	2700	71,15%	0,5
1461	352	1813	80,58%	0,3
1575	423	1998	78,83%	0,32
1512	383	1895	79,79%	0,31
Országos (igenek)				
Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
329	122	451	72,95%	0,5
232	54	286	81,12%	0,65
246	65	311	79,10%	0,61
240	61	301	79,73%	0,63
238	56	294	80,95%	0,64
Összesen	1699			

d2) Logisztikus regresszió becslőfüggvénye országos szinten

	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald- statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
helyiadoossz_MD	-2,03	0,51	16,01	1	0,00	0,13
költségvetési_tám_MD	0,79	0,15	27,01	1	0,00	2,20
adóbírság_MD	-4,52	1,86	5,89	1	0,02	0,01
sajátbev_MD	0,88	0,15	34,90	1	0,00	2,41
IPAössz_MD	0,85	0,41	4,39	1	0,04	2,34
szja_MD	-1,00	0,31	10,71	1	0,00	0,37
teért_MD	-2,44	0,63	15,25	1	0,00	0,09
Constant	-1,31	0,06	542,07	1	0,00	0,27

e1) Logisztikus regresszió eredményei NUTS1 szinten

Közép-Magyarország	NUTS1 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	113	45	158	71,52%	0,5
	88	26	114	77,19%	0,3
	67	13	80	83,75%	0,26
	80	15	95	84,21%	0,28
	84	23	107	78,50%	0,29
	NUTS1 (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	23	6	29	79,31%	0,5
	23	6	29	79,31%	0,54
	22	6	28	78,57%	0,58
	22	6	28	78,57%	0,62
	19	5	24	79,17%	0,68
	14	4	18	77,78%	0,74
	19	4	23	82,61%	0,7

Dunántúl	NUTS1 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	1195	396	1591	75,11%	0,5
	1039	259	1298	80,05%	0,3
	NUTS1 (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	90	30	120	75,00%	0,5
	60	10	70	85,71%	0,7
	73	15	88	82,95%	0,6
	80	21	101	79,21%	0,56
	77	17	94	81,91%	0,57

Alföld és Észak	NUTS1 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	912	301	1213	75,19%	0,5
	326	72	398	81,91%	0,3
	435	122	557	78,10%	0,34
	385	98	483	79,71%	0,32
	357	89	446	80,04%	0,31
	NUTS1 (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	253	87	340	74,41%	0,5
	155	26	181	85,64%	0,7
	172	39	211	81,52%	0,64
	187	44	231	80,95%	0,6
	198	50	248	79,84%	0,58
	190	48	238	79,83%	0,59

e2) Logisztikus regresszió becslőfüggvénye NUTS1 szinten

Közép-Magyarország						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
költségvetési_tám_MD	0,62	0,13	21,51	1	0,00	1,86
Constant	-1,48	0,24	37,54	1	0,00	0,23
Dunántúl						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
helyiadoossz_MD	-0,82	0,22	14,41	1	0,00	0,44
költségvetési_tám_MD	0,55	0,22	6,52	1	0,01	1,74
adóbiáság_MD	-4,84	2,38	4,12	1	0,04	0,01
sajátbev_MD	0,76	0,18	17,45	1	0,00	2,14
teért_MD	-2,96	0,80	13,55	1	0,00	0,05
hosszúhitel_MD	-0,47	0,21	5,12	1	0,02	0,63
Constant	-1,48	0,08	372,03	1	0,00	0,23
Alföld és Észak						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
helyiadoossz_MD	-1,83	0,44	17,69	1	0,00	0,16
költségvetési_tám_MD	0,89	0,27	10,98	1	0,00	2,44
adóbiáság_MD	-4,88	3,13	2,42	1	0,12	0,01
sajátbev_MD	1,03	0,28	13,27	1	0,00	2,80
szja_MD	-1,39	0,55	6,45	1	0,01	0,25
teért_MD	-7,71	1,88	16,87	1	0,00	0,00
kamatbev_MD	15,06	5,63	7,14	1	0,01	3470770,10
rövidhitel_MD	1,54	0,78	3,86	1	0,05	4,65
Constant	-1,19	0,10	143,90	1	0,00	0,30

f1) Logisztikus regresszió eredményei NUTS2 szinten

Közép-Magyarország	NUTS2 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találási pontosság	Vágópont
	113	45	158	71,52%	0,5
	88	26	114	77,19%	0,3
	67	13	80	83,75%	0,26
	80	15	95	84,21%	0,28
	84	23	107	78,50%	0,29
	NUTS2 (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találási pontosság	Vágópont
	23	6	29	79,31%	0,5
	23	6	29	79,31%	0,54
	22	6	28	78,57%	0,58
	22	6	28	78,57%	0,62
	19	5	24	79,17%	0,68
	14	4	18	77,78%	0,74
	19	4	23	82,61%	0,7

Közép-Dunántúl	NUTS2 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találási pontosság	Vágópont
	254	89	343	74,05%	0,5
	242	78	320	75,63%	0,4
	247	86	333	74,17%	0,44
	203	56	259	78,38%	0,3
	155	31	186	83,33%	0,24
	170	38	208	81,73%	0,26
	177	46	223	79,37%	0,27
	NUTS2 (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találási pontosság	Vágópont
	42	16	58	72,41%	0,5
	29	3	32	90,63%	0,7
	35	9	44	79,55%	0,6
	32	8	40	80,00%	0,62

Nyugat-Magyarország	NUTS2 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	457	171	628	72,77%	0,5
	442	156	598	73,91%	0,4
	415	128	543	76,43%	0,32
	181	40	221	81,90%	0,24
	352	100	452	77,88%	0,28
	293	80	373	78,55%	0,26
	250	69	319	78,37%	0,25
	395	113	508	77,76%	0,3
	330	90	420	78,57%	0,27
	212	55	267	79,40%	0,245
	NUTS2 (ígenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	17	10	27	62,96%	0,5
	12	2	14	85,71%	0,7
	14	2	16	87,50%	0,6
	16	3	19	84,21%	0,56
	17	6	23	73,91%	0,52
	17	3	20	85,00%	0,54

Dél-Dunántúl	NUTS2 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	482	131	613	78,63%	0,5
	471	123	594	79,29%	0,4
	463	119	582	79,55%	0,38
	458	117	575	79,65%	0,36
	453	114	567	79,89%	0,34
	446	104	550	81,09%	0,32
	448	108	556	80,58%	0,33
	NUTS2 (ígenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	36	6	42	85,71%	0,5
	44	17	61	72,13%	0,4
	39	8	47	82,98%	0,46
	39	11	50	78,00%	0,44

Észak-Magyarország	NUTS2 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találási pontosság	Vágópont
	384		542	70,85%	0,5
	154		187	82,35%	0,25
	279		356	78,37%	0,3
	219		267	82,02%	0,27
	236		295	80,00%	0,28
	NUTS2 (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találási pontosság	Vágópont
	50	18	68	73,53%	0,5
	25	6	31	80,65%	0,7
	26	6	32	81,25%	0,68
	30	8	38	78,95%	0,64
	28	6	34	82,35%	0,66
	27	6	33	81,82%	0,67
	29	8	37	78,38%	0,65

Észak-Alföld	NUTS2 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találási pontosság	Vágópont
	136	88	224	60,71%	0,5
	28	3	31	90,32%	0,35
	68	25	93	73,12%	0,4
	50	10	60	83,33%	0,37
	56	15	71	78,87%	0,38
	53	11	64	82,81%	0,375
	NUTS2 (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találási pontosság	Vágópont
	120	45	165	72,73%	0,5
	56	11	67	83,58%	0,7
	74	17	91	81,32%	0,6
	91	28	119	76,47%	0,56
	83	22	105	79,05%	0,58
	80	20	100	80,00%	0,59

Dél-Alföld	NUTS2 (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	93	53	146	63,70%	0,5
	70	30	100	70,00%	0,4
	6	2	8	75,00%	0,3
	1	2	3	33,33%	0,26
	NUTS2 (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	85	23	108	78,70%	0,5
	66	11	77	85,71%	0,6
	73	17	90	81,11%	0,54
	77	19	96	80,21%	0,52
	81	21	102	79,41%	0,51

f2) Logisztikus regresszió becslőfüggvénye NUTS2 szinten

Közép-Magyarország						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
költségvetési_tám_MD	0,62	0,13	21,51	1	0,00	1,86
Constant	-1,48	0,24	37,54	1	0,00	0,23
Közép-Dunántúl						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
költségvetési_tám_MD	1,17	0,44	7,05	1	0,01	3,21
adóbirság_MD	-16,35	4,54	12,95	1	0,00	0,00
pénzkészlet_MD	-0,35	0,20	3,17	1	0,07	0,70
szja_MD	1,56	0,68	5,24	1	0,02	4,74
Constant	-1,59	0,17	84,52	1	0,00	0,20
Nyugat-Magyarország						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
szja_MD	2,22	0,55	16,47	1	0,00	9,17
teért_MD	-7,71	2,01	14,70	1	0,00	0,00
rövidhitel_MD	4,67	2,21	4,47	1	0,03	106,34
Constant	-1,32	0,12	114,39	1	0,00	0,27
Dél-Dunántúl						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
költségvetési_tám_MD	1,12	0,24	20,85	1	0,00	3,05
pénzkészlet_MD	2,31	1,15	4,03	1	0,04	10,02
IPAössz_MD	-1,04	0,36	8,52	1	0,00	0,35
Constant	-1,67	0,13	170,21	1	0,00	0,19
Észak-Magyarország						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
szja_MD	2,17	0,36	36,21	1	0,00	8,79
Constant	-1,40	0,14	97,44	1	0,00	0,25
Észak-Alföld						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
költségvetési_tám_MD	1,48	0,41	13,22	1	0,00	4,37
szja_MD	-1,49	0,72	4,25	1	0,04	0,23
Constant	-0,64	0,17	14,62	1	0,00	0,53
Dél-Alföld						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
szja_MD	1,68	0,42	16,34	1	0,00	5,36
teért_MD	-12,71	3,70	11,79	1	0,00	0,00
hosszúhitel_MD	4,79	1,77	7,28	1	0,01	119,88
Constant	-0,91	0,23	15,95	1	0,00	0,40

g1) Logisztikus regresszió eredményei saját területi bontás szerint

Nyugat	Saját besorolás (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	1044		1355	77,05%	0,5
	868		1046	82,98%	0,25
	911		1116	81,63%	0,27
	932		1152	80,90%	0,28
	966		1207	80,03%	0,3
	Saját besorolás (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	47	16	63	74,60%	0,5
	33	5	38	86,84%	0,7
	43	7	50	86,00%	0,6
	45	12	57	78,95%	0,54
	44	10	54	81,48%	0,56
	45	10	55	81,82%	0,55
Közép	Saját besorolás (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	639	298	937	68,20%	0,5
	406	101	507	80,08%	0,3
	Saját besorolás (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	105	48	153	68,63%	0,5
	68	15	83	81,93%	0,7
	72	17	89	80,90%	0,66
	72	21	93	77,42%	0,64

Kelet	Saját besorolás (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	236	158	394	59,90%	0,5
	118	45	163	72,39%	0,4
	44	10	54	81,48%	0,36
	60	19	79	75,95%	0,37
	51	13	64	79,69%	0,365
	Saját besorolás (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	189	60	249	75,90%	0,5
	134	26	160	83,75%	0,6
	124	22	146	84,93%	0,64
	150	29	179	83,80%	0,56
	166	39	205	80,98%	0,54
	176	46	222	79,28%	0,52
	171	40	211	81,04%	0,53

g2) Logisztikus regresszió becslőfüggvénye saját területi bontás szerint

Nyugat						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
költségvetési_tám_MD	1,19	0,17	51,76	1	0,00	3,29
teért_MD	-2,35	0,64	13,64	1	0,00	0,10
Constant	-1,48	0,08	352,41	1	0,00	0,23
Közép						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
helyiadoossz_MD	-0,47	0,14	11,93	1	0,00	0,63
költségvetési_tám_MD	0,51	0,16	10,58	1	0,00	1,66
sajátbev_MD	0,36	0,12	8,46	1	0,00	1,43
hosszúhitel_MD	-0,50	0,18	7,42	1	0,01	0,61
Constant	-1,22	0,10	159,88	1	0,00	0,30
Kelet						
	Logisztikus együttható (B)	Standard hiba	Wald-statisztika	df	Szignifikancia	Exp(B)
költségvetési_tám_MD	0,59	0,14	18,44	1	0,00	1,80
hosszúhitel_MD	3,22	1,09	8,71	1	0,00	25,11
Constant	-0,67	0,13	25,40	1	0,00	0,51

h) Az európai uniós támogatásban részesült települések gyakorisága nagyság szerinti rétegezésben

Méret szerinti rétegezés	Európai uniós támogatásban részesült-e	Gyakoriság	%
500 fő alatt	Nem kapott	866	83,6
	Részesült	170	16,4
	Összesen	1036	100,0
500-4999 fő	Nem kapott	1110	60,8
	Részesült	716	39,2
	Összesen	1826	100,0
5000-9999 fő	Nem kapott	41	28,5
	Részesült	103	71,5
	Összesen	144	100,0
10000-49999 fő	Nem kapott	26	20,8
	Részesült	99	79,2
	Összesen	125	100,0
50000 fő felett	Részesült	20	100,0

i) Logisztikus regresszió eredményei 500-999 fő és 1 000 – 4 999 fő lélekszámú települések esetében

500-999 fő lélekszámú települések	Saját besorolás (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	985	515	1500	65,67%	0,5
	307	76	383	80,16%	0,28
	363	97	460	78,91%	0,29
	332	89	421	78,86%	0,285
	Saját besorolás (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	201	125	326	61,66%	0,5
	60	21	81	74,07%	0,7
	40	19	59	67,80%	0,75
	28	10	38	73,68%	0,8
1 000 - 4 999 fő lélekszámú települések	Saját besorolás (nemek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	3	3	6	50,00%	0,5
	Saját besorolás (igenek)				
	Talált	Nem talált	Összesen	Találati pontosság	Vágópont
	100	38	138	72,46%	0,5
	84	26	110	76,36%	0,6
	78	19	97	80,41%	0,64
	79	20	99	79,80%	0,63